Esma Felsefesine Giriş

ESMA-ÜL HÜSNA

Bülent Halil İbrahim GENÇ

İstanbul 2018

www.istanbultevhidokulu.org

İletişim: iletisim@istanbultevhidokulu.org

www.facebook.com/Sonsuzdan-Uzanan-El-577429662314345

youtube-Halil İbrahim Genç

www.youtube.com/channel/UCdJ3PDs-02T5aUEKGxvWmqQ

Baskı: İmak Ofset

0212 656 49 97

Esma Yurdumdur

Ruh dedikleri, özüm diye bulduğumdur.

Sonradan bulduğum

Kendim diye bulduğumdur.

Kendimi gerçekleştirirken

Yeniden üretirken

Karakterde biçimlenen,

Kimlikte görünüş bulan

Kendim diye bulduğumdur.

Bedenim binek

Esma yurdumdur.

Yaşarken her birini

Bulurken kendimi

Allah yurdumdur.

Her bir esma, canıma can

Nefesi rahman

Allah yurdumdur.

İçindekiler

Esma Yurdumdur 3
Önsöz 7
Esma Felsefesine Giriş 21
Esma-i Hüsna 83
İsimler Döngü Olduğunda 199
Tanrısal Oluş 205
Sonuca Bağlamak 207
Rahmet Muradımdır 223

Önsöz

Bu çalışma, önceden yazdığım Esma-ül Cem Kitabının, ilahi isimleri felsefi düzeyde zevk etmek ve anlam bütünlüğünü vermek anlamında eksik olduğu kanaati ile yeniden ele alarak yazılmıştır. İlahiyatı zevk eden her insan için Cenabı Allah'ı bilmek ve tanımak öncelenendir.

İlahi isimler izleğinde sadece Cenabı Allah'ı bilmek ve tanımak değil, varlık zemininde gerçekleşen her olay ve olguyu da hikmeti gereği anlamlı kılmak da gerçekleşir. Bu, hak çizgisinde varlık görüşünün oluşması adına önemlidir.

Yaşam ilahi isimler ile anlam kazandığında, tevhid tesis edilmiş olur. Ereğe bağlı yaşamda ilahi isimler belirleyici olur. Her bir ismin erekte gerçekleşmesi/ gerçekleştirilmesi gereği ile anlam, değer, duygu, iman, yargı, eylem belirimlerinde, manevi yaşamın yeniden tesis edilmesi sağlanır. Cenabı Allah'ın sıfatları ile var olanın karakter ve kimlik belirimi olan isimleri ile de tinsellik/ öznellik kazanması söz konusu olur.

İlahi isimler sadece bilmek için değil, yaşamda tevhidin tenzih düzeyinde tesis edilmesi için de önemlidir. Cenabı Allah ile kulları arasındaki farklı oluş ve zatı gereğinde sıfat ve fiil belirimlerinde bir oluşun korunmasına da isimleri ile tanık olunur. İsimler, şahıs varlık olarak Cenabı Allah'ın varlığında -ontolojik düzeyde- ayrı oluşun değil, bir oluşun anlamını vermeleri adına da önemlidir. Böylece isimlerin verdiği varlık görüşünde deist olmaktan da kurtulmuş olunur.

Deizm, Tanrı'nın sadece inanca indirgenmesi ve zihniyet olarak yaşam alanlarından çıkartılması ile insanperestlik olan hümanizm çizgisinde seküler olunarak tevhid dinin yerine tercih edilen varlık görüşüdür. Sadece varoluşun nedeni olarak Tanrı'ya inanmak -İslam olmak anlamında- din sahibi olmak anlamını taşımaz. Tanrı ereğine bağlı olarak Tanrı'ya göre tesis edilmemiş her yaşamın sahibi için Tanrı, bilinmekten ve anlaşılmaktan uzak, kavramında inanılan olmaktan ötede bulunulacak olmaz. Zihinlerde Tanrı, deizm ile sürgün edilmiştir. Yaşam alanlarında ve

öznel olarak da karakter belirimleri ile beraber ahlakta bulunması olanağı da yitirilmiştir.

Yaşamın kendisinde varoluşun öznesi olarak Tanrı'yı bulmak, nübüvvetin gereği olmak ile beraber, deizmde nübüvvet de inkâr edildiği içindir ki Tanrı, sadece kavramda ve neden Tanrı olarak inanılan olur. Hümanizm, sekülerizm ve modernizm ile beraber Tanrı, dünya görüşü olarak yaşamdan sürgün edilmiş olsa da nübüvvetin ve nübüvvet ile edinilen Tanrı bilgisinin referansında yaşamın her alanında tanık olunması gerekendir.

Yaşamın her alanında da Tanrı'nın isimleri, ilke olması gereği ile tesis edilmesi gerektiği görülür. İşte, din böyle tesis edildiğinde, deizmden farklı olarak ereğe bağlı yaşamın her alanında, hakkı ile bilinen ve hakkı ile karakter ve ahlak belirimlerinde yaşanması gereken Tanrı'ya tanık olunur.

Dinde; deizm, modernizm, hümanizm ve sekülerizm ile sürgün edilen veya öldürülmeye çalışılan bir Tanrı değil, yaşamda gerçekleştirilenlerde buldukça kendisi ile hayat bulunan bir Tanrı anlayışı vardır. İlahi isimler bu bağlamda varlık görüşümüzün şekillenmesi adına önemlidir.

Nübüvvet, ilahi isimlerin nasıl hayata geçirildiğine dair örnek olması ile önemlidir. Örnek olması nedeni ile de -şeklen değil- ilke gereği bütün yaşam alanlarında nasıl yaşanması gerektiğinin aklını verir. Her zamanda gerçekliğini koruyan ilkeler (ilahi isimler) ile zamanın gerçekliğine/ ahkâmına göre kendimizi tinde yeniden üretmemiz ve yeniden keşfetmemizin dersini verir. Bu nedenledir ki ilahi isimleri bilmemiz, dinin karakter çizgisinde hakkı ile bulunmamız için hayatidir.

Nübüvveti de ilkelerin, gerçekleşmesine olanaklı olduğunu gösteren alan olarak görmemiz gerekir. Böyle olmak ile beraber Âdem'den Hatem'e İslam çizgisinde nübüvvette tanık olunması gereken ise anlam ve değer belirimi ile ilkelerin her devirde kurucu olduklarıdır. Her devirde ihtiyaç duyulan ilkenin gerçekleştirilmesi ile varoluşun öncelendiği, rahmetin genele yaygın olarak tesis edilmesi gerektiğine de tanık olunur.

Âdem nebi, ilahi isimleri bilen ve talim etme fıtratı üzeri olandır. İdris nebi, ilahi isimler ile değer edinirken sınırlar da edinmiş olarak rahmetin öznel çizgilerini belirli kılandır. Nuh nebi, ilahi isimleri duygusunda bulandır. İbrahim nebi, mutlak neden olan Tanrı'yı ararken ilkeleri karakterde yapıcı olan ahlak belirimi olarak bulduğunda, ilkeler ile öznelliğini inşa edendir. Musa nebi, toplumsal yaşamda ilkeleri tesis etmenin gereği, kurumsal oluşun zemini olan hukuk ile ilkeleri değer olarak ilişkilerde tesis edendir.

İsa nebi, ilahi isimler ile tevhitsel -kavramsal- görü sahibi olarak bakışım bulan ve ferdi olarak da ilke gereği yaşanmasını önceleyendir. Muhammed Mustafa da hem ilişkilerde hem de ferdi olarak ilkeleri ereğinde yaşamanın, tesis etmenin gereğini gösterir iken sonuçlara göre yaşamayı gerekli kılandır. Hem ferdi hem de toplumsal ilişkilerde ilkeleri ahlak belirimi olarak tesis edendir.

Bize düşen ise her bir ilkeyi birbirinden ayrı görmeden, içeriklerine sadık kalarak, bağıntılı ve birbirine indirgenebilir olarak örgünsel olan öznel belirimler olduğu yönünde anlamlı kılmak ve olan bitende ereğinde gerçekleştirmek ile hakkı gereği yaşamaktır. Nedenden çok, nedene aşkın erek belirimi olarak ilkeler ile yaşamın anlam ve değerini bularak, mahlûkatın -özellikle de insanın- Tanrı değil, tanrısal oluşun gerçeğini ilkelerde bulmaktır. Böylece, deist olmaktan uzak, İslam dinini hakkı ile yaşamak mümkün olabilir. İslami yaşamı, deizm ve uzantısı olan dünya görüşlerinden de böylece koruma olanağı buluruz.

Bunun içindir ki isimler ile edinilecek olan tevhitsel görüye ihtiyaç vardır. İsimler ile tevhid, kavramsal görü olarak edinildiğinde, olay ve olgulara -gerçekleşenlere- daha duyarlı olunur. Varlık görüşü (zihniyet) ve yaşam biçimi de bu yönde belirli kılındığında deist, şirk ve örtülü (küfre) vb. dair zihniyet ve yaşam biçimi belirimlerinden de kurtulmuş olunur. Seküler oluşa aşkın olarak da kendilik tinde bulunur. Nesnelerinde kendiliğe yitik kalmadan, varoluş nedenine bağlı olarak yaşam, gerçek anlam ve değerinde bulunur.

Nübüvvet ve ilahi isimler, tanrısal oluşta bizlere öznel oluşun gerçeğini gösterirler. Bu ise vicdanda tesis edilmeleri sonucunda eylemde, kurumsal

düzeyde tesis edilmeleri sonucunda da ilişki ve ürün vermeler de tamamlanması gerekendir. Böyle olduğunda, yaşamı hakkı gereği ile değer oluşunda anlamlı kılarız. Kültür, hak değerler ile edinilir iken medeniyet, ilahi isimlerin genele yaygın kılındığı kurumlar ile rahmetin tesis edildiği değer alanı belirimi olur.

İlahiyatı sadece ferdi düzeyde değil, genel düzeyde de anlayarak ve hakkı gereği ile yaşayacak isek ilahi isimleri ilke oluşları gereği ile bilmek ve anlamak gerekir. Yaşadıklarımıza, nesnel oluştan farklı olarak öznel oluşta anlam kazandırmak için de ilahi isimlere ihtiyaç vardır. Her Müslümanın da isimlerin idrakinde olarak yaşamını gerçek anlam ve değerinde yaşaması ve bulması da dini adına gereklidir.

**

Bunun için öncelikli olarak olması gereken ise ilahi isimleri bilmektir. Esma-i Hüsna genel dil belirimi olarak Arapçadır. Arapça olması nedeni ile birçok dilde Arapça oluşu ile yerleşik, kültüre ait kılınmış olarak da bilinirler. Bu nedenle Esma-i Hüsna'yı, Arapça bilmek ile öğrenmek diye bir kaide yoktur.

Kur'an dilinin Arapça olması ve Arapçanın örgünsel bir dil olması nedeni ile faziletli yönlerinin olduğu bilinmektedir. Böyle olsa da her insanın anadili, düşünebildiği dil olduğu içindir ki Cenabı Allah'ı isimleri ile bilmek ve anlayabilmek için Arapça değil, ana dilde görüş sahibi olmak gerekir. Bunun için olsa gerek ki "akıl edesiniz -anlayasınız- diye Arapça okunan (kuran) olarak indirdik" ayeti Kur'an'da ifade edilir. Bu ayetten anlaşılması gereken ise Arapça'nın faziletli bir dil olduğu değil, ana dil olduğu için seçilmiş olduğudur. Zaten ayette "akıl edersiniz (anlayasınız)" denilir iken anlaşılması -gereken- için gönderilmiş bir kitaptan bahsedilmekte olduğu görülür. Bu, aslına sadık kalarak diğer ana dillere, anlayalım diye çevirebileceğini/ çevrilmesi gerektiğinin anlamını da taşır.

Her bir nebi ümmetinin dillerinin farklı olduğu düşünüldüğünde, her dilin ana dil olması özelliğinde Cenabı Allah ile yakinlik kurma faziletini taşıdığını da bilmek yerinde olur. Zaten bunu nebiler tarihi ile olgusal olarak bilmekteyiz. Önemli olan anlayışın edinilmesi ve değerlerin

özümsenmesi ise ana dilde ilahiyatın (teorik düzeyde kelamın, pratik düzeyde ise tasavvufun) yapılması şarttır. Her dil sahibi, kendi ana dilinde daha kolay biçimde kavrayış sahibi olarak görüş sahibi olur/ olabilir. Bu neden ile anlam ve değer belirimlerinde aslına sadık kalarak felsefi düzeyde anlayış edinmek için ana dilde ilahiyat yapmak her insanın hakkıdır.

Bu nedenledir ki ilahiyatı sadece Arapçaya indirgeme sığlığından/ taassubundan kurtulmak gerekir. Her dilde düşünürlerin Kur'an meal ve tefsir çalışmaları yapması da bundan dolayı önemlidir. Meal ve tefsir kültürü edinmek ile zaman içinde herkes, kendi dilinde daha doğru meal ve tefsir çalışmalarında bulunabilir. Esma-i Hüsna da İslam âleminde anlam ve değer yükü ile kültüre, genele ait olduğu içindir ki dil olarak aslına sadık kalmak kaydı ile tanımlanabilir ve üzerine açıklamalarda bulunulabilir. Cenabı Allah'ı yakinen bilmek, anlamak ve tanışabilmeye olanak bulmak için de bu gereklidir.

Her ana dil sahibi, kendi dilinde anlam ve değer dünyası edinirken varlık görüşü değer yargısında biçimlenen bir dünyaya bakar. Ana dilinde Allah ile iletişim kurmak da insana dua ile olanaklı kılınmıştır. Kelam sıfatı gereği her dilin sahibi olan Cenabı Allah'tır. Cenabı Allah ile her dil üzerinden iletişim kurma olanağı da vardır. İlim sıfatı ile de baktığımızda önemli olan dil değil, ilmin kendisidir. Ayrıca anlam, değer, ahlak, karakter ve kimlik belirimlerinde genel anlamda her hangi bir dil değil, tümel anlamda dilin kendisi sorumludur. Bunlardan dolayıdır ki Arapçadan daha çok ana dilde ilmin, ahlakın, anlam ve değer dünyasının öncelenmesi gerekir.

Farklı dillerde yaratılmak kaderimiz ise dil farklılıklarında anlam ve değer zenginliği olarak birbirimize katacağımız elbette ki çok şey vardır. Önemli olan ise ana dilde, zengin anlam ve değer dünyası kazanarak her yönden ve her alanda Cenabı Allah'a tanık olabilmektir. Elbette ki farklı diller öğrenme zenginliğimiz olacaktır ama her insan için kendi anadilinde anlam ve değer dünyasında görüş sahibi olması söz konusu olduğu içindir ki anadile sadık kalarak diğer dillerin zenginliğinden de istifade edilmesi gerekir.

Arapçanın din dili değil, bir kavmin, ırkın dili olduğunun idraki ile Cenabı Allah'ı anlamak için, Arapçadan daha çok her insanın kendi anadiline ihtiyaçlı olduğunu bilmek gerekir. Dinde öncelenen ilim ve ahlak ise anadilde düşünerek ilim öğreneceğimiz ve anadil zemininde gerçekleşen toplumsal ilişkilerde ahlak gelişimde bulunacağımız kesindir.

Günümüzdeki Vahabi zihniyeti düşünüldüğünde; Arapların Arapçayı bilmesine rağmen ilimden, irfandan, ümmet idrakinden yoksun, şekilci ve taassup ehli oldukları görüldüğünde, biçim olarak dilin değil, ilke ve ahlakın öncelenmesi gerektiği görülecektir. Dil, ilim ve ahlak edinme bağlamında bir araç iken günümüzdeki Arapların bu aracı iyi kullanmadıkları görülmektedir. Kur'an, Esma-i Hüsna ve Nebi Muhammed Mustafa dil olarak Arapçaya haiz olmasına rağmen bu olmakta ise biçim olarak dilin değil, araç olarak dilin nasıl kullanıldığına dikkat etmek gerekir. Ayrıca dinde ilk farz "oku" emri ile ilim iken ilişkilerde din de ahlaktan ibaret iken geneli değilse de çoğunluğa bakıldığında Arapça konuşan Arapların ilim ve ahlak ilkeleri bağlamında sorunlu olduğu görülür.

Bu nedenledir ki öncelikli olarak din dilinin Arapça olmadığının kabulü ile her -insanın- İslam olanın, din dili olarak ana dilini öncelemesi gerektiğini bilmesi gerekir. Bu, Arapça Kur'an okumayacağız anlamında değil, Kur'an'ı kendi anadilimizde anlamamız gerektiği ve Cenabı Allah ile böylece herkesin tanışabilme olanağı edinmesi anlamında anlaşılmalıdır.

Ezan, namaz, zikir vb. ibadet biçimlerinde Arapçanın öncelenmesi ise tarihsel oluşu ile beraber manevi fazileti sebebiyledir. Her bir harfinin sevap karşılığı olmak ile berber faziletli olduğu bilindiktir. Böyle olsa da anlayış adına ana dilin öncelenmesi şarttır. Anadilde ilahiyatın yapılması gerekir. Ezan, namaz, zikir vb. ibadetlerde Arapça öncelensede, genel din dili olmaya indirgenmesi beklenemez/ beklenmemelidir.

İslam olan her din sahibi, anadilinde dinini anlamalı ve yaşamına taşımalıdır. Bunun için ise aslına sadık kalarak diller arası tercüme yapacak alimlere ihtiyaç vardır. Sadece tercüme yapmak değil, tercümesi yapılanı en uygun ifadede, anlayış adına açık etmek de gerekir. Felsefi düzeyde de

dilin bu biçimde analizini de yapmış olarak belli bir dile dini indirgemeden; Cenabı Allah'ı ve dinini bilmek ve anlamak gerekir.

**

Dil anlam, değer, yargı, inanç belirimlerinde duygu ve eylemde karşılıkları görünür olan us görüngüsüdür. İnsan olarak ussal oluşta yetkin oluşumuz ile diğer mahlûkattan farklı olduğumuz bilindiktir. Böyle olsa da dilin anlam, değer, duygu, yargı, inanç yüklemlerinde eylemde ve üretimde gerçekleşmesi sonucunda insanın; sadece us varlığı değil, anlam ve değer varlığı olarak nesnele aşkın öznelde metafizik olduğunu doğru anlamak gerekir.

Dil ile anlam ve değer dünyasında insan, metafizik olmak ile de kalmaz, anlam ve değeri miras bırakırken de tarih varlığı olarak diğer mahlûkattan ayrışır. İnsanı insan olarak bulacak isek metafizik oluşu ve miras bırakmasında bulmamız gerekir.

Çaba, üretim ve sonuçta bulunacak olan anlam ve edinilecek olan değere göre insan, tarihsel oluşun görünümleri olan kültür ve medeniyet içinde bulunur. Kültür ve medeniyet değerler alanında da doğaya aşkın öznel oluşta nesnelerine aşkın yaşamda metafizik oluşunu korur. Yaşamın her alanında ürettikleri ile de kendini gerçekleştirirken, kendini keşfetme olanağı bulur. Melekeleri -özellikle dil zemininde- de bedene dair âdem oluşuna aşkın tinde insan olmakta iken anlam ve değer ediniminde ahlak, karakter ve kimlik belirimlerinde metafizik oluşta ikinci yaratılışını bulur.

Tinde/ öznelde anlam ve değer temeliyle dil, varoluş zeminlerindendir. İlişkilerde, iletişimde ise kullanım aracıdır. Yukarıda bahsi geçen "akıl edesiniz -anlayasınız- diye Arapça okunan (kuran) olarak indirdik" ayetinde de kullanım aracı olarak dile dikkat çekilmektedir. Arapçanın dil niteliği ile örgünsel ve anlam bağlamlarında zengin bir dil olduğu kesin olsa da her insanın anadilinde Kur'an'ı anlama hakkı vardır.

Dil ve insan bağıntısını anlarsak eğer Esma-i Hüsna ile edinilecek olan tevhid dilinde Allah ile ikinci yaratılışını bulması gereken insanın, nerede bulunduğu ve nasıl olduğunu da anlamamız kolaylaşır. Bu nedenledir ki

ilahi isimlerin İslam âleminde kültürel değer olmaları sebebiyle ifade ediliş biçimlerine ve ilke olarak içeriklerine -aslına- sadık kalarak felsefi düzeyde anlamlı kılmak ve yeniden tanımlamak ihtiyaçtır. Sıradan tanımlamalardan uzak durmaya çalışarak; isimlerin varlıksal karşılıkları, gerçekleşme durumları ve muhataplarının olmasına bağlı olarak evrensel oluşlarında birbirleri ile de bağıntılı oldukları yönde anlamlı kılınmaları gerekir. Bu izlekten hareket ile ilahi isim okumasında bulunmak yerinde olur.

**

Tanrı'dan bahsetmekte isek klasik kelamda, neden tanrı anlayışı ile beraber biçimlenen ve Tanrı'nın ne olduğuna dair sıfatları ile tanımlanmasına tanık olmaktayız. Zati, subuti sıfatları, isimleri ile karakter ve kimlik belirimleri ayrıca gerçekleştirdiklerinin varlığına delil olması nedeni ile ayet olması üzerinden olması zorunlu olan mutlak varlık olarak Tanrı; anlaşılmaya, ifade edilmeye çalışılan olmuştur.

Düşünce tarihi boyunca Tanrı'nın varlığına dair birçok görüş dile getirilmiş olsa da İslam teolojisinde Tanrı; şahsında tektir (Ahad), yarattıklarından ayrı ve yarattıkları ile aynı olmadan bir oluşu (Vahid) ile Rabb-ül Âlemindir. Zatında, sıfat, isim ve fiil belirimlerinde mutlak oluşunda olması zorunlu olan Vacib-ül Vücuttur. Vacib-ül Vücud olması gereği ile de ilk neden oluşunda neden Tanrı olarak ifade edilmeye çalışılır.

Varoluşu ilişkilerde sürdürebilir kılınan da O olduğu gibi sürekli oluşunda bitimsiz oluşunu da her daim koruyandır. Yaşamın kendisinden ayrı duran değil, yaşamın her alanında sıfat, isim, ayet belirimleri ile zatını görünüşe taşıyandır. İslam teolojisinde bu bağlamda görülen en önemli özellik/ fark tevhittir. Yani sıfat, isim ve ayet belirimleri ile kendisine tanık olunabilecek olan şahıs varlık olarak Tanrı, erek belirimlerinde neden Tanrı olmaktan daha çok erek Tanrı olarak tanık olunan/ olunması gerekendir. Her tanık olma düzeyinde Tanrı; erek Tanrı olarak görünüş bulur. Yaşamdan kopuk değil, yaşamın kendisinde ve her alanında bulunan/ bulunması gerekendir.

Pratik ilahiyat anlamında tasavvuf, bu durumda teorik ilahiyat anlamında kelamdan farklı olarak erek Tanrı anlayışı üzerinden tevhidi yaşamda tesis etmeyi üstlenmiştir. Böylece Tanrı, yaşamın en ideal ereği olan değer belirimi ile yaşamın erek bağlamında anlamlı kılınmasının da gereği olarak bulunan olmuştur. Nedenler unutulabilir ama erek olan unutulmayacak değer olarak yaşamda yerini alır. Bu nedenledir ki İslam teolojisinde Tanrı'nın neden oluşu üzerinde durmak ile beraber erek oluşu üzerinden düşüncede istikamet ve yaşam biçimi kazanılır/ kazanılması gerekir.

İslam teolojisinde klasik kelamın en büyük çıkmazı ise neden Tanrı'dan hareket ile Tanrı'yı ne olduğuna dair sıfatları ile anlamlı kılar iken erek oluşunun öncelikli kılınmamasıdır. Bunun ile beraber Kur'an ve hadis kaynaklı olarak ne olduğuna dair bilgi verilmek ile beraber nasıl Tanrı olduğuna dair bilgi vermekten yana aciz düşülmüştür. Bu, nasıl sorusunun genel anlamda sorulmuş olmaması ile ilgili olup ne sorusu ile tanımda kalınmış olunmasından dolayıdır.

Tevhid Okumaları serisinin altıncı cildi olan bu kitaptan önceki çalışmalarda bu konu üzerinde de ifadelerde bulunduk. Nasıl soru kalıbı ile Tanrı'yı hem varlıksal düzeyde nedenleri ile hem de ereksel düzeyde gerçekleşen varoluşsal nedenlerini anlamlı kılmaya çalışmıştık.

Varlık belirimi ile sınırsız oluşu ve mutlak hız kabiliyeti ile varlık alanında şahıs/ kendilik durumunu koruyor oluşu ile zat olarak kendini bulduğunu belirtmek isterim. Yaratımda bulunurken, ürün vermekte iken kendini gerçekleştirendir. Her türlü düzey ve biçimde kendiliğini gerçekleştirirken de potansiyellerini hem açmakta hem de olanak olarak bulmaktadır. Kendi kabiliyetlerini olanakları olarak bulmuştur. Zatı ile kendini bilmek için değilse de potansiyellerini keşfetmenin deneyimlerini yaratımda bulduğu kesindir.

Kendinde, öteki beliriminde bulunan halk ettikleri ile ilişkide ise karakter ve kimlik belirimi isimleriyle tinsel/ öznel oluşta kendiliğini görünüşe taşımaktadır. İsimler ile her görünüşte erek beliriminde karakter ve kimlik görünüş biçimlerinde Tanrı olarak kendini de vücuda taşıyan -halk edendir-. Kul gerçek olduğunda, kuluna verdiği iman ve vicdan üzerinden

ilişkisinde kendiliğini, erekte Tanrı oluşunda hüviyet (kimlik) kazanmış olarak yaratır.

Bu durumda hem varlık zemini olarak kendini bulmakta hem de hüviyet beliriminde kendiliğine, sonuçta özne oluşu ile beraber öznelde varoluş kazandırmaktadır. Bu, kendilikte katmanlı oluşu bulmaktır. Başka bir deyişle de kendilik zeminde özne oluşta değer belirimi ile metafizik oluşu da bulmasıdır.

Yaratımın mutlak öznesi ve yarattıkları ile ilişkide kimlikte varoluşu tesis etmesi ile nesnel oluşa aşkın metafizik oluş zorunlu olarak bulunan olmuştur. Bu da ilişkilerde yapısal kılındığında nedenlerin ereğe göre belirli kılındığı sibernetik sistemsel oluşu gerekli kılar. Yaratımın her alanında (doğa ve tin alanlarında) varoluşu sibernetik sistemsel/ ussal oluşta gerçekleştirdiği, doğadaki döngüsellikte ve kimlik belirimi ile kendini görünüşe taşımasında da anlaşılması gerekendir.

Doğadaki sibernetik oluşta genel belirimlere bağlı olarak yaratımın tekrarlarda gerçekleştiğine tanık olunsa da tinselde sibernetik oluşta genel anlamda hak, batıl karşıt belirimleri ilişkisinde diyalektiği tesis etmesi ile doğaya kıyasen ilerleme ve tinde gelişimin önünü açmıştır. Ereğin nedenleri belirlediği bir dünyada, hak ereğine bağlı olarak batıl olanın belirli kılınması, zihniyet (varlık görüşü) ve değer -yargısı- farklılıklarında diyalektiğin de sibernetik oluşu içermiş olarak tesis edildiği görülür.

Böylece erekte hak ve rahmet öncelenmiş olarak kimlik belirimleri olan isimleri ile karakter tavırlarında, çizgilerinde kendini görünüşe taşır. Önemli olan ise her gerçekleşme belirimleri üzerinden O'na tanık olmak ile Tanrı oluşuna katılmaktır. Her gerçekleştirdiğimiz ile de isim belirimlerinde O'na katılmış olarak tevhidi tesis etmektir.

Klasik kelamdan farklı olarak tevhidi, sadece ussal düzeyde değil, yaşamsal olarak da tesis etmeye İslam olabilmek için gerek vardır. İslam olmak ise Tanrı'nın kimlikte nasıl Tanrı olduğuna katılımcı olmaktır. Kul ile Tanrı ilişkisinde öznelde varoluş, ortak gerçeklilikte bulunur.

Tanrı'ya yönelik olarak nasıl sorusunu sormak ile kendisini daha doğru bilmek ve anlamak için düşüncede olanak edinilmiş olunur. Olan bitenin ne için olduğuna dair ise daha doğru tanıdığımız Tanrı ile anlam bulma olanağı ediniriz. Zaten semavi olarak Âdem'den Hatem'e gelişen İslam dini ile görmekteyiz ki varoluşun ne için olduğuna dair Tanrı ile anlam bulmaktayız.

Bilimin ne için soru alanına uzak durması söz konusu olsa da felsefenin bu soruya karşı cevapları olmuştur. Tanrı ilkesinden uzak her yaklaşım ise genelde kabul görse de batıl oluşu kendinde barındır. İlk neden olması ile neden Tanrı'dan başlamış olarak önermelerde bulunmak ise eksik bir yaklaşım olarak haksızca eleştirilere açıktır. Bunun içindir ki erek belirimlerine göre Tanrı'yı erek Tanrı önermesi ile görünüşe taşımak, bilmek önemlidir.

İnsanlık tarihi boyunca görülen o ki asli nedenlerin bulunması zor olmuştur. Erekte duranın bulunması ise ereğin neden olarak kabul edilmesi sonucunda daha kolay olmuştur. Ayrıca ereğin değer olarak beliriminde görünüş bulması da gerçekleşmiş olur. Erekte duranın ilkesel olması nedeni ile ilkesi gereği deneyimlenmesi söz konusu olandır.

Bundan olsa gerek ki gece için ayın veya belli yıldızların, gündüz için ise güneşin veya diğer kâinat kuvvetlerinin tanrı kabul edilmesi söz konusu olmuştur. Böyle olmak ile beraber Âdem'den Hatem'e İslam çizgisinde Tanrı ereğinde insanlığın buluşması istenir. Bu noktada Tanrı, kendisinden yana bilgi verisinde sonuç alınabilecek olan olması ile deneyimlenebilecek olandır.

Din de Tanrı; dua edildiğinde dualara icabet eden, ibadet edildiğinde yakin olarak sonuç alınabilinen, her sözünün gerçekliği yaşamda karşılıkları ile test edilebilendir. Bu bağlamda erek olarak yaşamın en yüksek ideası olması ile yaşamın, kendisi ile anlamlı kılındığı değer olarak kabul görmüştür. İlke olarak da dinde kendisine doğru yürüyüşte iken tinde tekâmülün mutlak ereğidir.

**

Tekâmülün oluşu ve Tanrı mutlak olduğu içindir ki her daim Tanrı ereğine doğru yürüyen insanlar vücud bulmaktadır. Sonuçta ilahi murad; bilinmek, halife kılmak, ibadet/ hizmet edilmek istençleri ile insan üzerinde şekillenmekte ise her daim Tanrı ereğine doğru yürüyüşte olanlar mevcut olacaktır. Bu durumda Esma-i Hüsna, Tanrı'yı daha doğru ve çok yönlü olarak tanıyabilmenin gereği olması ile başvurulması gereken hüviyet (kimlik) belirimleridir.

Esma-i Hüsna ile hem ilk neden hem de erek neden olarak Tanrı'yı tanıma olanağı bulmak ile beraber karakter ve kimlikte tanrısal oluşun nasıl olmakta olduğuna da tanık olmaktayız/ olabiliriz. Ayrıca, karakter ve kimlik erek belirimlerine göre belirlenmiş olan nedenlerin -olan bitenin-, karakter ve kimlikte kendiliğini gerçekleştirmenin nesnesi olarak gerçekleşmekte iken ne için olmakta olduklarına da tanık olma olanağı edinmiş oluruz.

Sonuçta, erekte olan gerçekleşmekte ise olan bitenin/ yaşananların ne için olduğunu, erek belirimi ile belirli kıldığımız bir dünya görüşünde de kendimizi bulmuş oluruz. Böylece ilk ve erek neden bağıntısında gerçekleşmekte olan her şeyi, ne için olduğuna bağlı olarak hikmetinde görmüş oluruz. Hikmet, sonuçta açık olunan gerçekliktir. Sonuç ise ne için olunduğunun göstergesidir. Karakter ve kimlik belirimi olmaları düzeyinde Esma-i Hüsna da karakter ve kimlikte gerçekleşmenin, kendiliği görünüşe taşımanın sonucunda her olay ve olgunun ne için olduğunun asıl nedenidir.

**

Esma ile Tanrı'yı bilmek ise imanın, vicdanın, usun gereğinde insan olmanın bir gereğidir. İnsan olmamızın ne için olduğu ve nasıl olması gerektiğini de Tanrı ilkesi sebebiyle Esma-i Hüsna'da bulmak gerekir.

İnsan, tanrısal oluşunun sırrını Tanrı'nın sıfat ve isim belirimlerinde bulsa da doğduğu dünyada tanrısal oluşunu, diğer mahlûkattan farklı olarak tarih ve miras varlığı oluşunda bulur ve gerçekleştirir. Sıfat ve isim belirimleri ise evrensel oldukları içindir ki diğer mahlûkatta da görülebilir.

Böyle olmak ile beraber insan, “ahseni takvim” denilen en güzel kıvamda sıfat ve isimleri gerçekleştirme olanağına sahip olandır. Bu doğrultuda da tarih ve miras varlığı oluşu ile tanrısal oluşunu, baskın ve galip olarak doğa zemininde ve doğa alanında gerçekleştirir. Kendisini asli olarak keşfetmesi, tanrısal oluşunun gerçekliği ile bilmesi için ise Esma-i Hüsna’ya uğraması gerekir.

Esma ilmi, bir okuma biçimi olarak dinde mirastır. Mirasın verdiği sorumluluk ve aidiyet duygusu ile esma ilmine dikkat etmek, her müslim için olması gerekendir.

Bu kitap çalışması esma ilkesi ile okumalıdır. Yaratımın, tenzihin, yakin bulmanın prensibi olan ‘aynı değil ayrı da değil’ içeriği doğrultusunda okumak gerekir. Zati ve subiti sıfat belirimlerine bağlı olarak isim sınıflandırılması yapıldığına dikkat etmek gerekir. İlahi isimlerin genelde yaygın olarak kullanıldığı anlamından daha geniş ve kapsayıcı içerikte anlamlı kılınmasına da dikkat edilmiştir.

****

Esma Felsefesine Giriş

İsimler, sadece kendini tanımlamanın araçları değil, tek başına oluşta kendine seslenmenin, yalnızlığa mahkûm oluştan kurtulmanın, kendine muhatap yaratırken tinde kendini kimlik düzeyinde yaratmanın, görünüşe taşımanın da gerçeğidirler.

Cenabı Allah bilinmek iradesiyle zati sıfatları temelinde zatına ait subuti sıfatları ile kâinatı kendine nesne kılarak varoluş tavırları sergiler. Yaratım, öz olarak yarattığı olarak görünmek değil, yarattığı üzerinden kendini görünüşe getirmektir. Her yaratım nesnesine içkin oluşta ise öz şahıs olarak gizilde kalınması sebebiyle Cenabı Allah'ın bilinmesi, gizilde duran varlığın bilinmesi olarak anlam kazanır.

Cenabı Allah'ın bilinmesi, her yarattığının kendisinden aldığı yaratılış istidadı olan bilme yetileri kadardır. Gizilde durduğu içindir ki iman, Cenabı Allah'ı bilmek için ön koşul olarak istenendir. İman dâhilinde olması gereken ise bilme/ us melekeleridir.

Us, vicdan, zekâ ve diğer okuma melekeleri de Cenabı Allah'ı bilmek için aranandır. Duyular aracılığı ile duyu nesnelerini bilmek gerçekleşse de duyular, Cenabı Allah'ı yaratım nesneleri üzerinden bilmek için gereklidir. Duyular ile tanık olunabilecek her dünya üzerinden Cenabı Allah'ın bilinmesi mümkün kılınmıştır. Böyle olsa da iman, us ve vicdan, Cenabı Allah'ı bilmek için en temelde aranandır.

Cenabı Allah'ı bilmek, kendisini bilmenin nesneleri/ ayetleri olan doğada olanları bilmek gibi nesnel olgusal düzeyde/ düzlemde ussal olarak gerçekleşen bilişten farklı olarak özne düzeyinde bilmektir. Her bilme nesnesinin kendiliğe dışsal kalması nedeni ile de kendiliğe dışsal olarak bilinen olur. Bu da bilmenin gereği olarak ikilikte gerçekleşecek olan bilme ilişkisinin gerçekleşmesi için gerekli olandır. Kendisini bilecek ve bilme yeterliliği olan öznelerin -şahısların- yaratılması ile ikili ilişkide bilinmesi tinde varoluşun zorunluluğudur.

**

Anlamanın sonucu olarak bilmek; görmek, duymak ile tanık olmak için de gerekli olandır. Allah'ı bilmek, Allah'ı görmek ve işlerinde hikmeti gözetirken O'nu anlayabilmek için de önemlidir. Bilmek için gerekli olan her ne kadar yeni özneler olsa da yaratılmış öznelerin bilmesinin gereği olan usun ve usun görünüş biçimi olan dilin önemini gözden kaçırmamak gerekir. Dil, özne niteliği taşıyan her yaratılmış şahsın, tinde varoluşunun olmazsa olmazıdır. Yaşanan her durumun bellek edinmekle kaydedilmesinde de büyük rol üstlenir. Dil; bellek edinilmesi ile beraber kendiliğin zamansal oluşta ifade edilmesi ve gerçekleştirilenlerde anlamlı kılınması ayrıca gelecek odaklı yaşanması durumlarında zamansal kodlanışın temellerinden olup, bilinçli oluşta üç zamanlı olarak kendiliği bulmanın temel gereklerindendir.

Biliş, duyulara aşkın dil ile gerçekleştiğinde ise her ne kadar nesnesine aşkın gerçekleşse de nesnesi ile bağlantı veya ilişki kurmanın gereği olur. Dil ile bilişte, ilk bakışta bilme nesnesinin gerçekliliğinden uzaklaşıldığı görülüyor olsa da bilme nesnesini us alanında öznel gerçeklik alanına taşımış olarak ona tanık olmanın, gerçekliğini bilmenin de yolu edinilmiş olur. Dil, bilme nesnesinin gerçekliliğinden uzaklaşmanın değil, gerçekliliğine yakınlaşmanın yoludur. Dil ile bilme nesnesi bilinçte kodlanır iken bilme nesnesini varlık sahnesinde konumlandırmak ve dilde isimlendirmek ile varlık zemininden hareketle bütünlükte bakış sahibi olarak içinde bulunulan dünyanın tanınması veya anlamlı kılınması da söz konusudur.

Dil, varlıksal olanın tinde yeniden keşf edilmesi ve ussal düzeyde bağlantı kurularak yakinlik kurmanın gereğidir. Doğadaki süreksizlik nedeni ile ilk bakışta kaotik ve belirsiz görülen bir dünyayı, us aracılığı ile kodlama, bağıntılılıkta bulmak ve amaç nesnesi kılar iken değer kılmak ile belirli kılmanın da gereğidir. Dil, anlam ve değer bağıntısında, içinde bulunan dünyayı anlamlı kılmanın ve değer ürettikleri ile yeni bir dünya kurmanın da kapısını aralar. Her yeni dünyayı kendi koşul ve perspektiflerinde anlamlı kılmanın da gereğidir.

Dil, nedenlere bağlı bulunan salt anlam ve amaca bağlı edinilen değerler ile varlık bağıntısında değer kazanımında olarak öznel dünyanın

gerçeğidir. Nesnelliğe bağlı değişimler, amaç ve değer değişimlerinde dahi kendi kuralları içinde belirli bir dünyaya bakmaya nedendir. Dil ile görüş sahibi olan için süreksiz bir dünya, belirsizliklerinde belirli kılınmıştır. Belirsizlik belirlenimi dahi dil ile belirli kılınmış bir dünyaya bakıştır.

Dil, tinde varoluşun zorunlu gereğidir. Dilin olmadığı düşünüldüğünde, tinde varoluşun mümkün olmayacağı da görülecektir.

**

Değişken oluş içinde sabiteler edinmeden varlık görüşü edinmek mümkün görülmez. Us zemininde dil, varlık görüşünün biçimlenmesinin gereğidir. Her biliş, olay ve olgusunu -nesnesini- dilde sabit kılmaktan öte değildir.

Her olgu ve olayın, değişken oluş ile beraber nedenlerinde ve ilişkilerinde bir değil, birçok gerçeği kendinde barındırması, gerçekliğini izafi kılar. İzafi olmak bir gerçeği değil birçok gerçeği taşımak anlamını taşır. Bu da doğrultusal düşünen us sahipleri için anlam ve değer dünyasında kaotik ve belirsiz oluş anlamını taşır. İzafiyet, anlam ve değer yitimi ile gerçeklik zeminini yitirmek değil, birçok anlam ve değer perspektifinden gerçekliğe tanık olmanın gereğidir.

Dil, kelime oyunları ile gerçekliği örtmenin değil, gerçekliliği görünüşe taşımanın gereğidir. İzafiyet ise dilde kaotik oluşu değil, gerçeklik zemininde dilde anlam zenginliğini açık eder. Bir perspektiften bakışla küçük bir dünyaya tanık olmak ile izafiyette anlam zenginliği edinmekle geniş bir dünyaya tanık olmak arasındaki dünya görüşü farkı dikkate değerdir. Bu görüş farklılığı, bilme nesnesinin bir gerçekliği/ gerçeğe haiz olduğu veya birçok gerçekliği olduğu iki farklı varlık görüşünü görünür kılar.

Cenabı Allah'ı bilmek iman edenler için O'nu belli sıfatlarını ve tavırlarını bir anlama indirgeyerek bilmek anlamını taşısa da her bir sıfat ve tavrının bir değil, birçok görünüş biçimi üzerinden farklılıklar gösterdiği bir gerçektir. Bu, O'nu sadece belli dil kalıpları olan sıfat ve isimleri ile bileceğimiz anlamını taşısa da sıfat ve isimlerini bir anlamda bileceğimiz anlamını değil, birçok perspektiften edinilecek anlamlar ile bilmemiz

gerektiği anlamını taşır. Yani sıfat ve isim sabiteleri bir anlamda değil, birçok anlamda Cenabı Allah'ı bilme olanağı sunar.

Zaten isimler -özellikle Esma-ül Hüsna- demek; Cenabı Allah'ın, kâinattaki olay ve olgular üzerinden de sıfat ve tavır belirimlerinde aynı olay ve olgu üzerinden bir değil, birçok sıfat ve ismi ile bilinebileceği, tanık oluna bilineceği anlamını taşır. Yani her hangi bir olay ve olguda Cenabı Allah'a Rahman ismi ile tanık olunacağı gibi Adl veya Kahhar isimleri ile de tanık olunabilir. Bu, hangi açıdan baktığımız ile ilgili olarak esma ilminin izafi olduğunun göstergesidir. Her bir isim, Cenabı Allah'ı bilmenin, olay ve olgular üzerinden kendisine tanık olabilmenin sabitesi iken yoğun içerikte anlam belirimleri ile de bir değil, birçok anlamı kendisinde barındırır iken izafi olma özelliği gösterir. Adl ismi, hak ve hakkaniyet ilkelerinin buluştuğu anlamda bir ilke olarak görülebileceği gibi hadlerin belirlendiği bir ilke manasıyla da anlamlı kılınabilir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki ismin öznelde duygu karşılığına göre yaşanması ile ismin bilme aracı olarak kullanılması arasındaki fark da izafiyet adına önemlidir. Bunun için olsa gerek ki eskiler; Cenabı Allah'ın isimlerini beka ve fena olmak üzeri iki seyirde anlamlı kılmışlardır. Rahman isminin duygusunda yaşanması (beka seyri) ile olgusu olan ilke gereği olayı üzerinden bilmeye, tanık olmaya (fena seyrine)araç olması iki farklı durumdur. Bunun ile beraber ismin zılli tecelli ve asli tecelli olarak yaşanması veya anlamlı kılınması da ismin evrensel düzeyde tümel/ evrensel olması nedeni ile iki açıdan ele alınmasıdır.

**

Cenabı Allah'ın her sıfat ve ismi, evrensel oluşu ile her yaratılmışın ortak gerçeğidir. Her yaratılan **Vahid** ismi gereği ile Allah'ın sıfat ve isimlerinden istidadı kadarı ile nasipli olarak varlık bulur. Hak kılınmış olarak varlık düzeyi ve ortamına göre beden bulunur ve hak etmek üzere ilke gereği vücud bulma gayretinde bulunulur. Zılli düzeyde nefsi emmareye bağlı olarak sıfat ve esma gerçekleştirilirken sadece hak kılınmış düzeyde sıkışmışlıkta gerçekleştirilir. Asli düzeyde ise sıfat ve isimler hak etmek ile nefsi emmareye aşkın vücud bulmakta yaşanılır ve evrenselinde kendiliğe

tanık olmanın araçlarıdır. Her sıfat ve isim, nefsi emmarede kendiliğe indirgenerek yaşanmakta ise zılli, evrenselinde herkesin hayrına olan edim ve üretimlerde yaşanmakta ise asli düzeyde yaşanmaktadır.

İlke olarak sıfat ve isimler evrensel oluşları ile herkesin ortak kaderidir. Bu ortak kaderde herkesin fıtratına bağlı olarak yönelimlerindeki ve bulunduğu konjonktür içinde karşı karşıya kaldığı durumlardaki farklılıklar düşünüldüğünde seçimleri ile değişken ve farklı kaderleri yaşaması, sıfat ve isimler yelpazesinde yaşamasından öte değildir.

**

Dilde ilke olarak her sıfat ve isim, öznel oldukları içindir ki nesnel olgusallığa aşkın öznel görüş sahibi kılar. İlke olarak ideasında ussaldırlar. Varoluşun gerekliği olarak olması gerekenlerdir. Yaşamsal olarak tecrübe edildiklerinde de gerçekliğine tanık olunandırlar. Varoluşun gerekliliği olarak tarihsel oluşta da gerçekliğine tanık olunması gerekenlerdir. Sadece imanın bir parçası olmaktan daha çok yaşamsal olarak gerçekliliği olan ve öznelliğin tinde görünüşe gelmesinin biçimleridir. Dilde sıfat ve isimleri ile görünüşe gelmek ise sıfatta karakter çizgileri taşıyanın kimlikte karakterini görünüşe taşıyarak görünüşe gelmesidir. Bu, kendiliğini hem dil aracılığı ile karakterde inşa etmek hem de kimlik edinimi ile dilde kendiliğin nesnel olgusallığa aşkın öznel olgusal oluşta ifade edilişi ile görünüşe taşınmasıdır.

Dil, yüklendiği anlam gereği öznelde dirimseldir ve yüklendiği değer karşılığına göre de duyguda karşılığı bulunan olarak dirimsel oluşu korunandır. Sıfat düzeyinde her isim anlam karşılığı ile dirimsel olmak ile beraber duyguda karşılık bulmasıyla gerçekliğini öznelde bulur. Öznelde dirimsel oluşu nedeni ile gerçekleşme istenci gösterdiğinde, ilke olarak erek belirimi olduğunda fiilde görünüş olanağı kazanır. Bu, amaca bağlı olarak gelişen ve gerçekleşen hareketlerde ismin karakter ve kimlik belirimi olarak görünüş bulmasıdır.

**

Böyle olmak ile beraber eskilerin: a) Zati esma dedikleri (Nur, Ahad, Samed, Hayy, Nefs, Kayyum vb.) isimler, mevcudatın nedeni olan Cenabı Allah'ın varlıksal sıfatların belirlenimidir. b) Sıfat esma dedikleri (Âlim, Mürid, Basir, Semi, Kelim, Kadir, Halik, Hak vb.) isimler, potansiyellerin gerçekleştirilmesi ile açık olan öznel varoluş belirimleridir. c) Fiil esma dedikleri (Adl, Rahman, Rahim, Tevvab, Afûvv, Rezzak, Gaffar, Kahhar, Azim vb.) isimler ise ilişkilerde tinde varoluşun ortak doğası gereği görünüş bulan karakter belirimlerdir.

Her fiil isim, varlık isimlerinin işaret ettiği gerçeklik zemininde sıfat isimlerinin işaret ettiği potansiyeller doğrultusunda görünüş bulur. Yani her fiil isminde Cenabı Allah'a ayrıca zati ve sıfat isimleri ile de tanık olunması gerekir. Fiil, zatın fiili olduğu içindir ki fiil isimler anlam olarak zati ve sıfat isimleri göstermiyor olsalar da zati ve sıfat isimlerinin anlam içeriklerini içerir ve anlam içerikleri ile beraber anlam kazanırlar. Örnek: Nur olan Âlim'dir ve Âlim oluşu ile de adildir, Rahman ve Rahim'dir.

Varlık sıfatlarının ve potansiyellerinin/ yetilerinin belirimi/ belirlenimi olan isimler, öznel ve nesnel düzeyde varoluşun ilk ilke nedenlerinin göstergesidir. Fiil isimler ise erekte olması gerekene göre hareket eden Cenabı Allah'a tanık kılar. Her iki durumda da isimler insan ve diğer mevcudat için erekte ulaşılması gereken ve yaşamsal olarak tecrübe edildiklerinde Cenabı Allah'a yine kendisi ile tanık olmaya neden erekte bulunurlar. Hem varoluşun nedeni hem de erekte yaşanması gereken isimler olduğunda kader Allah'ın kaderini yaşamaktan öte değildir.

**

Bu bağlamda varlık ve varoluşuna dair sıfat isimler ile zorunlu oluşa haiz olunduğuna tanık olunur. Ereğinde kendini gerçekleştirdiği isimler ile ilkesel bakıldığında ise öznelde ve nesnelde varoluşun tinsel gerekliliklerine tanık olunur. Nasıl ki nursuz yaratımdan bahsedilemez; görmenin, duymanın, adaletin, merhametin, af etmenin ve diğer ilahi isimlerin olmadığı bir dünyadan/ varoluştan bahsedilemez.

Gereklilik olarak isimler ilke oluşları ile tarihsel tecrübe doğrultusunda olması gerekenler olarak görünüş bulmuşlardır/ bulmaktadırlar. Her daim

daha iyiye doğru gitme -iyileştirme, iyileşme- ilkesi ile bakıldığında geçmişe kıyasen ilkelerin daha çok yaşama taşınması ve kurumsal düzeyde yaşamın geneline yaygın kılınmaya çalışması da bunun göstergesidir. İyileştirme ilkesi, rahmetin gazaba baskın gelmesidir.

Diyalektik; ilerlemenin, gelişimin gereğidir. İlkeler ise diyalektik üzerinden iyileşmenin gerekleri olarak tarih olgusal olmaları ile tinde/ öznelde yerlerini alırlar. İlahi isimlerin kurumsal düzeyde genele yaygın olarak tesis edilmeleri arttıkça, ilişkilerde görünüş bulmaları, nesnelde ürünler üzerinden ve öznelde duygu karşılıkları ile yaşanmalarında da iyileşme görülür. Farklı düzeylerde olsa da sonuçta ilahi isimler ile tinde gelişimde olarak yaşamak göz önünde bulundurulduğunda, ilahi isimler erek ilke oluşları ile gerçekleştirilmesi gerekenler olarak tinsel oluşun olmazsa olmazıdırlar.

İlahi isimler hem varoluşun hem de tinde gelişimin -iyileştirmenin- olmazsa olmazlarıdır. Olmadıkları düşünüldüğünde varoluşun rahmette gerçekleşmeyeceği kesindir.

**

İsimler, Cenabı Allah'ın olmazsa olmazlarıdır. Her halk edilmiş için hem neden hem de erek olanı farklı yönleri ile gösterenler iken tinsel gerçekliliğinin ana nedenidirler. Esma-ül Hüsna denilmelerinin en büyük nedeni ise Allah'ın isimleri olması olmalarından daha çok rahmetin gözetilerek kendiliğin görünüşe taşınmasından dolayıdır. Allah'ın nesnelerine (yarattıklarına) bağlı olarak dedikodusunu yapmak değil de doğrudan kendiliğini ve rahmeti üzeri beliren ahlakı gereğinde bilinmesine sebep olmalarından dolayıdır ki isimlerine Esma-ül Hüsna denilmiştir.

Her hangi birinin nesnel belirimler üzeri konuşulması dedikodusunu yapmaktan öte değildir. Doğrudan kendisinin hak olduğu sıfat üzeri -yermek değil- hayr üzeri doğru olarak bilinmesi ve konuşulması dedikodu değil, hak olanın ifade edilmesi ile hayrın gözetilmesidir. Konuşulanın güzel yönleri ile övgüsünün yapılmasıdır.

Güzellik, ahlaki olarak hayrın gözetilmesi ile sonuçta edinilendir ki Esma-ül Hüsna'ya dikkat edildiğinde hayr üzeri rahmeti önceleyen Allah'a tanık olunur. Ayrıca güzellik, kendinde olmayanı yüklenmeden, kendinde olanı en yalın biçimde görünüşe taşırken bütünlüğünü koruyan ve erek oluşu gereği kendisine doğru çekendir. Bunun içindir ki ilke gereği her isim, Cenabı Allah'ın rahmeti önceleyerek kendiliğini görünüşüne getirdiğine tanık kılması ile Esma-ül Hüsna'nın bir parçasıdır.

Esma-ül Hüsna ile görülmesi gereken o ki Cenabı Allah ulûhiyetine dair asli sıfatları ve rububiyetine dair asl olan belirimleri ile güzeldir. Allah güzeldir ve güzel oluşunda kendini görünüşe taşımaktadır ve güzel isimlerinin gereğinde yaşanmasını talep etmektedir. Güzelliğini idealde yaşanması gereken erek olarak görünüşe taşımaktadır.

İnsan diğer mahlûkat gibi fıtratı gereği ile isimleri yaşama eğiliminde donatılmıştır. Cenabı Allah'ı da hangi isim üzeri yönelimleri, edim ve üretimleri var ise o isim üzeri Rabbi olarak bulur. Kur'an'ı Kerimde "yaratan rabbinin adı ile oku" ve "Allah'ın fıtratı ki insanları onun üzerine halk etmiştir" ayetleri ile bakıldığında da insanın güzel olana meyil üzeri halk edildiği görülür. İnsan, nefsi emmaresi sebebiyle de güzellikten zılli (gölge) olana düşer. Çirkinliği ise rahmetten uzaklaştıkça bulur.

Güzellik ideası ilahi isimler için rahmeti ahlak edinmek ile görünüş bulmaktır. Karakter belirimi olan her ilahi isim, bireysel ilişkilerde ve tarihsel süreçte ideal olarak gerekli oluşta gerçekleşmek zorunda olarak bulunandır.

**

İlahi isimler, tevhitsel görünün de gereğidirler. İlahi isimler düzeyinde tevhid, kavramsal görüde gerçekleşir. Hem tenzihin hem de teşbihin gereği olarak vücud bulurlar. Cenabı Allah'ı, şahıs düzeyinde esmanın öznesi olarak nesnel olgusal olana aşkın işaret ederken ve kavramsal görüde tanık kılarken tenzih belirimidirler. Cenabı Allah'ı sıfat ve tavır belirimlerinde kavramsal düzeyde belirli kılar iken kavram düzeyinde teşbihtirler.

Tenzih ve teşbih ilahi isimlerde en yüksek düzeyde gerçekleşir. İlahi isimler ile kavramsal görü edinilirken de karakter ve kimlik belirimi tinsel/ öznel düzeyde görünüşe gelmek en yüksek düzeyde gerçekleşir. İlahi isimler ile Cenabı Allah hem en yüksek biçimde kendini görünüşe getirmektedir hem de en yüksek biçimde kendine tanık kılmaktadır.

**

Her karakter ve kimlik belirimi kavramsal -ilahi isim- düzeyde görüş sahibi olan için tevhidi hakkı ile edinmek anlamını taşır. Cenabı Allah için ise varoluşun ortak gerçekliliğinde kul ile arasında karakter ve kimlik düzeyinde kendiliğini tinde -varlık oluşunda değil- varoluş beliriminde halk etmesidir. Cenabı Allah yaratım üzerinden ürün verir iken ve yaratım nesneleri üzerinden sıfat ve tavırlarında kendiliğini görünüşe taşır iken karakter ve kimlik ediniminde tanık olunması, onanması doğrultusunda kendiliğini tinde yaratandır.

Her karakter kimlik beliriminde onandığında, içsel olan duygusundan farklı olarak onanmanın verdiği duygusunda kendiliğin gerçeği olur. Bir evladın anne veya babasını anne ve baba oluşunda onaması anne ve baba kavramlarını ebeveynlerin kimliği kılmak ile beraber onanmanın verdiği duygu ile ebeveynlerin öznel gerçeği olarak kendilerini anne veya baba olarak bulmalarına nedendir. Böylece kavram ereğinde gerçekleşmiş olur.

Bu durum Cenabı Allah içinde olduğu gibidir. Cenabı Allah'a Rabb'im, Allah'ım vb. ilahi isimlerde hitap etmek ve iman ile onamak, O'nu kimlik gerçeğinde var kılmaktır. Kendilik gerçeğini Allah, Rabb vb. kimlik beliriminde bulmak kulları ile olan ilişkisinde sonuçta gerçekleşir. Her karakter bir tavır belirimi olarak öznelde içsel ve duygusunda yaşanırken onanması ile kimlik edinimi olarak kavramın gücünü, inançta emin oluşta bulmasıdır.

**

Bu nedenledir ki erek belirimi ile ilahi isimler değer oluşta onanmaları ile inanç alanında değer yargı belirimidirler. Ayrıca varlık görüşü belirimidirler. Değer yargısı varlık görüşü belirimi olarak sadece kavramsal

görü sahibi kılmazlar. İçinde yaşanılan bir dünya kurarlar. Özellikle tümel kavramlarda bu duruma tanık olmak gerekir. Aile, yuva, devlet, vatan vb. kavramlar ile bu durum daha net anlaşılır. Tevhidin prensibi olan Allah, Allah'tan, Allah'ta, Allah'la, Allah'ın, Allah için, Allah'a kavram belirimleri dikkat ile incelendiğinde demek istediğim daha net anlaşılır. İlahi isimlerin gerçeğinde mesele sadece Allah'ı bilmek değil, Allah'ın öznel kıldığı dünyasında yaşamaktır.

Ayrıca isimler; kavramsal düzeyde inancın nesnesi olsalar da öznelde anlam ve duygusunda dirimsel oluşlarıyla kendiliğin gerçeği olarak özneldirler. Kendiliğin erekte ideal olarak bulunması gereken ilkeleri olurlar. Aidiyet düzeyinde sahiplenildiklerinde de şahsın tam anlamı ile gerçeği olurlar. İlke gereği duygusunda yaşanmanın gerekliliği nedeni ile de değer belirimine göre sorumluluk idraki ile kavrandıklarında, içinde yaşanılan alan öznel alan belirimi olur.

Bu bağlamda isim demek; anlam, duygu, değer, inanç belirimi ile aidiyette sahiplenilen ve sorumluluk idraki söz konusu olduğunda ise içinde yaşanılan içsel bilinç alanı oluşturandır. Nasıl ki Halil olmak ile kendimi bu isimde bulmaktayım, Halil olmanın aidiyet sorumluluk idrakinde kendi bilinç alanımda içsel olarak Halil'de/ Halil olmakta yaşamaktayım. Bu durum Allah için de gerçekliliği olandır.

İsimler; anlam, duygu, değer, yargı, inanç belirimlerinde hem yeni bir dünyaya taşınmanın hem de yeni bir dünya kurmanın gerçeğidirler. Bunu da dilin gerçeği olarak buluruz. Dil ile yeni bir dünyada buluşmak ortak dil zemininde anlam, duygu, değer birliği edinmek ile mümkün olur. İsimler ile biçimlenen bir dünyada Allah'ta yaşandığının idraki ile nesnel olgusal doğaya aşkın tinsel düzeyde öznel alanda yaşam bulunur. Yer doğanın değil, Allah'ın yeri olarak bulunur. Allah'ın varlığında dil ile Allah'a yükselmiş olunarak Allah'ta yaşanır.

**

İşte, tevhidin gerçeğinde olması gereken de budur. Tevhid varlık görüşü değer yargısında sonuçta istenen de budur. Bu durumda ilahi isimlere dil bağlamında önem göstermek tevhidin önceliğidir. İslam isek tevhid gereği

ile ilahi isimlere hem eğitimde hem de değer bağlamında dikkat etmek gerekir. İslam olmanın dünyasında galip olan dil, gerçeğini ayet ve hadislerde bulsa da tasavvuf ile biçimlenen İslam olma dünyasında ilahi isimlerin galibiyeti gözden kaçırılmamalıdır. Tasavvuf düşünce ve yaşam alanında ilahi isimlerin dünyasında yaşandığı dikkate değerdir.

"Allah'ın sıfatları ile sıfatlanın, ahlakı ile ahlaklanın" hadisi şerifinden hareket ile bilmek de gerekir ki tevhid gereği dinde öncelenen Allah'ın insan yaşamında görünmesidir. İlahi sıfat ve isimler, fıtraten insanın varlık nedeni oldukları içindir ki erekte yaşanmasına/ gerçekleştirilmesine de olanak vardır. İlahi sıfat ve isimler ile biçimlenen bir dilde, ilahi sıfatlara göre belirli kılınan karakter yapısı ve -tavır görünümü olan ilahi isimler ile beliren- karakter çizgisinde (kişilik beliriminde) istenen, ilke bağlamında sağlıklı (bütünlüğün korunduğu) ve tutarlı (sürekliliğin gözetildiği) ahlak sahibi olunmasıdır. Bu durumda ilke bağlamında ilahi sıfat ve isimler, erek beliriminde değer niteliğinde gerçekleştirilmesi gerekendir.

Tevhidi tevhid yapan, neden Tanrı anlayışına göre biçimlenen bir anlayış ile dünya görüşü sahibi olmaktan daha çok erek Tanrı belirimi ile biçimlenen bir anlayışta dünya görüşü sahibi olunmasıdır. Bu, vacib-ül vücud ilkesi gereğinde biçimlenen klasik kelamdan farklı olarak Cenabı Allah'ı erek Tanrı olarak kıble edinmek ve O'na dönmek ile ilgilidir. Cenabı Allah, ahrette varılacak olmaktan farklı olarak erek olduğunda, yaşamın her alanında edim ve ürün veriminde, verilen ürünlerin üzerinden kurulan yeni dünya ilişkilerinde ve ürün verimlerinde yaşanan, kendisine dönülen olur. Bu tasavvuf geleneğinde öncelenmesi ile tevhidin nedende değil de erekte biçim kazandığı bir dünyada yaşamanın kapısını aralamıştır.

Tevhid nedenlerde değil de erekte anlam kazandığında, bilmenin heyecanı yitirilmez. İlahi sıfat ve isimler değer oluşlarında duygusunda yaşanma olanağı olan olgular olur. Böylece insan, ilahi düzeyde ne için olduğuna dair yaşar iken yaşamını Cenabı Allah ile anlamlı bulma imkânı olur.

Bu, Cenabı Allah'ı kavramsal düzeyde bilmek ve deneyimsel düzeyde kendine yakin gelinmesi ile bilmek olanağı sağlar. İnsanlar üzerinde kendisinin görünüşe gelmesinde de insanın halife olması istencinin yerini

bulmasını sağlar. Ayrıca duygusunda hakiki olarak yaşanan her sıfat ve ismi ile Cenabı Allah'a ibadet/ hizmet ruhu bulunurken ne için olduğuna bağlı olarak yaşamak da edinilmiş olunur. Bilmek, halifelik ve ibadet/ hizmet istençleri üzeri halk edilmiş insan; böylece ne için olduğunu, tevhidin erek beliriminde sunduğu anlayış ve yaşamsal katkı ile bulur.

Bu bağlamda ilahi isim diyerek sadece Allah'ın isimleri bağlamında bu konuyu ele almamak gerekir. İlahi isimler ile biçimlenen bir dünyada, anlam ve değer belirimine göre beliren duygusunda yaşanması gereken ilahi isimler ile yaşamsal bilinç alanı kurmak ve kültür alanı inşa etmek gerekir ki tevhid insan yaşamına yaygın ve sürekli kılınabilsin. İlke bağlamında ilahi isimler kurumsal düzeyde tesis edildiklerinde ise medeniyet düzeyinde tevhid tesis edilmiş olunur.

Nebi Musa'ya Cenabı Allah "Ya Musa! Bu gün benim için ne yaptın?" diye sorar. Musa'dan makul bir cevap gelmeyince, bir rivayete göre Cenabı Allah, "sevdiğimi benim için sevdin mi, düşmanımı düşmanın bildin mi" diye buyurur. Cenabı Allah'ın sevdiğini sevmek ve düşmanını da düşman bilmek ile Vedud, Kahir, Müntakim, Müzill vb. isimlerinde Cenabı Allah ile buluşulur. O'na bu isimler ile yakin edinilir.

Tevatürden gelen rivayetlerde ise Cenabı Allah "yetimi sevdin mi, fakiri doyurdun mu, hastayı ziyaret ettin mi?" diyerek kendi sorduğuna kendisi cevap verir. Bu ifadeyi dikkate alır isek ifadede her ne kadar insana hizmetin Allah'a hizmet olduğu vurgulanmış olsa da insanın Vedud, Rezzak, Şafi vb. isimleri duygusunda hakiki olarak yaşayıp yaşamadığı sorgulanmaktadır. Yani Vedud, Adl, Afûvv, Şafi ve diğer isimler yaşandığında Allah'a ibadet/ hizmet edilmiş olunduğu vurgulanmaktadır.

Her iki rivayet de dikkate alındığında bu kıssa, "Allah'ın sıfatları ile sıfatlanın, ahlakı ile ahlaklanın" hadisi şerifini de anlamlı kılmak için güzel bir örnektir. Allah'a hangi düzeyde abid (kul) olmak gerektiğini de gösterir. Böylesi abid olmak ile **Mabud** veya **Mabud-u Bilhak** ismi gereği Cenabı Allah'a ibadet/ hizmet, insan olmanın ne için -Allah için- olduğuna bağlı olarak hakkı ile gerçekleşmiş olur.

Unutmamak gerekir ki İslam'da ibadet tapınmak anlamından daha çok eylem birliğinin yakalanması ile yakinleşmek anlamını içerir. Ayrıca ilahi isimler adına belirtmek gerekir ki ibadet, Cenabı Allah'a isimlerini duygusunda hakiki olarak yaşamak ile hizmet etmek anlamını içerir. Allah'a hizmet ise hizmet edildiği ismin hak karşılığına göre kendisinden devamlı bir biçimde nurundan feyizlenmek ile yakinlik bulunmasına sebeptir.

**

İslam olmak, teslim olmak anlamını da içerir. İslam'da Allah'a teslimiyet, Allah'ın isimlerini potansiyeli/ istidadı olarak bulan insanın kendiliğini müslim olma düzeyinde gerçekleştirmesi anlamını taşır. Nefsi emmare düşünüldüğünde, tekbenci oluşta bencil olmak kaçınılmazdır. Bu durumda Cenabı Allah'ın karakter/ ahlak belirimi olan ilahi isimleri duygusunda hakiki olarak yaşamak zorlaşır. Cenabı Allah'a teslimiyet, kul olmak yani hizmet bu bağlamda olması gereken olarak dinde beklenendir. Müslim olarak kimlik edinilecek ise müslim olmanın karakteri olan teslimiyeti; deist zihniyette bütün alanlardan dışlanmış meçhul bir tanrıya teslim olmak anlamında değil, öz kendilik olanın ahlakına dair karakter belirimleri duygusunda uyandığında gerçekleştirmek olarak anlamak gerekir.

Teslimiyetin ahlakı, Cenabı Allah'ı isimleri ile hakkı gereğince, istidada bağlı olarak gerçekleştirdiklerimizde yaşamaktır. Bu, yukarılarda duran bir tanrıya teslim olmak değil, özde olanı eylemde gerçekleştirdiklerinde rabbi olarak bulmak demektir. Sonuçta da ilkesel olanın gerçekleştirilmesi sebebiyle ne için olduğuna dair varoluşun nedeni bulunur. İlahi isimler ile ahlak sahibi olurken de Allah'ı bulmak söz konusu olur. Allah'ın ahlakı ile karakter sahibi olarak tinde vücud bulmak/ insan olmak ve kişi olarak nesnelliğe, nefsi emmareye aşkın -rağmen- aslına dönük olarak yetişkin olma olanağı bulmakta söz konusu olur. Ayrıca isimlerin karakterde bütüncül kıldıkları ilişkilerde -rahmetin öncelenmesi ile- bütünlüğün korunması için gerekli oldukları da düşünüldüğünde, yaşanması gerekenler oldukları görülür.

Allah'a teslim müslim olmak demek; kendiliğin, aslına bağlı olarak gerçekleştirilmesi demektir. Bu durumda İslam'da teslimiyet, pasif düzeyde gerçekleşen değil, aktif düzeyde isimlerin gerçekleştirilmesi ile kulundan Allah'ın görünüşe gelmesinin gereğidir. Bu halifelik istencinin de bir sonucudur. İslam olmayı da ilahi isimleri yaşarken nesnelliğe aşkın oluşta ve nefsi emmareye galip gelişte yaşamsal düzeyde tenzihte bulmaktır. Bu durumda ilke bağlamında kendiliğin gerçekleştirilmesi ile tenzihte dinin teslimiyette tesis edilmesi söz konusu olur. İslam din olarak bu bağlamda tenzih ve teslimiyetten ibaret tevhid dinidir. Tevhid de sadece teorik olan değil, ilahi isimleri teslimiyet düzeyinde tenzihte yaşarken yaşamsal düzeyde eylemde gerçekleştirilmek ile olması gerekendir. Sonuçta da ilahi isimlerin bütünlüğü koruyan oluşlarında zamansız oluşta selameti bulmak ile İslam olmak hakkı ile bulunmuş olunur.

Başka bir deyişle de demek istediğim, ilahi isimleri gerçekleştirmekten yoksun olarak hakkı gereği ile İslam olmanın mümkün olmadığıdır. İslam olmak için Allah'a iman etmek yeterli olsa da ilahi isimleri duygusunda hakiki olarak gerçekleştirmekten yoksun olmakta isek tam anlamı ile İslam olduğumuz söylenemez.

**

İlahi isimler ile duygusunda yaşanan karakter ve değerinde bulunan kimlikte, erekte yaşanılan Allah'tır. Allah, neden olarak gerimizde bulacağımız değil, erek olarak önümüzde bulacağımızdır. Yaratım olmadan önce sadece zat/ şahıs olan bir varlığın yarattığı kulları ile hitap muhattap ilişkisinde Allah olduğundan bahsetmekteysek esma ilminin, karakter ve kimlik ilmi olduğunu ayrıca öncesinde olan ve sonradan edinilenlerden bahsettiğimizi bilmemiz gerekir.

Her karakter ve kimlik belirimi sonuçta edinilen olduğu içindir ki erekte yaşanması mümkün olandır. Bu durumda ilahi isimler gerçekleştikleri doğrultuda yaşanmasına olanak bulunan ve kul ile Allah arasındaki ilişkide aynılığın değil de birliğin olduğunun göstergeleridir. İlahi isimler gereği ile her yaşanan edim ve üretim sonucunda Cenabı Allah ile yakinlik kurulmuş

olunur. Her ilahi esma duygusunda yaşanması ile Cenabı Allah'ı yaşamayı hak etmek olduğu gibi Cenabı Allah'ın kulu üzerinden ilişkilerde yaşananlarda görünüşe gelmesinin gereği olarak vücud bulur.

**

İsim, hem nesnel olgusal olanı öznel kılmanın hem de karakter ve kimlik beliriminde değer oluşturur iken öznel görüde bulunmanın gereği olarak dilde metafiziğe açılan anahtardır. İsim ile kimlik düzeyinde edinilen tinsel/ öznel yaşam alanında kimliğin değer olması ve her değer beliriminin inanç alanını var kıldığı düşünüldüğünde, ilahi isimler ile İslam metafiziğinin ana zemini görünüş bulur.

İsim ile kimlik düzeyinde özne oluşta metafizik oluş gerçekleşir iken kişi/ ferd olarak da vücud bulmak mümkün olur. Bu, bir şahsın farklı kişiler var kılmasının temel gerekliliklerindendir. İsime aidiyette kimlikte kişi olarak vücud bulmak metafizik düzeyde kendiliğin değer düzeyinde inanç alanında gerçekliğinin inşa edilmesidir. Her isim sahibi sahip olduğu isimler doğrultusunda isim üzerine inşa edilmiş gerçeklikte kendiliğini tinde yaratımda bulur. İsme bağlı olarak da kendi isminin gerçeklik alanında kendiliğini ismine olan inancı ile değer olarak üretir.

Bu, ilahi isimler düzeyinde de ussal olarak aynı çizgide ismin hikmeti mahiyetinde gerçekleşir. İsmin işaret ettiği her kişi, ismin ait kıldığı karakter ve kimlik düzeyinde metafizik oluşu değer ve inanç düzeyinde bulur. Kendiliğe isim olarak iman edilir. Yani kendilikten kimlik düzeyinde emin olunur. Kimlik; varlık sıfatı, potansiyel gerçeklik ve duygusunda yaşanan karakter oluşumuna göre karşılıkları olan ise isim, kendiliğin varlık düzeylerinde inşa edilmesinden daha çok değer olarak görünüşe taşınmasıdır. Kimlik olarak değerde kişi olmak ile hem kendilik inşa edilmektedir hem kendilik varlık düzeylerinde görünüşe taşınmaktadır hem de kimlik düzeyinde onanmak ile değerde kendiliğin tinde görünüşe taşınması en yüksek biçimde dilde gerçekleşmiş olmaktadır.

Bu bağlamlarda Cenabı Allah ilahi isimleri ile hem kendine kişi olarak -varlık değil, zaten şahıs olarak varlıktır- vücud vermektedir hem varlık düzeyi belirimlerini görünüşe taşımaktadır hem de kimlikte değer olarak

kendini onatması ile vücuda gelişi tamamlamaktadır. İsimler ile vücud bulmak, tinde/ öznelde anlam, değer, duygu, yargı, inanç düzeyinde veçhe kazanmak olarak hem metafizik oluşun hem de metafizik görü sahibi olmanın gereğidir. İsim ile kavramsal görüde metafizik görü sahibi olunur. İsim sahibi de kişi düzeyinde kendiliğini kimlikte bulur iken metafizik oluşuna tanık olunur.

Cenabı Allah'tan veya isim sahibi olarak yukarıda anlatıldığı üzere varlık düzeyinde değil de tinde kişi olarak vücuda gelen türlerden (melek, insan, cin vb.) bahsetmekte isek kişi olarak isimde kimlik ve karakter belirimleri ile her vücuda gelişte metafizik oluşun kaçınılmaz bir gerçeklik olduğunu bilmek gerekir. Bu durumda İslam metafiziğinde isim, öznelde kişi olarak vücuda gelmenin, değer düzeyinde kendilik alanı içinde yeniden bir yaratımda kendiliği bulmanın/ yaşamanın, değerde kendiliğin görünüş bulmasının kaçınılmazı olarak gerçekliğini/ hikmetini gösterir.

İsimler ile kurulan dünyada ise isimler ile oluşturulan had ve hak belirimine göre kişi karakter yapısını da bulmuş olarak isimler dünyasında metafizik gerçeklikte nesnel olgusal olana aşkın tine taşınmış olarak yaşam bulur. Bu hem doğadan (nesnel olgusal olandan) yana özgür ve özgünce bir yaşam kurmanın hem doğaya aşkın olarak kendiliği -şahıs olmaktan daha çok- şahıs olma zeminin de kişi olarak inşa ederek yaşamanın hem de anlam ve değerde fark yaratırken kendilik için anlamlı bir dünya kurmanın da gereğidir.

İsim ile anlam ve değerde metafizik oluş ve görü sağlanırken anlam ve duygusunda yaşanan kendilik, kişi olarak kendilikten emin olmak -kişi olarak kendiliğe iman etmek- ile bulunur. Nesnel oluşa aşkın kişi düzeyinde öznel oluş ise kaçınılmaz olarak bulunur. İsim ile onanmak, isimle aşkın durana aşkınsal görüde tanık olmaktır. Dil ve isim gerçeği ile bakıldığında, anlam ve değer varlığı olarak özne oluşta aşkın oluşun ve aşkınsal görüde tanık oluşun hitap muhatap düzeyinde gerçekleşen her ilişkide kaçınılmaz olduğu görülür.

**

İlahi isimler, varoluşun ortak nedeni ve yaratılmışların ortak gerçeği olan Cenabı Allah'ın evrensel belirimleri ve mevcudatın ortak gerçeğidir. İlke olarak özneldirler ve nesnel oluşa aşkın tavır belirimi olarak görünüş bulunur. Sonuçta gerekli oluşlarında varoluşun nedenlerini belirli kılan erek ilkelerdir. Böyle olduğunda ereğe bağlı olarak nedenlerin belirli kılındığı sibernetik oluşta yaşamsal olarak hem değer hem de ahlak belirimi olarak vücud bulurlar.

İlkeler, tavır belirimi olan ilahi isimler ilke olarak değişim içinde değişmezliğin korunmasının gereğidirler. Kişilik düzeyinde değişimler olsa da kişi olarak değişim, ilkeli oluş sebebiyle gerçekleşmez. Mutlak şahıs düzeyinde kişi oluş değişmeyeceği gibi kimlikte kişi olmak da ilke gereği değişmez. Kişilik belirimi olan tavırlarda değişimler görülecek olsa da ahlak edinilen kimlikte kişi olmaktan yana taviz verilmez. Cenabı Allah varlık oluşunu şahıs olmak da bulduğu için ve ilkede tutarlı olduğu içindir ki kişi olarak değişimde bulunmaz.

İlkeler, ürün vermenin sonucunda ve amaca bağlı tavırlarda fiil sahibi oluşta, tinsel/ öznel düzeyde görünüş bulmanın gerçeğidirler. Evrensel oluşta tümel olup her yaratılmışın varlıksal, potansiyel, eylemde ve ürün vermede görünüş bulmasının ortak gereği olarak zamansızlardır.

İsim, kendiliğin kimlik beliriminde değer yargısında bulunur iken kişi oluşta bütünlüğü sağlayan sabitedir. İsim ile zamana ait bitimli oluşa aşkın zamansız oluşa uzanılır, zamansız oluş bulunur. Değişenler içinde, varlıksal düzeyde kişi oluşta ve varoluşsal düzeyde kimlikte değişmezlik yakalanır. En basit örnek ile ismin değişmezliğinde, isim sahibi her kişi değişim süreçlerine aşkın olarak kimlikte kişi oluşunu zamansız olarak bulmaz mı? Çocukluk, ergenlik, yetişkinlik süreçlerinde, süreç içinde farklı kişilikler bulunsa veya karakter biçimleri oluşsa da kimlikte kişi olmakta değişim görülmez. Varlık olarak kişi olmak ile kimlikte kişi olmak her yaş döneminde korunur.

İsim, her türlü değişimde süreksiz oluş içinde zamana ait olmaktan farklı olarak değişime aşkın, süreksizliğe rağmen kimlik düzeyinde sabite edinerek kendiliğin zamansız oluşa taşınmasıdır. Cenabı Allah'ta da

yarattıklarına aşkın ve yarattıklarının zamana ait -yani bitimli, sonlu- oluşlarından farklı olarak varlık durumunda bitimsiz oluşunda (zamana ait olmayışında) kişi olarak kendini kimlikte de zamansız kılmanın aracıdır. Şahıs olmak üç zamanlı olarak zamansal oluşu içerir.

Böyle olmak ile beraber zamana ait olmak demek, bitimli/ sonlu olmak anlamını taşır iken Cenabı Allah için zamana ait değil ama zamansaldır (nesnel zamansal olan kronolojik değil de öznel zamansal olması) demek doğru olur. Eskilerin Cenabı Allah için "zamandan münezzehtir" demelerinden anlaşılması gereken de O'nun zamana ait oluşta bitimli/ sonlu olmadığıdır. Ayrıca varlık olarak kronolojik (nesnel zamansal) oluşa da aşkın olduğudur.

Kronolojik olan, zamana ait belirimleri ile görünüş bulur. Cenabı Allah ise her daim olan olduğu içindir ki varlık olarak başlangıç ve son belirimi olmadığı içindir ki kronolojik olmaktan uzaktır. Böyle olsa da kronolojik belirime haiz olan yaratılmışlar (mahlûkat) üzerinden tavırda olarak -zamana inişte- görünüş bulur. Ayrıca kendisinden vücud bulunurken ve kendiliğine dönülürken de kronolojik olarak nesnel zamansal düzlemde öznel zamansal belirimleri ile kendiliğine -asıl olana- doğru tekâmül ettirdiği görülür.

**

Tekâmül anlayışından hareketle bakıldığında da sibernetik tin seyrinde nedenleri belirli kılan erek/ sonuç belirimi ile ilahi isimler, zamana ait olanların zamansız oluşa uzanmasının ilke belirimleridir. Erekte/ sonuçta gerçekleşen onlar ise nedenler onları yaşamaya göre belirli kılınmış ise ne için olunduğu da onlar ile bulunmuş olunur. Onlar yaşandığında ise ne için olunduğunun gerçekleştirilmesinin tatmin kılan duygusunda kendiliğin tadına varılır. İşte, "kalpler sadece Allah'ın zikri ile mutmain olur" denilen ayette de ifade edilen, bir anlamı ile de budur.

Kalbin mutmain oluşu nesnesi olanı tatmak -haz almak- ile değil, kendiliğin en sade biçimde bulunması/ tadılması ile mümkündür. Duygusunda hakiki olarak gerçekleştirilen her ilahi isim ile kendilik aslı ile bulunmuş olarak doygun, tatmin olma duygusu verir. Varoluş nesnelerinde ise kendiliğin

asli olarak yaşanmasından daha çok nesnelerin verdiği hazza bağlı olarak kendilik, nesnesini deneyimlemekte yaşanır. Nefsi emmarenin tekbenci oluşuna bağlı olarak da asli oluştan uzak yaşanır. Varoluş nesneleri, kendi değerleri -gerçeklikleri- dışında yaşamaya başlanıldığında ise nicelin dünyasında kendi ürettiği değer alanında haz ve arzularını ilah edinmiş insan tipi görünür olur. Hazların doyumsuz oluşunda, kendiliği asli oluşundan yana nesnelerinde kalındığı içindir ki uzaklaşılır/ sapılır.

Esma ilmi ile görülmesi gereken; sibernetik bir tinde, nedenler zamansız olan -öznel nitelik taşıyan, eylemde, üretim nesneleri ve üretim alanlarında gerçeklikleri görünüş bulan ilkelere göre belirli kılınmakta ise erekten uzaklaşmak, asli düzeyde kendilikten kopuş/ sapış anlamı taşır. Varoluş nesnelerine hakları dışında yüklenilen varsayılan anlam ve değer yargıları ile ise gerçekten uzaklaşmak kaçınılmaz olur. Yaratılışı gereği varoluşu sorgulayan ve anlam arayışında bulunan insan için bu, tinsel anlamda yıkımdır. Nicelin dünyasında varoluş nesnelerinde kalındığı içindir ki asli kendiliğe yitik olarak nefsi emmare sebebiyle de değer yitimine maruz kalınırken ne için olunduğuna dair anlam arayışının sonuçsuz kalması, kaçınılmaz sorun olarak bulunur.

İlahi isimlerin hakiki olarak duygusunda yaşanması hem potansiyelde olanın gerçekleştirilmesi hem gerçekleştirilen üzerinden kendiliğin, Allah ile bulunması hem karakterin onlar ile inşa edilmesi hem de varoluş nesnelerine aşkın olarak kendiliğin tatmin oluşta bulunması vb. anlamını taşır. Tekâmülde erek/ sonuç zamansızlarda kendiliğini bulmak ise öznel düzeyde nedenlerin belirli kılındığı bir dünyada karakter ve duruş sahibi olmak kaçınılmazdır.

**

İlahi isimler ile anlayış ve değer olarak duygusunda biçimlenen bir yaşamda doğaya aşkın Allah katında kendilik bulunur. “O gün yer başka bir yere, gök başka bir göğe döndürülür” ayeti, nesnelliğe aşkın isimlerin öznellikte oluşturduğu dünyada kendini bulmayı da anlamlı kılar.

Nesnelerin dünyasına aşkın öznel oluşun dünyasında kendiliği bulmak ve varlık görüşü değer yargısının öznel oluşa göre tinde vücud bulması, İslam metafiziğinde isimler ile biçimlenir.

Anlam ve değer yükü ile biçimlenen her dil, varlık görüşünü belirli kılar. Dil ile farklı dünyalardan bakış kazanırız. İlahi isimler ile biçimlenen dilde ise tevhidin dünyasında Allah'a bakarız.

Olan bitenler ise Cenabı Allah ile anlam ve değer kazanır iken ereği gerçekleştirmenin nesneleri olarak hakkı gereği ile yaşama katılırlar. Ereğe varımın/ gerçekleştirmenin nesneleri olarak belirli kılınmış nedenler olarak ne için olduklarını da -insan ile- bulmuş olurlar. Tinde değer kazanmış olarak tevhidin nesnesi olurlar. Böylece tevhid, nedenlere göre biçimlenen değil, ereğe göre biçimlenen bir anlayış olarak görünüş bulur.

Tevhitsel açıdan ilahi isimler ile kâinata kozmolojik düzeyde bakıldığında kozmolojisini nesnel olgusallıkta bulan ve nedenleri önceleyerek biçimlenen bir varlık görüşü değil, kozmolojisini öznellikte ve öznel edimsel oluş sonucunda bulan ve erek belirimine göre olan biteni anlamlı kılan bir varlık görüşüne tanık olunur. Bu durumda bilimsel düzeyde sonuç veriye göre anlamlı bir dünyaya bakmayı ise ilahi isimlerin teorikten daha çok pratikte gerçekleştirilmesi ile de bulmak gerekir. Bunun için ise tinsel düzeyde sonuçlar edinmek ve tarihsel düzeyde ilişkilerde ilahi isimlerin gereklilikler olarak bütünlüğü, sürekliliği, zamansız oluşu korumanın gereklilikleri olarak ihtiyaç duyulan ussal oluşlarını da görmek gerekir. Kadim bilgelik -velilik/ ariflik- tarihinde ise tarihsel olgu olması doğrultusunda ilahi isimlerin, tecrübeye dayalı yaşamda olması gereken gerçeklik olarak görünüş bulmaları da bilimsel oluş adına dikkat edilmesi gereken bir durumdur.

**

Özellikle tasavvufta beliren havas ilmi ile de bilinmektedir ki zikri ilahi ile maneviyata dair ilme, keşfe ve tasarrufa dair sonuçlar alınmaktadır. Hafi ve cehri zikirler ile Allah'a yakarışta olarak yakinlik bulmaya çalışmak hem nefsi emmareden kaynaklı hak ve hakikatten uzaklaştırıcı durumlardan arınmanın bir yöntemi hem de ismin öznelde anlam ve değer yükü ile

dirimsel oluşunda meleke kazanımına ve mevcut melekeleri kuvvetlendirmede bir araç olarak kullanılması sağlanır.

Zaten dinde insana araç kılınan her ne ise özne oluşun hak ve hakikatine dair sonuç almak için belirli kılınmıştır. Bu anlamda dine, bilimsel yaklaşım ile bakıldığında, öznelliğe dair bilimsel niteliğe haiz olduğu görülür. İslam, öznelliğe dair sonuç verilere göre yaşamın belirli kılınmış olunması ile biçimlenen din olma özelliğini taşır.

Bütün tariklerde tarikin geneli adına esma zikri veya kişinin mizaç ve meşrebine göre esma zikri verildiği de olmuştur. Esma zikri ile sesin kuvvetini kullanmak, üç yüz altmışaltı enerji kapısını harekete geçirmek de yapılan çalışmalar arasındadır. Sesin gücü ile esmanın anlam ve değer içeriğine göre gaybi âlemlerdeki (paralel âlemlerdeki) -özellikle melekût âlemindeki- karşılığı olan melekler/ kuvvetler ile bağlantı kurmak için kullanımı da olmuştur. Esmaları söyleyerek meleklerin insana hizmet etmesini sağlamak "Âdem'e secde et" ayetinin gereği olarak da bulunur/ bulunmuştur.

İnsanın yaratılış mitinde esma ile bilmek, bildiğini talim etmek net olarak anlamlı kılınır. İnsan ilahi isimler ile donatılmıştır. Dünyaya inişi de ilahi isimleri, koşul ve ihtiyaca göre beliren ilişkilerinde talim etmek içindir. İnsanın yaratılış mitinde meleklerin secde etmesi için verilen emrin gerekçesine bakıldığında, ilahi isimler ile donatılmış, isimler ile bilen ve isimleri gerçekleştirme potansiyelinde olan insana tanık olunur.

İsim anlam, değer, duygu, yargı, iman yüklemleri doğrultusunda eylemde gerçekleştiğinde kendini insan üzerinden görünüşe taşıyan Allah'tır. İsim ile bilmek, ismi gerçekleştirmek, isimle isim sahibinin faziletine yükselmek, nesnel olgusal olana aşkın öznel belirimleri ile yeni bir dünyaya taşınmak ve nesnel olgusal olanı kendilik alanına değer olarak katarken yeni bir dünya kurmak insana nasip edilmiştir.

İsim, sadece tesbih düzeyinde zikir aracı değil, kendinde olanı hatırlamanın, hatırladığını bilmenin, bildiğine ulaşmanın, ereğe bağlı gerçekleştirdiklerinde ermenin gereğidir. En büyük zikir, zikredileni bulmaya, anlamaya, yaşadıklarında görünüşe taşımaya çalışmaktır. Edim

ve üretilenler üzerinden isimlerin görünüş bulması, eylemin gerçeği olarak zikirde bulunmaktır. Önemli olan ise ismin ereğe alınması ile hakiki olarak duygusunda ve değerinde gerçekleştirilmesi ile zikir düzeyinde ibadete taşınmış olarak yapılmasıdır. Böylesi zikirde insan, Allah ile kendini bulma olanağı edinir.

Böyle olmak ile beraber: Sözün, sesin gücü ile birleşen gücünü kullanarak zikir ile insanın ilahi isim potansiyelini Allah ile yakinlik kurarak, feyizlenmek ile geliştirmesi olanağı da bahşedilmiştir. Önemli olan ise böylesi yöntemler ile edinilen Allah vergisinin hangi niyet ile kullanıldığıdır. İnsanlığın hayrına kullanmak, sonuç itibarı ile zikir ehlinin kendi hayrına olur.

“En güzel isimler Allah’ındır, artık O’na onunla (esmaları ile) dua ediniz!” “Ey iman edenler, Allah’ı çok zikredin, sabah akşam onu tesbih edin!” “Allah’ı zikretmek en büyüktür (ibadettir: yakin kılıcı eylem, gerçekleşmesi gereken ilke)” vb. birçok ayette zikrin fazileti anlamlı kılınır. Hatırlamak, anmak, bilmek, ismi hayata geçirmek, arınmak, günahlara kefaret, zikredileni davet etmek, bağlantı kurmak, talep ettiğini sunmanın aracı kılmak, melekeleri kuvvetlendirmek, melekeleri hizmete çağırmak vb. birçok fazileti ile zikir hem Kur’an’da ifade edilmiştir hem de tasavvuf tarihinde pragmatik karşılıklarından yana sonuçlar alınması ile yöntem düzeyinde tarik olarak yaşama geçirilmiştir. Cenabı Resul’ün ve diğer nebilerin yaşamında da zikrin (genel anlamı ile) faziletine tanık olduğumuz birçok ayet ve hadis bilmekteyiz.

En büyük zikirlerden olan Allah sohbeti de Cenabı Allah’ın muhabbetini bulmak ve muhabbetullaha ermek ile yakinlik edinilmesine araç olarak önemlidir. Sohbet ehli velilerin, özellikle nebi efendimizin sohbeti öncelediğini de bilmekteyiz. Sohbet hem anlam bulmanın ve değer oluşturmanın hem ilkeleri duygusunda bulmanın bir aracı iken bir bilme yöntemi, bilgi aktarma aracı ayrıca ahlakın tesis edildiği bir meclis ortamıdır. Sohbet Allah’tan inen ise Allah’a kelamında tanık olmanın gereğidir. “Ben veli kulumdan konuşan olurum” hadisi kutsisinin işaret ettiği veli sohbetinde kişilere değil, Allah’a Kelim esması gereği tanık olmak gerekir.

Her yakarış bir davettir. Bilinmeyi isteyen Cenabı Allah için kulunun davetine icabet etmek, rıza ve şevk ile gerçekleştirdiğidir. Bu durumda sonuç itibarı ile özünde Nur olan Cenabı Allah'tan feyizlenmek söz konusu olur. Bu nurdan ve ilmi ledünden beslenmek anlamını da taşır. İlahi isim ve zikir Cenabı Allah ile bağlantı/ iletişim kurmanın en kısa yollarındandır. Kadim tasavvuf tarihinin her ekolünde yöntem olarak farklı biçimlerde olsa da kullanılmıştır/ kullanılmaktadır.

İsimleri ile Cenabı Allah'a seslenmek, seslenilen isim sahibinin bakması misali kuluna nazar etmesine sebeptir. Bir rivayette/ hadiste Fatiha suresinin her ayetinde Rabb-ül Âlemin kuluna seslendiği belirtilir. Zikir, karşılıklı olarak iletişim kurmanın bir gereği olarak dinde yerini almıştır. Kişiler arası iletişim kurmanın gerçeği olmaları ile ilahi isimleri, zikrin gerçeği olarak buluruz.

**

İlahi isimler öznelde karakter ve kimlik belirimi olduklarında öznel ve salt değer belirimidirler, iletişimin temel aracı olmak ile beraber tümel düzeyde bilgi ve görü sahibi olmanın da gereğidirler. Karakter olarak yaratılmışların ortak gerçeği olmak ile beraber arketip olarak karakter sabiteleridir. Öznel düzeyde karakter olarak değişmezleri gösterirlerken, öznelde değişimin hangi doğrultularda gerçekleştiğinin de göstergeleridir. Şahıs varlık olarak değişmez karakter zemini olanın, tavır beliriminde görülen sıfatlarında değişken olduğunun da göstergeleridir. Kişi ve kimlik olarak değişmezliğin yakalanması ile beraber farklı ve değişken tavır çeşitliliğinde bulunmanın zenginliği de kazanılmış olmaktadır.

İlahi isimler ile öznel alanda dikkat edilmesi gereken en önemli durumlardan biri de tavır belirimi olan isimler ile amaca bağlı olarak gelişen durumlar karşısında karakter ve kimlik bütünlüğünün korunduğudur. Bunun ile beraber öznel oluşta karşıtlığa izin vermeden parçalanmış kişiliğin önüne geçildiğidir. Her karakter ve kimlik belirimi değer olarak duygusunda karşılık gördüğünde, iradenin gerçekleşme biçimleri olarak öznelde karşılık görürler. Bu durumda iradenin hem görünüş biçimi olmak ile beraber hem de iradenin erek ilkesi olarak hangi

istikamette gelişmesi, gerçekleşmesi gerektiğinin sınır belirimleridir. Böylece, farklı karakterlerde farklı kişiler olarak parçalanmış öznellikte yaşamanın önüne geçilir. Farklı karakter belirimleri ile aynı kişi olarak yaşamanın yolu da edinilmiştir.

Bir ayette "rahmeti kendime farz/ zorunlu kıldım" denir. Rahmetin, ikili veya çoklu gerçeklilikte tinde varoluş için ve yaratımda ki süreklilik için öncelenmesi de -kendiliğe zorunlu kılınması da- düşünüldüğünde tavır belirimi olarak isimlerin, öznelde karakter ve kimlik karşılığının oluşması ile amaca paralel/ bağlı değişmez ahlak belirimleri olduğu görülür. Bu ahlak belirimleri ile hep aynı kişi oluş korunurken tavırlarında kendi ile çelişkisi olmayan, amacına karşıt durumlar var etmeyen ve çelişik tavırlarda bulunmayan bir karakter yapısı ile karşı karşıya kalırız.

Tavır olan ilahi isimler, karakter belirimi olarak varlık düzeyinde değişmez olan şahsın tinde değişken oluşunu kazanmasıdır. Özde şahıs olanın edim ve ürün verirken ayrıca nesneleri üzerinden tavırlarda iken beliren isimleri karşıtlığı barındırmaz, öznelde/ tinsel düzeyde çeşitlenmek olarak vücud bulurlar. İlke düzeyinde vücuda gelişin de gereğidirler.

**

İsim olarak "ben böyleyim veya buyum" demek kendiliğin ilke ile bağlı kılınmış olmasıdır. Cenabı Allah'ta da bunu isimleri ile görmekteyiz. Bu, O'nu tanımanın ve varlığında O'nun ile nasıl yaşanması gerektiğinin de yolunu gösterir.

Karakter belirimleri ile Cenabı Allah'ı tanımakta isek O'na göre nasıl yaşamamız gerektiğini de öğrenmiş oluruz. Evrensel belirimlere göre edinilmesi gereken karakter çizgisinin ne olması gerektiğini de görmüş olarak bu doğrultuda yaşamda iyileştirmelere giderek ve evrensel -ortak gerçek olan- amaçlardan (rahmet, bilinmek, hizmet, halifelik…) sapmadan yaşamın akışında kolaylaştırılmış bir yaşam edinilebilir. Parçalanmış -iç-dünyalarda bütünlüğün hangi ilke ve amaçlarda buluşmakla gerçekleşeceğini ayrıca hangi değerlerin öncelenmesi ile sağlanacağının da yöntemini görmüş oluruz.

İnsan yetiştirme ocağı olan tasavvufta -yüzyıllardan beri süregelen öğretiye bakıldığında- ilkeler, ilahi amaca uygun yaşamak ile öncelenmesi gereken değerler olarak gerçeklikleri hem ussal hem de pratikte deneyimsel olarak ispatlanmış ve kabul görmüştür. Zaten tarih olgusal olarak insanlık tarihinde kurumsal düzeyde genele yaygın kılınmaları ile de gerçeklikleri, gereklilikler olarak ispat edilmiştir. Rahmetten istifade etmenin gerekleri olarak da tesis edilmek zorunda kalınmıştır/ kalınmaya da devam edilmektedir.

Karşıtlığa aşkın ve çelişkiden uzak bütünlüğün korunması, ilahi isimlerin tümel gerekçeler/ gerçekler olması ile aşılmıştır/ aşılabilir/ aşılması gerekir. İnsan için de karşıtlığa/ diyalektiğe aşkın yaşamak ilahi isimler ile tevhitte yaşamak anlamını taşır. Bu bağlamda tevhid, ilahi isimleri yaşarken karşıtlığa aşkın gerçek ile çelişmeden yaşamaktır demek, doğru bir tanım ve tespit olur.

İlahi isimler kendi aralarında birbirlerine karşıt ve çelişik olmak değil, şahıs olan bir varlığın farklı görünüş biçimleri olarak görülmelidir/ bilinmelidir. Böyle olduğunda karşıt ve çelişik görmeye aşkın tevhitsel görü de yakalanmış olur. Bu bağlamda tevhid, karşıtlığa aşkın ve varoluşsal gerçeklikle çelişmeden ilkeler (ilahi isimler) ile kavramsal görü sahibi olmaktır demek de yerinde olur.

**

İlahi isimler, salt değer belirimi olarak varoluş ahlakında formasyon kazanırlar iken üretim ve yaşam alanlarının ilke olarak belirleyici erekleridir. Üretim ve yaşam alanlarında ereğe bağlı bütünlüğün edinilmesi, korunması ve sürekliliğin sağlanmasının yapı taşlarıdırlar. Her üretim ve yaşam alanı ilahi isimlerin görünüşe gelmesinin alanları olarak biçim kazanırlar. Her alanda isimler gerçekleşirken alanın varoluşuna/ vücud bulmasına sebep ilkenin gerçekleştirilmesi gerekli olandır. Her alan temel ilkesine bağlı olarak gerçekleşmesi ile karakteristik sınırlarını bulmuş olarak vücuda gelir.

Tinde vücud bulmak, varoluşu ilkenin gerçekleştirilmesi, tesis edilmesi ile bulmak demektir. İlkeyi anlam, değer, duygu, iman, yargı, eylem

karşılığında öznelde gerçekleştirmek ve alanlarda tesis etmek insanın kaçınılmazı olarak bulduğudur.

Esma ilmi felsefi olarak ele alındığında kozmolojik, psikolojik, tarihsel, sosyolojik, hukuksal, sanatsal, siyasi, havas ilmi vb. düzey ve alanlarda karşılıkları ile okunduğunda gerçekliğine tanık olunan bir ilim olarak görülür. Her alanda üretim ve edimler üzerinden ilahi isimlerin yaşandığını görmek gerekir.

Böyle olduğunda, ilahi isimlerin her biri, ussal gerçekliği olan ayet/ delil belirimleri olarak görünür. Her alanın ilkesi olan isim belirimi ile Cenabı Allah'a tanık olmakta isek ilahi isimlerin, özne oluşa delil kimlik belirimleri olarak ayet hükmünde bulundukları daha net anlaşılır.

İlke olmaları sebebiyle isimlerin fıtratta potansiyel olmaları, öznelde anlam, duygu, değer, inanç, yargı karşılığı ile dirimsel olmaları ve eylemde gerçekleşiyor olmaları söz konusudur. Koşul ve şartlar karşısında insani ilişkilerde görünüşe gelirken kültürde değer karşılıklarının oluşması ile sosyolojik bir olgu olarak görünüş bulurlar. Tarihsel perspektiften bakıldığında ihtiyaç duyulan ussal gerçeklikler olduğuna tanık olunur. Kültürde adalet, merhamet, acıma, paylaşım, ziyaret, vb. durumlar ile görünüş bulur. Sosyal ve siyasi uzantıda kurumsal yapıların kurucu ilkesi olarak tesis edildiğinde genele yaygın olurlar. Kurumsal yapısallıkta hayata geçirildikleri ölçüde medeniyetin kurucu ilkeleridirler. Ussal olarak bilinir ve vicdan da tesis edilirler. Hukuk ile gerekli oluşları doğrultusunda hak ve had belirimlerine göre güvence altında tesis edilme olanağı bulurlar. Sanat ile gönüllere dokunma (ilkesel olanı kalbe indirmek), ilkesel olanı duygusunda canlı kılma ve cazibe uyandırmanın gerçeği/ gereği olurlar. Felsefi düzeyde ussal olarak bilinir ve yaşamın her alanının sıfat karşılıklarına bağlı olarak beliren ilkesi ile okunmasında belirleyicidirler. Dinsel alanda ise ahlakın yapı taşları olarak yaşanması istenendirler.

İlkeler öznel oluşun gerçeğine haiz olmak ile beraber ussallığın, ilişkinin, tinselde/ öznelde varoluşun nasıl olması gerektiğinin gerekleri olarak gerçek oluşlarını bulurlar. Bütün düşünce, üretim ve edimsel alanlarda beliren koşul ve ihtiyaçlara göre biçimlenen ilişkiler doğrultusunda ilahi

isimler, her bir alanın galip ilkesi olan ilahi isim önceliğinde gerçekleşir. Hukukta nedende Adl erekte Selam; felsefede nedende Âlim erekte Hâkim; sağlıkta nedende Şafi erekte Cami isimlerine tanık olunur. Eğitimde nedende Hadi erekte Âlim; ailede nedende Mürebbi erekte Veli; sanatta nedende Musavvir erekte Bedi isimlerine tanık olunur. Dinde, nedende İlah erekte Rabb ve Mürebbi ismine tanık olunur iken devlette nedende Rabb erekte Rahman; askeriyede nedende Hafız erekte Kahhar ve Azim vb. birçok alanda galip ilahi isimlerin tesis edildiği -edilmesi gerektiği- görülür.

Böyle olmak ile beraber her üretim ve yaşam alanının öncelikli olan ismine bağlı olarak diğer isimler ile bütünlük içinde disiplin edildikleri görülür. Her isim alandaki koşul ve ihtiyaç belirimine göre öncelikli ismi tamamlayıcıdır. Din alanında İlah, Rabb, Mürebbi esmaları öncelensede, Âlim, Azim ve diğer isimlerin tamamlayıcı olarak koşul ve ihtiyaçlar karşısında tesis etmelerine tanık olunur. Bu, alanlar içinde isim disiplinin sağlaması olmak ile beraber alanlar arasında da mutlak ilkelerin birbirini yadsıması değil de bütünlüğü tesis etmeleri sebebiyle varlıkta ve varoluş alanlarında ilke olarak isimlerde örtüşerek disiplin olmalarının da gereği olur. Bu, isimlerin ilkesel düzeyde alanlarda hem alanlara hem de birbirlerine indirgenebilir olmaları anlamını da taşır.

Örnek: Şafi ismi; en bilindik anlamında sıhhat veren anlamını taşır. İlke gereği ise ilişkilerde, bireysel ve kurumsal düzeylerde bütünlüğün tesis edilmesi korunması anlamını taşır. Şafi ismine bu anlamda bakıldığında bütün alanlarda okunması gerekir. Sanatta, hukukta, dinde, felsefede, sağlıkta, ailede, toplumsal ilişkilerde, karakter ve kimlik belirimlerinde, doğada vb. bütün alanlarda bütünlüğün ilişkilerde sağlanıp sağlanmadığı bu isim ile okunur.

Amaç ereğe bağlı olarak ise hikmet gözetildiğinden dolayıdır ki yerinde, gerekliliğinde ve zorunluluk zemininde ilişkilerde her daim bir bütünlük korunması vardır. Cenabı Allah'ın zatında ise şahıs olarak kendiliğinde bütünlüğünü koruması ve alan belirimlerinde karakter ve kimlik görünüşlerinde bütünlüğünü koruması Şafi ismi ile okunur. Bütünlüğün olduğu ve korunduğu her alanda ise diğer isimlerin tesis edilmesi, hayata

geçirilmesi ve hak belirimlerinin gereklerinin yerine getirilmesine dikkat edilir iken Şafi ismi ile Allah görünüş bulmaktadır.

Şafi isminin tesis edilmesi ile görünüş bulmak için ise Âlim, Hakim, Hâkim, Azim, Rahman ve diğer isimlerinde arka planda tamamlayıcı olarak alan belirimlerine göre tesis edildiği ve birbirlerini tamamladıkları görülür -tevhid adına görülmelidir-. Esma ilminde isimlerin aynı varlığın evrenselde görülen belirimleri olması sebebiyle birbirine indirgenebilir olmalarına tanık olunur/ olunmalıdır.

Sabır ismi; en bilindik anlamda yaşanan acı durumlara tahammül etmek anlamını içerir. Allah için ise sonucu belirli kıldığı içindir ki sonucu gözlemek anlamını taşır. İlke gereği ise sabır, tutarlı olmak anlamını içerir. Her alanda alanın vücuda geldiği yani varoluş bulduğu karakter sınır belirimi olan isimler, alanın ilke belirimleridir. Her alanın vücud bulması için ilkesinde tutarlı olunması gerekir. Tinde amaçsal/ ereksel oluş öncelendiği ve ereğe bağlı nedenlerin belirli kılındığı sibernetik oluştan hareket ile hikmet ilkesi ile de bakıldığında Cenabı Allah'ın ilkelerinde tutarlı olduğu görülür ve her alanda ilkede tutarlılık ile alanları vücuda getirmesi ve kendine de ilke gereği vücud vermesi söz konusudur.

Böylesi anlatılan isim okumasında bulunmak hem isimler arası bağıntılılığa hem de alanlar ve alanlar arası isimler ile gerçekleşen bağıntılılığa tanık olabilmenin gereğidir. Tevhidi ussal düzeyde en yetkin biçimde edinmenin de gereğidir. Böylesi okuma biçiminde Âlim, Kahhar, Rahman, Kerim, Adl ve diğer isimlerde okumalar yapılabilir/ yapılması da gerekir. Bu okuma biçimi ile edinilmesi gereken bir durum da insan ürün verirken ve yaşam alanları oluştururken erek belirimi olan ilkelerin hakkı ile hayata geçirilip geçirilmediğine dikkat edilmesi gerektiğidir. İlkesi gereği yapılan her işten sonuç alınması içindir ki buna dikkat etmek gerekir.

İlahi isim okumalarında ilke gereği isimler anlamlı kılınır iken birbirlerini içerikte kapsayıcı, ilişkilerde tamamlayıcı, eylem ve üretim alanlarında görünüşe taşıyıcı olduklarına da dikkat etmek gerekir. Adl oluşu Rahman oluşta, Rahman oluşu Şafi oluşta amaca bağlı Kahhar oluşu Şafi, Adl vb. oluşlarda kapsayıcı ve tamamlayıcı olarak da isimleri okumak gerekir.

İlahi isimler, değişen dünyada tarih yazdıkça farklı alan belirimleri ile yaşama taşınmaktadır. Öznelliğin tinsel değişmezleri olduğu içindir ki sadece bir zamanda ve bir alanda görülecek olan değil, her yeni alan beliriminde de görülecek olandır.

Her isim öznelde karşılığı olan vasfın belirlenimi olmak ile beraber sıfat karşılığı olan ilkede tesis edilerek yaşanır. Adl ismi adalet ilkesinde hukukta tesis edildiği gibi doğada da varoluş hakların tesis edilişinde görülür. Âlim ismi ilim sıfatında eğitimde, öğrenimde tesis edildiği gibi, bilimsel, felsefi, hikmete vakıf oluşta da görünüş bulur. Habir ismi kelam sıfatına bağlı olarak iletişim ve istihbarat kurumlarında tesis edilir. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Önemli olan ise tarih olgusal olarak gelişim gösterirken açılan her yeni alanda isimlerin sıfat karşılıklarına bağlı olarak tesis edildiğidir.

Sıfatlar nesnel yönleri de olması sebebiyle isim değildir ama ismin gerçekleştiği alan ve öznel belirime haizdirler. Ussal belirimi ile aşikâr/ zahir oluşu ile her sıfat, öznel karşılığı olan ilahi ismin gizilde/ batında yaşanmasının da gereği olur. Âlemlerde sıfat olarak ne görülmekte ise öznel de sıfatın karşılığı olan isimde hayata geçirilmiş demektir.

Kâinatta melek, öznelde meleke, sosyal yaşamda kurumsal oluşta ilahi isimlerin tesis edilerek bütünlüğün, sürekliliğin, amaca bağlı olarak gerçekleşmenin sağlandığı görülür. Bu ifadelerden her alanın bir veya iki ilahi isimden ibaret yaşandığı anlaşılmamalıdır. Her alanın galip isimleri eşliğinde alanın karakteristik sınırları belirli kılınırken diğer isimlerin de ardın sıra görünüş bulduğuna tanık olunmalıdır. İlkeye bağlı alan okuması, olay ve olgu okuması yapmak ayrıca ilkeyi hayata taşımak da -gerçekleştirmek de- tevhidin gereğidir.

**

Kelam, tasavvuf ve özellikle havas ilmi söz konusu olduğunda ilahi isimler içinde ismi azam arayışı söz konusu olmuştur. Diğer isimlere baskın varlık ve karakter belirimi isim arayışı her daim söz konusu olmuştur. Bu doğrultuda da ismi azam adına birçok isim belirtilmiş olsa da ortak bir isim beliriminde bulunulmamış olduğu görülür.

Kanaatim o ki öznelde, ferdin (öznenin) baskın/ galip karakter belirimi olan ismi, eskilerin deyimi ile esma-i has belirimi, her kişinin ismi azam olarak bulduğu/ bulması gerekenidir. Her alanın yukarıda bahsi geçen neden ve erek beliriminde olarak belirlenimi olan isimler de alanı görünüşe taşıyan ismi azamlardır. Her kişide ve alanda yetkinlik belirimi ve etkin oluşa neden olan, erekte gerçekleştirilmeleri ile de kişiyi ve alanı belirgin kılan isimler, elbette ki ismi azamdır.

İlahi isimler varlıkta tek, genel ve zamansız oluşları ile olması gerekenler olarak tesis edilirlerken özgündürler. Zengin çeşitlilikte belirimleri olsa da benzeri olmayan olarak eşsiz ve biriciktirler. Ayrıca Cenabı Allah'ın şahsını görünüşe taşımaları ile de tek oluşlarını korurlar. Bu nedenledir ki her ilahi isim, eşsiz vasıf nitelemesi olarak ismi azam olma durumunda bulunur.

Bu anlatılanlar dışında, Cenabı Allah için belirli bir ismi azam aranmakta ise zatında Hayy ve Kayyum, şahıs ve varlık oluşun iki ana niteliği olması nedeni ile ismi azamdır. Fiil ve işlerinde ismi azam, varoluşun sürekli ve sürdürebilir olmasının gereği olarak öncelenen ilke olası sebebiyle Adl'dır.

Külli olarak da el-İlah isminin karşılığı olan Allah ismi, ilah oluşun her kişiye içkin ve her alanı kapsayıcı olması sebebiyle ayrıca genelde isimleri özne belirimi ile bağlayıcı/ tamamlayıcı olması sebebiyle ismi azamdır. Allah Rahmandır, Allah Hayy'dır vb. denilir iken ilah oluşun vasıfları isim belirimleri ile zikredilir. Bu ifadeye dikkat edilecek olunur ise Allah ismi, ilah belirimlerinin isim karşılığını ussal olarak öznesinde belirlemenin bir gereği olarak ussal düzeyde ismi azam oluşta görünüş bulur. Allah ismi, Rabb-ül Âlemin sıfat ismini öznelde karşılayan ender isimlerdendir.

Her isim bir nitelemedir. Cenabı Allah'ın nitelenmekten hoşnut olduğu, Elif ve Samed isimleri de rızayı ilahide karşılık görmesi nedeni ile ismi azamdandır. Özellikle Nur, Ahad, Elif, Samed isimleri içerik olarak nedeni sadece kendi olan Cenabı Allah'ın şahsını anlamak için önemlidirler.

Yukarıda anlatıldığı gibi olmak ile beraber, her isim niteleme olarak ubudiyet beliriminde hitap karşılığı ile zikredilendir. Yani kul oluşun gereği olarak Cenabı Allah'ı anmak, ifade etmek, tanımlamak için kullanılan bir beyandır. Cenabı Allah dahi Ben Rahman'ım, Hayy'ım veya Rahman

Benim, Kayyum Benim demiş olsa da kendisini nitelediği isimler ile görünüşe taşımaktadır. Önemli olan ise kendi şahsında kendilik bilinci olarak Ben oluşunu Ben zamiri ile ifade etmesidir.

Kendiliğin **Ene** (Ben) olarak beyan edilmesi, -mutlak- arı soyutlamada nesnel oluştan kendiliğin tenzih edilmesidir. Ben, şahıs olmanın mutlak kendilik durumudur. Dilde ise kendiliğin, nesnesiz ve vasıfsız olarak beyan/ ifade edilmesidir. Cenabı Allah'a nispet edilerek beyan edilen her isim, kulluğun/ ubudiyetin beliriminde ifade bulur iken Ben olmak, Cenabı Allah'ın kendine nispet ederek kendiliğini tinsel düzeyde mutlak özne oluş içeriğinde vücuda getirmesidir. Ben, birinci tekil zamir olarak kendiliğin ifade edilmesinde ve başkasına ihtiyaç duyulmadan kendilik bilincinde olmayı gerekli kılar.

Cenabı Allah için Ben olmak, özde kendilik şuurunda bulunmaktır. Nesneleri üzerinden de ilişkide kendilik bilincinde olarak Ben oluşunu ifade edişi vardır. Kendiliğin mutlakıyet beliriminde yine kendilik tarafından onanarak beyan edilmesinin gereği olan isim olarak da Ben, ismi azamdır. Kendiliğin mutlak oluşuna tanık kılan isimdir. Her kimlikte kişi olanın şahsını ifade edişinde dahi mutlak belirimini evrensel oluşunda korur. Özneler arası vasıf, kimlik farklılığına rağmen özne oluşun mutlak belirimi olarak ben olmak, özde Ben olanın ben oluşta kendini görünüşe taşımasıdır. Bu gerçeği Musa nebiye ifade edilen "Ben olan ben" beyanında görmek mümkün olduğu gibi Yunus'un "bir ben var, benden içeri" deyişinde de kadim bilgeliğin örneği olarak görmek mümkündür.

Ene, Ente ve Hüve anlamında Ben, Sen ve O nitelemeleri zamir olup, şahıs belirimi dikkate alındığında genel isim nitelemeleridir. Bu nedenledir ki Allah için de isim belirimi olmaları nedeni ile kabul edilmiş ve kullanılmaktadırlar. Öyle ki tasavvuf terbiyesi alan ariflerde Ben ismi, tekillik ifade eder iken gizli şirkte bulunmamak için sadece Allah'a atfedilmiştir. Kur'an'da geçen "Biz" ifadesi de hem nur, hem melekût hem ruhani olan veliler/ salihler düzeyinde vahidiyet gereği çokluğa aşkın oluşu anlamlı kılan genel isim nitelemesidir.

Özneler arası belirimin ve kendiliğini onamanın gereği olarak da beyan edilişinde zılli veya asli düzeylerde gerçekleşse de Ben olarak kendini bulmak ve ifade etmek, özne olarak kendini nedeni yine kendi olmak kaydı ile görünüşe taşımaktır. Ben kavramı isim olarak anlamlı kılınacak ise nedeni sadece kendi olanın kendiliğini en arı biçimde ifade etmesi içeriği ile anlamlı kılınmalıdır.

Hüve (O) zamiri de Cenabı Allah'a isim olarak nispet edilmiştir. **Hüve** isminin Ene (Ben) ismi gibi ismi azam olduğu söylenirse eğer Hüve isminin Cenabı Allah'ın ben oluşunun ubudiyet mertebesinde zikredilmesi olduğunu hatırlatmak gerekir. Hüve ismi, başkası olmadan kendi olanın, ötekisi tarafından ifade edilişidir. Ben isminin önemli olan farklılığı ise başkası olamadan kendi ile kaim oluşun, başkası tarafında ifade edilmeden bulunuyor olmasıdır.

Hüve ismi, diğer isimler ile kullanıldığında, zamir olarak ismin öznesini işaret ederken içerik olarak diğer isimleri tamamlayıcıdır. Hüve denilirken tenzih, nesnelliğe aşkın olarak ubudiyete haiz olan -kul- tarafından ifadede/ beyanda karşılık bulur. Hüve olan, kendi ile kaim başkası olmayandır ve nesneleri üzerinden nesnelerine aşkın özne oluşunda bulunandır. Hüve, isim olarak müşahede mertebesini belirli kılar. Bu isim gerçeğini ubudiyette bulur. Sadece ulûhiyet belirimlerinde değil, rububiyet belirimlerinde de görünüş bulan Cenabı Allah'ı niteleyerek işaret eder. Genel anlamda Allah ismi şerifinin zamir belirimi olarak iş görür. Kur'an'da da ulûhiyet ve rububiyet belirimleri ile görünüş bulan Cenabı Allah'ı tanımlamak, tanıtlamak, ifade etmek için sıklıkça kullanılır.

Birçok ayette Hüve ismi, ulûhiyet ve rububiyet isimleri ile Cenabı Allah'ı genel anlamda ifade etmek için buluşur. "Öldürende, diriltende O'dur", "ağlatanda, güldürende O'dur", "O öyle bir Allah'tır ki…" vb. ayetlerde Hüve isminin genel anlamda tevhitsel görüye sebep bağlayıcı olduğu görülür. Nesnel olgusal düzlemde düşünüldüğünde ölmek, dirilmek/ doğmak, ağlamak, gülmek vb. olguların nesneleri üzerinden öznelerinde karşılığı olsa da genel anlamda fiil sahibi Allah olduğu içindir ki bu durumlar gerçekleşirken failinin Allah olduğu belirtilmiş olarak genel anlamda tevhid usta tesis edilmiş olunur.

Hüve ismi tevhidin toparlayıcı ismidir. Selam ismin gereği olarak sürekli olanın sıfat ve isimlerinde görünüş bulur iken işaret edilmesinde, bağıntı kurulmasına yardımcı olan isim olarak kullanılır. Sıfat, karakter, kimlik belirimi olan isimlerde süreklilik/ selam olmaz ise Hüve olarak görünmek gerçekleşmez. Tanrısal olarak isim görünüşlerinde devamlılık, Hüve olarak tanık olunmaya sebeptir. Tanrısal belirimlerde evrensel ve devamlılık olması sebebiyle Hüve olarak Tanrı olana tanık olma imkânı bulunur. Tanrı'ya tanrı oluşunda Hüve diye tanık olunacak ise sıfat, karakter ve isim belirimlerinde görünüşün sürekliliğe sahip olması gerekir.

Tanrısal olanın açık/ belirgin olması için, tevhid ve müşahede çizgisinde Hüve ismi her ne kadar önemli olsa da ikilik belirimi taşıdığı içindir ki tekliğe ve aşkınlığa haiz olarak kendilik bilincinde kendiliğin beyan edildiği Ben isminin yerini karşılamaz. Ben (Ene) ve O (Hüve) zamirlerini isim yapan ise kendiliğin özne kılınması ile beraber nesnel oluşa aşkın öznellikte görünüşe taşıyan niteleme olmalarındandır.

**

Kendilik bilinci Ben olmayı yani şahıs özne olmayı gerekli kılar. Şahıs, amaç varlığı ve gerekçeleri ile nesnelerini belirli kılmakta ise bilinçli olmak, nesneleri üzerinden kendilik bilincini bulmakla mümkün kılar. Kendilik bilinci, gerçekleştirilenler üzerinden nesnelliğe aşkın karakter ve kimlik belirimlerinde özne oluşta, kendiliğin bulunmasında ise özne olduğunun idrakinde olarak şahıs olma zemininde kendilik bilinci -Ben olmak- inşa edilmektedir. Şahıs olmakta kendilik şuurunda (ben oluşta) bulunmak, gerçekleştirdikleri, nesneleri üzerinden kendilik bilinci (Ben olmak) edinmek ve kendilik bilincinde gerçekleştirdiklerinde nesnelerine aşkın olan özne olarak kendilik bilincini bulmak ve inşa etmek özne olmanın gerçeğidir. Her isim, gerçekleştirilenler -yaşanan ve üretilenler- üzerinden nesnel oluşa aşkın kendiliğin tinde ben oluşta yeniden üretilmesidir.

Demek istediğim o ki özde kendilik şuuru vardır. Gerçekleştirilenler üzerinden, nesneleri üzerinden kendilik bilinci edinilir. Her gerçekleştirmeye bağlı olarak görünüş bulan karakter ve kimlik belirimlerinde de karşılıklı ilişkide yeniden kendilik bilincinin inşa edilmesi

söz konusudur. Bunda dikkat edilmesi gereken ise şahıs zemininde kendilik bilincinin özne oluşta, koşul, ihtiyaç, beklenti durumları karşısında her daim değişken oluşta hep yeniden yaratıldığıdır. Buna rağmen şahıs olmanın değişmez oluşu zemininde, karakter ve kimlik belirimlerinde tinde varoluşun, özneler arası ortak gerçeklik olduğu -kolektif bilinç edinimde gerçekleştiği- düşünüldüğünde; tinde varoluşun sürekli ve sürdürebilir olmasının gerekleri olan değişmez karakter ve kimlik belirimlerinde özne oluşu bulmak da kaçınılmaz olmuştur.

İşte! Esma-i Hüsna, özde mutlak şahıs olan Cenabı Allah'ın rahmeti öncelemesi ile tinde varoluşunu âlemlerin yaratıcı öznesi -Rabb-ül Âlemin- olarak inşa ettiği kimlik belirimleridir. Her biri zat, sıfat, fiil belirimlerinde içerdikleri anlam içeriğinde öznesi olan Cenabı Allah'ı görünüşe taşırken, tinde özne olarak kendiliği yeniden yaratmanın gereği olarak belirirler. Cenabı Allah'ın ubudiyet üzerinden son süreçte kendilik bilincini özne oluşunda yeniden oluşturduğu kimlik belirimleri olmak ile beraber; ubudiyette bulunan kullarının da tanrısal oluşa onlar ile uzanır iken tanrısal oluşta kendilik bilincini (Ben olmayı) Cenabı Allah ile inşa ettikleri varoluşun gerçekleridir.

Mutlak şahıs zemininde değişmez oluş bulunur. Doğada ise değişim ve süreksizlik varoluşun bir gerçeği olarak gözler önündedir. Doğadaki süreksiz oluşa aşkın karakter ve kimlikte değişmez oluşun yakalanmasını Esma-i Hüsna'da görmekteyiz. Esma-i Hüsna ile görülmesi gereken en önemli durumlardan birisi de özde şahıs olarak değişmez olanın bulunmasından daha çok doğadaki süreksizliğe aşkın olarak öznellikte gerçekleşen değişim içinde de değişmez oluşun nasıl ve hangi düzeyde öznellikte kazanılması ile mümkün olduğudur.

**

Bu duruma tekâmül kavramı ile baktığımızda Esma-i Hüsna erek oluş belirimleri ile değişimler (doğada ve öznellik alanında) içinde nasıl değişmez oluşun edinileceği ve korunacağının da tin belirimleridir. Tekâmül, doğada tekâmül etmekten -gelişim göstermekten- daha çok şu kısacık hayatlarda tinde gerçekleştirilmesi gerekendir. Tinde

gerçekleştirdiklerine bağlı olarak ilişkilerinde ve nesnelliğe aşkın olarak özne oluşun idrakinde tekâmül etmek, doğada tekâmül edişinde önünü açan ve hızlandıran bir etkinlik durumu taşır. Tinde gerçekleşen her tekâmül düzeyinin, doğadaki karşılıklarına da etkir ve yapıcı düzeyde itki yapan özne olgusal bir durum olduğunu unutmamak gerekir.

Bu durumda Esma-i Hüsna ile biçimlenen bir dünyada Esma-i Hüsna'nın öznel ve kurumsal düzeyde tesis edilmesi ile kurulacak yeni bir dünyada özne oluş, özgün ve tinde özgür oluşu da beraberinde kazanmak anlamını taşır. Cenabı Allah ile kendiliğini bulanlar (veliler) ve her gerçekleştirdikleri üzerinden Esma-i Hüsna'yı yaşadıklarının idraki ile özne oluşun da idrakini edinenler için özneler arası denklik, kardeşlik, beraberlik tesis edilir. Ayrıca aynı özün sonuçları olarak zeminde/ özde ahadiyetin bulunması, sıfat belirimleri ve ilişkilerde vahidiyetin tesis edilmesi ile Biz olmak kaçınılmaz olur. Biz olmak, özde aynı oluşa rağmen -karakter ve kimlik beliriminde- farklılıklarda özne oluşu bulurken sonuçta varoluşun ortak gerçeklikte ilişkilerde gerçekleşmesinin de kabulüdür. Biz olacak isek varoluşu, doğa zemininde hareket ile değil, şahıs ve tin zemininde özne oluşun gerçekleşmesine bağlı olarak Esma-i Hüsna'da bulmak gerekir.

İsim ve özne oluşta Esma-i Hüsna özelliği taşımak, bütünlüğün nasıl korunacağının anlam ve değer içeriğini de barındırmak anlamını taşır. Esma-i Hüsna sadece tinsel düzeyde varlık görüşü değer yargısı olarak tevhitsel görü elde etmenin gereği değildir. Tevhitsel görü edinimi ile beraber tinde varoluşun ortak gerçeklikte mümkün kılındığının idrakini edinmek sonucunda, ilke gereği amaçta rahmetin/ ilkelerin öncelenmesi ile imanda, usta, vicdanda, ahlakta, rızada, hukukta, vb. zemininde ortak amaçta buluşarak özneler arası birliğin tesis edilmesi ve ilişkilerde bütünlüğün korunmasının da gereğidir.

Buna en güzel örnek: Hazreti Resul ile güzide ashabının yaşamında Esma-i Hüsna'nın tesis edilmesi ile ortak imanda ve ahlakta bir olunduğunu görmekteyiz. Ortak amaçta birliğin yakalandığına tanığız. Ahlak, hukuk ve rızaya dayalı yaşam zemininde de ilişkilerde bütünlüğün yakalanmış olduğunu görmekteyiz. Buna dair birçok ayet ve siyerde örnek teşkil eden

kıssalar vardır. Velilik müessesesi olan tasavvufta fütüvvetin tesis edilmesinde de bu duruma tanık olunabilir.

Yetkinliğini, etkinliğini ve özgünlüğünü özne oluşunun gerçeğinde Cenabı Allah ile bulan her can özgürlüğünü de öteki ile varoluşunda ötekini rahmette öncelemesi sonucunda ahlakullahta bulur/ bulmuştur. İmanda, ahlakta, amaçta, gerçekleştirdiklerinde ve ilişkilerinde Cenabı Allah'ı bulanlar için Esma-i Hüsna hem ortak kader olarak bulunan hem erekte gerçekleştirilmesi gereken hem de sonuçta biz olmanın gereğidir. Tekâmül sonuçta ferdi olarak bulunacak olmaktan daha çok biz olmak ile bulunacak olandır/ olması -edinilmesi- gerekendir.

**

Hayat koşul ve ihtiyaçlar doğrultusunda ilişkilerde girift, oluşların düzey beliriminde ise katmanlı oluşu kendinde barındırırken ilahi isimler her alanda farklı düzey ve tavırlarda yaşanmak zorunda kalınır. Özgünlük adına belirtmek gerekirse her yaratılanın biricik oluşunda saklı duran bir gerçek de karakter yapısı ve çizgilerini belirli kılan ilahi ismidir. Eskiler buna esmayı has demişlerdir.

İnsan esmayı hassına göre mizaç -kişilik- sahibidir ve mizacına göre eğilimleri, yönelimleri olmak ile beraber meşrep olarak karakterini belirli kılan ilahi isme göre okuyuş biçimi ve görüş sahibi olur. Yaşanan her olay ve olgu da bu doğrultuda tutum ve davranış biçimlerine göre karşılanır. Karşı karşıya kalınan durum doğrultusunda da ilahi isimlere bağlı olarak tavır geliştirme devam eder.

Bu bağlamda demek istediğim; yaşanan her olay ve olguda ilahi isimler görünüş bulurken insanın her olay ve olguyu sadece bir ilahi isme bağlı olarak karşılayamayacağı, birçok ilahi ismi içselleştirmiş olarak refleksler geliştirerek birçok tavırda karşılayacağıdır/ karşılamak zorunda kalacağıdır. Bu durumda sadece bir ilahi ismi yaşadığının zannı ile insanın kendini sınırlamaması gerekir. Karşılaşılan durumlara göre insanın, ilahi isimleri gerçekleştirirken -gerçekleşirken- teslimiyet ve tenzihte bulunmak ile tevhidin gereği olarak katılımcı olması ile kendini geliştirmesi gerekir. İnsan ilahi sıfat ve isimler ile Cenabı Allah'ı yaşantılıya bilme kıvamında

halk edildiği içindir ki sadece bir isim ile sınırlı olmamak kaydı ile birçok isim insan olmanın gerçeği olarak bulmalıdır. Kendini de bu doğrultuda geliştirmelidir.

Bir derviş sadece Sabır, bir sağlıkçı sadece Şafi, bir asker sadece Kahhar vb. isimler ile olan bitende karşılamalarda bulunursa insanda özgün oluş yitirilmiş olunurdu. Zaten yaşam koşulları ve ihtiyaçlardaki farklılıklar ve çeşitlilik isimleri tek tipleştirerek yaşamaya engeldir. Ayrıca unutmamak gerekir ki ne ile karşılar ve hangi niyete bağlı olarak muamelede bulunursak aynı biçimde karşılanır ve muamele görürüz. Kısasta/ karmada hangi ilahi isimlerle tavırlarda isek her tavrımızın bir değer yargısı olarak hüküm olduğunun idrakinde olmamız gerekir. İsa'nın dediği gibi "hükmettiğinizle hükmolunursunuz." Sonuçlarına katlanamayacağımız hükümlerden kaçınmamız bu bağlamda önemlidir. "Kötülüğü iyilikle sav" ayetini ilahi isimleri hangi doğrultuda yaşamamız gerektiği yönünde ders bilmek gerekir.

**

Allah'a iman etmek din adına öncelenen olsa da gerçekleştirdiklerinde hakiki olarak anlam, duygu ve değer belirimlerinde ilahi isimleri yaşamak erekte istenendir. İlahi isimler ile Allah'ın kimlik belirimlerinde karakter sahibi olarak hüviyet edinilir. Eskiler hüviyeti hak demişler. Nebi efendimiz anlam ve değer belirimi ile sonuçtan bakmış olsa gerek ki "Allah'ın ahlakı ile ahlaklanın" demiştir. Ferdiyet, Cenabı Allah'ın ahlakında ilahi isimleri ile biçimlendiğinde, hüviyeti hak (gerçek kimlikte, hak edilmiş kimlik) düzeyinde kimlik sahibi olunur.

Eskiler Âdeme "ismi insan, soy ismi Allah" demişler. Ferdiyetin Allah ile Allah'ta bulunması, O'nun kimlik belirimleri üzeri karakterde biçim kazanmak ve ahlak belirimi tavırlarda -tutum ve davranışlarda- görünüş bulmak, ayrıca her türlü üretim alanı ve üretimde isimleri yaşamak/ deneyimlemek özde olan Allah ile vücud bulmaktır. İnsan olmak ne için olduğuna bağlı olarak Allah ile yakinlik kurmayı gerekli kılar. Bunun içindir ki insan olmanın gereği olarak Allah'ı, insan olmayı

gerçekleştirdiklerimizde tecrübe ederken bulmak, ussal düzeyde ilahi isimler ile bilmekte mümkündür.

Özellikle tavır belirimleri olan isimler; sadece bilmenin, bulmanın dilde ilke olan araçları olmaktan daha çok duygusunda yaşanan ve öznelliğin biçim aldığı ahlaki karakter biçimleridir. Kimlik düzeyinde tinde görünüşe gelmenin en yüksek formasyonlarıdır. Aidiyet ve gerçekleştirmeye dayalı sorumluluk yükleri ile yaşamın ilke gereği anlam ve değer kazanmasının gereğidir. İlahi isimler ile kurulan metafizik düşünce alanı ayrıca yaşam alanı olan kültür ve medeniyet içinde deist, nihilist, ateist, materyalist olmaktan uzak Allah ile yaşarız.

Bu, soyut düşünce ürünü olarak bir kurguda yaşamak değil, varlıkta ve varoluşta gerçekliği deneyimlenmiş kavramların anlam, değer, duygu, yargı, iman, eylem karşılıkları ile tinsel bir dünyada yaşam biçimine sebep olması doğrultusunda yaşamaktır. Böylesi bir yaşam nesnel olgusallığa indirgenmiş bir yaşam olmaktan uzak, şahıs olmakta nesnel olgusal olana aşkın özne oluşta bulunan bir yaşamdır.

Esmasında Allah ile Allah'ı yaşamak; nefsi emmareye galip, eşyaya aşkın, kendi oluşun hikmetini/ gerçeğini yaşamaktır. Eşyanın tabiatında yatan gerçek, yokluğa uzanırken bitimli oluşunda Allah'a ulaşmaktır. İnsanın fıtratında yatan gerçek, Allah'ı yaşamaktır. Kâinatın gerçeği Allah'a ulaşmak, ulaştığı insanda Allah ile buluşmaktır. İnsan, yaşadığı hakikatin hürmetine, esması ile Allah'ı bilmeli, Allah'ı hakkı gereği istidadında yaşarken Allah ile tanışmalıdır, Allah'a kavuşmalıdır. Âdem nebi gibi dünyaya inen her can, kâinatın miraç ettiği, en büyük ayet olan insan olmalıdır. Her âdem, sonuçta ilahi isimleri talim eder iken insan olmayı bulur/ bulmalıdır.

Tarih olgusal olarak insana bakıldığında, üretim ve üretim alanlarında ilahi isimleri gerçekleştirmektedir. Karşılaştığı her türlü koşul, ihtiyaç ve beklenti karşısında da yeni tutum ve davranışlar geliştirirken yeni dünyalar kurmanın çizgisinde bulunmuştur. Bireysel ve toplumsal düzeyde yaşadıklarında ayrıca tarihsel olarak gerçekleştirdiklerinde her türlü

üretim üzerinden ve üretim alanlarında tanrısal oluşunu görünüşe taşımaktadır.

Her mevcut, tanrısal oluşu kendinde barındırsa da insan gibi tanrısal oluşunu her türlü alanda görünüşe taşıyacak olanağı bulamamaktadır. İnsan ile görülen o ki tanrısal oluşu, doğaya karşıt olmadan, doğa zemininden hareket ile doğa nesnelerini kullanarak ve yeniden üreterek anlam ve değer düzeyinde ürettiği tinsel oluşunda bulmaktadır. Doğada olan mevcudata bakıldığında, insanın tanrısal oluştan en yüksek payeyi aldığı görülür. Doğaya ait olmaktan daha çok Cenabı Allah'a aidiyette tinde, tinsel oluşunda kendisini bulması gerekendir.

**

Esma ilminde dikkat edilmesi gereken bir durumda; isimlerin niteleme olarak Cenabı Allah'ın ne/ kim olduğuna dair bilgi vermesidir. Cenabı Allah'ın varlık düzeyinde şahıs olarak nasıl var olduğu ve tinde varoluşun belirimlerinde nasıl vücud bulduğuna dair esmada ipuçları bulunsa da nasıl sorusunun tam cevabını bulamamaktayız.

Ulûhiyet, rububiyet, ubudiyet dizgesinde tinde varoluşun, ilişkinin ortak gerçekliğinde gerçekleşmekte olduğunu görebilsek de ilahi isimleri anlamlı kılar iken tinde varoluşu yani kendiliğin yeniden yaratılmasını, karakter belirimleri ile kimlikte ötekinin var kılınması ile mümkün olduğunu gözden kaçırmaktayız. Karakter belirimlerine bağlı olarak kimlikte varoluş, ötekinin var kılınması ile ilişkide gerçekleşir.

Cenabı Allah şahıs oluşunu ise başkası/ öteki olana ihtiyaç duymadan, nur oluşunun ana niteliği olarak bulur. Önceki çalışmalarımızda: Nurun, öz nitelik olarak diri, şuurlu, bakış ve hareket sahibi olarak şahıs olma özellikleri taşıdığını ifade etmiştik. Bu hatırlatma ile beraber zatında/ şahsında Cenabı Allah'ın, varlık olarak sınırsız oluşu söz konusu olduğu içindir ki saha ve alan hâkimiyeti ayrıca şahıs oluşunu her yerdeliğinde koruyuşunun, sınırsız hareket kabiliyeti ile gerçekleştiğini bilmek gerekir.

Cenabı Allah'ın mutlak fiil sahibi olduğunun göstergesi olan Faal ismi ile bilinmesi gereken bir durum da faal -hareketin öznesi- oluşu ile kendilik

şuurunu (kendinde ben oluşu), şahıs oluşunu da varlık sahası ve alanlarında koruyarak sağladığıdır. Nurun şahıs oluşu öz olarak bulması önemli olsa da sınırsız hareket kabiliyeti ile şahıs oluşun kuvvet belirimlerinde ve sahalarda korunuyor olması önemlidir.

Nasıl ki insan olarak ruhta değil de bellek edinimi ile kimlikte varoluş eşikleri olan hareket hız belirimlerinde kendilik bilincini bulmaktayız ve korumaktayız; Cenabı Allah'ta varlıksal düzeyde sınırsız oluşunda sınırsız hareket kabiliyeti ile şahıs oluşunu korur iken bulmaktadır. Her mevcut olanın kendilik bilinci -ben oluşu- bulması, kendilik alanı ile doğru orantıda olarak hareket hızlarını da gerekli kılar.

Cenabı Allah'ın ötekine ihtiyaç duyuşu ise hem karakter ve kimlik beliriminde görünüşe taşımak hem de kimlik düzeyinde tinde vücud bulmak yani kendiliğin tinde yaratılması içindir. Şahıs varlık olarak kendi varlık alanında başkası olarak şahıs oluşu bulan yeni olanın kimlikte (Habib, Halil, Cebrail, İsrafil, vb.) görünüşü ile farklı bir kişinin var olması söz konusu olur. Ötekisinin öznesi olmak ile gerçekleşen ilişkide ise tinde varoluşun gerçekleşmesi mümkün olmaktadır. Bu dahi Cenabı Allah'ın kendi varlık alanında şahıs oluşunu koruyarak yeni -kişi- olanı, nurunda kuvvet alanları var ederken kuvvet alanına göre düşük hareket hızları var etmesi ile mümkün olmaktadır.

Her yeni var olan kişi anlam, duygu, değer yüklemlerinde karakter belirimlerinde özne olarak bir kuvvet alanında görünüş bulur iken kimlikte nitelendiği ile yeni bir kişi olma özelliği gösterir. Bu da varlık olarak yanında kimse olmayanın, kendi ile kendinde yeni birilerini var etmesidir. Özde kendi oluşunu yitirmeden, var ettiği her yeni var olandan ayrı değil ama aynı da değil oluşta yaratım gerçekleşir. Kendilik her yaratım beliriminde korunmuş olarak edim ve üretim belirimlerinde görünüşe taşınır.

Her yeni var olan, kendiliği -ben oluşu- değer olarak bulur iken bunu (kendiliğin değer oluşunu), varoluşun koruma reflekslerinde görünüşe taşır. Nurun, kuvvet alanlarının düşük hız belirimlerinde var ettiği yeni kişi ise şahıs olmayı yine nura içkin kişi oluşunda bulur iken kişi olarak mutlak

olmayışı da kendinde barındırır. Her yeni şahıs belirimi, özde aynılık korunsa da kişi olarak farklı oluş beliriminde varoluşun gereğinde, aynı değil ama ayrıda değil oluşta ötekisi olarak vücud bulur.

Bu bağlamlarda eski ariflerin genel bir önerme olarak şahıs oluşta aynı olunduğunu ifade etmelerinin eksik olduğunu da hatırlatmak gerekir. Özde şahıs olan hep aynıdır ama kişi olarak yeni şahıs oluşlarda aynılık söz konusu olmaz. Zaten yeni olanın karakter yüklemlerine bağlı olarak kimlikte de tinsel olarak vücuda taşınmasında da görülmesi gereken o dur ki her yeni kişi, tinsel/ öznel oluşta yeni bir vücuda geliştir. Yeni kişi olarak vücuda gelmekte ise Cenabı Allah özde aynılığını ve sıfatta birliğini korusa da hem ilişkide hem de isim nitelemelerinde farklı kişiler olmak söz konusu olandır.

Bir hadisi kutside "Habibim seslendim sesimi duyan olmadı. Baktım gördüğüm olmadı" denir. Bu hadisi kutside mutlak şahıs oluşta kendilik anlamlı kılınmaktadır. Yanında kimse olmamanın yalnızlık duygusuna da tanık olunmaktadır. Ayrıca "habibim" derken yeni bir kişi ile iletişimde/ ilişkide kendini beyan eden, tavırda vücuda taşıyan ve yeni kişiyi de kimlik nitelemesi ile -öteki değil de- özne oluşa gerek ötekisi kılan bir varoluş biçimine tanık olmaktayız.

İnsan olarak kişi oluşumuza temel ve ortak özellikler ile bakıldığında, özde aynı ve sıfatlarda benzer olunsa da kendi oluşun değer oluşu zemininde karakter ve kimlik belirimlerinde farklı koşul, ihtiyaç ve beklenti durumları karşısında kişi olarak farklı oluşu çeşitlilikte bulduğumuz görülür. Aynı varlık zemininde aynı varın sonuçları olsak da kişi olarak gerçekleştirdiklerimiz üzeri özne oluşta aynı olmadığımız kesindir.

Allah ile insan ilişkisinden bakıldığında ise Cenabı Allah'ın kişi oluşu ile insan olarak kişi oluşumuzda farklılık göstermemiz sonucunda aynılıktan uzak oluşumuz, varoluşun ikili doğası gereği olması gerekendir. Eski kelamcıların tenzih itikadına bağlı olarak iman gereği ile "O değil, O'ndan ayrı da değil" ifade ettiklerinin ussal içeriği de yukarıda anlatılandan ibarettir. Eskilerin, bu idraki edinmiş olmaları tenzih ve iman ilkeleri gereğinde olmuş olsa da gözden kaçırdıkları bu durumun nasıl

gerçekleştiğidir. Nasıl, soru kalıbı ile düşünme biçiminin oluşturulmamasının sıkıntılarını/ sorunlarını, önermelerini sadece tenzih ilkesi ile nitelemelerde bulunarak yeni önermeler ile cevap arayışlarında görmekteyiz. Soru kalıbına göre yaklaşımın değiştirilmesi ile her şey daha anlamlı olarak yerli yerince zevk edilebilir. İlkesel bağlamda tenzih ve iman bağlamında ussal olarak doğru yaklaşım çizgisinde olsalar da sadece çizgide kalmanın eksikliği sebebi ile nasıl olduğunu/ gerçekleştiğinin anlayışından uzak olunduğu görülür. Halen klasik kelam çizgisinde aynı sorunsal durum ile karşı karşıya kalmak ise üzücü bir durumdur.

Özde aynılık korunurken, sıfat belirimlerinde birlik söz konusu iken nesnel oluşta bütünlüğün korunmasından da bahsetmekte olsak da nesnel olgusal oluşta eşya olana özne oluşun indirgenmemesi ve yeni kişi oluşta farklı kişi oluşun görünüş bulması gözden kaçırılmamalıdır. Bu durumda nesnel olgusal olan eşya oluşa ve öznel belirimlerinde kişi oluşa, tümel belirimleri ile aşkın olanın indirgenmesinin de önüne geçilmiş olunur.

Böyle olsa da özde aynı oluşun, ilkesel oluşta buluşmanın olanak vermesi ile sonradan edinilenin de bırakılması söz konusu olduğunda, erek belirimi ile Cenabı Allah'a ermenin mümkün olduğunu da hatırlatmak gerekir. Kişi olarak kimlik belirimlerine aşkın ve varsayılan değer belirimlerinden yana tenzihte bulunmak ile ilahi isimlerin yaşanması doğrultusunda kişi olarak ayrı düşülen Cenabı Allah'a, ruhta nurlanmak ile zatında, sıfatlarında ve faili mutlak oluşunda ermek mümkündür.

Bu gerçekleştiğinde ise kendilik başkası oluşta değil, sadece kendi oluşunda bulunur. Bu, bir olmak değil, bir olanı yine kendisi ile bulmaktır. Bu ifadeden, vahdeti vücud itikadında olanlarda görülen, Cenabı Allah'ın kendisinin, kendilik şuuruna erdiği anlaşılmamalıdır. Yukarıda belirtildiği üzere Cenabı Allah her saha ve alanda özde kendilik şuurunu şahıs oluşunda korur. Kendisinin kendi şuuruna kulu ile ermesi söz konusu değildir. Sonradan olan için sonradan edindikleri ile tinde kimlik kazanmasına aşkın kendiliğini Cenabı Allah'ta bulması ifade etmek istediğimdir.

**

Eskiler Allah'ın zatı için "sıfattan ve esmadan münezzehtir" derlerdi. Şahıs olmanın kendiliğinde mutlak iken kendiliğe ilke düzeyinde yüklemler olmadığından, kendinde varlık olarak elbette ki sonradan edinilen sıfat ve kimlik belirimleri olmadığı içindir ki -öncesinde- sıfattan ve esmadan münezzeh olunuşu söz konusudur. Şahıs oluşunda, sonradan edinilenlerden, yaratılanlardan farklı oluş korunurken, ayrı değil ama aynı da değil olunması sebebiyle de şahıs oluş, nesnelliğe aşkın münezzeh oluşta metafizik düzeyde bulunur.

Yaratım başlaması ile beraber; yaratım nesneleri üzerinden karakter tavır belirimleri görülmeye başlandığında ve karşılıklı iletişimde onanmanın sonucunda ortak gerçeklilik olarak görünüş bulan kimlik (hüviyet) -isim- beliriminde ilkesel yüklem kazanıldığında, sonradan edinilen karakter ve kimlik belirimlerinden münezzeh olunmaz. Münezzeh olunduğu söylenemez. Zaten bu bağlamda Esma-ül Hüsna demek, ilke bağlamında öznelde nitelik kazanılması demektir.

Elbette ki her ilkenin dilde karşılığı olan -sıfat ve isim belirimi olan- kavram, sadece gösterge olarak vardır. Bu düzeyde Cenabı Allah, sıfat ve esma düzeyinde kavram olmaktan elbette ki münezzehtir. Önemli olan ise dilde kavram düzeyinde karşılık gören ilkenin kavram düzeyinde gösterge oluşu değil, öznelde varlıksal ve varoluşsal karşılığı olan bir gerçekliğin göstergesi olmasıdır.

Bunun ile beraber belirtmek gerekir ki kavramın öznelde anlam, değer, duygu belirimlerinde dirimsel oluşunda gerçekliğinin olması ayrıca inanç, yargı, eylem belirimlerinde gerçekleşmesi ile beraber öznel düzeyde gerçeklik kazanmasında, öznel alanı belirli kıldığı unutulmamalıdır. Gösterge olarak kavram değil, öznelde karşılığı -görülen- oluşmuş olan kavram, tinsel oluşunda öznesine varoluşta katılımcı iken öznesinden münezzeh olması söz konusu olmayandır.

Zaten isimler dilde anlam ve değer içeriğinde metafizik oluşta tinde/ öznelde vücud bulmanın ve kimlikte görünüm kazanmanın gereği olmaktadırlar. Şahsın öz kendiliği değil, tinsel/ öznel düzeyde kendine

kattığı anlam ve değer belirimidirler. Tinsel/ öznel oluşta vücud bulmanın ve kimlikte görünüşe gelmenin olmazsa olmazıdırlar.

Cenabı Allah'ın sonradan edindiği sıfatlar ise özde şahıs olarak kendisi değil ama potansiyellerinin öznel düzeyde tavır belirimi olarak görünüş bulmasıdır; potansiyel belirimlerdir. Elbette ki sıfatlar kendilik değildir ama kendiliğin gerçekleştirildiği öznel kılınan ve öznel oluşun nesneleridir. Kendiliğin, potansiyeller düzeyinde görünüşe taşındığı gerçekleridir. Kendiliğin varlıksal düzeyde değil, tinsel/ öznel düzeyde varoluşa taşınmasının, tinde vücud bulmasının değişmez öznel belirimleridir. Karakter ve kimlik belirimi olan her isim de şahıs olmanın öz niteliği değil, şahsın öznel/ tinsel belirimidir. Bu anlamda münezzeh olunan değil, öznel gerçeklik olarak hak edilmiş olunan ve hakkı/ gerçeği gereği ile yaşanan öznel belirimlerdir.

Elbette ki görmek, duymak, konuşmak vb. sıfatlar Cenabı Allah'ın varlık düzeyinde öz nitelik olarak şahsı değildir ama Cenabı Allah'ın şahsı ile gören, duyan, bilen, konuşan vb. olduğunu da unutmamak gerekir. Hayat, ilim, irade, basar, semi, kelam, vb. subuti (sabit/ değişmez) sıfat belirimler olup, zat/ şahıs da değildirler. Şahısın öznel belirimleri olan potansiyeller olmaktan da öte değillerdir. Bu sıfatların öznelde karşılığı olan isimler (Hayy, Âlim, Basir, Semi, Mürid, Kelim) ise kavram olarak şahsı işaret eden ilkeler -göstergeler- olup Hayy sıfatı hariç olmak kaydı ile diğer sıfatlar, şahsın eylemde gerçekleştirdiği nesnelerine bağlı olarak görünüş bulması ile kendisine kazandırdığı öznel belirimlerdir. Hayy, zati vasıf olup kendiliğin ana niteliklerindendir.

Yukarıda anlatılanlar doğrultusunda belirtmek gerekir ki şahıs olması düzeyinde Cenabı Allah'a; dil gereği, Allah Hayy'dır, Âlim'dir, Mürid'dir vb. denilir. Böyle olmak kaydı ile hem dilin doğru kullanılması hem tek başına sıfat beliriminin özne oluşa indirgenmemesi hem de cüzi belirimlere aşkın olarak Cenabı Allah'ın isimleri ile nitelenmesi içindir ki Âlim Allah'tır, Hayy Allah'tır, Kelim Allah'tır denilmez/ denilmemelidir. Denilirse de şahsı bir sıfata veya isme indirgemeden o sıfatın veya ismin sahibi olduğu anlamında kullanılmalıdır.

Hareket, fiil Allah'tır denilmeyeceği gibi görme, duyma da Allah'tır denilmez. Allah'ın fiili, Allah'ın hareketi denileceği gibi fiil ve hareket sahibi Allah'tır denilebilir. Allah görendir, duyandır denileceği gibi Görmenin, duymanın sahibi Allah'tır da denilebilir.

Nasıl ki bilmek, görmek vb. tek bir sıfat olarak Halil İbrahim olmasa da Halil İbrahim bilendir, görendir. Bilmesi ve görmesi ile kendisini, bilme ve görme nesneleri üzerinden gerçekleştirme olanağı bulandır. Bu bağlamda Cenabı Allah da tek tek sıfat belirimlerine indirgenmeden, sıfat sahibi olduğu anlamda zikredilmelidir. Hayat Allah'tır, ilim Allah'tır… vb. ifadeler ile sıfatlar, nesnel yönleri ile de kişi oluşa indirgenemez/ indirgenmemelidir. Böyle olmak kaydı ile Allah hayat, ilim, irade, kudret, görme, duyma, kelam, yaratımda bulunma yetilerine sahiptir denilebilir.

Cenabı Allah "sıfattan ve esmadan münezzehtir" denildiğinde; varlıkbilim, bilgibilim ve dilbilim düzeyinde yukarı da anlatılanların anlaşılması yerinde olur. Böyle olmak ile beraber şahıs olmak, sıfat ve esma belirimleri arasındaki varlıkbilim düzeyindeki anlam farkına dikkat etmek yerinde olur. Öz nitelik olarak şahıs olmak ile tinde varoluşun öznel belirimi olan sıfat ve esmanın dilde bağıntı kurularak ussal düzeyde ilişkilendirmesinde de tenzih ilkesinin gözetilmesine de dikkat etmek gerekir.

Bu doğrultuda: Sıfat ve esmanın anlam, değer, duygu, iman, yargı ve eylem belirimlerinde kendiliği tinde yaratmanın öznel açılımları olduğunun idrakinde olarak hangi düzeyde münezzeh olunduğu veya hangi düzeyde münezzeh olunmadığının söz konusu olduğunu anlamak yerinde olur. Özde şahıs olmanın niteliğinden yana sıfat ve isimden münezzeh olunması hem yaratım öncesinde hem de yaratım sonrasında söz konusu iken öznelde varoluş belirimleri olarak sıfat ve esma kendiliğe katılırken münezzeh oluşun olmadığı görülür.

Şahsın, yaratım prensibi olarak ayrı olmadan aynı olmayışı sağlamasında görünüş bulan münezzeh oluşuna bağlı olarak tenzih ilkesinin gözetilmesi ile dil kullanımına da dikkat edilmesi gerekir. Cenabı Allah, doğada sonradan olan nesnel olgusal belirimlere aşkın özne oluşta da münezzeh oluşunu muhalefet-ül havadis sıfat beliriminde korur. Zaten şahıs, nesnel

biçimsel oluştan farklı olarak özde benzersiz olandır. Tavır, karakter ve kimlik belirimlerinde ise öznel biçimsel olarak kendini görünüşe taşıyandır.

Şahıs, nesnel biçimsel oluştan -özde- münezzehtir. Karakter ve kimlik belirimi tavırlarında ise öznel/ tinsel biçimsel oluşta vücud bulması ile biçimsel oluştan münezzeh değildir. Karakter ve kimlikte öznel oluşta kendini görünüşe taşır iken kendine kattıklarından münezzeh değildir.

**

Her sıfat ve isim evrensel olarak öznel düzeyde ortak gerçekliğin göstergeleri olmak ile beraber tek oluşlarında mutlak oluşu bulurlar. Mesela: Vedud, Rahman, Kerim, Kelim vb. birçok düzeyde gerçekleşmekte olsa da biricik oluşunu korurlar. Birçok duyma, görme şekli olsa da görme ve duyma kâinatta tek ve biriciktir. Bu, diğer isimler için de geçerlidir. Birçok merhamet etme biçimi olsa da merhamet tektir. Yani İlkeler tek ve biricik oluşlarında mevcudatın ortak gerçeğidirler.

İsim belirimi olan her ilke, kavramı ile göstergesi olduğu karşılığını anlamanın, duygusunu edinmenin, değer belirimi olarak öznelliğe taşımanın/ katmanın, olan biten üzerinden ilke düzeyinde öznelde gerçekleşenleri anlamlı kılmanın gereğidir. Böylece kendiliğe giden yolda irfan edinmenin, biricik oluşu biricik olanlar ile bulmanın, temel belirimidirler.

**

İlahi isimler ile Cenabı Allah'a hem ulûhiyet hem de rububiyet belirimlerinde tanık oluruz. Zatını işaret eden ayrıca zatı ile kaim ve daim bulduğu her bir ismi ulûhiyet belirimidir. Her bir isim ile muhatabına ulaşırken isimleri ile rububiyet beliriminde görülür. Böyle olmak ile beraber Hayy, Kayyum, Samed, Azam, Kebir, Rabb vb. isimler ulûhiyet belirimi önde olan isimlerdir. Rahman, Rahim, Mürebbi, Kerim, Vedud vb. isimler rububiyet belirimi önde olan isimlerdir. Cenabı Allah hem ulûhiyet hem de rububiyet belirimi olan isimleri ile ubudiyetin vücud bulmasına da kapı aralar.

Ubudiyet (kulluk) isimler ile vücud bulur. Zaten insan kimlikte kişi olarak tinde vücud bulduğunda, ismi ve tikel (cüzi) oluşa dair sıfatları ile -varlıksal düzeyde değil, tinsel ve ussal düzeyde- Allah oluştan ayrışır. Kimlikte yeni kişi olarak görünüş bulur. Fıtratı gereği hangi ismi gerçekleştirmekte, kendiliğini bulmakta ve imanı gereği hangi ilahi isimler ile Cenabı Allah'ı bilmekte/ tanımakta ise ubudiyeti de bulmaktadır. İlahi isimler sonradan kimlikte yaratılmış her kişiyi, neden ve erek beliriminde eril olmaları ile ubudiyete zorlar. Ubudiyette vücud bulmasını sağlar.

Ulûhiyet, mutlak ilahlık belirimi olup, nesnelliğe aşkın kendilik sıfat nitelemesidir. Ulûhiyete dair isimler, Cenabı Allah'ın zatını ve ilahlığına dair sıfatlarının nitelemesidir. Rububiyet ise nesneleri üzerinden kendiliğin görünüşe taşınmasıdır. Rububiyete dair isimler, Cenabı Allah'ın âlemler ile ilişkilerinde ve mevcudat üzerinden görünüş bulan sıfat nitelemesidir. Ulûhiyette kendi için kendi olmak, rububiyette ise öteki için olurken kendi olmak söz konusudur. Her iki durumda da öteki ile kendiliğini ubudiyet üzerinden görünüşe taşımak kimlik sahibi olarak vücud bulmak için gereklidir.

**

Her isim varlık, sıfat, tavır belirimi olarak karşılığı olması gerekendir. Karakter ve kimlikte vücud bulmak ile de anlamlı kılınması gerekendir. Bunun içindir ki Cenabı Allah her şey üzerinden kendini gerçekleştir iken mahlûkata ait sıfatlar ile anlamlı kılınmaz ve ifade edilmez.

Örnek: Allah Hayy'dır, ölüdür denilmez. Allah Kadir'dir acizdir denilmez. Allah Gani'dir fakirdir denilmez. Allah Aliyy'dir cüzidir denilmez. Allah Muhit'tir parçadır/ cüzdür denilmez. Allah Sübhan'dır, noksan ve eksiği vardır denilmez. Bu örnekler çoğaltılabilir. Her bir ilahi isim Allah'ta olanı vurgular iken Allah'ın kendiliğinde olmayandan yana tenzih edilmesinin de gereğidir.

Ayrıca İslam tarihinde mezhep imamları, kelamcılar ve tasavvuf ehli tarafından sıkça tartışılan bir durumda Cenabı Allah'ın "şey" kavramı ile isim düzeyinde nitelenip nitelenmeyeceğidir. Daha önceleri mevcut anlamına istinaden şey terimini kavram olarak kullanmak ile beraber 'Şey-

i Vahid' nitelemesini de çokça kullanırdım. Şey, eşyayı değil de mevcudiyeti olduğu anlamında kullanılır, varlığı olan ve tinsel düzeyde vücuda gelebilen olarak belirimi olan anlamında/ içerikte Cenabı Allah'ı niteler ise isim olarak kullanılabilir. Böyle olsa da şey, kavram olarak eşyayı işaret eden içerikte mevcudiyeti olanı anlamlı kılmanın uzantısında, vahdeti vücud çizgisinde eşya, sıfat ile aynılığı belirtmek için kullanılan bir isim olarak kullanılır ise Allah'ta karşılığı yoktur. Panteist olmaya yakın bir varlık görüşü ile karşı karşıya kalınır/ kalınmıştır.

Çünkü ilahi isim demek; şahsı eşyaya indirgeyen veya eşyayı şahısla aynı görmeye sebep olan değil, nesnel olgusal olan eşyaya aşkın olarak şahsı tenzih belirimi ile niteleyen kavram demektir. Şahıs varlık olarak Cenabı Allah'ta karşılığı olması gerekendir. Eşya sınırlı ve bitimli iken Cenabı Allah'ı eşya ile -bir değil de- aynı görmeye sebep verecek her isim nitelemesi, gerçekte karşılığı olmayan zandan ibarettir.

Şey kavramı üzerine yapılan tartışmalar, cevher/ töz kavramı üzerine de yapılmıştır. Cevher, nesnel düzeyde eşya olarak şey görülmekte ise Cenabı Allah'a isim olarak nitelenemez. Cevher, nur oluşu nedeni ile varoluşun nedeni olması sebebiyle Cenabı Allah'a nispet edilerek, hem şahıs varlık oluşu hem tinde varoluşun nedeni hem de mevcudatın nedeni olan Vacib-ül Vücut nitelemesi içeriğinde kullanılacak ise Cenabı Allah için kullanılabilir. Böyle olsa da Kur'an'da "Allah yerin ve göklerin nurudur" denilir iken Cenabı Allah'ın Nur ismi cevher oluşu anlamını zaten içermektedir. Nur, öz olarak cevherlerin cevheridir. Her cevher onun ile kaimdir. Nur ismi bu bağlamda cevher kavramını isim nitelemesine gerek bırakmadan, cevher oluşun anlam içeriğini de içermiş olarak zaten en güzel isimlerdendir.

Cevherin, kendi özelliğini görünüşe taşıyan niteliğinde kendi ile kaim olduğunu belirterek, Cenabı Allah'ın da kendi ile kaim olması sebebiyle cevher olduğu söylense de Nur ismi ile Kur'an'da cevher olduğu zaten belirtilmektedir. Cenabı Allah'ın cevher olması -yani madde niteliğinin de bulunması- nesnel gerçeklik yönünün de olduğu anlamını taşısa da nurun cevher oluşu, toprağın, suyun vb. cevher oluşuna benzemez. Nur, cevher oluşunda öz kendilik olarak şahıs olma özelliğini kendine taşır iken

bitimsiz/ tükenmez oluşunda diğer cevherlerin de ana cevheri olarak vardır. Şahıs niteliğinde biçimsiz oluşu kendinde barındırır iken sınırsız olanak verisi ile gerçekleştirdiklerinde, diğer cevherlerden farklı oluşunu da benzersiz olması ile görünüşe taşır.

Usu/ aklı da Cenabı Allah'a isim nitelemesinde bulunanlar ile karşılaşmıştım. Us dahi bir öznel vasıf olup isim karşılığında Âlim, Hakim vb. isimler ile karşılanır. Bu durumda nesnel oluşa haiz sıfat belirimlerin öznelliği karşılayan isimler olmadıklarına dikkat etmek yerinde olur. Zaten Hayat ilim, kelam, us, vb. düzeyde beliren sıfatlar nesnel belirimler üzerinden görünüş bulan vasıflar olup öznelliğe haiz isim karşılıklarında içerilmiş olarak ifade edilmiş olunurlar. Âlim denilirken us ve ilim sahibi olan kast edilmektedir. Hayy denilirken de yaşam/ hayat sahibi olan kast edildiği gibi hayat belirimi olan her yer ve alanda kendiliğinde Hayy olan Cenabı Allah'ın Muhyi oluşuna da tanık olunur.

Cenabı Allah'ın tavır belirimi olan karakterleri, zata bağlı olarak değişken oldukları için olsa gerek ki arazidirler diyenler de olmuştur. Araz belirti, işaret, ilinek anlamını taşır. Nesnel olgusal düzlemde ussal belirlenimlere denir. Her araz, nedeni kendinde olmayan ve tözünün özgül belirimlerine bağlı olarak değişken oluşa haiz olana işaret eder. Arazlar tümel terimler (sıcak, soğuk, sert, yumuşak) ile ifade edilseler de ilahi isimlerin, eşyanın arazi belirimleri gibi nesnel düzeyde nedenlere bağlı olarak değişken olmadıkları ve öznel düzeyde amaç belirimine bağlı gerekçeli oluşta beliren değişmez tümeller olduğu unutulmamalıdır. Nesnel arazlar değişimde bitimli iken ilahi tavır belirlenimi olan isimler, zamansız oluşlarında tinsel/ öznel düzeyde vücud/ varoluş bulmakta belirirler/ belirlenirler.

Cenabı Allah için Kur'an'da "her an yeni bir tavırdadır" ayeti ile varoluşun öznesi oluşundan dolayı iradesine bağlı olarak değişken fiillerde bulunduğu belirtilir. Tavırlarında değişken oluşu sebebiyle Cenabı Allah için fiilen arazi tavırlarda -belirimlerde- bulunmaktadır demek ile beraber araz kavramı, sıfat belirimi olarak kullanılabilir kanaatindeyim. Böylesi durumda araz kavramının içeriğini, eşyanın tabiatına ait -bitimli olmaya haiz- değişken oluş içeriğine indirgemeden, tavırlara bağlı öznel oluşta

değişken oluş anlamında kullanmak gerekir. İsim olarak değil, öznesine bağlı olarak gelişen değişken tavırları anlamlı kılmanın sıfatı olarak kullanılabilir.

Allah araz değildir ama değişken ilahi tavır karakter belirimlerinde/ arazlarında kendini görünüşe taşır denilebilir. Tavırlarında değişken oluşunda ise fevri oluşun değil, ilkesel oluşun korunduğunu, hak ve rahmet ilkeleri ile bilmekteyiz. Zaten ilahi isimleri ile ilkesel olunduğuna tanık olmak gerekir. İlke bağlamında karakter tavırlarında değişken olunduğunu bilmek gerekir.

Öznel düzeyde isimler, tavır belirimlerine göre değişkenlik içerseler de evrensel ve zamansız oluşlarında değişmezdirler. Zaten arazi olan değişken oluşunda edilgen oluşa haiz olandır ki İlahi isimler yetkin ve etkin olma düzeyinde mutlak eril olma özelliğinde bulunurlar. Bunlardan olsa gerek ki kavram olarak araz, değişken tavır/ karakter belirimi (arazları) olan ilahi isimlerin genel özelliğini nesnel arazi oluşa indirgemeden kullanılabilir. Nesnel düzeyde arazi oluşta tikel tümel belirimler ifade edilir. İlahi isimlerde ise tekil tümel belirimler ifade edilir.

Yukarıda bahsi geçen cüzi, cevher, araz, vb. kavramlar ile anlatmak istediğim; ilahi sıfat niteliğinde her vasfın kullanılmayacağıdır. Vasıflar, nesnel düzlemde değil de öznel oluşta belirmekte ise isim karşılığı ile evrensel, zamansız oluşu tümelde karşılamakta ayrıca ilke gereği anlam içeriği ile tenzih beliriminde aşkında değer olanı görünüşe taşımakta ise Esma-i Hüsna'ya dâhil edilebilir.

Bu, şu anlamı da taşır; Cenabı Allah sadece doksan dokuz isimle sınırlanacak olan değil, vasıf belirimleri ile ilke gereği kendisini evrensel olgu düzeyinde görünüşe taşıyacak isimler ile nitelenebilir. Böylece O'nu anlamak ve tanımak daha kolaylaşır.

Eskiler, Cenabı Allah'a isim vermek sadece kendisine mahsustur demişlerdir. Kur'an'da geçen ilahi isimler ile zaten isme anlayış oluşturan bir zemin verilmektedir. Bu doğrultuda ilahi vasıf belirimi olup da Esma-i Hüsna özelliği gösterecek isimler de Esma-ül Hüsna'dan sayılmalıdır. Bu, insan ürünü kurgusal bir bakış ile Cenabı Allah'ı nitelemek değil, zaten ilahi

olan vasıflarını isimlendirmek ile O'nu daha tam biçimde anlayabilmenin, tanıyabilmenin gereği olarak görülmelidir.

Bu durumda Cenabı Allah'ı sadece doksan dokuz isimle sınırlamadan doksan dokuz isimle verilmiş olan ilkesel us zemininden hareket ile daha fazla ismine ulaşılabilir. Zaten birçok esma çalışmasına -tamlamasına/ terkibine- bakıldığında, ortak isimler haricinde farklı isimlerin kullanıldığına da tanık olunur. Tarihsel düzeyde ise nebiler aracılığı ile birçok dilde birçok ismi olduğunu da unutmamak gerekir. Ayrıca Muhammedi düzeyde İslam ve Kur'an çizgisinden bakıldığında Cenabı Allah'ı bu kadar geniş alanda ve çeşitli isim belirimleri ile zengin bir biçimde ifade edecek başka bir din yoktur.

İlahi isimler Allah'ta karşılığı olan yani gerçeklerdir. Öznel gerçek oluşları ile Cenabı Allah'ı hakkı gereği ile tanımaya sebeptirler. Rivayet edilir ki velilerden biri Cenabı Allah'a sorar "ya Rabbi sana ne ile geleyim" der. Cenabı Allah da "bana bende olmayan ile gel" diyerek cevap verir. Veli "ya Rabbi sende olmayan nedir ki onunla sana geleyim" der. Cevap olarak "acziyet ile gel" denir.

Demek istediğim o ki ilahi isimler ile Allah'ı gerçekliğine dair tanıma olanağı bulmaktayız. Ne olmadığına dair ve kim olduğuna dair belli fikirler edinmekteyiz. Bu nedenledir ki bildiğimiz vasıflarını isimle nitelemek ile bilgi bilimsel olarak daha fazla perspektiften Cenabı Allah'a tanık olabiliriz. Böylece tevhitsel görüde daha zengin bakış sahibi olmak mümkün olur. İlkesel oluşunda Cenabı Allah'ı anlamak, daha kolay olur.

**

Kimlik sonradan edinilendir. Kendilik bilincini -ben oluşu- dilde vücuda/ görünüşe taşımanın gereğidir. Erek belirim olarak sonradan edinildiği içindir ki tinsel düzeyde sibernetik ussal oluşa nedendir. Ereğe bağlı nedenleri belirli kılmaya göre de yaşam biçimi kazanılır.

Kimlikte kişi olmayı bulmak, kendilik bilincini değer olarak bulmaktır. Özde mutlak şahıs aynılığını korur iken kimlikte kişi olarak farklı kişi belirimleri var etmek sonucunda kimlikte varoluş, ortak ilişki sonucunda kimlik

düzeyinde hitap ve onanmak ile gerçekleşir. Sen, ben olmadıkça, kimlikte hitap ve onanmak ile değer düzeyinden vücuda gelmek mümkün olmaz.

Kimlik ikili veya çoklu ilişkide özneler arası varoluşsal ortak değer belirimi olarak görünüş bulur. Değer, ortak gerçeklik -kolektif bilinç- belirimi olarak kimlikte de ortak gerçeklik (tinsel ilişkide katılımcı olunması ile gerçekleşen kolektif gerçeklik) belirimidir.

Varoluş çoklu gerçeklikte gerçekleşirken, kimlikler hem ayrışmanın hem de ortak değerlerde buluşmanın aracı olurlar. İlahi isimler ile de çoklu gerçeklikte, kimlik ve kişi farklılıklarına rağmen ilkede buluşmak ile özneler arası birlik sağlanır/ sağlanabilir. Kimlik düzeyinde ilke, birliği-bütünlüğü tesis etmenin ortak değeri olarak görünüş bulur. Değerler nedenleri belirli kılan amaçsal oluşu barındırdığı içindir ki kimlikte sibernetik ussal oluş tinde varoluşun kaçınılmazıdır.

Bu düzeyde ve ilişki belirimlerinde ben bilinci, kimlikte kendiliği bulmak biçimlenirken hem nesnel olgusal oluşa aşkın arı soyutlamada bulunulur hem de şahıs oluş, kimlikte değer belirimi olarak kişi/ özne düzeyinde somut kılınmış olunur. Karşılıklı ilişkide kimlikte, neden oluş erek oluşta aşılmış olarak ilişkinin öznesi olunur iken kimlik, değer belirimi ile beraber somut öznel gerçeklik olur.

**

Kimlikte soyutlama her ne kadar aşkınsal oluşta kendilik bilincinde -ben olmakta- bulunmak olsa da kimliğin, ilişkide ve değer olarak duygusunda somut kılınması varoluşun ortak gerçekliliğinde farklılıkta görünüşe taşınmaktır. Her kimlik belirimi isim ile farklılaşmak anlamı taşısa da ilahi isimler ile ortak gerçekte buluşmak ile ötekileşmenin, yabancılaşmanın da önüne geçilebilir/ geçilir. Bunu “mümin müminin kardeşidir/ aynasıdır” ifadelerinde ve yaşam biçiminde de görebiliriz.

Kimlikler her ne kadar farklılaşmanın, ayrışmanın görünüşe gelmesi olsa da ilişkide varoluşun ortak gerçeğidirler. Ortak değer belirimi olarak buluşulan iseler birleşmenin, bütünleşmenin aracıdırlar. İşte, ilahi isimler de vicdanda karşılığı oluştuğunda, olması gereken ortak meşru gerçekler/

değerler olarak -farklılaşmanın belirimleri olsalar da- ayrışmanın değil, buluşmanın, birliği tesis etmenin ve bütünlüğü korumanın gereği olurlar. Çatışkılı diyalektikte insanın diyalektiğe aşkın tevhitte Allah ile bir oluşu ilkenin duygusu ve eylemde gerçekleştirmesi sonucunda bulması, amaç varlığı olarak ilahi olan erekte buluşmak ile birliği tesis etmesi de ilahi isimleri yaşamda öznel ve kurumsal düzeyde tesis etmek ile mümkündür. Bireysel ve toplumsal düzeyde de insan ilişkilerinde ilahi isimlerin tesis edilmesi ile erek değerde buluşmak ile bütünlük yakalanır.

Yabancılaşmak veya ötekileşmek yerine aynı varlığın evrensel olan tavır belirimlerinde buluşmak ile kardeş oluşta buluşmaya yol edinilir. İlkede buluşan kardeşler olunmasa da yabancılaşmadan/ öteki kılmadan, beraber yaşamanın yolu edinilmiş olunur. Öteki, kimliği belirli kılmanın gereğidir ama ilahi isimler ile ötekine yabancılaşmadan kurtulmakla, çatışkıya neden yaratmaktan kurtulabilinir. İşte, ilahi isimler bu anlamda da Esma-ül Hüsna'dır.

Tinde varoluş, ikili/ çoklu gerçeklikte ötekinin varoluşuna bağlı olarak varoluşun ortak gerçeklikte gerçekleşmesi ile mümkündür. Öteki, varoluşun nesnel nedeni gibi görünse de tinde varoluşun gerçekleşmesinin erek belirimi olmasa da varoluşun gereği olan bir ferd/ kişi olarak öncelenmesi gerekendir. İşte, Allah için rahmetin ahlak edinilmesi ve kendiliğe farz/ zorunlu kılınması da bunun içindir. Tinde karakter ve kimlik edinimi öteki ile mümkün olmakta ise kendiliğin öncelenmesi kadar -muhatap ile görünüş bulmanın gerçekleşmesinden dolayı- ötekinin de rahmet etmekte öncelenmesi İslam olmanın gereğidir.

Din, rahmet etmektir ve fedakârlık -özveri- fazileti ile ereğinde biçimlenir. Bunun içindir ki İslam ahlakında insandan beklenen, rahmetin öncelenmesi ile ötekiyle ilişkilerde tevhidin tesis edilmesidir. Öteki, uzaklaşmak ve yabancılaşmak ile ötekileştirilen değil de tinde varoluşun gereği olan ferd/ kişi/ birey olarak görülmesi gerekendir. Karakter öteki ile açık olmakta ve kimlik öteki ile edinilmekte ise ötekini varoluşunun gereği görerek rahmet elini uzatmak, ussal olmanın da gereğidir. Nefsi emmarenin tekbenci oluşunda bencil ve zalim olmak ile sürekli ve sürdürebilir bir varoluştan bahsedilemez.

İsimler tümeldir. Bütünlüklü görmeye ve toplumsal düzeyde nesnel karşılığı olduklarında birliği sağlarlar. Devlet, bayrak, millet, vatan vb. nesnel karşılığı olan, ayrıca Ahmed, İbrahim, Musa vb. öznel karşılığı olan isimler ile bütünlük toplumsal ve öznel düzeyde karşılıkları ile tesis edilme imkânı edinilir. Adl, Kerim, Rahman, Rahim, Azim, Kahhar ve diğer ilahi isimler ise vicdanda, usta, iradede, amaçta vb. meleke ve olgularda karşılığı olan olması gerekenlerdir. Tanrısal oluşunun farkındalığını görünüşe taşırken, ortak değer olarak öznelde ve nesnel düzeyde kurumsal olguda karşılıkları ile hayata geçirildiklerinde, ilke olarak buluşulan/ buluşulması gerekenlerdir. İlişkilerde, edim ve üretim alanlarında görünüş bulurlarken özneler arası birliği de sağlarlar.

İsim hem farklılaşmanın, ayrımda bulunmanın, ayrışmanın, yabancılaşmanın, ötekileşmenin/ ötekileştirmenin öznelde ve kurumda karşılıkları ile nedenidir hem de erek ilke oluşu ile farklılıkları aşmanın, ayrışmanın önüne geçmenin, yakinleşmenin, birlik ve beraberliği sağlamanın gereğidirler. İlahi isimler ise tarih olgusal gerçeği ile yaşanması gerekli olanlardır. Cenabı Allah'ı isimlerinde fark yaratışı ile kulluğa aşkın ayrıştırmak, düşünce düzeyinde tenzih etmekle belirli kılmak, anmak, hitap etme olanağı ediniriz. Böyle olsa da Cenabı Allah'ın isimleri hem evrensel oluşları hem de olması gerekenler olmaları sebebiyle yakinleşmenin, yabancılıkları aşmanın, amaçta birliği, ilişkilerde bütünlüğü yakalayabilmenin gereğidirler. Sürekli ve sürdürebilir ilişkide varoluşun ana yapı taşlarıdır; üst yapı kurumlarıdır.

Üst yapı kurumları olduklarında, ussal düzeyde vicdanda öznel oluşun kritik edildiği ilkeler olurlar. Evrensel değer belirimleri ile olması gerekenler olarak tesis edilmesi gerekenlerdir. Öteki ile varoluşu, ortak gerçek -kader- olmalarında bulmaktır. Görülen o ki tinde varoluş birbirimizi hem birbirimizin kaderi hem de birbirimizin gerçeği kılmakta. Birbirimizin kaderi ve gerçeği olurken de ilahi olanı yaşamaktayız. Allah ile de tinde varoluşun ortak gerçekliğinde ilahi isimleri ile buluşuruz ve karakter belirimleri üzeri kimlikte var oluruz.

Müslim, Mümin gibi karakter ve kimlik belirimlerinde kul ile Rabb ilişkisinde Cenabı Zat için Allah, kimlik belirimi olarak sonuçta edinilendir.

Bu, muhatabı ile tinde vücud bulmanın gereği olarak ikili ilişkide gerçekleşir. Kul, Allah için varlıksal bir gereklilik değil, tinde varoluşun bir gereği olarak görünüş bulması gerekendir. Allah ve kul oluşu birbirinden ayıran en önemli tinsel durum ise öz kendiliğe şuurunda örtük olmak, kendiliği nesnel olgusal oluşa indirgemek vb. olsa da varoluşun ortak gerçekliliğinde kimlikte kişi olarak farklı kişiler olgusunda görünüş bulmaktır.

Örnek: Halil, Halil kimliğinde kişi olarak kendini buluyor iken Allah da Allah kimliğinde kişi olarak kendini buluyorken iki farklı ve ayrık olan değil ama tinde dil düzeyinde ayrık duran kişiden bahsetmekteyizdir. İki kişinin muhatap düzeyinde birbirleri ile buluşması ise kimlik ile mümkün kılınmıştır. Halil ile Allah'ın buluşması da kimlik düzeyinde gerçekleşir. Kimlik düzeyinde yaşanan ise tinde varoluşun/ vücuda gelişin ilişki birlikteliğinde mümkün olduğudur.

Bu anlayış insana, öteki ile varoluşun ortak gerçeklik olması sebebiyle rahmetin öncelenmesi gerektiğinin idrakini ve rahmette eylem sahibi olması gerektiğini katmalıdır. Bu durumda yetişkin olarak öteki oluşu bulmak, ötekinden de sorumlu -velisi- olduğunun idraki ile ötekini öncelemekle mümkündür. Her yetişkin, çocuk gibi ilgilenilen olmaktan daha çok muhatap alınmak ile ferd oluşunu bulmalıdır. Bu da tinsel varoluşta olması gerekendir. İlişkilerde kimliğe bağlı olarak beliren tutum ve davranışlar ise rahmet ilkesi ile değerlendirildiğinde yetişkin olup olunmadığının göstergesidir. İlahi isimler ise insanı ahlaki düzeyde yetişkin olmaya doğru zorlar. Bunun için dahi olsa gereklidirler.

**

İlahi isimler sadece Cenabı Allah'ı ululamak için değil, O'nu bilmek, tanımak, tevhitsel -kavramsal- görü sahibi olmak içindirler. Gerçekleştirildiklerinde ise ilkenin karakter ve değer duygusunda -hâlinde- Cenabı Allah'a yakin gelmenin gereği olarak görülmeli/ bilinmelidirler.

Çalışma boyunca yukarıda belirtilen birçok nedenden dolayı ilahi isimleri daraltılmış anlam belirimleri ile sığ anlamda değil, ilke içeriklerine göre

öznel ve nesnel alan karşılıklarına göre anlamak ve gerçekleştirmek İslam olmanın tevhidin gereğidir. İlahi isimler, tinde varoluşun gerçeğidirler. Gerçeği ile Allah'ı bilmemizin ve sonuçta da hakkı ile hamd etmemizin olanağıdırlar.

**

Dil, Cenabı Allah'a ussal/ teorik olan ilmen yakin düzeyde ulaşmak ve O'na tanık olmanın aracıdır. İlahi isimler ile dilde anlam sahibi olunur. Dilde isimlerin yüklendiği anlam ve değer yüklemlerinin nesneleri üzerinden beliren öznel karşılıklarına tanık olmak ile de ayn-el yakin düzeyinde tevhitsel görü sahibi olunur. İlahi isimlerin öznelde anlam, değer, duygu, eylem karşılıklarının oluşması üzerinden de Cenabı Allah'a, kendilik belirimlerinde hak-el yakin düzeyinde de tanık olunur. Nurun şahıs olması düzeyinde kendiliğin bulunması ve ilahi isimlerin bu doğrultuda yaşanması düzeyinde ise hak-el yakinden de yakin düzeyinde Cenabı Allah'a ermek/ yaşamak gerçekleşir.

İlm-en, ayn-el, hak-el yakin müşahede seyirleri, ayet, hadis, esma, sıfat bilgisi ile tevhid dili edinmesi sonucunda gerçekleşen tevhid aşamalarıdır. Tevhid müşahedesi sadece tevhitsel görü düzeyinde ussal olarak tanık olma seyirleri değil, anlam, değer, duygu, iman, eylem düzeylerinde yargısal yüklemlerinde seyirde olan kişiyi öznelliğinde, tinsel varoluş belirimlerinde belirli kılan kapsayıcı olma özelliğe sahiptir. Müşahede sadece dil zemininde ussal gerçekleşen bir seyir değil, insanın bütün varlığı ile içinde olduğu kapsayıcı bir seyirdir. Bu seyirlerde kulluk bilinci yitirilmeden müşahedelerde bulunulur. Eskilerin hak-el yakinden de yakin dedikleri seyirde ise Cenabı Allah'ı kul bilincine aşkın olarak birebir yaşamak söz konusudur.

**

Kanaatim o ki ilahi isimleri ussal düzeyde dilde anlamlı kılmak gerekecek ise kelamda süregelen biçimde, Hu, Rahman, Rahim… esma dizisinde anlamlı kılmanın bütüncül bir görüş vermediğini görmek gerekir. Süregelen böylesi dizi yerine, Cenabı Allah'ın zatından/ şahsından başlayarak, varlık oluşu sıfatları zemininde tinsel/ öznel varoluş belirimleri

olan sıfat, tavır belirimleri sürecinde belli bir dizgede anlamlı kılmak yerinde olur.

Böylece isimlerin birbirleri ile bağıntılı oluşunda bütüncül görü sahibi bir yaklaşım edinilir. İsimlerde indirgemeci olmak ile de tevhidin varlık görüşü değer yargısında Cenabı Allah'a dair anlam ve değerde görülmesi gereken net bir resim ortaya koyulabilir.

Kelam (teorik ilahiyat) ve tasavvuf (pratik ilahiyat) tarihinde ilahi isimlerin farklı biçimlerde tasnif (sınıflandırıldıkları) -disiplin- edildikleri görülür. Fena- beka, asli-zılli, zat-sıfat-fiil, ulûhiyet-rububiyet içeriklerine bağlı olarak birçok sınıflandırmada bulunulmuştur.

Fena- beka, zılli-asli sınıflandırma biçiminde, ilahi isimlerin yaşamsal oluşu doğrultusunda gerçekleşmeleri düzeyine göre sınıflandırılmaları söz konusudur. Fena-beka, zılli-asli ayrışımı yaşamsal düzeyde bakıldığında bir sınıflandırma biçimi olmaktan daha çok isimlerin öznelde hangi düzeyde yaşanıp yaşanmadığının belirlenimini taşır. Böyle olsa da içeriklerine bağlı olarak yöntem düzeyinde gerçekleştirilen sınıflandırma biçimleri karşısında ussal yöntem oluşu ile sınıflandırma biçimi olarak görünüş bulur.

Zat-sıfat-fiil sınıflandırma biçiminde ise teknik/ teorik düzeyde uslamlamada bulunmak söz konusudur. Zati isimler, varlıksal nitelik ve vasıfların belirlenimidir. Ahad, Nur, Samed, Elif vb. isimler zati isimlerdendir. Sıfat isimlerden kasıt, subuti sıfat (hayat, ilim, irade…) vb. vasıfların öznelde karşılığı olan isimlerdir. Hayat sıfatının karşılığı olan Hayy (bu isim ayrıca zati isimlerdendir de) ve Muhyi, irade sıfatının karşılığı olan Mürid, Azim, ilim sıfatının karşılığı olan Âlim, Hakim isimlerini örnek olarak belirtebiliriz. Fiil isimler ise amaçsal oluşa göre beliren ilahi isimlere denir. Hem vasıf hem de tavır belirimi olarak gerçekleştirildiğinde görünüş bulan karakter belirimlerin isimleridir. Halik, Musavvir, Kahhar, Cebbar, Zül- Celal-i Vel İkram, Sabır vb. isimleri örnek olarak gösterebiliriz.

Ulûhiyet-rububiyet-ubudiyet belirimlerinde görülecek olan ise Cenabı Allah'ın zatına dair nitelik belirimleri ve yarattıkları ile ilişkilerinde görülen tavır belirimlerinde isimlerin sınıflandırıldığı/ sınıflandırılması gerektiğidir.

Ulûhiyet nitelikleri ve rububiyet belirimlerine göre Cenabı Allah'ı varlığına, birliğine, kâinatta beliren karakter belirimlerine göre sınıflandırmak söz konusudur. Ulûhiyetine dair isimler varlıksal nitelikler, karakterler olup Allah, Ahad, Nur, Vahid, Samed, Rezzak, Adl vb. isimler örnek verilebilir. Rububiyete dair isimler ise ulûhiyet zemininde, yarattıklarını rahmetinde ve amaçsal oluşunda öncelemesi ile görünüş bulan isimlerdir. Veli, Rahman, Rahim, Mürebbi, Tevvab, Afûvv, Gaffar, Settar vb. isimler örnek olarak gösterilebilir.

İlahi olan her isim, ubudiyette beliren ötekinin varlığı ile kimlik edinmenin gereğidir. Böyle olmak ile beraber her ilahi isim, Cenabı Allah'ın varlığında olan ve gerçekleştirdiklerinin belirlenimi olsa da ubudiyet olmadan görünüş bulmasına imkân olmayan ilahi isimleri de mevcuttur. Bunlar: Cenabı Allah'ın Hamid, Hüve, Sübbuh, Batın, Zahir, Tevvab, Şekür vb. isimleridir.

Her isim yargı belirimi olarak nitelemedir. Böyle olsa da Cenabı Allah'ın her ismi, ussal bir niteleme olmakla beraber, kendinde olan ve gerçekleştirdikleri üzerinden beliren gerçekliğe haizdir. Bütün sınıflandırmalar birçok yönden ele alınmış olsalar da ilahi isimler kendilikte olanlar ve gerçekleştirilenler üzerinden beliren isimler olmak üzere iki değişmez kategoride toplanırlar. Ulûhiyeti, kendinde olan; rububiyeti ise gerçekleştirdikleri üzerinden beliren isimler düzeyinde -sınıflandırmada bulunarak- zevk etmek de mümkündür.

Celal ve cemal sıfatları ise ilahi isimleri sınıflandırmaktan daha çok değişken ilahi tavır/ karakter belirimi olan isimleri iki veçheden görmek için gerekli iki sıfat belirimdir. Bu iki belirim sıfat isim olup değişken karakter belirimlerini daha geniş açıdan anlayabilmek için önemlidirler. Her isim cemal düzeyinde görünüşe gelmek olup, celal beliriminde de görünüşe gelmenin belirimi olabilir.

Cenabı Allah Kahhar, Kerim, Adl, Şafi vb. isimlerinde sadece cemal olarak değil, celali olarak da kendini görünüşe taşıyabilir. Cenabı Allah savaşta Kahhar olabileceği gibi aşkta da Kahhar olabilir. Kerim oluşunda cemal beliriminde görünüş bulsa da celal sıfatı ile nimetten zengince vermekle

de Kerim olarak görünüş bulur. Sağlıkta cemal belirimi ile Şafi olabileceği gibi celal beliriminde Şafi olarak da kendiliğini görünüşe taşıyabilir. Bir hastanın veya yoksulun acısı, celal sıfatında görünüşe sebep iken sonuçta şifanın verilmesi ile cemalde görünüş sergilenebilir. Ayrıca hasta veya yoksulun acısı bir günaha kefaret, bir nimete ermeye vb. sebep ise celal görünüşünün arkasında cemalde bulunmakta da olabilir. Böylesi izafi bir yaklaşım ile bakıldığında, tavır olarak nedene ve ereğe bağlı olarak değişken olan isimleri, celal ve cemal ana karakter belirimlerine göre sınıflandırmanın (tasnif etmenin) zor olduğu görülür.

Zaten kimlik düzeyinde Esma-i Hüsna belirlenimleri, cemal sahibi olarak kendiliğini görünüşe getirmektir. Celal ise Kahhar, Kahir, Cabbar, Elim, Darr vb. isimlerde -tanrısal kuvvet- görünüş bulsa da amaca bağlı olarak yerindeliğinde ve gerekliliğinde gerçekleştirilen tavırlar olarak Esma-i Hüsna'ya cemal beliriminde görünüş olarak dâhildir. Böyle olsa da cemal ve celal ana karakter belirimleri neden veya ereğe bağlı olarak ilkenin duygusunda celal ama tavrında cemal, ilkenin duygusunda cemal ama tavrında celal oluşu da barındırır/ barındırabilir. Dünya zenginliği verilmiş olan bir günahkâra cemal ile tavırda olunduğu görülse de Adl ilkesinin duygusunda ve sonuçta Kahir olması gereği ile celalde bulunulur. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Celal her ne kadar mahlûkatın terbiyesine sebep sıfat iken, cemal de sonuçta gerçekleşecek olan ismin vücud bulması ile tanrısal olana taşınılması anlamını taşır. Yani cemal ile edinilen celal ile terbiye sonucunda erilen/ gerçekleştirilen ilahi isimdir. Celal ile sonuçta cemal bulunulduğu da unutulmamalıdır.

Cemal vasfı, **Cemil** isminde; celal vasfı ise **Celil** isminde biçim kazanır. Bu iki isimden Cemil ile bütünlüğünü koruyan ve görünüşe taşıyan güzellik sahibi, Celil ile de güç sahibi oluşu ile büyüklüğünü görünüşe taşıması anlaşılmalıdır.

Celal ulûhiyetin, cemal ise rububiyetin belirimi olan ana karakter belirimleri olsa da bu iki sıfat ile bu sıfatların kapsayıcı olması nedeni ile sınıflandırmaya gitmek mümkün olsa da bu sıfatların kapsayıcı yönlerini

göz ardı etmemek gerekir. Zaten her rububiyet belirimi, Cenabı Allah'ın zatı gereği ile ulûhiyet belirimi olma özelliğinde de bulunur. Her ulûhiyet belirimi ise ubudiyete sebep iken ussal olarak isim olması gereği ile de rububiyeti içerir.

Unutmamak gerekir ki "Ben kulumun hüsnü zannına göreyim" denilmektedir. Sadece bir vasfa sıkıştırılmış olarak anlamlı kılınan tavır isimler ile Cenabı Allah'ı tam anlamı ile isimleri gereğinde anlamak mümkün olmaz. "Böyledir" diyebileceğimiz her yargıda farklı bir sonuç ile yüzleşmenin kaçınılmaz olduğunu unutmamak gerekir. "Hoşlanmayacağınız bir şey olur ki, o sizin için hayırdır. Seveceğiniz bir şey olur ki, o da sizin için bir şerdir. Allah bilir, siz bilmezsiniz" ayetinde şerr bildiğinizde hayr, hayr bildiğinizde de şerr vardır denilir. Bu ayetle de bakıldığında da görülecek olan, tavır belirimi olan karakter isimlerde gerçekleşen ile sonuçta açık olacak ismin gerçeği farklı olabilir. Bu, esma ilminde ismi sadece bir anlamda zevk edipte anlamı daraltılmış içerikte bakış sahipleri olanlar için daha geniş perspektiften görüş sahibi olmaları adına önemlidir. Ayrıca hüsnü zan üzeri olunsa da Cenabı Allah'ı anlamaktan uzak olunduğunu göstermek adına da önemli bir örneklemedir.

Hüsnü zanda geniş perspektif sahibi olarak ilahi isimler ile görü sahibi olunacak ise esmaları iki ayrı sınıf olarak celal ve cemal ana karakter belirimlerine indirgemek, esma ilmi adına eksik bir yaklaşım olur. İlahi isimlerin sınıflandırılmasında dikkat edilecek olunursa eğer hangi perspektiften bakılıyor ise o doğrultuda yöntem olarak sınıflandırmaya gidildiği görülür. İlahi isimleri sınıflandırmada bulunmak bir perspektif meselesidir. Hangi içerik ve açıdan bakıldığı ve yöntemin oluşturulduğu önemlidir.

Sınıflandırmanın ilk ayağı isimlendirmek, ikinci ayağı ise ortak özellikler gözetilerek belirlenimlerde bulunmaktır. Sınıflandırmak, ayrıştırmak değil, ortak noktaların yakalanması ile bütüncül görü edinmek için gereklidir. Sınıflandırmak, ussal olarak yöntem edinimdir. Yöntem ise ussal düzeyde sağlaması yapılabilir olmayı mümkün kılmak ve bütünsel görü edinmekte sonuç almak için gereklidir. Varlığa ve varoluşa dair her perspektif, varlık

görüşü değer yargısı oluşturduğu içindir ki ilahi isimlerin de sınıflandırılması gereklidir. Önemli olan ise ilahi isimleri sınıflandırır iken isimler ile edinilen bütüncül bakışıma sebep tevhitsel görünün yitirilmemesidir. Bunun için ise dikkat edilmesi gereken en önemli durum, isimlerin ilke bağlamlarından uzak içerikte anlamlı kılınmaması ve ortak özelliklerini gözetmek ile birbirlerinden kopuk sınıflandırılmamasıdır.

Birçok düzeyde sınıflandırma (tasnif) örnekleri yapılmış olunsa da varlığında olan ve gerçekleştirdikleri üzerinden beliren düzeyinde sınıflandırmaların iki ana çizgide toplanacağı görülür. Bu nedenledir ki varlığında olan, gerçekleştirdiğinde ve gerçekleştirdikleri üzerinden ilişkilerde olmak kaydı ile isimlerin disiplin edilmesi gerekir.

Cenabı Allah'ın varlığına dair isimleri ile gerçekleştirdikleri üzerinden beliren isimlerinin anlamlı kılınması, şahıs ontolojisi çizgisinde varoluşun epistemolojisini de yapmak anlamını taşır. İlahiyat/ kelamda ontolojisi olmayan epistemoloji, karmaşada ve belirsizlikte disiplini olmayan bakışta, görü sahibi olmaktan uzak olmaya nedendir.

İsimlendirmek, ussal olarak öznel alana taşımak, bilmek, -bakmak değil de- görmek, ayrımları ve farklılıkları ile görünüşe taşımak, varoluşa gerek ötekisini var kılmak, tanış olmak, yakinleşmek vb. birçok durum için gerekli olan olgudur. Tinde varoluşun dil düzeyinde gerçeği, olmazsa olmazıdır.

Tinsel alanda neye/ kime göre nasıl ve ne için yaşamamız gerektiğinin anlamını oluşturdukları için de önem taşırlar. Bu idrak ile esma ilmine önem göstermek, sadece din adına önemli olmaktan daha çok İslam olan birinin yaşamına kim ile anlam verdiğini ve tevhid gereği neye göre yaşaması gerektiğini bilmesi adına önemlidir.

****

Esma-i Hüsna

Her isim, şahsını işaret ederken uzak kılar, şahsına giden yolda ise yüklemlerinde gerçekleştiğinde de yakin kılma özelliği taşır.

Yaratımdan önce kendi ile kaim şahıs olan Cenabı Allah için **Şahıs/ Zat**'tır denilmiştir. Cenabı Allah özde nurdur. **Nur** ismi ile nitelenir. Kendisi ile vücud bulan her nur beliriminde ise hem kendiliğini vahid oluşu gereği korurken hem de her nur beliriminde iş görendir. Bundan olsa gerek ki kendisine nurların nuru anlamında **Nuran Nur** denilmiştir. "Yerin ve göklerin nurudur" Kur'an ayetinde buna da dikkat çekilmiş olunur. Nurun sahibi ve özde kendiliği olduğu içindir ki nur üstüne nurdur anlamında **Nurun Ala Nur** ismi ile de anılır.

Nur, öz nitelik olarak hem şahıs olma hem de yaratım sonucunda görünüş bulacak olanların ana cevheri (tözü) olma özelliğini kendinde taşır. Bu iki özelliğin özde taşınıyor olması; kendisini, yaratıklarına içkin oluşta ayrı olmadan yaratıcı/ halk edici özne kılar. Halik oluşunda özde aynılığını korur iken sıfatlarında birlik ve yaratımda gerçekleştirdiklerinde bütünlük sağlanır.

Her yaratma sonucunda ise ayrı değil ama aynı olmayışta yaratım gerçekleştirilir. Bu -yani ayrı değil ama aynı da değil durumu-, her türlü yaratım düzeyinde yaratılanın vücud bulması için de gerekli olandır.

Böylece yaratan, vücuda getiren olarak **Halik** ismini de kazanmış olur. Halik oluşu gereği her yaratımda aynı değil ama ayrıda olmadan vücuda getirmede bulunur. Yaratım bu prensip üzeri gerçekleşir/ gerçekleşmek zorundadır ki kendi varlığında farklı ve başkası oluşta görünüş bulan ile yaratım gerçekleşmiş olsun.

"Ayrı değil ama aynı da değil" ifadesi, klasik sünni kelam ekolünde tenzihin gereği olan anlayış prensibi olarak kabul görür. Bu prensip klasik sünni kelam zihniyetini biçimlendiren olmaktan da öte, yaratımda yaratışın gerçekleşmesinin de bir prensibi olarak görülmelidir/ bilinmelidir.

Cenabı Allah yaratımda kazandığı Halik vasfının sonucunda ise hem kendi potansiyelini keşfeder hem de kendilik alanında var ettiği öteki veya nesnesi ile kendini gerçekleştirme ve karakter, kimlik belirimlerinde kendini öznel oluşunda halk etme olanağı da kazanmış olur.

Halik ismi vasıf olarak düşünce/ us, hayal gücü ve her türlü alanda yaratım eyleminde bulunma kabiliyeti olduğunun göstergesidir. Düşünce, hayal gücü ve yaratıcı eylem, Halik isminin görünüşe geldiği öznel nitelik belirimleridir. İnsan, Cenabı Allah'ı üzerinde bu vasıfları ile -tevhid gereği bakıldığında- Rabbi olarak bulduğu içindir ki yaratıcı olma özelliğini bulur. İnsanın yaratıcı eylem ve ürün verme sahibi olduğundan bahsetmekte isek Cenabı Allah'ın yaratıcı vasıfları ile insan üzerinden yaratımda bulunduğundan ve ihsanlarda bulunduğundan bahsetmekteyizdir.

İnsanın yaratımda bulunması, Cenabı Allah'ın yaratıcı vasıfları ile nurani varlığından yana tenezzül ederek zamansal süreçte insanı vücuda getirmesinin bir gereğidir. İnsanın yaratımından bahsetmekte isek Cenabı Allah'ın yer kürede kendisini görünüşe taşıması istenci sebebiyle insana tenezzülünden ve insandan vasıfları ile görünüş bulmaya tenezzül etmesinden bahsetmekteyizdir.

Cenabı Allah'ın tenezzül etmesi ise yukarıdan aşağıya doğru fiziksel bir olgu olarak görünüş bulmak değil, zatı ve sıfatları ile Vahid olması sebebiyle ayrı olmadığı, aynı da olmadığı insandan kendini görünüşe taşıması eylemidir. Bu eylemde gerçekleşen ise zamansız oluşta, nesnel zamansal oluş düzlemine indirgediği -yani cüzi belirimlerde görünüş bulan- vasıfları ile kendini görünüşe taşımasıdır. İnsan için bu vasıflarda yaratıcı olmak ile Cenabı Allah için bu vasıflarda yaratıcı olmak arasındaki fark ise boyut, mekân, zaman genişliği ve cevher olarak madde vb. düzeylerinde görünür.

Boyutsal olarak âlemi safilinde doğa zemininde nesnel olgusal düzlemde bulunan insana kıyasen Cenabı Allah, nur düzeyinde/ boyutunda kendilik mertebesinde bulunur. İnsan mekânsal ve cevher düzeyinde sınırlı iken Cenabı Allah, sınırsız mekânsal oluşunda ve sınırsız/ bitimsiz cevher kaynağı oluşunda yaratım kabiliyeti gösterir. İnsan nesnel olgusal

düzlemde beliren zaman sürecinde koşul ve ihtiyaç belirimlerine göre kısıtlı yaratım süreçlerinde bulunur iken Cenabı Allah ise “ol der olur” ayeti ile dikkat çekilen hızlarda yakaladığı zaman genişliğinde yaratımda bulunur.

Halik oluştan bahsetmekte isek düşünen, hayal gücü olan ve yaratıcı eylemde bulunan olmaktan bahsetmekteyizdir. Sonuç ilke olarak yaratımın içinde her daim yaratan Cenabı Allah’a tanık isek bu vasıfların yegâne sahibi olduğuna da tanık olmaktayızdır. Yaratıma tanık olmak, yaratımda/ yaratıcı eylemde sadece yaratıcıya değil, yaratıcı özne olarak hangi vasıflara haiz olduğuna da tanık olmayı gerekli kılar. Yaratım, sadece yaratıcının ayeti (delili/ göstergesi) değil, yaratıcı vasıflarının da delilidir/ göstergesidir.

Cenabı Allah, yaratıcı irade ve güç sahibi ayrıca ereğe bağlı iş görücü olarak da tanrısal belirimlerinde **İlah** ismini kazanır. Her bir karakter ve kimlik belirimi olan ismi ile de İlah olarak yegâne oluşunda kendini görünüşe taşır. **Allah** ismi de el- İlah isminin ifade biçimi olarak görünüş bulur.

Zat ise şahıs olandır. Bu özelliği ile Cenabı Allah kendisini nefs (şahıs, kişi) sahibi olarak niteler. Bu durumda bir ismi de **Nefs**’tir. Nefs der iken nefsi emmare anlamında değil, kişi/ şahıs anlamında nefs kast edilir. Cenabı Allah kendi nefsini/ şahsını nur oluşunda bulur. Nur hem öz kendiliğin cevheri hem de sonradan olanların cevheri olması ile öznel ve nesnel oluşa haiz **Cevher** ismini zorunlu olarak kazanır. Nurun cevher oluşu, cisim düzeyinde madde olarak cevher oluştan farklı olarak benzersizdir.

Cevher ismi ile Cenabı Allah’ın nesnel oluşa dair bir yönü olduğu ve bu yönü ile de kendisinin nesnel olgusal düzeyde gerçekleşen uslamlamada bilinebileceğini belirtmek gerekir. Nur -enerji-, Cenabı Allah’a madde/ cevher belirimi ile tanık olmak anlamını içerse de cevher oluşuna aşkın kendiliğinde mahiyetinin şahıs olduğunu unutmamak gerekir. Şahıs olmanın nesnel olmaya aşkın oluşta bulunması sebebiyledir ki sonradan görünüş bulacak kişi belirimli her kişi de nesnel oluşa aşkın özne olarak şahıs olma özelliği gösterir. Bu duruma insan kendinde birebir tanık olabilir.

Her cevher kendi özelliklerine bağlı olarak kendi ile kaimdir ama cüzi/ tikel belirimleri ayrıca bitimli/ fani oluşu özelliği ile de nurun tümel ve bitimsiz oluşundan ayrı durur. Nur ile kaim oluş nedeniyle de her cevher, nedenini nurda bulur iken nedeni kendi olmayandır. Nur bu durumu ile hem mutlak cevher oluşu hem mutlak özne oluşu ile **Mutlak** ismini de hak edendir. Mutlak yaratıcı oluşta sonradan olan (hadis) olmaktan uzak yani tikel oluşa indirgenmeyecek olan ve sonradan olanlara aşkın **Tanrı** ismini de hak eder.

**

Tanrı zatının isim karşılığı da **Elif** olmuştur. Elif, harf ilminde her ne kadar harf ve rakam karşılığı olsa da tarihsel süreçte -özellikle tasavvuf geleneğinde- Zat'ı anlamlı kılacak içerikte anlam yüklenmesi ile isim niteliği kazanmıştır. Zat, elif harfi ile nedeni kendinde olarak tek ve bir -yekta- oluşunda - anlamlı kılınır. Veliler tarihi olan tasavvuf alanında, Cenabı Allah'ın Elif ismi gizilden aşikâre taşınmıştır.

Elif, her ne kadar harf olarak bilinse de Cenabı Allah'ın bir ismidir. Zatı ile gizilde duran Cenabı Allah'ın kendi ile kaim ve kendini gerçekleştirme potansiyeline haiz olduğu anlamını taşır. Kendi ile gerçekleşenlerden ayrı olmadan ve aynı da olmadan yaratımda bulunduğunun göstergesidir. Bu isim her ne kadar zatı işaret etse de zatın hak üzeri yönelimlerde kendini gerçekleştirme olanağı bulunduğunun da göstergesidir. Bu anlamda Elif oluşta bulunulmasaydı yani kendini gerçekleştirmek, yaratım üzeri potansiyellerini açık etme iradesinde, yöneliminde olunmasaydı; mevcudatın varoluşundan, karakter ve kimlikte görünüşe gelmekten bahsedilemezdi.

Cenabı Allah yanında kimse olmayan zat oluşunda ise **Ahad**'dır. Ahad, tek olma anlamını taşır. Tek oluş ise kendiliğinde mutlak oluşu barındırmaktır. Böyle olmak ile beraber nedeni kendi olan şahıs olarak erekte de kendini bulmasında tek ve biricik olması anlamını taşır. Ahad, başkası olmadan sadece kendi olan/ olabilendir.

Bu isim her ne kadar Cenabı Allah'ın zatının varlık durumuna işaret etse de sonsuz oluşu anlamını içererek mutlak varlık alanını (asli vücud) da

anlamlı kılar. Varlık alanı olarak her mevcudun mekânı oluşu ile de Cenabı Allah Ahad'dır.

Böyle olmakla beraber Cenabı Allah'ın her isim ve sıfatın eşsiz oluşta biricik olması sebebi ile karakter ve kimlik belirimlerinin her birinde de tek olduğu anlamını da yüklenir. Hayat, ilim vb. sıfatlar ile Rahman, Azim, Âlim vb. diğer isimler varlık alanlarında hangi biçimlerde görünüş bulurlarsa bulunsunlar, ahad oluşa haiz olarak vardırlar. Cenabı Allah her bir ilahi beliriminde de Ahad oluşunu korur. Ayrıca yaratımda da her bir alan ve tür belirimini de eşsiz, benzersiz yaratırken ahad -biricik- kılar. Bunlardan dolayıdır ki Cenabı Allah'a, tek oluş belirimlerini süregelişte her daim korur iken biricik anlamını da içeren **Vitr** de denir. Sıfat, isim belirimlerinde ayrıca yaratımın genel durumu olan Muid oluşta ayrıntılarda gerçekleşen yaratımda da biricik oluşu önceler iken Vitr ismini hak eder. Sıfat ve isim belirimlerini kendine/ zatına katar iken şahıs olmasında ise biricik olmakta ferd, **Yekta** oluşu bulur iken **Ferid**'dir.

Bu durumda ahad oluşu ile beraber zatında, sıfatlarında, karakter ve kimlik belirimlerinde Cenabı Allah'ın **Bedi** olduğunu da görmekteyiz. Her sıfat ve isim belirimi ile benzersiz -Bedi- olarak kendini karakter ve kimlik belirimlerinde vücuda getirir. Ayrıca yaratımında evvelde örneği olmaksızın var eden -eski tabiri ile yoktan var eden- oluşunda, her yaratığını da bedi kılandır. Bu isim, hem kendinde biricik hem de yaratımda biricik oluşu önceler iken özgün oluşun anlamını da içerir. Cenabı Allah, zatında, sıfatında ve her fiil belirimde bedi oluşunu korur. Bu isim sadece yaratım isim belirimlerinden olarak anlamlı kılınmamalı, Cenabı Allah'ın sıfat, isim belirimlerinde karakter ve kimlik düzeyinde kendini de yarattığı unutulmadan anlamlı kılınmalıdır. Allah Bedi'dir; kendini de karakter ve kimlik belirimlerinde eşsiz, benzersiz olarak vücuda getirir.

Cenabı Allah kendisine özgü özgünce belirimlerinde özgünlüğünü korur iken başkası veya bir şeyler ile sınırlanmış olmaktan uzak olarak özgürce hem kendilik belirimlerinde hem de yaratımda bulunandır. Bu anlamda olmak kaydı ile Cenabı Allah'a **Hür** ismi ile de tanık olmak gerekir.

Cenabı Allah için hürlük; aciz düşürülmüş olarak mahkûm kılınmış olmaktan yana hür olmak anlamında değil, erek belirimine göre tinde varoluşunu sınırlayanın olmaması ve özgün/ bedi oluşu her durum ve alanda bulur iken tavırlarında ilkeli oluşta bulan olarak Cenabı Allah hürdür.

Cenabı Allah zat olarak ahad olma özelliği taşır iken varlık olarak kendinde bütünlüğünü koruyan olması ile **Nokta** isimi ile de nitelenmiştir. Nokta, genelde tasavvuf geleneğinde sıkça kullanılan bir isim olsa da varlık karşılığı ile anlam bulan bir isimdir. Nokta, belirlenimi yalnızca kendi ile olması mümkün olan anlamını taşır. Kendinde bütünlüğü olan ve belirlenimi kendisi ile mümkün nokta oluş, yaratımın her alanında, karakter belirimi olarak her sıfat ve tavırda oluşta da korunur.

Her varoluş belirimi, nokta beliriminde vücud bulmayı gerekli kılar. Nokta, hem başlangıç hem de son oluşu anlam olarak kendinde bulan kavramdır. Cenabı Allah, varlık olarak sınırları ve zamansal olarak başlangıcı olmayan şahıs oluşunda **Ezel**'dir. Ezel ismi, kıdem sıfatının öznelde karşılığıdır. Sonradan olanların her aşamasında ve öncesinde kadim olması ile de bulunan anlamını taşır. Ezel ismi ile her zamanın Allah'ı olarak Cenabı Allah bulunur. Her isim, zamansız oluşu ile de ezel oluşu, zatına bağlı olarak kendinde içerir. Ezel isminin anlam içeriği ile beraber Cenabı Allah **Kadim** ismi ile de nitelenebilir. Ezel olduğu içindir ki öncesiz ve kendisinden sonra olanları önceleyen olarak Kadim ismi, varlıksal bir belirim olarak hak edilir. Her ilahi isim de kadim oluşu ile görünüş bulur iken zamansızdır. Nesnel zamana aşkın öznelde karşılığı olan ilkelerin, her daim olmaları anlamında zamansız oluşları Kadim isminde karşılanır. Bengisel oluş, kadim oluş anlamındadır.

Cenabı Allah, varlık olarak sınırsız oluşu nedeni ile sonu olmayan ve zamansal olarak da bitimsiz oluşu ile de **Baki** ismi ile nitelenir. Baki ismi, beka sıfatının öznelde karşılığıdır. Hem varlıksal hem de zamansal olarak zeval bulmayacak olmayı da anlamlı kılar.

Baki ise zamansal olarak sonu olmayandır. Bu isim, bitimsiz ve her daim olan, gerçekleşen anlamlarında zamansız oluşu anlamlı kılar. Cenabı Allah

şahsında, şahıs oluşun zamansal oluşu içermesi sebebiyle öznel zamansaldır ama bitimli gerçekleşen nesnel zamansal oluşa da aşkındır. Ezeli ve ebedi olarak varoluşunu, bitimli ve süreksiz oluş ile ussal düzeyde anlam kazanan zamana aşkın olarak bulur. Her daim varlıksal oluşunda şahıs olarak zamansız oluşu Baki ismi ile karşılık görür. Ayrıca sıfat ve isim belirimleri de her daim evrensel olmaları ile belirir iken zamansız tümellerdir. Bu durumda Cenabı Allah'ın sadece zatı için değil, sıfat ve isim belirimleri için de Baki ismi ile yargıda olarak görüş sahibi olmak gerekir. Ezel, Kadim ve Baki isimleri ile Cenabı Allah zatında, sıfat ve isim belirimlerinde varlıksal düzeyde nokta oluşta bulunur.

Zatı ile bitimsiz olduğu içindir ki sıfat ve isimleri ile sürekli olan olduğu içindir ki kendisine **Daim** de denilmiştir. Fani olmayan, sürekliliğinde ölümsüz olan Cenabı Allah Baki ismi ile beraber Daim olarak da anılır.

**

Baki ismi Cenabı Allah'ın **Selam** ismini de önceler. Baki ve Daim isminin anlam içeriğinin izleğinde bu isme ulaşılır. Selam, zeval bulmaktan yana emin olmak anlamını taşır. Cenabı Allah'ın hem zati hem de tavır/ karakter belirimi olarak görülebilecek bir isimdir.

Cenabı Allah zatında kendi ile kaim ve zeval (yokluk, bozulma, yok edilme) bulmayan olarak Selam ismini varlık niteliği olarak bulur. Zaten kendisinden başka ilah yoktur ki kendisine de zeval verebilecek birisi bulunmuş olsun. Bu ismi ile zatında dengi olmayan olduğu içindir ki Selam'ı yine kendiliği ile bulan olduğunu biliriz.

Selam ismi, kulları için rahmeti önceler iken varoluşları için uygun ortamı var eden anlamını da taşır. Böyle olmak ile beraber tinsellikte gerçekleşen varoluşun ortak (varlığına ortak anlamında değil) gerçeğinde aynı amaçta buluşmak ile selameti tesis etmeyi kendine ahlak edinen anlamını da taşır. Cenabı Allah, isimlerinin gerçekleştirilmesinde aynı amaçsal oluşta kulları ile buluştuğunda -kendisine, kendisi ile yakinlik edinildiğinde- Selam ismi ile hükmeder.

Her isim, selam isminde bulunulduğunu anlamlı kılar. İsimler rahmeti önceleyerek yaşamda hakiki olarak gerçekleştirilme olanağı bulunulduğu kadarı ile Cenabı Allah'tan yana selam bulunulmasının da gerekleridir. Selam tesis edilecek ise isimlerin genele yaygın olarak rahmetin öncelenmesi ile tesis edilmesi gerekir. Böyle olduğunda Selam ismi gelecek belirimi taşıyan olarak selametin tesis edilmesi ile beraber vücuda taşınmış olunur.

Melekût ile işlerin görülmesi, emniyetin kolluk kuvvetleri ile tesis edilmesi, kurumların ilkesine bağlı olarak ereğinde işletilmesi, sonuçta selam isminin gerçekleşmesi için gereklidir. Sigortacılık dahi bu ismin tesis edilmesinin bir gereği olarak görünüş bulur. Bu bağlamları ile Selam ismi; kullar için diğer isimlerin rahmeti önceleyerek tesis edilmesi sonucunda edinilir. Devlet ve hukuk/ şeriat zemininde, çoklu oluşun gerçeğinde varoluşun öncelenmesi ile ortak yaşam alanı edinmek, yasalarda görülen ortak iradede buluşmak, yasaların işlevsel kılındığı kolluk kuvvetleri ile selametin tesis edilmesi ile Selam, sonuçta edinilendir.

Selam, barış anlamını da içerecek biçimde anlamlı kılınması gerekir. Kendi ve yaratıkları ile barışık olan ve bu doğrultuda iradesini gerçekleştiren anlamını da içerir. Hak ve Adl isimleri gözetildiğinde, ilahi rızaya göre yaşanmakta ise Cenabı Allah, selamı önceleyen olarak kendisinden zarar gelmesi de beklenmeyendir. Bu durumda her mevcuttan da emin olarak zarar verecek bir durum beklenmeden selametin tesis edilmesi ile Selam'da Allah bulunmuş olur.

Selam, rahmeti/ varoluşu öncelemek ile edinilen karakter belirimi olan isim olma özelliği de gösterir. Bu isim ile gelecek tesis edilir. Selam, erek ilke olduğunda gelecek sonuç verilere göre tecrübeler ile tesis edilmeye çalışılır. Her tecrübe, Selam isminde Cenabı Allah'a yakin edinmeye sebeptir.

Tarihsel olarak insanlık deneyimleri ile de görülmektedir ki ilkelerin tesis edilmesi ile iyileştirme olanaklı kılınır iken selam edinmeye yönelik olarak edim ve üretimlerde bulunulmaktadır. Zeval bulmamak için yapılan her edim ve üretim, Selam, Hafız vb. isimlerde karşılık bulur. Varoluştan

bahsetmekte isek Selam'ın ilişkilerde ve ürün verilmesi ile tesis edilmesinin gerekliliğinden bahsetmekteyizdir. İnsan için diyalektik oluş kaçınılmaz ise Selam ismini tesis etmek de bir o kadar gerekli olur.

Bu isim öznelde sükûnet, huzur, eminlik vb. duygularında karşılık bulur. Zılli düzeyde ise arzuda, menfaatte, hazlarda bulunacak olan mutlulukta, mal ve servet biriktirmekte aranandır.

**

Cenabı Allah, nedenini sadece kendinde bulur iken şahıs varlık olarak **Kuddûs**'tür. Kuddüs, saf, arı oluş anlamını içerir. Kuds, kökünde temiz olan anlamını taşır. Sonradan olanların cüzi (tikel), yani sınırlı, bitimli ve nedenini kendinde bulmayanlara aşkın olarak nedenini kendinde bulan ve tümel belirimleri ile evrensel oluşta bulunandır. Bu isim, tenzih ilkesinin öznelde isim olarak karşılık görmesidir. Her isim ile gerçekleşen tenzih olgusu da bu isim ile anlamlı kılınır. Çünkü her isim belirimi tümel oluşunda tikel belirimlere aşkın oluşun göstergesidir.

Böyle olsa da bu isimle anlaşılması gereken en önemli durum, Cenabı Allah'ın, zatında başkası olmadan nedeni sadece kendisi olmasıdır. Kimlik belirimleri ile de başkası olmadan kendi olandır. Şahıs oluşunda, sıfat ve isim belirimi ile benzeri olmaması sebebiyle varlık alanında biricik oluşunu her durumda koruyan olarak da Kuddûs'tür.

Bu isim, muhalefet-ül havadis isminin öznel de karşılık görmesidir. Bu sıfat ile Cenabı Allah'ın zatını, sonradan oluşları ile birbirlerine nesnel tümel belirimleriyle benzeyen eşyayı bilmek gibi değil, öznel belirim olan tümeller ile bileceğimiz de anlamlı kılınır. Şeyler, ayet belirimi olarak ussal yaklaşımda Cenabı Allah'ın, var olduğunun bilgisini verirler. Mahiyetine dair bilgiyi ise şeyler değil, kendilik belirimi olan isimleri ve şahsının özde aynılığı sebebiyle şahıs olmanın benzersiz oluşunu deneyimlemek ile bilebiliriz.

Cenabı Allah şahıs oluşunda, başkası olmadan sadece kendi iken -Kuddüs olarak- bir şeye benzemez. Sıfat ve isimleri de varlık alanında biricik olarak Kıdem ve Ahad özellikleri sebebi ile benzersizdirler. Cenabı Allah zatında

Kuddüs' tür, sıfatları ve isimleri ile kendilik belirimlerinde de Kuddüs oluşunu korur. Sıfat, isim belirimlerinde acziyete ve zaafa düşmeyecek düzeyde olgun (kemal), noksansız olduğu içindir ki kendisine **Tamm** da denilmiştir. Ayrıca zatında, sıfat ve isim belirimlerinde noksandan beri, kendi ile tam oluşunu bulan olarak **Sübhan** ismini de hak eder. Amaca bağlı işlerinde nedenleri belirli kılarken de eksiksiz iş gören anlamında da Sübhan oluşunu korur.

Kuddüs ismi, mahlûkatta ihlas ile öznelde tesis edilir. İhlas, potansiyelde olanın gerçekleşme erkinde iradede vücud bulur iken menfaatsiz, tasarımsız olarak olması gerekenin gerçekleştirilmesine etken olan safiyet duygusudur.

Zaten müslim olmak; ihlas duygusunun kazanılması ile gerçekleşme erki gösteren her bir ismin eylemde gerçekleştirilmesi ile mümkündür. Bir hadisi kutside "ihlas kulum ile aramda sırdır" denilir iken safiyet yani kutsiyet kazanılmasında Allah'a teslim oluşun gerçekleştiği ve isimlerinin gerçekleştirilmesi sonucunda Allah ile tinselde/ öznelde vücud bulunduğu ifade edilir. İhlasın sırrı/ gerçeği, Allah ile bir olunduğu ve O'nun ile kutsiyet kazanıldığıdır.

İsimler hakiki olarak duygusunda gerçekleştiğinde Kuddüs isminde karşılık bulmuş olarak vücud bulurlar. Her bir alan ise ilkesine bağlı olarak ereğinde vücud bulmakta ise kutsiyetini korumuş olarak Kuddüs ismini de görünüşe taşımış olur. Cenabı Allah için bu isim, varlık düzeyinde hangi nitelikte bulunduğu ve gerçekleştirdiklerinde beliren isimlerinde ise safiyetini koruduğu anlamını taşır.

Bu isim ile anlaşılan o ki safiyet duygusu olan ihlas olmadan isimlerin karşılığı olan gerçeğe ermek mümkün değildir. Bu isim erekte Allah'a ermenin ve isimleri gereği hakkı ile yaşayabilmenin tenzih ismidir. Bundan olsa gerek ki tasavvufta ilk öncelenen, bu ismin gereği olarak beden, duygu ve düşünce alanlarında arınmak ile hakiki oluşun yakalanmasıdır. Güzel ahlak da Kuddüs ismin karşılığı olarak öznelde bulunur.

Cenabı Allah Kuddüs isminin sonucunda isimlerinin karşılığı olan durumlara göre hakikiliğini korur iken sıfat belirimlerinde, fiillerinde/

işlerinde **Ahsen**'dir. Ahsen, çok güzel, en güzel anlamı taşır. Bir hadisi şerifte Allah güzeldir güzeli sever" denilir iken Cenabı Allah'ın güzel oluş ile nitelendiğini de görmekteyiz. Kuddüs ismi ile sonuçta edinilen güzelliktir. Bu nedenledir ki Cenabı Allah'ı ahsen olmak ile de nitelemek gerekir. Bir ayette "Ondan daha güzel hüküm verecek var mıdır" ifade edilirken de fiil ve sıfat beliriminde Ahsen olduğuna da dikkat çekilmiş olunur.

Kuddüs ismi ubudiyette, tenzihin gereği olarak hem düşünsel düzeyde sözel hem de yaşamsal düzeyde nefsi emmareden yana terbiye oluşta tesbih edilen olarak gerçekleşmesi gerekendir. Bu nedenledir ki bu isim ubudiyette Sübbuh ismi ile karşılık görür. Kuddüs denilirken varlık ve varoluşsal belirimlerinde Cenabı Allah zikredilmiş olunur. Sübbuh denilirken de Kuddüs oluşuna bağlı olarak noksan sıfatlardan beri olduğu ubudiyette ifade edilmiş olunur. Allah kendinde Kuddüs' tür, kuddüs oluşu gereği ile Sübbuh olarak beşeriyet ve ubudiyet belirimlerinden yana tesbihte tenzih edilmesi gerekendir. Tesbih edildiğinde Sübbuh (tesbih edilen) vasfını kazanır. Meleklerin bu iki isim üzeri halk edildikleri gerçeği ile bakıldığında, insanın halk edilmesi esnasında itirazda bulunmalarının nedeni de nefsi emmareden hareket ile bakıldığında/ düşünüldüğünde anlaşılmış olur. Sübbuh ismi ubudiyetin oluşu ile görünüş bulur.

**

Kuddüs, Sübbuh isimleri tenzihin gereği olan isimler olup **Aliyy** isminde de karşılık görürler. Cenabı Allah, yarattıklarına zatında benzemez, sıfatlarında ve isim belirimlerinde Kadim ve Ahad olması gereği ile de Aliyy'dir. Aliyy, yüce anlamı taşır. Kuddüs ve Sübbuh isimleri ile görülen o ki Cenabı Allah'ın nesnel oluşa aşkın olduğu için ve sonradan olanların asıl öznesi olması nedeni ile Aliyy'dir. Her bir ismi ile Aliyy (aşkın) oluşunu korur. Rahmeti, varoluşu önceler iken işlerinde ahlakı gereği ile de Aliyy oluşunu korur. Her bir ismi ile Kuddüs, Sübbuh oluşunda Aliyy olma özelliği de gösterir. Aşkın olmak, zamansızlar ile Aliyy oluşta seyir etmektir. Aliyy ismini içerikte anlamlı kılmak, aşkın kavramı ile mümkündür.

Cenabı Allah, öznel oluşta isimleri ile nesnel oluşa aşkın durur iken zatı ile **Müteali**'dir. Aliyy oluş, zamansızlar ile kimlik edinişinde seyir etmesinde görünüş bulur iken Müteali oluşunu, varlık katı olan nur alanında şahıs olmanın kendiliğinde bulur. Aliyy ve Müteali isimleri ile Cenabı Allah'ın nesnelliğe aşkın özne olarak varlık seyrinde metafizik oluşu da anlamlı kılınır. Zatı ile Müteali ve karakter ve kimlik belirimi olan isimleri seyrinde ise Aliyy olmakta iken özne oluşta nesnelliğe aşkın metafizik oluşu, bu isimler ile anlam kazanır. Ayrıca zat, sıfat ve isim belirimleri ile erekte değer olarak belirdiğinde, sıfat ve isimleri gereği Aliyy ve zatı gereği Müteali olmayı kimlik belirimi olarak edinir.

Zaten kimlikte varoluş, metafizik olunduğu anlamını da taşır. Özne oluşu ile nesnelerine aşkın olması, değer varlığı olarak nesnel oluşa aşkın durması ve karakter, kimlik belirimleri ile öznel oluşta görünüş bulması, kendisini metafizik kılar.

Cenabı Allah için metafizik olmak, nesnel olgusal düzlemde görünüş bulan varlıksal alan dışında bulunmak, fizik ötesi olmak anlamında değil -ki bu gerçekliği olmayan bir durumdur- kendinde şahıs varlık olması, yaratım sonucunda yaratıcı şahıs özne olması ayrıca değer varlığı, karakter ve kimlik belirimlerinde öznel oluşu nedeni ile bulduğu gerçekliğidir.

Unutmamak gerekir ki kendi varlık alanı dâhilinde her şey gerçekleşmekte iken vahid olması gereği ile de fizik ötesi metafizik olmasına olanak yoktur. Nesnel olgusal düzlemde görünüş bulan fiziğe de aşkın olarak nur varlığında fiziksel gerçekliliği oluşu ile de metafizik oluşunu korur.

**

Kuddüs ismi ile beraber Cenabı Allah'ı zati isimlerinden olan **Samed** ile de bilmek gerekir. Samed, en sığ anlamı ile hiçbir şeye ihtiyaç duymayan ve mahlûkatın ihtiyaçlı olduğu anlamını taşır. Cenabı Allah, zatında varlık olarak varoluşunu bulmakta kendi kendine yetendir. Bu özelliği sebebiyle Samed'dir. Samed, bitimsiz oluşu nedeni ile kendi kendine yeten anlamını taşır. Yaratımda da tüketilemez olarak kendiliğini koruyandır. Varoluşun yegâne nedeni olarak olması gerekli olan zorunlu varlıktır. Bunun için olsa gerek ki eskiler vacib-ül vücud sıfatı ile Cenabı Allah'ı nitelemişlerdir.

Vacib-ül vücud, olması gerekli -zorunlu- olandır; öznelde isim karşılığı ise Samed'dir.

Cenabı Allah varlığı gereği Ahad, Kadim, Baki olmayı kendinde bulur iken Nur oluşunda cevher olarak tüketilemez/ tükenmez ve kendi kendine yeterli olması nedeni ile Samed'dir. Böylesi Samed olması nedeni ile de dengi, benzeri bulunamayacak olandır. İhlas suresinde "Allah Samed'dir" denilirken dengi de yoktur denilmesinin nedeni de budur. "Doğmamış ve doğurmamış" denilirken de Ahad ve Kadim olması gereği ile doğmayan, Samed olması gereği ile de mutlak eril olması nedeni ile doğurmayan -halk eden- olduğu da ifade edilmiş olunur.

Kuddüs olmak, Samed olmayı gerekli kılar. Samed olmak ile cüzi ve beşeri oluşa aşkın şahıs varlık olarak Kuddüs olunmaktadır. Bir varlık, sürekli oluşta varoluşu için kendi kendine yeterli ise başkasına ihtiyaç duymadan, katışım yüklenmeden arı oluşunu da koruyandır. Bu nedenledir ki Samed olmayanın Kuddüs oluşundan da bahsedilemez.

Samed ismi, şehitlik makamı kazanımı ile tesis edilir. Allah'ın nuru ile sürekli varoluşta ölümsüzlüğü bulan her can bu ismin, Allah için canını feda etmek ile tesis edildiğine tanık olur. Ayrıca ruh düzeyinde nurdan beslenerek var olan her ruhani/ veli ve melek de bu ismi, Allah'ın zatından beslenmek ile -sürekli varoluşunda- bulur. Her erek belirimine göre kendine kendi ile yeten sistem belirimlerinde de tesis edilmeye çalışılandır. Kurumsal yapılar, sistemsel her olgu bu ismin ilke oluşu gereği ile vücuda getirilmek istenir. Devlet, ereğinde Samed oluşu içermelidir.

Bilinç zemininde kimlikte kişi olmak, kendilik bilinci edinmekte de aranan, donanımda ve ereğe göre beliriminde Samed oluşun içerilmesidir. Özellikle yapay zekâ vb. çalışmalarda gerçekleştirilmesi gereken de ereğine bağlı olarak kendilik bilinci ile hareket ederken kendilik bilincinde kendi kendine yeteni görünüşe taşımaktır.

Cenabı Allah'ın da kendilik şuurunda -Ben oluşunda- kendine kendi ile yeten olarak Samed olduğunu da unutmamak gerekir. Cenabı Allah'ta Ben olarak kendini ifade etmek, kendine kendi ile yeten olarak kendiliğini anlamlı kılmak anlamını da içerir.

Samed ismi içeriğinde, varlık olarak kendi kendine yeten anlamını taşırken zatı ile kaim olmak anlamını da taşır. Cenabı Allah zatı ile kaim olduğu içindir ki kendisine **Kayyum** da denir. Kayyum, evveli olmayan ve ahiri bulunmayan oluşunda kendi ile kendine her daim yeterli olan, varlık nedeni sadece kendisi olan anlamını taşır. Ayrıca bu vasıfları ile sürekli oluşu da nitelenmiş olunur.

Cenabı Allah, varlık olarak sonradan olanları önceler iken sonradan olanların evvelidir. Sonradan olanların gerçekleştirilenler üzerinden erilmesi gereken erek olarak bulacakları ahirleridir. Varlık olarak kendisinin evveli ve ahiri bulunmasa da her sonradan var olanın evvelini ve ahirini de belirli kılandır. Evvel ve Ahir isimlerini, bu bağlamda da anlamak yerinde olur.

Kayyum ismi Samed olmayı gerekli kılar. Bu isim ile Cenabı Allah'ın zatını daha doğru biçimde anlayabilme imkânı edinilir. Samed ile -tinde varoluşsal düzeyde değil- varlıksal düzeyde ihtiyaçsız olmak anlamlı kılınır iken Kayyum ismi ile ihtiyaçsız oluş kavramsal düzeyde isim belirimi olan Kayyum isminde, kendi ile kaim olmak anlam içeriğinde anlam kazanır.

Diriliğin karşıtı, cansız olmak, var olmamak, ölü olmak anlamları taşır. Bu nedenledir ki kendilikte cansızlığın olmadığının göstergesi olarak Hayy ismi Kayyum ismi ile beraber anılır. Dirilik, sadece kendi ile bulduğudur. Zatı ile Hayy oluşunda da Kayyum' dur. Hayy oluşunda bitimsiz, tükenmez diri olarak her daim Kayyum oluşunu korur.

Hayy ve Kayyum, Cenabı Allah'ın zatının iki ana niteliğidir. Bu iki isim birbirini anlam içeriği ile tamamlayan olarak da genelde beraber zikredilir. Dirilik, kendiliğinde bulduğudur ve kendi ile kaim oluşun gereğidir; hareket belirimi ile de görünüş bulur. Ayrıca kendi varlık alanındaki hareket bütünlüğünde, kendi ile kaim oluşta bulunulur. Bu, nur varlık alanında hareket beliriminde dirimsel olanın, hareket beliriminde kendi ile kaim olmasını bulması anlamını içerir.

Dikkat edileceği üzere her iki ismin de ortak noktası, hareket belirimine haiz olmalarıdır. Hayy, hareket belirimden görünüş bulur iken Kayyum, varlık alanındaki hareket bütünlüğünün korunması ile görünüş bulur. Bu

bağlamda bütün varlık alanında mevcudiyet bulan her varın, Hayy oluşa bağlı olarak dirimsellik içerdiği ve Kayyum oluşa bağlı olarak da bütünlük korunurken varlık bulduğunu belirtmek gerekir.

Kayyum ismi, Kıyam bi nefsihi varlık sıfatının öznelde isim karşılığıdır. Bu sıfat ile Cenabı Allah'ı öznelde başkası olmadan kendi ile kaim oluşunda biliriz. Kayyum ismi ile de bu anlam içeriğinde nitelemede bulunuruz.

**

Kayyum ve Samed olmaktan bahsetmekte isek Cenabı Allah'ın **Kâfi** ismi ile nitelenmesi gerektiğinden de bahsetmekteyizdir. Samed, sürekli varoluşta kendine kendi ile yeten anlamı taşıdığı içindir ki Allah Kâfi'dir. Kâfi ismi, kendine kendi ile yeten anlamını taşımak ile beraber mevcudata da Samed oluşu ile tükenmez oluşu nedeni ile yeten olduğu anlamını da taşır. Her isim belirimi ile de kendine yeten olmak ile beraber yarattıklarına da yeterli olduğunu görünüşe taşıyandır.

Kâfi ismi, öznelde mutmain oluşta, nesneleri üzerinde de kanaat ve gözü tok oluşta deneyimlenir. İlkesine bağlı her gerçekleştirilen de ilkenin erekte gerçekleştirilmesi ile edinilen, tesis edilendir.

**

Kendi nurunu yarattıklarına cevher kılışı/ buluşu ile de düşünüldüğünde, sonsuz oluşunda her mevcuda gelenin hem evveli hem de ahiri olma özelliği ile nokta oluşunu korur. Cenabı Allah, yaratıklarının hem varlık nedeni olan, varoluşu önceleyen olması ile **Evvel** hem de sonuçta varlık olarak bulacakları **Ahir**'dir. Evvel ve Ahir isimleri başlangıç ve son olması nedeni ile varlıksal düzeyde Cenabı Allah'ın nokta olduğunu da anlamlı kılar. Evvel oluşunda önceleyen, ahir oluşunda karşılayan olarak öznel düzeyde neden ve erek beliriminde Cenabı Allah, ereğe bağlı nedenleri belirli kılışında, işlerinde de -hikmet sahibi olarak- nokta oluşu gözetendir.

Bu iki ismin, diğer sıfat ve isimlerde de anlam olarak karşılık bulduğuna tanık oluruz. Her sıfat ve isim potansiyel olarak evveldir ve gerçekleştiklerinde de ahirdir. Sıfat ve ismin sahibi Allah olduğu içindir ki sıfat ve isimleri ile de evvel ve ahirdir.

Her yaratımda yaratıcı şahıs, özne olarak gizilde kalır. Bu nedenledir ki Cenabı Allah **Batın** ismi ile de nitelendirilmiştir. Batın gizil olan anlamını taşır. Nesnel olgusal olan gibi duyusal düzeyde görülecek olan değil, eylem ve gerçekleştirdikleri üzerinden karakter ve kimlik belirimlerinde görülecek olandır. Her isim de potansiyelde vasıf durumuna bağlı olarak öznel olduğu içindir ki Batın isminde bulunur. Gerçekleşenler ve bilgisi edinilenler ile de Cenabı Allah **Zahir** ismi ile nitelenir. Zahir, aşikâr olan demektir.

Özne şahıs olarak hep içerde, gizildedir/ Batın olandır. Olay ve olgu düzeyinde gerçekleşen ayetleri/ delilleri ve tavır belirimi olarak görülen isimlerinin bilgisi ile görünüşe taşınandır. Görünüş bulması -görülmesi/ tanık olunması- için ise her ne kadar usa ihtiyaç olsa da ubudiyette kendisine imanın olması ve vicdanın tesis edilmiş olması gereklidir. İman yok ise Cenabı Allah'ı bilsek de ayet ve isimleri gerçekleşirken O'na tanık olmak, müşahede etmek mümkün olmaz. Zahir olması için us, vicdan ve iman şarttır. Bunlar olmaz ise Cenabı Allah, Batın ismi ile sadece kendinde olan, bulunan olarak kalır. Zahir ismi ubudiyeti gerekli kılan bir isimdir. Ubudiyet olmaz ise Cenabı Allah sadece kendine Zahir olan olmuş olması nedeni ile bu ismi taşır. Batın ismi de ubudiyet sebebiyle belirli olandır. Çünkü Cenabı Allah kendisine Batın olan değil, Zahir olandır. Şahıs özne ve potansiyel belirimi olan isimleri ile içkinde gizil durduğu içindir ki ubudiyetin nazarında gizilde bulunandır. Batın ismi nedeni ile Allah'ı sır olan anlamında **Raz** ismi ile de niteleyenler de olmuştur.

Cenabı Allah, Batın oluşu nedeni ile Evvel olandır. Gerçekleştirdiği olay ve olgular üzerinden Zahir oluşunda da sıfat ve isimlerini gerçekleştirirken Ahir olandır. Bu dört isim ile nesnel olgusal olan eşya belirimine indirgenmeden şahıs oluşunun belirimlerine tanık olunur. Bütün isimler bu dört isim beliriminde görünüş bulur. Bu dört isim, diğer isimleri kapsayıcı olarak anlamlı kılmanın da yöntemini belirli kılar. Bu isimler ile bilinmesi gereken en önemli durum, evvel olarak batında duran her ne var ise ahirde zahir olma iradesi ile gerçekleşmek zorunda olduğudur. Ayrıca Evvel, Ahir, Batın, Zahir oluşta şahıs olarak kapsayıcı olmak da anlamlı

kılınır iken Cenabı Allah'ın her şeyi bilmesinin bir nedeni de bu isimler ile açık olur.

Bu isimler ile varlık bulan birisi için kendinde olanı, gerçekleşeni/ gerçekleştirdiğini bütün detayları ile bilmek zaten olması gerekendir. Bunun içindir ki bir ayeti kerimede "O Evvel'dir, Ahir'dir, Batındır, Zahir'dir. O her şeyi bilir" denilirken bu da ifade edilmiş olunur.

Batın ismi için şunu da belirtmek gerekir. Cenabı Allah zatı ile kendine Batın olan olmasa da gerçekleştirdikleri üzerinden kendini keşf eder iken potansiyellerin kendisine batın olduğu bir evresi olduğu kesindir. Bundan olsa gerek ki ilk yaratım ürünü verdiğinde bulduğu duygu heyecan olmuştur. Heyecan, kendiliğini potansiyellerinde gerçekleştirmekte, kendiliğe duyulan duygudur. Bu duygu ile yaratmaya dair gayret/ şevk (motivasyon) yakalandığı gibi kendini keşfetmenin duygusu da bulunmuş olunur. Bu duygu, ilk olarak amaca bağlı oluşta kendine tinsel/ öznel düzeyde bir neden bulmuş olmaya da neden olmuştur. Eylemin ne için olacağı da böylece anlam kazanmıştır.

**

Yaratımda Allah, zatı ile içkin sıfat ve isim belirimleri ile beraber bir oluşta **Vahid** olma özelliği gösterir. Vahid, vahdet sıfatının öznelde isim nitelemesidir. Vahid ismi, ahad anlam içeriği ile kullanılsa da Cenabı Allah'ın zatı, sıfat ve isim belirimleri ile içkin, kuşatan olarak yaratıkları ile bir olduğu anlamını taşır. Varlık olarak kendiliğinde/ şahsında bölünmez, parçalanmaz oluşunu, karakter ve kimlik beliriminde de bütünlüğünü koruyan olduğu anlamını da taşır. Eş deyişle Cenabı Allah zatında, sıfat, karakter ve kimlik belirimlerinde Vahid olarak yekpare oluşunu korur. Vahid, her gerçekleşende bir oluşunu koruyan ve her sonuçta da kendiliğinden yana yitimde bulunmayarak bütünlüğünü koruyan anlamını taşır.

Cenabı Allah her sıfat ve ismi ile sıfat ve isimlerinin hem biricik hem de yaratıklarında evrensel düzeyde belirmesi sebebiyle ayrımsız bir oluşunda Vahid olarak kendiliğini gerçekleştirir. Özde Vahid iken ürettikleri üzerinden de tavırlarında da Vahid olarak kendini görünüşe taşır. Bu

nedenledir ki erek olarak Vahid oluşunda bir olma çabasında bulunulan değil, bir olduğunun idraki edinilendir.

Vahid ismi, ereğe bağlı olarak kendilikte bütünlüğün korunması için ilke belirimine haiz olduğunda ise değer edinmek ile amaca bağlı varoluşta kendiliğin gerçekleştirilmesi anlamını da içerir. İşte, bu anlamlar içeriğinde Cenabı Allah, zatı gereği **Şafi** ismi ile de nitelenir. Şafi, en bilindik ve daraltılmış anlamda maddi ve manevi düzeylerde sıhhat, afiyet veren ve dertleri gideren demektir. Bu anlamda Cenabı Allah'ın **Tabib** ismi olduğunu da bilmek yerinde olur.

İlke gereği Şafi ismi, şahsında kendi oluşun bütün belirimlerinde varlık bütünlüğünü -Vahid oluşu gereği- koruyan anlamını taşır. Bu nedenledir ki mevcudatta dâhi bütünlüğün bozulduğu durumlarda bütünlüğü tesis edecek olandır. Bedende ve kendilikte sağlıksız olmak demek; bütünlüğün yitirilmesi anlamını taşır. Sağlıkta Şafinin tesis edilmesi bu durumda gerekli olur. Çoklu yaşamda ise rıza ve hukuk ile ilişkilerde bütünlüğün yakalanması ile Şafi ismi toplumda tesis edilir. Her alan ve kurum kendi ilkesinde gerçekleşirken ve işlevsel oluşunda Şafi oluşu bulur.

İlkeler evrensel değer olduğunda ise Şafi ortak değer edinimi ile bütünlüğün sağlanmasında görünüş bulur. Ürün vermek ve amaç belirimlerine göre değer ediniminde de her değer, varoluşun tinsel gerçeği olarak amaçsal oluşta bütünlüğün korunmasını sağlar iken Şafi olmayı da görünür kılar.

**

Şafi ismi, ereğe bağlı değer belirimleri ile yaşama katılımı gerekli kılar. Yaşama katılımda zorlanılan yerde ise bütünlüğün korunması için **Cebbar** oluş kaçınılmazdır. Cebbar; iradesini kesinlikle gerçekleştiren, amaca bağlı olarak olan biteni toparlayan/ gerçekleştiren, zorlamalar ile terbiye eden anlamlarını taşır. Yasa ve ilke gereği cebren iş gören, her şeyi tasarrufu ve iradesi altında tutan ayrıca iradesinden yana kesinlikle sonuç alan demektir.

Kimi ifadeye göre Cebbar; tamir eden anlamını taşır. Amaca bağlı hikmet üzeri erekte iş görülmekte ise bu anlam dışında Cebbar oluşun anlamlı kılınması gerekir. Derleyen, toparlayan, disipline ederek terbiyesini veren anlamlarında kullanılmakta ise iradesini ereğine bağlı olarak yerine getirmek için güç kullanan anlamında Cebbar olunması zaten kaçınılmazdır.

Bu durumda yaşamda terbiyeyi gerekli kılan her durumda Cebbar olunduğuna tanık olunduğu gibi karakter belirimi olan her ismin ilke olarak gerçekleştirilmesinde de Cebbar olduğuna tanık olunur. Kurumsal yapıların işleyişi ve toplumsal yapının disipline ediliş biçimlerinde de bu isme disiplin veren, amaca bağlı olarak terbiye veren anlamında tanık olunur.

Cenabı Allah için Cebbar olmak; dikta ederek iradesini yerine getirmek anlamını taşımaz. Tinde varoluş, var etmek öncelenir iken ereğe göre yasa beliriminde zorunlu kılınanlar ve öznelde ilke beliriminde gerekli kılınanlar ile olup bitmekte olanları gerçekleştirdiği anlamını taşır.

Doğada yasaların zorunlu oluşu -sünnetullah-, tinde ilkelerin gerekli kılınması (ahlakullah) ile Cebbar ismini, varoluşun bir gereği olarak da görmek gerekir. Cenabı Allah, zorunluluk (doğa, yasa) ve tarihsel süreçte ilke gereği olması gerekeni de yapmaya mecbur bırakan olarak Cebbardır. Cebbar bu anlamda mecbur bırakan anlamını da taşır. Ayrıca her amaç beliriminde edinilen değerlere göre birlikte ve sürekli oluşta varoluşun gerçekleşmesi için gerekli olan ne ise Cebbar oluşa bağlı olarak gerçekleşir.

Nübüvvet dahi ilahi amaçtan sapanların yeniden ilahi amaca göre yaşanmasının uyarısı olarak Cebbar oluşun hatırlatılması değil midir? Hukukta hüküm, kolluk kuvvetlerinde asayişin tesis edilmesi, kurumsal her yapıda ilkenin işlevsel olarak tesis edilmesi ve her üretim alanında disiplin gözetilir iken ilkenin gerçekleşmesi, ilerlemenin ve gelişimin diyalektik oluşta çatışkıda gerçekleşmesi Cebbar isminin rahmetten olmasının göstergeleridir.

Cebbar oluş, erek ilkesine bağlı olarak zorunlu ve gerekli olanlara göre iradesinin gerçekleştirilmesi demektir. Gerçekleşmesi gereken her isim,

nefsi emmareye cebren yaptırılması ile Cebbar oluşu gerekli kılar. İnsan için terbiye dahi Cebbar olunması anlamını taşır. Cenabı Allah dahi -keyfi değil- ilkesel oluşta rahmeti kendine farz kılar iken kendisine Cebbardır.

Cebbar ismi ile zorunlu ve gerekli oluşta iş gören, iradesini yerine getiren anlaşılmalıdır. Kur'an'da "isteyerek veya istemeyerek gelin", "alınlarından yakalamışız" vb. ayetlere bakıldığında, fıtrat ve ilahi amaç belirimine göre Cebbar oluşa tanık olunacağı da görülür.

Erek beliriminde irade edilene göre her gerçekleşen ise irade edilenin gerçekleşmesinin gereği/ nesnesi olarak görünüş bulur. Erekte irade edilen ne ise onun gerçekleşmesine sebep zorlayıcı etken oluşta her ne gerçekleşmekte ise hileyi rabbani (hikmet, maksat üzeri gizil oluşta iş görmek) olarak Cebbar oluşta görünmeye nedendir. İrade edilenin gerçekleşmesinin zorlayıcı etkenleri Cabbar olarak görünüşü kaçınılmaz kılar. Aslında ise Cenabı Allah, rahmeti önceler iken rahmeti tesis etmenin gereği olarak Cebbar oluşu kendi nefisine gerekli kılar. Karakter olarak Cebbar oluş ise amaçlanan değil, sonuçta terbiyenin, rahmetin, hak olanın, tekâmülün ayrıca daha iyi, doğru ve güzel olanın genele yaygın gerçekleşmesinin gereği olarak edinilir.

**

Rahmet öncelenir iken gerçekleşen her isim Cebbar oluşu ile gerçekleşir. Bu da **Kahhar** ismi ile görünüş bulmayı da gerekli kılar. Kahhar, sonuçta kudreti ve hükmünde mutlak galip olmak anlamını taşır. Azim isminin de bir belirimi olan cesaret bu ismin duygularındandır. Haset ise bu ismin zılli belirimlerinden olarak görünüş bulur. Bu isme devlet ve özellikle askeri alanda tanık olunur. Her alanda başarı elde edilmesi ve hakkın batıla galip geldiği her durumda da bu isme tanık olunabilir. Sonuçta Kahhar olunacak ise başta Azim sahibi olmak şarttır.

Cenabı Allah amaca bağlı olarak zorunluluk ve gerekli olanlar ile iradesini yerine getiren olarak Cebbar'dır. Cebbar ve Azim sahibi olmasının sonucunda da Kahhar olmayı bulur. O Kahhar oluşunda iradesini, hükmünü mutlak galip olarak gerçekleştirendir. Karakter ve kimlik belirimleri olan isimlerin her birini gerçekleştirmesi ile de Kahhar oluşunu

isim beliriminde görünüşe taşır. Ereğinde gerçekleştirdiği her ismi Kahhar oluşunda vücuda taşınır.

İnsana acziyeti hatırlatan, fakirlik, hastalık, savaş vb. ile de Kahhar oluşunu görünüşe taşımak ile beraber **Kahir** olduğunu da görünüşe taşır. Kahir, kahredici, yıkıcı, ezici olarak üstün gelen anlamı taşır. Böyle olsa da Kahir demek, erek gözetilir iken yeniden inşa etmenin gereği olarak yıkıcı olmak anlamını taşır. Allah her kahr ettiğinde yeni bir oluşta rahmet sahibi olarak hayrı gözetir. Bu nedenledir ki kahr, sonuçta rahmetin bir gereği olarak olması gerekene ve hayra taşımanın da gereğidir.

Cenabı Allah'ın savaş ile de Kahir olduğuna tanık olmak mümkün olduğu gibi aşk ile nefsi emmareyi kahr etmesi ile Kahir olduğuna tanık olunabilir. Bu isim gerçekleşirken bulana düşen ise ilke gereği olması gerekeni gerçekleştirerek kahrı rahmete çevirmesidir. Kahr ile bulunacak her acziyet, kendiliğin gerçekleştirilmesinin, yeniden ürün verirken yeni değer alanlarının açılmasının, tinde gelişimin, doğada ilerlemenin, daha güzel bir geleceğin nasıl olması gerektiğinin gerçeğini taşır.

Kahir oluşun sonucunda ise her daim Kahhar oluşunu korur. Hak (gerçek) her daim üstün gelmekte ve rahmet hep öncelenmekte ise sonuçta Kahhar -galip- oluşta görünüş bulmak kaçınılmazdır.

Bu isimleri anlam birliğinde anlayabilmek için **Zül Celali vel İkram** ismi ile ussal yaklaşımda bulunmak gerekir. Celal sıfatının hakkı gereği ikramında büyüklüğünü açık eden Cenabı Allah'tır. İzzet ve ikramda bulunur iken rahmet ettikçe ulûhiyetini açık eden olması ile Zül Celali ve İkram vasfını kazanır. Çoğu durumda Kahhar, Kahir vb. isimler bu isim terkibinin gereği olarak görünüş bulur. Cenabı Allah, Kahhar ve Kahir oluşu ile celaline dair ulûhiyetini görünüşe taşırken sonuçta ikram eden olarak hayrı, rahmeti gözetendir.

**

Berr ismi ile de celaline dair beliren isimlerine göre daha çok rahmeti, kolaylaştırmayı önceledigini bilmekteyiz. Zaten iyileştirme prensibi ile bakıldığında gazaptan daha çok rahmetin öncelendiğine tarihsel olarak da

tanık olunur. Doğaya karşı ilerleme ve tinde gelişimden bakıldığında da Berr isminin tarih olgusal olarak tesis edildiğine tanık olunur. Bu durumda ahrette dahi bu ismin karşılığı olan karakter belirimi ile rahmet dilemek olması gerekendir. Bu isim ile görülen o ki her isim dahi Cenabı Allah'ı tanımanın bir kolaylığı, ihsanı olarak ubudiyette karşılık bulmaktadır.

Bu isim cemali isimlerden olup rububiyete dâhildir. Berr ismi rahmetin öncelenmesi sonucunda yaşam sevinci bulma duygusunda öznelde bulunur. Hayrı, ilkeleri gözeten vakıf, dernek vb. kurumlar ile de tesis edilir.

Yukarıda bahsi geçen isimler ile zat, sıfat, karakter ve kimlik belirimi olan diğer isim belirimleri ile her mevcudun ortak gerçeği olan evrensel oluşunda Cenabı Allah, kamunun tanrısı olarak anlam kazanır. Kamunun tanrısı oluşu ise **Rabb-ül Âlemin** sıfat isminde karşılık bulur.

Kamunun tanrısı ifadesini, panteist içerikte doğatanrı anlamında değil, şahıs, sıfat ve isim belirimleri ile herkesin ortak gereği olarak tanrısı olan anlamında kullanmaktayım. Rabb-ül Âlemin ismi bu anlamda yani kamunun tanrısı olma anlamını taşır.

Rabb-ül Âlemin ismi kelimeyi tevhid olan "la ilahe illallah" da biçim kazanır. Öznelde ise ilah isminin yaratılmış olan her belirimde, yaratılmış olanı içeren ve üzerinden gerçekleşmesi ile vasıf olarak görünüş bulması doğrultusunda **Allah** (**el- İlah**) isminde karşılık bulur. Rabb-ül Âlemin ve Allah isimleri kamunun tanrısı anlamında olan bitende, olan bitenin failini ve varlık, sıfat ve isim belirimlerinde ortak gerçeklik olarak evrensel olduğu anlamını taşımak ile beraber nokta oluşu da anlamlı kılarlar.

Zat, şahıs olmayı ise nurun diri, şuurlu, hareket ve bakış sahibi oluşunda öznel olarak zamansal oluşunda bulur. Diri oluşu ile **Hayy**; hareket sahibi oluşunda **Faal**; bakış sahibi oluşunda ise **Basir**; bunlar ile beraber şuurlu oluşunda ise **Nefs**/ **Şahıs**'tır, **Zat**'tır. Diğer sıfat ve isimleri ise kendini her gerçekleştirmede görünüş bulmak ile beraber nesnel olgusal düzeyde gerçeklik bulan eşyanın hadis olmasına aşkın olarak hadis (sonradan -açık-olan/ görünüş bulan) olma özelliği gösterir.

Yaratım ile beraber Hayy ismi her mevcudun hayat buluşuna da neden olan Cenabı Allah'ın **Muhyi** isminde de görünüş bulur. **Mümit**, yani öldüren ismi ile de bitimli oluşa aşkın Hayy oluş da görünüşe taşınır. Hayat zati, ölüm ise nesnel gerçeklik üzeri görünüş bulduğu içindir ki Hayy, özde sürekli, ölüm ise nesnelde bitimli olmak anlamını taşır. Bunun içindir ki dirilikte sürekli oluşunda Allah Hayy'dır denilirken ölümsüz olandır da denilmiş olunur. Ayrıca her sıfat ve isme bağlı olarak olan biten üzerinden kendini gerçekleştirmek de ise tinde kendine anlam ve değerde duygusunda yaşadıkları ile hayat katan olarak Allah, kendi için de Muhyi olandır.

Mümit ismi ise amaca bağlı olarak her mevcudun hem doğada varoluşun devinimde sürekli kılınması hem de varoluş amacına bağlı olarak nedenini gerçekleştirdiği anlamlarını taşır. Her mevcut bitimli/ fani oluşu ve ne için olduğunu gerçekleştirmesi sonucunda Mümit ismini zorunlu yaşar. Allah'ta mümit olmak; öldürmek, sonlandırmak anlamından daha çok her sonun yeni bir başlangıç olması nedeni ile yeniden başlatan anlamında kullanılmalıdır. Bir isimden bir isme, bir anlamdan başka bir anlama, bir duygudan başka bir duyguya devinirken mümit ilke gereği olarak her daim yaşanandır. Allah için ise "her an yeni bir tavırda" kendiliğin gerçekleştirilmesi anlamını taşır. Bu isim ile doğada değişim ve süreksizlik ayrıca tinde yaşamsal her durumda değişken oluş anlamlı kılınır.

Muhyi ismi, cinsellikte dâhil olmak kaydı ile maddi ve manevi belirimlerde hayatın her alanında tesis edilmiştir. Yapay zekâ ve daha ilerisi buluşlara doğru gidildiğinde bu ismin bilim ile tesis edileceği yeni alanlar görülecektir. Mümit ismi ise doğadaki değişim ve süreksizlikte zaten tesis edilmekte iken her vücuda gelen devlet, insan, aile, kavim, duygu, düşünce vb. durumlarda da tesis edildiği görülür. Özellikle cellatlık müessesinde de bu ismin gerçekleştiğini hatırlamak yerinde olur.

Faal sıfat ismi ile hareket sahibi oluş anlamlı kılınır. Yaratımın ve yaratılanlar üzerinden amaca bağlı olarak iş görüşün faili de olunduğu içindir ki bu sıfat ismin öznel de karşılığı **Fail**'dir. Her işi gerçek kılan oluşunda Fail oluşunu bulur. Her işin öznesi Cenabı Allah **Fail-i Mutlak** ismini de hak eder. Kur'an'da "Sen atmadın Allah attı", "siz öldürmediniz

Allah öldürdü" "her şey Allah'tandır", "her şey secdedir" "…vermekteyiz" vb. beyanlar ile Cenabı Allah'ın Fail-i Mutlak oluşu ifade edilmiştir. Faal oluş diri oluşun bir belirimi olsa da fail oluş irade ve us sahibi olunduğunun göstergesidir. Her karakter ve kimlik düzeyinde -ismin- belirimin, el Faal oluş sonucunda görünüş bulmak olduğunu da unutmamak gerekir.

Faal ve fail oluş, çalışma hayatında ve ereğe bağlı her türlü gerçekleştirilen olay ve olguda tesis edilir. Cenabı Allah bu iki ismi ile çalışan, iş gören, ürün veren, kendini gerçekleştiren vb. olmak ile amaçsal oluşunda değer olarak kendini de görünüşe taşıyandır.

Basir ismi ise nurun öz niteliklerinden olup basar sıfatında karşılanır. Böyle olsa da Basir, görme yetisi olarak tanık olmak anlamını da içerir. Nurda basir bakış düzeyinde yeti iken nesneleri üzerinden bakışın anlam, duygu, değer belirimleri ile ussal düzeyde gerçekleşmesi, görmek anlamında Basir (gören) olmak söz konusudur. Görmek, görme nesneleri görünüş buldukça, ussal (kavramsal), duygusal, iradi vb. içeriklerde tanık olmak, müşahedede bulunmak düzeylerinde gerçekleşir. Allah nurda bakış sahibi, yaratıkları üzerinden yaratıklarına neden ve erek belirimlerinde tanık olmak ve müşahede etmekle de görüş sahibi olarak Basir'dir. Her ilahi ismin anlam, değer, duygu, neden ve erek belirimleri ile tanık olmaya, müşahedede ve değerlendirmelerde bulunmaya ussal düzeyde neden olarak Basir olmakta karşılığı olduğunu da hatırlatmak yerinde olur.

**

Zat ismi ile de diri, faal, basir, şuurlu oluşu ile şahıs olmak anlam kazanır. Şahıs ise kendilik şuurunda (ben olan) kendini bulandır. Yaratım nesneleri üzerinden gerçekleştirdiklerinde kendini potansiyelleri ile keşfedendir. Kendiliğini potansiyellerinde ve karakter ediniminde her keşf edişinde ise nesnesi üzerinden kendilik bilinci (Ben oluşta) bulandır. Kendini anlam, değer ve duygusunda beliren isimlerinde bulmak ve isimleri ile her onanışında ise kimlikte kendilik bilinci edinendir. Bu, şahıs durum belirimlerinde kendiliğin ifade edildiği isim ise **Ben**'dir. Cenabı Allah ben olandır. Şahsında, karakter ve kimlik belirimlerinde ben oluşunun evrensel

olması sebebiyle de özne oluşu kendi ile bulan her yarattığında, “ben olan Ben” olmasında yaşanandır.

Ben olanın Ben oluş belirimlerinde şahıs olarak zamansal oluşta zamansız olması varlık kaçınılmazı olarak bulduğudur. Bunun içindir ki şahıs, anda -bengisel oluşta- bulunandır. Böyle olsa da gerçekleştirilenler/ yaşananlar üzerinden Ben oluşta üç zamanlı oluş kaçınılmazdır. Her yaşananın ön nedeni olmak, yaşananlar ile güne taşınmak, deneyimler ile geleceğe bakmak, üç zamanlı olmayı ben oluşta bulmaktır. Cenabı Allah üç zamanlı oluşu, Tanrı olarak bengisel oluşunda her zamanın değişmezi olarak bulur. Her sıfat ve ismi ile de zamansız oluşunu korur iken sıfat ve isimleri ile Ben oluşta kendini ifade edendir/ edebilendir.

Cenabı Allah, başkası olmayan olarak nesneleri üzerinden karakter ve kimlik belirimleri ile ubudiyette tanık olunur iken **Hüve** ismi ile de görünüş bulandır. Ben oluşunda özne olmakta iken metafizik oluşu bulandır. Hüve oluşta ise Ben oluşunu karakter ve kimlik belirimlerinde onatır iken öznel oluşunda metafizik kılınandır -kendisini metafizik kılandır-.

**

Cenabı Allah için nesnel içerikte zamandır, zamansaldır, zamana aittir denilmez. Öznel içerikte andadır, zamansaldır, zamana aşkın kendidir denilebilir. Zamanın gerçeği, Allah’ın faal oluşunda öznel ve faal oluşunda ussal olarak fail oluşunun sonucunda ise nesnelliğe bağlı olarak görünüş bulmasındadır. Nesnele bağlı ussal belirim olarak zaman Allah değildir ama öznel sıfat belirimi olarak şahsın zamansal olması nedeni ile Allah zamansal olandır denilebilir.

Bu bağlamda sıfat belirim olarak zaman Allah’tır denilmese de Allah zamansaldır denilir. Ayrıca Faal ve Fail isimlerinin zamansal oluşu anlam olarak içerdiğini de bilmek gerekir. Bu isimler her ne kadar zamansal oluşu anlam olarak içerseler de dehr kavramı isim olarak kullanılabilir. Zaten bir hadisi kutside “Ben dehrim” denilir iken dehri sıfat isim olarak kullandığı görülmektedir. Öznelde de Faal ve Fail oluşlarında bengisel düzeyde **Dehr** oluşu söz konusu olandır. Daha önceki kanaatim dehrin isim olmayışı, öznel zamansal oluş belirimi olduğu yönünde olsa da dehrin sıfat isim

olarak kullanılmasında sakınca yoktur kanaatinde bulunmaktayım. “Ben dehrim” ifadesi de buna gerekçe olarak gösterilebilir. Zamanın öznel düzeyde zamansal oluşta yaşamak olduğuna dikkat edildiğinde böyle bir nitelemede bulunmak doğru olur.

Kimlik ve karakter belirimi olan isimlerin her ne kadar bengisel oluşu söz konusu olsa da tanık oluşta, müşahedede zaman beliriminde görünüş bulması da söz konusu olandır. İsimler zamansız olsa da zamanda görünüşe taşınanlardır. İsimlerin sahibi olan Cenabı Allah da öznelde zamansal oluşunda nesnel zamana aşkın zamansız oluşta bulunsa da zamanda belirlenen isimleri ile ussal (dilde, kavramsal görüde), sezgisel basirette ve deneyimsel oluşta müşahede edilebilendir.

İlahi isimler, zamansızlığı öznesinde zamansal oluşları ile bulurlar. Karakter olarak kimlik belirimi olanlar, eylemin sonucunda görünüşe taşındıkları içindir ki eylemde tanık olunması ve görünüşe taşınarak deneyimlenmesi gerekenlerdir. Bu da zamansız oluştan zamana inişi gerekli kılar.

Cenabı Allah varlık olarak nur oluşu, sınırsız ve bitimsiz oluşunda cevher olma özelliğini yaratım ile beraber görünüşe taşımış olur. Cevher oluş, yaratımın sonucunda belirir. Cenabı Allah bir hadisi kutside “seslendim sesimi duyan olmadı, baktım gördüğüm olmadı” der iken kendi varlığını yokladığını beyan eder. Bu hadisi kutsi bu anlamı taşımak ile beraber sonsuzluğun varlığı kıyas alındığında, yanında kimse ve bir yer bulunmayan sınırsız varoluşu da anlamlı kılar. Her yaratılan ise sınırsız/ sonsuz varlık alanında ve O’nun cevher oluşundan dolayı kendisi dışına çıkılmayan olduğu içindir ki O’nu, mekânların mekânı olarak bulur. Abdulkadir Geylani’nin Gavsiye Risalesinde de “ya Gavs, Ben mekânların mekânıyım” denir.

Allah için varlık düzeyinde mekândır demek doğru olsa da özne oluşunda mekân oluşa aşkın olduğu içindir ki “O mekândır” denilmez. Öznel düzeyde mekan oluşu karşılayan isim ise **Muhit**’tir. Cenabı Allah, sınırsız varlık oluşunda içi ve dışı olmayan olarak her yaratılanı kendinde var kılar iken mekânların mekânı olma özelliği taşıması ile de içte zatı ve dışta sıfat ve fiil belirimlerinde isimleri ile bulunması gereken olarak Muhit’tir. Muhit

oluşunda, kendinde olanı içeren ve kendinden olana içkin oluşunda her şeyi kapsayıcıdır. Bu bağlamda makro ölçekte düşünüldüğünde, bütün varlık saha ve alanlarında boşluğa ve bağıntısız oluşa yer vermeden, organik işlevsel oluşta ve nesnel bütünlüğün de korunmasında muhit oluşa tanık olmak gerekir.

Makro ölçekte hem kendilik korunurken hem nesnel düzeyde bütünlük sağlanırken hem de hikmet üzeri oluşta bulunmak ışık hızından daha hızlı olmayı gerekli kılar. Muhit olmayı sağlamak, ışık hızından daha hızlı olmayı gerekli kıldığı içindir ki Cenabı Allah var etme, ikame, idare, idame etmeyi görülen o ki ışıktan kat be kat daha hızlı olarak gerçekleştirmektedir. Demek istediğim o ki ışık hızında Tanrı olunamayacağıdır. İlahiyat/ kelam perspektifinde muhit oluşun nasıl gerçekleştiğinden bakıldığında, ışık hızından kat be kat daha hızlı hareket eden yaratıcıya tanık olunur.

Muhit olmak sadece nesnel düzeyde gerçekleşmez. Öznel oluşta anlam, değer ve duygusunda edinilen kimlik olarak her yüklem belirimi ile tinde, tinsel alan kazanılmış olarak da muhit oluşa tanık olunur. Her isim beliriminde kimlikte muhit oluş korunur. Ussal oluş zemininde dil ve özellikle dilde ismin anlam, duygu, değer belirimi içinde yaşanır iken nesnel mekâna aşkın öznel mekânda muhit olan Allah ile isimlerinde buluşulur.

Allah katı, mekânı denilirken de Allah'ın zati olarak varlık alanı kast edilir. Böyle olmak ile beraber isimleri ile beraber edinilmiş varlık görüşünde Allah katında olunduğunun idraki ile Allah'a uzanılmış/ yakin gelinmiş olunur. İsimlerini hakiki olarak duygusunda yaşamak ile de melekeler zemininde biçimlenen bilinç alanından Cenabı Allah'a ulaşmak söz konusu olur. İnsan bilinci, gönül alanı ise isimler ile yapısal olarak varlık görüşünde biçim kazandığında da Allah mekânı olarak Allah katıdır. Bu, "kâinatı yarattım sığmadım, mümin kulumun gönlüne sığdım" hadisi kutsisi ile de anlaşılabilir.

Unutmamak gerekir ki varlık olarak şahıs, varlık sahasını kendi mekânı olarak bulduğu içindir ki kendine de Muhit'tir. Kendilik alanı kendiliğe muhittir.

Muhit ismi, doğada zorunluluk, isim belirimleri ile bilinçte, aile, vatan, yuva, devlet, millet vb. kavramların görünüş bulduğu alanlarda tesis edilir. Her alan belirimi de muhit oluşa haiz olarak görünüş bulur.

**

Kendiliğin kendiliğe muhit oluşunda kendiliğe yabancılık olmaz ve kendilikten emin olmak söz konusudur. Cenabı Allah bu vasfı ile de **Emin**'dir. Eminlik, kendiliğin kendi tarafından anlayış ve duygusunda onanmasıdır. Anlayış ve duygusunda eminlik, **Mümin** ismi ile de karşılık görür. Böyle olsa da sınırsız varlık alanında kendilik yoklanırken kendine garip/ yabancı kalınmış olunması da mümkündür. Böyle olmuş olması ihtimaldir ama Mümin ismi ve bu ismin sürekliliği düşünüldüğünde, Cenabı Allah'ın kendi varlığından emin oluşta bulunması varlıksal düzeyde kendiliğine garipliği aşmış olduğunu anlamak gerekir.

Mümin ismi sadece zatında anlam kazanan bir isim olmamak ile beraber, Cenabı Allah'ın kendinde olan ve gerçekleştirdikleri üzeri beliren diğer sıfat, karakter ve kimlik belirimlerinde kendini gösterir. Her mevcut da var oluşunda emin olunan gerçeklikte vücuda getirilmiştir. Değer olarak üretilen gerçeklikte, karakter ve kimlik gerçekliğinde, kendilik belirimlerinden emin olunur. Cenabı Allah, Rahman, Kerim, Kahhar, Vedud, Baki, Ezel vb. oluşundan da emin olmak ile mümindir. Karakter ve kimlik belirimlerinde sürekli oluşta ahlak sahibi olduğu içindir ki mahlûkatını da muhit oluşunda mümin isminin gereği olarak kendisinden emin kılar. Cenabı Allah'ın varlığından emin olarak O'na iman eden her kişi de mümin ismi ile nitelenir. Her mümin O'nu, ahlakı gereği tanımak/ bilmekte iken Cenabı Allah, verdiği iman ile kendisinden emin kılmak ile de Mümin olmaktadır.

Emin/ Mümin ismi; duyular ile tanık olunan/ okunan nesnel gerçeklikte, değerler dünyasında gerçekleşen ilişkilerde, Cenabı Allah'ın kesinlikle var olduğundan yana edinilen iman duygusunda öznel ve değer belirimi olan alanlarında tesis edilir. Anne, Baba vb. karakterlerden emin olunduğu kadar devlet, adalet, para vb. olgulardan yana da emin olma duygusunda iman etmiş olarak yaşarız. Bu da insanın metafizik olgusal oluşundan yana

kaçınılmazıdır. Zaten Cenabı Allah da böylesi değer alanı inşa etmek ile öznel oluşta metafizik oluşu ile tinsel varoluş belirimlerinde seyir etmektedir. İnsanın kaçınılmazıdır Allah'ı yaşamak.

Mümin ismi özgüven ve kendilikten emin oluş anlamını içerir. Zatı, sıfatları, karakter ve kimlik beliriminde kendisinde olan ve gerçekleştirdiklerinde gerçeklik ve gerçeklik algısını kendi ile belirli kıldığı anlamını da taşır. "Benden başka ilah olup olmadığını daha mı iyi biliyorsunuz" ayeti tam da anlatmak istediğimi anlamlı kılacak içeriktedir. Bu durumda varlık gerçekliği zemininde gerçekleştirdikleri ile kendine kattığı anlam, değer, duygu, iman ettikleri (yani emin oldukları) ile yargısal oluşta oluşturduğu gerçeklik alanında hem isimleri ile kimlikte kendi gerçekliğini yaratandır hem de kimlikte varoluşun gereği olan ötekiler gerçekliğini de var kılandır. Mümin, nesnelerinde kendini bulan değil, nesnelerinin öznesi oluşta kendiliğini bulan ve nesneleri üzerinden de kendini gerçekleştirendir.

Mümin ismi, Sünnetullahta, ahlakullahta tesis edilir. Ailede, hukukta, dostluk ilişkilerinde de tesis edilir.

"Cenabı Allah'ta kendiliğine karşı iman var mıdır" sorusu sorulursa; iman, emin olmanın duygusudur. Cenabı Allah'ta iman, ötekinin kendisinden emin olması düzeyinde değil, varlığından, varoluşundan emin olarak kendisini bilmesinde gerçekleşir. İsimler ile bilmekteyiz ki her isim anlam, değer duygusunda karşılıkları olandır. Bu durum ile bilmekteyiz ki her ismin duygu karşılıkları ile yaşanması söz konusudur. Allah duygusunda yaşadığı isimlerinde hakiki oluşunda kimlik belirimi olarak gerçek kıldığını deneyimler/ yaşar.

**

Bu durumda **Hak** ismi ile vücud bulur. Hak, gerçek anlamını taşır. Gerçek/ Hak, değişimlere aşkın değişmezleri olanın ve değişmezleri ile görünüş bulanın hak ettiği sıfat isimdir. Hak hem hak olan varlık nitelikleriyle kendi olan hem kendi nefsine hak kılmış olduğu ilke belirimleri ile tinde vücud veren hem de gerçekleştirmek sonucunda emekte değer belirimi olan hak

etmiş oldukları ile kendine varoluş alanı yaratmak ile kazanılan sıfat isimdir.

Cenabı Allah varlık olarak Hak (gerçek) olandır. Hak oluşuna bağlı olarak da karakter ve kimlik belirimlerinde de gerçek oluşunu görünür kılar. Yaratımda da gerçek kılışı ile Hak olma belirimini koruyandır.

Hak olan, ilkesi gereği duygusunda ve yaşandığında emin kılarken mümin olmaya neden olandır. Her ilahi isim; varlık karşılığı olan belirimlerde, ilke gereği anlam ve duygu karşılıklarında ayrıca gerçekleştirmeye bağlı olarak da kimlik düzeyinde hak edilmiş olunması nedeni ile hak/ gerçek olma özelliği taşır. Her isminin sahibi olan Cenabı Allah, isimlerinin varlık karşılığı, ilke gereği anlam ve duygu karşılığı ve gerçekleştirdiklerinde emek karşılığı olarak değer de hak etmiş olarak kimlik edinir. Yani kendinde olmayan, duygusunda hakiki olarak bulunmayan ve emek karşılığı olmayan hak edilmemiş olan ile kendine kimlik düzeyinde varlık vermez.

Varlık belirimleri, kendinde bulunan zorunlu gerçeklilik; ilkesel oluş, tinde varoluş için olması gerekli olan gerçeklilik; anlam ve değer ediniminde ise hak edilmiş gerçeklik yaşamsal olarak öznellikte bulunur. Nesnel olgusal düzeyde gerçek olan dahi her ne kadar nesnel belirimlere haiz olsa da öznelde ussal karşılığı olması ile görünüş bulur. Öznelde gerçek ussal olması gereken olsa da varlıksal, ilkesel ve öznelde anlam ve değerde karşılığı olması gerekendir.

Hak ismi bilimde/ bilimsel oluşta tesis edilir. Değer belirimine göre tesis edilmesini hukukta da görmekteyiz. Her isim hak oluşu ile zaten bu isim gereği gerçek oluşunu görünüşe taşır.

**

Varlıkta ve gerçekleşme belirimlerinde karşılıkları ile bilinen her gerçek, ilim sıfatının öznelde karşılayan ismi olan **Alim** isminde içerilmiş olarak edinilmiş olunması gerekendir. Alim, gerçek olan ile bilen, sonuç veriler üzerinden hareket eden ve gerçeğe göre anlam ve değer üretiminde varlık

görüşü olan ve oluşturandır. Yani hak/ gerçek olana göre görüş sahibi ve hak/ gerçek olana göre gerçeklik oluşturana âlim denir.

Cenabı Allah Alim oluşunu diğer subiti sıfat belirimlerinin nurda gerçekleşmesi gibi nur oluşunda bulur. Şahıs olmasını nurda bulur iken şahıs oluşu ile nurda bilen olmasıyla da Alim olmayı edinir. Nurda bilginin kuvvet alanlarında depolanması, kuvvet belirimlerinde görünüş bulması, sınırsız hızlarda aktarımı (dolaşıklıkta olduğu gibi), değerlendirilmesi, kullanımı, söz konusu olduğunda da Alim olmak kaçınılmaz olarak bulunandır. Zaten yaratımda bulunma bilgisinin yaratım sonucunda görünmüş olunması ile Alim olduğuna tanık olunmaktadır.

Cenabı Allah Alim'dir; her yaratım durumunun sonucunda sonradan olanı hep önünde bulması sebebiyle her şeyi hakkı ile en iyi bilen ve kendisi ile bilinmesi gereken **Allam** olandır. Mahlûkata gizil duranları da bilen **Allam-ül Guyub**'tur. Sinelerde -özlerde- olanları bilen olması anlamında da **Alimün bi Zatihi Sudur** vasfı ile de Kur'an'da isimlendirilir.

Yaratım isimlerine hem doğada olup bitmekte olanlar -gerçekleşenler- üzerinden hem de doğa zemininde tinde gerçekleşen karakter ve kimlikte kendiliğin görünüşe taşınmasında tanık olunur. Her iki yaratım üzerinden de kendini görünüşe taşıyan Cenabı Allah, ayetleri olan gerçekleşenler üzerinden, doğada ve tinde varoluşun gereklerini gösterendir. Bu vasıfları ile de **Burhan** ismi ile nitelenir. Burhan ismi ile görünüş bulması için, usa ve O'nun ile bilmek anlamında alim oluşa ihtiyaç vardır.

Burhan, ayet, delil, kanıt demektir. Her ne ki hak ve hakikatin bilinmesine ve görünüş bulmasına delildir; delili üzerinden kendisini görünüşe taşıyan ve hak, doğru olanı gösteren olması ile Cenabı Allah Burhan ismi ile görünüş bulur.

Hak, doğru olan gerçekten, kendi hakikatinden yana kâinat, melekler, nebiler, âlimler üzerinden ders veren olması nedeni ile de **Müderris**'dir. Sezgi, ilham, feyz, hatır, keşf, nakil, us vb. ile edinilen ve yaşamda deneyim ile kazanılan her bilgi Cenabı Allah'ın vergisi olarak edinilir. Öğrenim ve eğitimde de bu isimlerin tesis edildiğine tanık olunur.

Sözlük anlamı ile Alim, bilen demektir. Bilgi elbette özneldir ve kâinatta işlevsel olarak bilinç sahibi kılan ve us sahibi olunduğunun göstergesidir. Bunlar ile beraber bilgi, sadece öznelde Alim olmak ile bilinen değil, değer olarak da üretilen ve yaşamda işlevsel kılınması gerekendir. Değer, bilginin hak edilmiş gerçeklik olarak amaçsal oluşta yaşama katılımıdır. Cenabı Allah Alim oluşunu sadece bilen olarak değil, her yeni üretimde ve üretim ile beraber alan açışında, bilgiyi değer kılışında yeniden üretendir.

Bilginin öznel oluşundan bahsetmekte isek nesnel olana ait bilgi dahi olsa öznel oluşta bilgi niteliği kazandığı içindir ki varlık görüşü verir iken değer yargısı oluşunu zorunlu olarak bulur. Alim oluş, bilen olan anlamını taşır ama nesnelde ve öznelde gerçek olanı, nedenlerinde anlamı ile amaç beliriminde değer oluşu ile bilmektir. Değer üretmek, hak olan zeminde (doğada zorunluluk, ilkede gereklilik, mekân ve zamansal oluşta da yerindelik beliriminde) ereğe bağlı üretimde bulunmak, emek vermek tinsel oluşta gerçeklik alanı oluşturmanın gereğidir.

Halifetullah olan insanın değer varlığı olduğu düşünüldüğünde, nesnel olanın bilgisine aşkın değer üretmek sonucunda nesnel oluşa aşkın yaşam alanları oluşturulmasıyla yeni yaşam biçimlerinde ve ürün vermekle yeni dünyalar kurulduğu görülecektir. Bilgi ve değer oluşunda görülen o ki tinde varoluş, bilgisiz oluş ile mümkün olmaz.

Bilgi ve değer bağıntısında bilginin doğruluğunun -hak- olup olmadığının test edildiğini görmekteyiz. Bir şeyin ne olduğu bilgisi, nasıl olduğunun bilgisi ve ne için olduğunun bilgisi farklı bilgi durumlarıdır. Ne/ kim olduğunun bilgisi teorikte; nasıl olduğunun bilgisi nesnelde deney, gözlem, ölçüm ve öznelde ise deneyim, tanıklık, kritik etmekte karşılık görür. Ne için olduğunun bilgisi ise sonuçta açık olan gerçekte hikmet bilgisinde edinilir.

Nesnelde ve öznelde her ne gerçekleşmekte ise gerçeği olan ne için olduğu, sonuçta hikmeti olarak görünüş bulur. Bu bağlamda ne sorusu ile teoride alim olmak ile bilimsel yöntem sonucunda edinilen bilgi verileri ile alim olmak farklı düzeylerde alim olmaktır. Ayrıca sonuç verilerine göre

bir şeyin tümeline bağlı olarak ne için olduğunu bilmek ve tümeller ile görüş sahibi olmak da farklı bir düzeyde alim oluşu bulmaktır.

Bilimde alim olana bilim adamı, felsefede alim olana filozof ve tasavvufta alim olana ise arif denir. Sonuçta her biliş alanı ve biçimine bağlı olarak bilgin veya bilge olunmaktadır.

Kur'an'ın sonuç verilerden hareket ile beyan olma özelliğinden bakıldığında; Cenabı Allah'ın sadece yaratımın nasıl gerçekleştiğini bilen, yattıklarının ne olduğunu bilen ve sonuçta da ne için olduklarının bilgisini bilen Alim olmasının haricinde bilimsel oluşta bilgi sahibi olan Alim olduğuna tanık olunur. Ayrıca ne için olunduğunu sonuç belirimlere göre açık eden ve olay veya olguyu erek belirimine göre gerçekleştirmek ve bilmek ile **Hakim** ismi ile de bilen olduğunu görmekteyiz. Sonuçlara göre iş gören oluşta, hikmet üzeri egemen olması nedeni ile de **Hâkim** isminin vasfını kazandığı görülür. Hâkim, hikmet gereği ile yargısal olan, iş gören, ayrıştıran ve belli bir sonuçta olay ve olguyu gerçekleştiren anlamını içerir. Hâkim olmak Hakim olmayı da gerekli kılar.

Cenabı Allah için "O her şeyi bilir" denilirken her düzeyde bilgi ve değer oluşu belirimlerine hâkim olarak Alim olduğunu da anlamak yerinde olur. Her olay ve olgu zorunluluk zemininde, gerekliliği olan ilkeler ile gerekli ve yerinde oluşta mekânsal ve zamansal olarak gerçekleşir iken sonuçta hikmet belirimi ile de Cenabı Allah Alim'dir. Sonuç/ erek belirimlere göre amaçsal oluşunda nedenleri belirli kılan hüküm sahibi olarak da Cenabı Allah **Hakem** ismi ile nitelenir. Hakem, sonuç olarak erek belirimine göre hükmeden olması ile işlerini gören olması anlamını taşır. Böyle olmak ile beraber Cenabı Allah'ın her şeyi nasıl bildiğinin anlam içeriğini taşıyan isimdir.

Erek belirime göre nedenleri belirli kılarak öznelde sibernetik düzeyde iş gören birinden bahsetmekteysek, varlık alanında gerçekleşen her şeyi gerçekliliği ile bilmesinden de bahsetmekteyizdir. Ereğe göre nedenleri belirli olan bir dünyada yaşamakta isek tesadüfe yer vermeden hikmet üzeri olay ve olguların gerçekleştiği bir dünyada yaşamaktayızdır. Hikmet, sonuç belirimlere göre açık olan gerçeklik bilgisidir. Hikmet ile nedenleri

belirli kılınmış bir dünya kurmakta isek o dünyaya, varlık görüşü değer yargısı olarak ilmimizde hakim olduğumuzu, erk belirimleri ile hâkim olma çabasında ve hakem olmaya çalıştığımızı da unutmamak gerekir. Bu isimlerin böylesi olarak tesis edildiğini de bilelim.

Cenabı Allah her ismi ile Hakim, Hâkim, Hakem oluşunda Alim olarak iş görür. Ayrıca her isim belirimi ile tümeller, ilkeler ile de görüş sahibi olarak bilen olduğunu da bilmek yerinde olur.

Cenabı Allah, ilkeler ile de ereğe bağlı olarak sonuçta gerçekleşenlere göre her şeyi yerli yerince belirli kılan olarak da tasnif eden -sınıflandırandır-. Sınıflandırmak, sayman ve hesap bilici olmak; **Hasib** isminin gereği olmak ile beraber Hakem isminin de gereği olarak belirir. Cenabı Allah Hakem ve Hasib oluşu ile de Alim'dir.

Hasib ismi, tarihsel süreçte kökenine bağlı olarak kendine ve kullarına yeten anlamında **Kâfi** ismi ile de anlamlı kılınmıştır. İrade edilenlerin tesis edilmesi -gerçekleşmesi/ gerçekleştirilmesi- için Kâfi olması sebebiyle kullarına destekçi ve varoluşlarının nedeni olması ile Hasib olduğu belirtilir. Bu durumda Hasib oluşu ile rububiyeti üzerinden ulûhiyet sahibi, asalet ve şeref sahibi olduğu da belirtilir.

Hasib ismi, hesap görücü olarak adalet sıfatı ile de ilişkilendirildiğinde ise ahirette hesap görücü olması anlamında daraltılmış içerikte ifade bulur. Kısas/ karmada hesap görücü olması ile bakıldığında da adaleti tesis eden olarak Cenabı Allah'a tanık olunabilir.

Bu anlamlardan bakıldığında Hasib ismi, değer belirimlerine göre ölçülü oluşta hareket eden ve tavır belirimlerinde bulunan anlamını taşır. Bu tanım ile bakıldığında sıfat ve karakter belirimi olan isimlerinin her birinde Hasib oluşu ile tanık olunan olur. Hasib olması ile varoluşun mümkün olduğu da görülür.

Görmek, duymak, bilmek vb. sıfatlarda belirlilik esastır. Rahman, Rahim, Kerim, Rabb, Muktedir, Aziz, Azim oluşunda da değer tavır belirimlerinde de yargısal oluş nedeni ile Hasib ismine tanık olunabilir. Sıfatlarda belirlilik esasından, karakter belirimlerinde ise değer yargısal olunmasından

bakıldığında tinsel/ öznel oluşta varoluşsal bir belirim olarak Hasib oluşa tanık olunur/ olunabilir.

Böyle olmak ile beraber Cenabı Allah, Hasib ismi ile sayan, hesap edici olarak da bilinir. Zaten yaratımdan, amaçsal oluştan bahsetmekte isek ussal olarak hesap edici anlamında Hasib olmak kaçınılmazdır. Erek belirimine göre ilke üzeri nedenleri belirli kılar iken nedende ölçü üzeri iş görendir. Ölçü üzeri iş görüşü ile erekte gerçekleştirmek istediğine bağlı olarak her olay ve olguyu gerçekleştirendir. Her neyi var etmekte ise amaca bağlı olarak iş bölümü/ paylaşımı ve planlama yapmak ile bağıntılı kılışta sınıflandırandır. Böylece varoluşu, ilişkilerde organik bağıntılı oluşta Hasib isimi gereği ile görünüşe taşır. Hasib ismi ile yaratımda mühendis olduğuna da tanık olunur.

Hasib ismi teknik anlamda matematiksel düzeyde hesap edici içeriği ile kullanıldığında öğrenimde, mühendislikte, matematikte, iktisatta, bilimin her alanında vb. alanlarda tesis edilir. Ayrıca değer yargısal oluşun her beliriminde görülebilir. Nesnele aşkın öznellikte ussal olarak kendini gerçekleştirmenin bir gereği ve amaçsal oluşta amacı gerçekleştirmenin nedenlerini belirli kılar iken olması gereken bir yeti olarak görünüş bulur.

Cenabı Allah, her şeyi tek tek ayrıntıları ile bilen olması ile de **Muhsi**'dir. Muhsi, sayan anlamını taşısa da Cenabı Allah için ayrıntıları ile bilen ve her şeyin anlam ve değerini gözeten -gözeterek bilen- anlamını taşır. Sayan olması nedeni ile niceliksel veya niteliksel olarak yarattıklarının değer oluşunu gözeten, değer katan -değerli kılan- olduğunu bilmekteyiz.

Muhsi ismi ile birebir olarak her şeyi kendinde bularak bildiğini söyleyebiliriz. Böyle olmak ile beraber bu isim ile saymak gibi sıradan bir durumun anlaşılmasından daha çok, niceliksel olanın öznel düzeyde değer kılınması ile nitelik kazandırılmasının anlaşılması gerekir. Amaca bağlı matematiksel her yargıda, niceliksel olanın öznelde değer kılındığını unutmamak gerekir. Bu bağlamda özneler arası iktisadi ilişkilerde, niceliksel olanın değer nitelemesi ile anlam kazandırılmasının dahi bu isimin bir belirimi olduğunu belirtmek gerekir.

Muhsi ismi ile görmekteyiz ki tarihsel süreçte insan, miras bırakır iken Muhsi oluş belirimi ile zapt altında tutulan belirli kıldıklarıyla değer dünyasını oluşturmaktadır. Değer dünyası oluştururken de Muhsi olmak gerekli olarak bulunur. Özellikle koleksiyon ve iktisat alanında bu ismi ile Cenabı Allah'ın görünüş bulduğuna tanık olunur.

Hazreti Resul, nasihat isteyen birine "hayırda tek be tek (inceden inceye) hesapçı olma, Allah'ta sana lütuf ederken aynı biçimde hesapçı olur" der iken Muhsi ismine de dikkat çekmiş olur. Hasib ismi; sıfatta belirlilik, karakterde yargısal oluş ve amaca bağlı olarak nedenlerin ölçü üzeri belirli kılınışı içeriklerinde anlam taşır. Muhsi ismi ise ussal olarak belirli kılma, amaçsal oluşa göre değer kılma, değer belirimine göre ilişkileri belirli kılma, ereğe bağlı değerlendirme, tek be tek zapt etme içeriklerinde anlam taşır.

Ereğe bağlı olarak nedenler ölçü üzeri belirli kılınmakta ise Hasib olmak kaçınılmazdır. Ölçü üzeri belirenleri amaca bağlı oluşta öznelde değer kılınması ve sonuçları belirli kılmış olması ile işlerinde/ işlerini tek be tek hesap eden olarak da Muhsi olmak kaçınılmazdır. Yaratımda ölçü üzeri Hasib olan Cenabı Allah'ın her türlü yaratım (doğada ve tinde) biçimi ve düzeyinde sayısal oluşu barındırması ile Muhsi olduğuna tanık olunur. Her yaratım biçimi ve düzeyinde nedene bağlı olarak Hasib olunduğu gibi amaca bağlı olarak da Muhsi olmak kaçınılmazdır.

Her iki ismin ussal düzeyde teknik olarak ortak anlama haiz olduğu görülse de Hasib isminde, ussal oluşunda ve ussal oluşu ile beraber her türlü işinde kendine yeten olduğunun anlamı, daha belirgin olarak görülür. Ölçü belirimlerine göre ussal oluşta yaratımda bulunduğuna, nedenleri belirli kıldığına tanık olunur. Muhsi isminde ise sayan, hesap eden oluşu ile ussal olarak belirli kılınanların amaca bağlı olunması ile değer kılındığını, değer üreten olunduğunun ve değer belirimlerine göre olması gerekenlerin hesap edildiği anlamı daha belirgin olarak görülür. Her iki isim bu anlamlarda birbirini varoluş belirimi olarak tamamlamaktadır.

Hasib oluşta neden gereği ölçülendirmek, Muhsi oluşta ise erek gereği ile olması gerekene göre değerlendirmek, ussal yeti olarak görünüş bulur.

Cenabı Allah eleştirel olmayı da -belirli kılan anlamında- Muhsi isminin bir belirimi olması sonucunda bulur.

Hasib ve Muhsi ismi ile ayrıntılara dikkat eden, mükemmeliyetçi olduğunu da bilmek gerekir. Bu isimlerin sonucunda yükselinen karakter ise detayları gözden kaçırmayacak biçimde tertip ve düzen sahibi olunmasıdır. Değer kıldığına göre ayrıntılı biçimde hesap edici olarak hareket eden ayrıca tavırlarda bulduğu karakter ve isim belirimlerini de değer olarak tek be tek belirli kılandır.

**

Cenabı Allah, Hasib, Muhsi olması vb. sıfatları ile Hakim, Hakem ismine bağlı olarak Alim isminde seyir eder. İlahi isimler dahi bir sınıflandırmadır. Her isim kimlik belirimi olarak sonuçta edinilen değer olma gerçekliği taşıdığı içindir ki isimlerin genelinde de kimlik (hüviyet) edinme düzeyinde dâhi Hakim ve Hâkim olduğuna tanık olmaktayız. Böyle olmak ile beraber Hakim ismi felsefede ve tasavvufta, Hâkim ise devlet ve devlet içi kurumsal yapılanmalarda ve doğada gerçekleştirilmektedir/ tesis edilmektedir. Alim ismi ise genel anlamda bütün yaratım alanlarında görünüş bulmak ile beraber öncelikli olarak öğrenim alanında tesis edilir.

Her şeyi farklı düzeylerde gerçekleştirmesi ve yaratıcı olarak yaratıklarının tinsel düzeyde hep önünde olması nedeni ile de her şeyi bilendir. Böylesi bilmede olan biten her olay ve olgudan da haberdar oluşu nedeni ile **Habir**'dir. Onun için, geçmiş, gelecek ve günde olanların bilgisi varlık zaman genişliğinde anda bildiğidir. Yaratım, nedenler ile bilmek demektir. Her yaratımda değer de üretirken yaratıcı olmak ise ereğinde gerçekleşmesi gerekenler ile de bilmek anlamını taşır.

Habir ismi sadece her türlü yaratım biçiminden haberdar olmak ve yarattıklarından geçmiş, gelecek ve günde olacakları ile haberdar olmak anlamını taşımaz. Cenabı Allah, zatından, sıfatlarından, karakter ve kimlik belirimleri ile kendiliğinden de haberdar olandır. Nedenlere bağlı anlam ve ereğe bağlı değer belirimi olarak her ne görünüş bulmakta ise Cenabı Allah'ın Habir oluşu ile bildiğidir.

Bilmek, haberdar olmaktır. Habir ismi iletişimde, nübüvvette, istihbaratta vb. alanlarda genele yaygın olarak da tesis edilmektedir.

Bir ayette mealen: “Ve sizin aranızdan mücahitler ve sabredenler, bize belli oluncaya kadar sizi mutlaka imtihan ederiz. Haberlerinize göre de imtihan edeceğiz” denilir. Bu ayeti kıyas alan bazı söz de tefsirciler, “Allah gelecek olarak gaybı (sonradan aşikâr olacak olanı) bilmez demekteler. Bu yaklaşımda olanlar, ayette “Ben” lafzı ile Allah’ın değil de melekût veya ruhaniler düzeyinde hitap edildiğini görmezler. Kur’an mertebeler, devirler, makamlar kitabı olduğu içindir ki bu ayette “Biz” olma düzeyinde bulunanlar kimse/ kimlerse, Cenabı Allah’tan gayrı olmayan vazife sahipleri olduğu kesindir.

Ayette gerçekleşmekte olanlara göre hitapta bulunduğuna ve insanın sınıflandırıldığına da tanık olunmalıdır. Çünkü imtihan kendini gerçekleştirmenin fırsatıdır. Ereğe bağlı olarak kendini gerçekleştirmeye göre de sınıflandırmanın olduğunu görmekteyiz. Mümin, muhsin, müslim, münafık, müşrik vb. kimlik ve karakter belirimi ereğe göre ilkesel oluşun gözetilmesi ile değerlendirme sonucunda sınıflandırmada bulunmaktır. Bu dahi sonuçlara göre ne için olunduğunun gözetilmesi ile ilgili olarak hikmete dâhildir.

Habir ismi yarattıklarından haberdar olmak anlamını taşır. Yarattıklarını kendisinden, doğadan, geçmiş, günde olan ve gelecekte olacaklardan da haberdar kılan anlamı yüklendiğinde Cenabı Allah **Muhbir** ismi ile görünüş bulur. Cenabı Allah için doğru olanı haber verdiği içindir ki Muhbir-i Sadık da denilir. Bu sıfat isim nebilerin, nebilik vasfını da belirli kılar. Nebi efendimiz için Muhbir-i Sadık diyenlerde olmuştur. Ayrıca bu ismi daha güzel bir biçimde karşılayan **Mübeyyin** ismi de vardır. Mübeyyin; açıklayan, beyan eden, açıkça bildiren anlamını taşır. Kur’an ve kâinat bu isim ile de okunması gerekendir.

Kâinatta her türlü nimeti veren ve mahlûkatın ihtiyacına göre verdikleri ile beyan sahibi oluşunda beliren ismi ise **Zel Menni Vel Beyan**’dır. Bu isim, her ne kadar nimet ve beyan sahibi olduğu anlamında kullanılsa da nimet sahibi olarak hem nimetler üzerinden kendini ayet belirimi ile beyan eden

anlamını taşır hem de her mevcudun fıtratına bağlı olarak ihtiyaçlı olduklarını bulundukları ortamda beyan eden anlamını taşır. “Rabbin arıya vahiy etti ki…” Kur’an ayetinde de bu isme tanık olunabilir. Her mahlûkun fıtratına bağlı olarak beliren ihtiyaçlara sezgi, ilham, hatır, vahiy, düşünce vb. ile beyanda bulunma biçimleri vardır.

**

İnsan, ilahi düzeyde ne için olduğunun amacından uzaklaşmış olmak ile ereğinden sapmış olur. Bu durumdan Habir oluşu ile haberdar olan Cenabı Allah; doğru, hak olanı göstermek, haberdar etmek anlamında da **Hadi** ismini hak eder. Fıtratta, usta, vicdanda, ilişkilerde, eylemlerde ayrıca bilim ve ilkelerin kurumsal yapılanışında vb. olgularda hak, doğru, iyi olana göre yönelim ve eylemlerde ne gerçekleştirilmekte ise Hadi ismi ile görünüş bulur. Gelişim, ilerleme ilkesi ile tarih alanına bakıldığında, Hadi ismi ile de rahmetin öncelendiğine tanık olunur.

Cenabı Allah Hadi ve Muhbir isimleri gereği ile doğru yolu gösteren rehber, sonuçta hayrı gözeten anlamında **Hûda** ismi ile de nitelenir. Hûda isminin farsça kökenli olduğu da vakidir. Hadi ismi usta, vicdanda, ailede, hukukta öncelikli olmak ile terbiye oluşu önceleyen olarak tesis edilir. Hûda ismi ise her alanda gerçekleşebilecek olan rehberliğin tesis edilmesi ile görünüş bulur. Özellikle tecrübeye dayalı nasihat etmelerde Hûda ismi ile sonuçta hayrın gözetildiği de görülür. Hadi ismi, toplumsal ve kurumsal düzeyde ilişkilerde etik belirlenimleri ile öznelde ahlakın tesis edilmesi gerektiğinde görünüş bulur. Tarihsel süreçte tinde, ilke gereği ereğe bağlı olarak iyileşme ilkesinin gözetilmesinde de ilahi isimler ve sıfatların genele yaygın kılınmasında bu ismin görünüş bulduğuna tanık oluruz. Her ilahi isim genele yaygın tesis edilir iken Hadi ismi gereği gerçekleşmektedir. Bu durumda Hadi ismi ile görünüş bulmak da gerçekleşmektedir.

Böyle olmak ile beraber Hadi ismi, ilke gereği ereğe bağlı değer olana göre yaşamın hak olan ile yaşanmasını önceler. Hak bilgiye ve ilke gereği erekte değer olana göre yaşamak, Hadi isminin gerçekleştirilmesidir. İlkelerin değer oluşu ile beraber tesis edilmesi ile de ahlakın belirleyici ilkesi olarak görünüş bulur. Cenabı Allah da hak olana göre varoluşu rahmet etmekte

önceleyen olarak ahlakında ilkesel oluşu önceler iken Hadi'dir. Her ilahi isim, Hadi isminin gereği olarak hem öznelde hak olanın göstergesi hem de erek beliriminde olması gerekenlerin göstergesi olmakta vücud bulurlar.

Hikmet, hak olanın sonuçta görünüş bulmasıdır. Hak olana göre Cenabı Allah'ın alim olduğunu da hatırlamakta fayda var. Hak (gerçek), olgusal olana göre nesnelin bilgisinde bilgin, öznelin bilgisinde bilge olan her kişi, Cenabı Allah ile alim oluşunu bulur. Bilen O'dur; her türlü okuma biçimi ve bilgi edinme yöntemi sonucunda bilmek, bilginin öznel oluşunda tanrısal olması sebebi ile Cenabı Allah ile bilmektir. Bilen O olduğu içindir ki her alanda, her türlü düzeyde ve biçimde anlam buluş, kürsiyi âlâ olan beyinde O'nun ile bilmek anlamını da taşır. "Siz bilmezsiniz, Allah bilir" denilirken de Allah ile bilirsiniz denilmektedir.

Bu doğrultuda her öğrenim biçimi ve düzeyinde, öğretici olması anlamında Cenabı Allah'ın **Muallim** olduğunu da belirtmek gerekir. Teorik, deney veya deneyim düzeyinde de her ne ki öğrenilmektedir, Cenabı Allah'ın öğretmesi ile öğrenilmektedir. Öğrenmeye bu kadar geniş açıdan bakıldığında O, **Muallim-i Ekber**'dir.

Her türlü bilgi, Alim olan Allah ile edinilir/ edinilmektedir. İnsan Allah'ı varlık alanlarının dışında deist olarak bildiği zannında olduğu sürece, tevhitten uzak olarak kendisinin bildiği ve kendisinin değer ürettiği zannında/ sanısında kalır. İnsan olmanın gereğinde, Allah ile bilen ve değer üreten olarak Allah'ı gayrıda değil, yaşamın kendisinde -her alanında- bulmamız gerekir. Kukla veya köle gibi olmak da değil, birebir Cenabı Allah'ı deneyimlemekte olarak bulmamız ve hakkı gereği ile istidadımız kadar yaşamamız gerekir.

**

Cenabı Allah'ın Alim ismine bağlı olarak gerçekleşen bir ismi de **Şehid**'dir. Şehid, tanık olan, ilmi ile görüş sahibi olan ve her durumu detayları ile bilişte görendir. Kendisine sır olacak bir şey bulunmayan, her gerçekleşeni hakkı ve hikmeti ile bilen anlamını da taşır.

Şehid ismi Allah için canlarını feda edenlere verilen makam ismidir. Ölümün olmadığı ve Allah'ın gerçeği vaat ettiğine birebir tanık olmak Şehid isminin gereği olarak bulunur.

Sonuçta beliren gerçeğin bilgisini hikmet bilgisi olarak edinmiş ve hikmeti ile olay ve olgulara tanık olmak da Şehid ismi ile bakışım sahibi olmak anlamını taşır. Hikmet bakışımı ile olan biteni zorunluluk zemininde gerekli oluşunda, zamansal ve mekânsal olarak yerindeliğinde gerçekleştiğini bilmek Şehid isminin gereği ile hikmetinde tanık olmak anlamını taşır. Cenabı Allah'a ise isimlerinin karşılıklarında Şehid isminin hakkı gereği ile gerçek oluşunda tanık olmak da söz konusudur. Cenabı Allah'a tanıklık düzeyine ermiş birisi için de Şehid ismi hak edilmiş olunur. İlahi isimleri karşılıkları olan gerçeklikte yaşayan ve bulan da Şehid ismini hak etmiş olur. Bu ismi hak etmiş olanlara veli de denir.

**

Alim isminin Şehid isminde karşılık bulması ile ubudiyette görünüş bulan bir isimde **Hamid** ismidir. Hamid, övmek anlamını taşır. Övmek için gerekli olan ise övülmeye değer olanı hak olan belirimleri ile bilmektir. Hakkı, gerçekliği ile bilinenin övülmesinden bahsedilebilir. Bunun içindir ki Cenabı Allah'ı övmek, ubudiyetin bir gereği olarak Cenabı Allah'ı hakkı ile bilmek, tanımak ile mümkündür.

Hamid ismi, ilkeye dair hak edilmiş olunan ile hakkı gereği şahsı değer kılmak anlamını da taşır. Şahıs layık olduğu üzere hakkı ile anıldığında övülmüş olur. Değer olarak görünüşe taşınmış olur. Hamid, hak ettiği üzere karakter ve kimlik belirimleri ile methin yapılmasıdır. Duygusunda ise övünç bulunmasıdır.

Hamid ismi ile karakter ve kimlik belirimlerinin tinsel gerçekliği, övünç duygusunda pekleştirilir. Kimlik, kendiliğe ait oluşta artık sahiplenilendir.

Bunun içindir ki Cenabı Allah'ı Hamid ismi ile hakkı gereği olarak anmak (zikrini yapmak) ile onurlandırmak için isimleri ile bilmek şarttır. İsimleri ile O'nu tanımak, yaşamdaki karşılıkları ile hayrı gözeterek O'nu yaşamakla şereflendirmek, ubudiyetin bir gereğidir. İnsan hem varoluşunun nedeni

olana hakkını teslim etmek hem de isimleri gereğinde O'nu yaşarken ereğinde O'nu görünüşe taşımak ile şereflendirmesi gerekendir.

Hamid, karakter ve kimlik beliriminde hak edilmiş olan övüncün karşılıksız bırakılmamasıdır. Sübbuh ismi de Hamid ismini içermiş olarak gerçekleşir. Her isim beliriminde Cenabı Allah'ı bilerek anmak, övünç duygusunda kendisini bulması için de gereklidir. Hamid, kendi ile övünç duymak anlamını da taşıdığı içindir ki gerçekleştirdikleri ile övünç bulan olması ile de Cenabı Allah Hamid isminin öznelde gereğini yaşar. Dikkat edilecek olunursa eğer halifetullah olarak insan da hak ettikleri ile övünç duyar ve övülmesi ile de kendi ile övünç duyması kuvvetlenir. Bu dahi Hamid isminin varlıksal olması sebebiyle yaşadığıdır. Cenabı Allah'ı Hamid isminde bulmasıdır.

Hamid isminin zılli belirimi gurur, dalkavukluk düzeyinde gerçekleşir iken asli belirimi, hakkı olan ile şeref bulmak ve şereflendirmek de (onurlandırmak) görünüş bulur. Cenabı Allah Hamid olduğu içindir ki her başarıda övünç bulunur ve övülmek beklenir. Övülmekten dolayı da sevinilir. Özgüven ve büyüklük/ büyüklenme de bu ismin bir karşılığı olarak sonuçta görülür.

Hamid ismi, işlerde/ eylemlerde, üretimde motivasyonun yakalanması ve kendiliğin ödüllendirilmesi anlamında açık olmuştur. Bu ismin karşılık bulmasının sonucunda Hamid oluşu ile övülen iken hem kendiliğin ödüllendirilmiş, onurlandırılmış/ şereflendirilmiş olduğuna hem de övünç bulmaya neden olan gerçekleştirilen ile nesnesine aşkın kendiliğin üzerine dönüş de yakalanmış olunur. Bu nedenledir ki eylemlerin kritik edildiği vicdan kadar önemlidir. Kendiliğe gerçekleştirdikleri üzerinden Hamid olmak ile dönüldüğünde, açık edilen potansiyel üzerinden kendilik de onanmış olunur.

Hamid ismi, her türlü başarı ve buluncu ödüllendirmek ile tesis edilir. Spor başarıları, bilimde gerçekleşen bulunçlar, üstün hizmet ödülleri, diploma törenleri vb. durumlarda tanık olunması gereken ise Hamid isminin tesis edildiğidir. Hakkını teslim etmek anlamında başarı ve buluncun övülmesi Hamid ismini görünür kılar.

**

Allah irade sahibidir. İrade (istenç), potansiyelde olanın gerçekleşme erki göstermesi ile kazanılır. Ereğe bağlı seçimlerde yargısal olarak usta karşılık görür. Sonuçta da eylemin edimsel oluşunda biçim kazanmış olarak görünüş bulur. Cenabı Allah irade edendir. İrade edişi ile de **Mürid** isminde görünüş bulur. Mürid, irade eden, isteyen, talep eden demektir.

Cenabı Allah, potansiyellerini gerçekleşme erkinde bulurken varoluş doğası gereği iradeyi zorunlu bulmuştur. Bu nedenledir ki her kişi beliriminde irade potansiyel yüklemlerine bağlı olarak zorunlu olarak bulunan olur. Cenabı Allah'ın "rahmeti kendime farz kıldım" ayeti ile de görmekteyiz ki iradesi gereği kendini gerçekleştirir iken varoluşu gözeterek iradesini ilkeli oluşta terbiye ettiği ve sonuçta da ahlak sahibi olduğudur.

Özne, gerekçelerine bağlı olarak erek belirimine göre amaçsal olandır. Her amaç ise iradenin niyete bağlı seçimde gerçekleşmesi ile görünüş bulur. Her gerçekleşmekte olan ise hem potansiyellerin görünüş bulması hem de amaca bağlı olarak görünüş bulmanın gerçeğini barındır.

**

İnsanın en temelde varoluşunun ne için olduğunu belirli kılan neden, Cenabı Allah'ın bilinme istencidir. Bu istencin ne için olduğu hakkında birçok görüş dile getirilmiş/ getirilebilir olsa da "O vardı yanında da kimse yoktu" ve "seslendim sesimi duyan olmadı, baktım gördüğüm olmadı" vb. hadisi kutsiler ile bakıldığında, tek oluşa mahkûm yalnızlığın sonucunda bilinme isteğinin doğduğu gerçeğini gözden kaçırmamak gerekir. Kur'an'ı Kerimde insandan istenen iman, dua, şükür, zikir, uslamlamalarda bulunulması, hamd vb. olgularda temelde görülmesi gereken durum da bilinme istencinin sonuçları olduklarıdır. Bilinme istenci ile beraber -varlıksal düzeyde değil ama- varlıksal zeminde tinsel düzeyde varoluşun ikili veya çoklu ilişkilerde gerçekleşmesi sebebiyle yaratımın, kendinden ürün vermenin kaçınılmaz olduğu gerçeği ile tanışılır.

Varlık ve şahıs olarak tek oluşun verdiği olanak ise kendi potansiyelini yaratımın nesnesi kılmak olmuştur. İlk yaratım ile kendilikte bulunan duygu ise yaratmanın verdiği heyecan olmuştur. Her yaratımda yaratmanın verdiği kendi potansiyelini keşfetmenin ve potansiyeline bağlı olarak kendiliğini tatmanın heyecanı, kendiliğin zevk edilmesidir. Yalnızlık duygusunun sonucunda Allah'ı bilmek için varlık mertebelerinin karakter çizgileri kendisinde toparlanmış ve ilahi tavırları edim ve üretimleri üzerinden görünüşe taşıma kıvamında halk edilen insan için Cenabı Allah'ı bilmek, diğer yaratılmışlardan daha özel kılındığı yönüdür.

Kendini potansiyellerinde keşfetmek, bilinmeyi istemek, görülmek ve onanmak yaratımı gerekli kılmıştır. Potansiyellerini erkte irade beliriminde bulmak ve varlığını yapabileceklerine dair keşfetmek yaratımı gerekli kılar. Cenabı Allah hem maddi hem de manevi olarak biçim ve içerikte anlam yükü taşıyan olay ve olguları vücuda getiren ilah olması ile **Halik**'tir. Halik; halk eden, vücuda getirendir. Bu isim, tekvin sıfatının gereği olarak olması gerekendir.

Halik, olması gerekeni kendi ile vücuda -oluşa- taşıyandır. Her mevcut bu ismin gereğinde irade sergilendiği için vücud bulur. Her bir yarattığını ilkesi gereği tümel belirimlerinde kusursuzca vücuda getiren olduğu için de **Bari** ismini hak eder. Bu isim her yarattığını ortam ve gerçekleşmesine bağlı olarak da uygun ve uyumlu olarak halk edildiğini belirtmek için de kullanılır. Ayrıca ussal olarak varoluş alanlarının ilkesi ile uyumlu icat vermelerde de görünüş bulur.

Oluşa getirilen, halk edilen her ne ise örneği, evveliyatı/ başlangıcı olmadan, varlığı yok iken var edilmiş olması nedeni ile benzersiz halk edilmiştir. Bu nedenledir ki Cenabı Allah Bari'dir. Böyle iken **Mübdi** ismi ile de nitelenir. Mübdi; başlamak, yapmak anlamlarını taşır. İsim olarak da örneği olmaksızın yaratıma başlamak, yaratımda bulunmak anlamına gelir. Bu durumda ise ilkin yaratan anlamını da taşır. Bu isim, özgün oluşu koruyarak var eden demektir. Sonradan olanın evvelde yok iken var edilmesi sebebiyle yoktan var eden, meydana getiren, oluşa taşıyan anlamını da taşır. Özgün oluşun isim belirimidir. Sanatsal etkinlikte doğaçlamalarda görünüş bulur.

Her bir yarattığını kendine özgü kılışta belli çizgilerde farklı oluşta yaratır. Her bir mevcuda böylece bir fıtrat verir. Bunun içindir ki kendisine **Fatır** da denilmiştir. Fatır, yoktan var eden yaratıcı içeriklerinde anlamlı kılınsa da varoluş çizgileri vererek görünüşe taşımak anlamı içerir. Her mevcut fıtratı gereği içerik ve biçim olarak varoluş çizgileri barındırır ve bu doğrultuda varlık sahasında görünüş bulur.

Yaratıcı olmanın gereği olan bu isimler ile beraber Cenabı Allah'ın **Musavvir** olduğuna da tanık olunur. Musavvir; diğer yaratım isimlerine haiz, özgün olarak biçim veren anlamını taşır. Mevcuda getirilen olay ve olgu her ne ise farklı oluşta, ereğindeki nedenine bağlı olarak bulunduğu ortamı destekleyecek biçim ve donanımında uygunluk gösterecek çizgileri ile halk edilmiştir/ halk edilir.

Musavvir; tasvir eden, çizen, şekil/ biçim veren anlamını içerir. Bu isim ile bilmekteyiz ki Cenabı Allah, hayal yetisi olandır. Bu ismin ilk belirimlerinden olan melekût âlemi ise hayal gücü âlemi olarak biçim kazanmıştır. Görünüşe haiz her âlem, ön tasarımda hayal gücünde biçim kazanır. Sonrasında vücuda getirmek gerçekleştirilir. Levh-i Mahfuz bu bağlamda Musavvir isminin görünüş bulduğu ön tasarım âlemidir. Melekût ise levh-i mahfuzda vücuda getirilenin hayata geçirilmesinin gereği olarak hem hayal gücü hem de us belirimine haiz âlem olarak biçim kazanır. Melekût âlemi, Cenabı Allah'ın hayal gücünün görünüş bulduğu asıllar (ilk örnekler, arketipler) âlemi olsa da Cenabı Allah'ın ereğe bağlı ussal oluşta edim ve üretimlerde bulunur iken ussal oluşunun da görünüş bulduğu âlemlerdendir.

Melekûtun (asılların) ve bu âlemde görünüş bulan örneklerinin (gölgelerinin) varlığı ile bilmekteyiz ki Cenabı Allah yaratımda, sadece dış görünüş olarak biçim vermekte değil, içerik yüklemine bağlı olarak da dış görünüşlere biçim vermektedir. Her biçim, bu nedenledir ki içerikte olanın görünüş bulmasının gereği olan kıvamda görünüş bulmaktadır. Kıvam beliriminde de biçim, içerik yüküne ve dış biçim belirimine bağlı olarak karaktere haiz vücud bulunduğunun göstergesidir.

İçerik öznel oluş beliriminde, biçim ise nesnel oluş beliriminde aynı değil ama ayrıda değil olarak bir oluşta birbirini içerir. Her biçim ise nesnel oluşa haiz olsa da ürün vermekle emek karşılığı olması ile öznel oluşun bir belirimidir. Ayrıca anlam ve değer yükü belirimleri ile öznel oluşa katılımda olarak öznel kılınır. Her içerik ise anlam ve değer yükü belirimlerinde nesnel olgusal olmasa da öznel olgusal oluşta bir belirim olmasına bağlı olarak biçime haizdir.

Bu doğrultuda Musavvir ismi ile görünüş bulunur iken şahsında ve nesnel vücud beliriminde sonsuz/ sınırsız olması nedeni ile biçime haiz olmayan Cenabı Allah'ın, hayal gücü ve ussal oluşunda -başkası değil, cevher olarak yine kendisiyle- biçim verdikleri ile görünüşe gelme olanağı edindiğini görmekteyiz. Musavvir vasfıyla, kendisine benzemez olan görünüş bulduğunda, varlık alanındaki aynılığında fark yaratmış olarak kendisinin de görünüş bulması olanaklı kılınmıştır. Cenabı Allah Musavvir olarak görünüşe getirendir ve her görünüşe getirdiği üzerinden kendini de görünüşe taşıma olanağı edinendir. Varlık olarak biçimsiz olması dahi Musavvir olarak biçime haiz halk etmesi doğrultusunda kendine has bir biçim olarak görünüş bulur.

Biçim belirimleri ile bilmekteyiz ki biçimsiz olmak, benzemez oluş, benzeri olmamasında şekilsiz olunsa da kendine has ve mahsus olan biçimde olunduğudur. Biçimler içinde biçimsiz olan dahi bir biçim olarak belirmiş olur. Bu ifadeler ile belirtmek istediğim ise Musavvir isminin sadece yaratım vasfında karşılığı olmayıp, varlıksal düzeyde de karşılıklarının oluşmuş olmasıdır. Zaten her isim belirimi, sadece kendi alanına has bir belirim olmakta kalmayıp, varlıksal ve varoluşsal olarak -karakter ve kimlik belirimlerinde- karşılıkları da oluşmuş olması ile görünüş bulmaya nedendir. Musavvir ismi ile muhalefet-ül havadis (sonradan olanlara benzemez) oluşuna tanık olmanın mümkün olması da demek istediğime bir örnektir. Özellikle Mucib isminde de buna açıkça -ileriki sayfalarda- tanık olunur.

Musavvir ismi sadece biçim vermek anlamında değil, yaratılmış olanın neden ve erek ilkelerine bağlı olarak içerik belirimlerine göre biçim kazanıldığını da anlamlı kılar. Her biçim içeriğinin gerçekleşmesinin

kıvamında halk edilmiş oluşa sahiptir. Bu isim gereği ile farklılıklarda görünüşe çıkarma, içeriğin gerçekleşmesinin kıvam ve gereklerine göre oluşa taşımak mecburidir. Cenabı Allah halk edendir ama Bari ve Musavvir olarak halk edendir. Böylece neden ve ereğin buluştuğu, yaşananlarda gerçekleşme olanağı bulduğu bir yaratım biçimi olduğuna tanık olmaktayız.

Musavvir oluşa Bedi ismi ile ereğinden bakıldığında, her kıvam beliriminde ortamına göre özgünlüğe, cazibeye, uyuma, ahenge, içerik ve biçim bütünlüğüne dikkat edilmesi söz konusu olduğu içindir ki güzellik ideasının gözetilmesi ile yaratımda bulunulduğu görülür. Yaratımda Musavvir oluşun gözetilmesinde estetik oluşun yakalanması ve yaratım süreçlerinde tekâmülün olması gerçeği ile bakıldığında, güzellik ideasının bütünlükte uyum, ahenk beliriminde çatı idea olarak gözetildiğine tanık olunur. Yaratımda daha güzel olanın ortaya çıkasına da dikkat edildiği görülür.

Musavvir ismine; hayal gücünde, ussal olarak tasarımlarda bulunmakta, doğaçlamada, sanatta, doğada vb. birçok alanda tanık olmak mümkündür. Bu ismi ile Cenabı Allah'a sanatçı oluşunda tanık olmak mümkün olduğu gibi tasarımsal oluşunda biçim verir iken mühendis olduğuna da tanık olunabilir. Musavvir oluşta yaşamın; farklılıklarda, çeşitliliklerde renkli kılındığını da görmek gerekir. Varoluşta karakter belirimi olarak Musavvir oluşun sürekli kılınmasının nedenini de yaşamın çeşitlilikte, farklılıklarda renkli, estetik ve anlamlı kılınması iradesinin sürekli oluşunda aramak gerekir.

Cenabı Allah, sebep olan, gönderen, açığa çıkaran anlamlarını içeren **Bais** ismi ile de nitelenir. Bu isim, en dar anlamı ile nebileri gönderen, ölümden sonra yeniden yaratan anlamında kullanılır. Bais ismi, yaratım ile ilişkilendirildiğinde yaratımda açığa çıkaran, sebep olan anlamını taşır. Musavvir olmasının sonucunda Bais olmak, yani düşündüğünü, hayalini kurduğunu içerik ve biçim belirimleri ile görünüşe taşımak kaçınılmaz olarak bulunmuştur. Yaratma iradesinin baskın gelmesi özde, kendinde olanı, yaşadığını oluşa taşımayı gerekli kılmıştır. Genel olarak yaratımın her safhasında ve belirimlerinde bu ismi ile Cenabı Allah'a tanık olunabilir.

Böyle olmakla beraber; indiren anlamını taşıyan **Münezzil** ismi gereği ile anlam belirimine bağlı olarak sezgiyi, ilhamı, ilahi metinleri indiren olduğunu da bilmekteyiz. Hak olanın görünüş bulması ve ihtiyaca göre nebileri indiren de O'dur. Nebiler söz konusu olduğunda Bais ismi, Münezzil ismine anlam olarak yakin durur. Her yaratım durumunda yukarıdan aşağıya, asıllardan gölgelere doğru indirmekte bulunmakta iken de bu ismi ile görünüş bulur. Vahiy ve meleklerin inişi dahi kendisinin indirmesi ile gerçekleşir. Küreyi arz anlamında dünyada, asıllarda, öncesinde bulunulan duruma göre vücud bulmak dahi yaratımda indirmenin olduğunu gösterir.

Cenabı Allah halk etmeyi, mevcudat alanında mevcudatın tümel belirimleri ile tekrar etmekte iken **Muid** ismi ile de görünüş bulur. Muid; dönmek, tekrar etmek anlamını taşır. Yaratımda nesnel ve öznel düzeyde tümel belirimlere göre tekrarların gözetilerek devamlı olarak yeniden yaratımda bulunulması anlamını taşır.

Bu isim ile görülmesi gereken, tümel düzeyde tekrarların yaratımda belirgin kılınması ve bu doğrultuda da yaratımda tekrarlanabilecek biçimde devamlı/ sürekli kılınmasıdır. Bu isim, öldükten sonra yeniden/ tekrardan dirilten anlamında, dar içerikte anlamlı kılınsa da her an öldüren ve dirilten, var eden ve yok eden olarak tekrarlar ile yaratımda sürekliliğin öncelendiğinin anlamını taşır. Daimi yaratımın nasıl olduğuna bu isim ile de tanığız. Bu anlamda yaratımda döngüsel oluşun gözetilmesi ile düzenin tesis edilmesi de söz konusu olur.

Muid ismi gereği yaratımda ki sürekliliğinde vücuda getiriş biçimlerine de tanık olunur. **Falik** ismi de bunlardandır. Falik; yaran, çatlatan, açığa çıkaran anlamlarını taşır. Yaratımın her alanında bu isme tanık olmak mümkündür. Geceyi gidererek gündüzü açık etmek, mitozda bölünme ile bir birinden çoğaltmak, tohumu, yumurtayı çatlatarak özünde olanı görünüşe taşımak, bu isme tanık olmanın olaylar ve olgularıdır.

Falik ismi ile ilke gereği bilinmesi gereken ise Cenabı Allah'ın her olguyu olayına bağlı olarak süreçte açık ettiğidir. Cenabı Allah Halik olarak anda

halk eden olmak ile beraber Falik oluşuyla, halk etmek istediklerini gelişim, tekâmül sürecinde oluşa -meydana- taşır.

Falik ismi her ne kadar çatlatan, açık eden anlamlarını isim olarak içermekte olsa da Cenabı Allah'ın, daim yaratışta her olguyu gerçekleşme olayına bağlı olarak varoluş eşiklerinde yarattığı anlamını da içerir. Muhafaza altında gelişim bulan her varlık, hamil olduğu özellikleri ile kendini gerçekleştirme olanağını, bu ismin görünüşü olarak bulur. Bu isim ile doğada çoğalmaya bakıldığında, varoluş eşiklerinde değişim ve dönüşüm gerçekleşir iken erekte olunması gerekene göre yaratımın gerçekleştirildiğine tanık olunur. "Ol" deyince halk eden Cenabı Allah, varoluş süreçlerinde de "ol" dediğini zaman belirimine göre açık edendir. Falik ismi ile görmekteyiz ki Cenabı Allah, süreç ve evre belirimlerine göre de halk edendir.

Doğadaki koşullara göre biçimlenen varoluş eşiklerinde ihtiyaç duyulanların giderilmesi ile gerçekleşen her değişim ve dönüşümün tinde karşılıkları da olduğu içindir ki Falik ismi ile tinde/ öznelde olanı da açık eden Cenabı Allah'a tanık olunur. Nesnel olgusal düzeyde gerçekleşen her değişim ve dönüşümde, tinde olanın da açık edilmesi içindir ki koşul ve ihtiyaç belirimlerine göre acziyet ve zorlamalar ile karşı karşıya kalınır. Bu, Falik ismi ile görünüş bulmanın gereğidir. Falik; zorlayarak, ihtiyaç duyurarak, nesnel olgusal olan üzerinden öznelde olanı da açık edendir.

Falik ismi ile görmekteyiz ki Cenabı Allah; süreç, değişim, dönüşüm, gelişim, tekâmül, öznelde olanın nesneleri üzerinden görünüşe taşınması ayrıca koşul ve ihtiyaç durumlarına göre vb. birçok belirimde iş görendir. Cenabı Allah'ı Falik oluşu ile bilmekteyiz ki varoluş eşiklerinde değişim ve dönüşüme tabi tutarak yaratmak istediğini, süreç ve evre belirimi ile açık etmektedir. Süreç ve evre belirimlerinde her daim müdahil, iş gören yaratıcı olmaktan bahsetmekte isek Cenabı Allah'ın, yaratıcı olarak yarattığından ayrı olmadan yaratan oluşuna tanık olmak gerekir. Bu, tevhidin gereği olarak da daim yaratım ahlakında Cenabı Allah'a tanık olmanın gereğidir.

Fatır, Muid ismi ile anlaşıldığında çoğaltan, devamlı vücuda getiren anlamını taşır. Falik belirimi ise çoğaltmadaki ilişkilerde açığa çıkaran anlamını taşır. Bu isim belirimlerinde doğada ve tinde farklılıkları gözetirken her türlü yaratım biçiminde ayrıştırmada bulunan, tafsil eden anlamında **Mufassıl**'dır.

Nesnel ve öznel düzeyde gerçekleşen her olay ve olgu ilkesine, amacına bağlı olarak tafsil edilir. Bütünde, ilişki belirimleri ve bağıntılı oluşa göre yerindeliğine ve gerekliliğine göre yerini alır. Yaratımda görünüş bulan farklılıklara göre tür, cinsiyet, ırk vb. belirimler tafsil etmenin bir belirimidir. Amaca veya ilkeye bağlı olarak görülen varlık görüşü ve değer belirimleri/ yargıları sonucunda toplumsal yaşamda görülen sınıflanmada da bu isme tanık olunur. Karakter ve kimlik düzeyinde beliren farklılıklara göre tipolojik düzeyde tafsilde bulunulduğu da bilindiktir. İlmi düzeyde de tafsilde bulunulur iken bu isme tanık olunmalıdır. Kur'an'da geçen mümin, münkir, müslim, müşrik, sağdakiler, soldakiler, öndekiler vb. ifadeler ile de görmekteyiz ki bu tipolojik gerçekleşme durumları, ereğe bağlı olarak tafsil edilmekte/ sınıflandırılmaktadır.

**

Falik; fiili gereği gerçekleştirmekte olduklarında ismi fail oluşunda bulunacak olandır. Cenabı Allah'ın potansiyelde olanı açık ederken değişim ve dönüşüme tabi tutarak yaratımda bulunması Falik oluşunda görünüş bulmasıdır. Faal oluş zatında daim olduğu gibi amaç belirimi olarak yaratımda da sürekli olduğu içindir ki yaratımda **Muid** ismi gereği ile sürekli olunduğunun da anlamını taşır.

Bu isim ilkesi gereği değiştiren, dönüştüren anlamını içerir. Bütün kâinatta oluşun bu durumda gerçekleştiğine de birebir tanık olunur. Ayrıca tarihsel düzlemde gerçekleşenlerde de insanlıkta potansiyelde bulunanın cebren çıkarılması/ gerçekleştirilmesi sonucunda gerçekleşen her değişim ve dönüşümde bu isme tanık olunması gerekir. En basit örnek olarak şehvet duygusu dahi bu ismin beliriminde gerçekleşir. Potansiyelde olanın tekrar olarak dışlaşmasının bir gereği olarak diğer duygulara, usa dahi baskın olarak görünüş bulması da bu ismin gereğindedir.

Bu isimle Allah'ın yaratımdaki adetlerinde de Cebbar oluşu gereği ile yaratma işine devam ettiği görülür. Özellikle bu isim gereği ile fiilde de Cebbar olunduğuna tanık olunur. Yaratımın ilke gereği nasıl gerçekleştiğine de tanık olunduğu gibi yaratımda ki zorunluluğun da göstergelerindendir. Falik olunması sebebiyle yaratımda birbirinden çıkararak vücuda getirmenin gerçekleştiğine tanık olunur.

Bu ismin gerçekleşmesinin gereği olarak değişim ve dönüşüm ilkelerinin öncelemesi sebebi ile de süreksizliği belirli kılan ve süreksizlik üzerinden görünüş bulur. Âlemlerde düzensizliğin artması ilkesi olarak görülende gerçekleşen ise Falik ismi gereği yaratımda bulunmak ve çokluk belirimlerinde varoluşun sürekli kılınmasıdır. Bu isim gereği ile Cenabı Allah'ın mevcudatı fani kılar iken her daim yaratımda bulunan Fail olarak görünüş bulduğuna tanık olunur.

Falik ismi sadece doğada değil tinsel alanda görünüş bulur. Öznelde karakter ve duygu değişimleri ve kimliğe bağlı dönüşüm geçirmeler sonucunda tinde yaratımın her alanında da bu ismi ile Cenabı Allah'a tanık olunur. Öyle ki kalplere hükmeden anlamında kendisine **Hakem-el Kulûb** de demek gerekir. Kalpleri değiştiren anlamında **Mukallib-el Kulûb** ismi ile de nitelenir. Böylesi tanık olunduğunda da **Malik-ül Kulûb** olduğu da görülmüş olur.

Her bir duygu ve karakterin öznel oluşu gereği birbirlerine baskın gelerek değişimlerde görünüşe geldiği düşünüldüğünde, Falik ismine, öznel alanda da tanık olmak gerekir. Her bir değişimde, değişimlerin faili olan özne olmasında zat olarak değişmeyen galip, egemen olması ile Hakem-el Kulûb ve Mukallib-el Kulûb isimlerini de hak ettiği görülür.

Her yaratım sonrasında ise Cenabı Allah **Sabık** oluşunu korur. Sabık, geçmiş, öncesinde olan anlamını taşır. Evvel ismi ile ussal olarak bilinen Cenabı Allah, yaratımda ki süreklilik üzerinden Sabık oluşu ile görünüş bulur. Ayrıca götüren, sevk eden, süren anlamlarını taşıyan **Saik** ismi ile de görünüş bulur. Her varlığın bulunduğu ortama bağlı olarak daim yaratımda birbirleri ile ilişkide varoluşlarında ikame, idare ve idame edilişlerinde de bu isme tanık olunur.

Cenabı Allah, yarattıklarını birbirine ihtiyaçlı kılmış ve birbirleri ile kaim etmiştir. Bu doğrultuda da birbirlerinden maddi ve manevi olarak beslenmelerini de olanaklı kılmıştır. Bu neden ile de **Mukit** ismini de hak eden olmuştur. Mukit, besleyen, yaratıklarının her türlü düzeyde ihtiyacı olan gıdaları veren anlamı taşır. Bu isimleri ile beraber doğada ve tinde kendi ile hayat veren Muhyi olduğunu da unutmamak gerekir.

Cenabı Allah'ın Bais ve Muid olması söz konusu olduğu içindir ki yaratımın sürekli oluşunda beslenme döngüsünde bu isim ile Cenabı Allah'a tanık olunabilir. Ayrıca tinde sıfat ve isimlere yükselmenin, gerçekleştirmenin gereği olan olay ve olguları da gıda olarak veren olmasında Cenabı Allah'a tanık olabiliriz. Tariklerde silsile ile Pirden, taliplere aktarılan manevi bilgi, ahlak, himmet, tasarruf vb. aktarılanda da Mukit ismi ile Cenabı Allah'a tanık olunabilir. Kültür ve medeniyet alanında değerler ile varoluşun gerçekleşmesinde de Mukit ismi ile Cenabı Allah'a tanık olunabilir.

Gıda, her ne kadar maddi düzeyde görülen olsa da kullarda sıfat ve isimlere yükselmenin de gereği olarak ihtiyaç duyulandır. Sıfat ve isimler ile ihtiyaç duyulan ise nurundan beslenmek anlamında Cenabı Allah'ın kendisidir.

Her düzeyde gıda döngüsü olarak beliren durumlarda büyümenin, çoğalmanın, yükselmenin, gelişimin, ilerlemenin gereği olarak da gerçekleşenlerde yaratımın gereği olarak beliren isimlere tanık olunur. Falik ismi gereği beliren bu isimlerden olan **Kabız** ismi, genel bir isim olup sıkan, tutan ve daraltan anlamına gelir. **Basıd** ismi de genel bir isim olup açan, yayan ve genişleten anlamını taşır.

Bu iki ismin maddi ve manevi yani doğada ve tinde karşılıkları vardır. Cenabı Allah, toparlar iken kabz eden, açarken de bast edendir. Bu iki ismi karşılıklarına bakıldığında birbiri ile kaim olan iki isim oldukları da görülür. Her kabz oluşta bastın gerçekleşmesi ve her bast oluşta kabzın gerçekleşmesi söz konusu olur.

Doğada kabz edilen her ne var ise sonuçta bast olmanın gereği olarak da kabz edilmektedir. Bast edilen ne var ise kabz olmanın gereği olarak da bast edilmektedir. Tinselde/ öznelde de sıkılma, daralma, tutma

anlamında kabz oluş; genişlemek, gizilde olanın açılması, salınması anlamında bastın da bir gereğidir. Açılma, genişleme anlamında gerçekleşen her ne ise açılanın erki sebebiyle sıkılma ve daralma anlamında kabza da sebeptir. Bu bağlamda "biz senin göğsünü genişletmedik mi" ayetinde geçen göğsün genişlemesi kabullerinden yana da geniş kılındığı anlamını taşır. Kabz ile bastın gerçekleşmesi, bast ile de kabzın gerçekleşmesi hareketinden bakıldığında, göğsün genişlemesi hangi düzeyde ise ona göre kabz edildiğini ifade edebiliriz.

Bu durumu en bilindik düzeyde ergenler yaşar. Bedenen açılırken, büyürken psikolojik olarak da daralma, sıkıntı bulmalar gerçekleşiyordur. Bu iki isim doğada ve tinde yaratımın iki belirimidir. Özellikle salikler bu iki isim gereğinde terbiye, imtihan ve tekâmül ederler.

Bu vb. isimlerin gereklerinde gerçekleşen yaratım üzerinden de **Hallak** ismi ile Cenabı Allah'a tanık olunur. Halik ismi vücuda getiren ilah anlamında ussal bir belirlenim olsa da Hallak ismi yaratımın kendisi üzerinden yaratıcıya tanık olmanın gereğidir. Yaratıyor oluşuna tanık oluşta Hallak oluşu ile görünüş bulmaktadır. Hallak, yaratan anlamını taşımak ile berber Halik isminin abartılı nitelemesi olduğu söylenir. Böyle olmak ile beraber yarattığını kendinde kendi ile vücuda getirir iken Falik ismi gereğinde değişim ve dönüşümlerde her an daim yaratımda olarak biçim veren ve kendinde var ettiğini açık ederken kudreti ile taşıyan, görünüşe getiren anlamını da içerir. Bundan olsa gerek ki Halik isminden farklı olarak yaratımın nasıl olduğunun içeriğine de haiz olan anlamda bulunur.

Cenabı Allah'ın Hallak oluşunda tanık olduğumuz, örneksiz yaratımında amaca bağlı olarak ve birbirine uyumlu olarak her şeyi belli bir kıvamda halk ettiğidir. Neden ve ereğe bağlı olarak hikmet üzeri gerçek kılmakta vücud veren olarak **Sani-i Hakiki**'dir. Bu ismi ile hem halik hem de halik olması ile vücuda getirdiğini eseri olarak da görünüşe taşıyandır, sergileyen/ serimleyendir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki Cenabı Allah **Mucid**'dir. Mucid, icad eden anlamını taşır. İcad etmek ise amaca bağlı olarak kullanılabilir olan bir nesneyi görünür kılmaktır.

Cenabı Allah, mahlûkatın varoluşu için olması gereken olarak **Mucib**'tir. Mahlûkatın varoluşu için olması gerekenleri yapan, halk eden, gerçekleştiren olarak da Mucib'tir. Mucib; icab eden, icabet eden anlamlarını taşır. İhtiyaç duyulana göre icabet eden anlamını da taşıdığı içindir ki en basit içerikte, dualara icabet eden anlamında okunmuştur. İhtiyacın istenmesine karşılık verilmesi ve ihtiyacın giderilmesi ile Mucib oluşta görünüş bulunur. Her ne kadar böyle olsa da Mucib ismi ile Cenabı Allah, icab eden yani gerekli olanları gerektiği gibi yerindeliğinde halk eden ve verendir.

Halik, yaratan demektir. Mucid ise icab edenleri -gerekli olanları- halk eden anlamında Mucib olması ile berber Halik ismine (vasfına) de haiz olunması ile amaca bağlı olarak kullanım nesnelerini -gerekenleri- vücuda getiren demektir. Ereğe/ amaca bağlı her yeni üretim, halk edeni Mucid kılar. Mucib ismi de hem doğada hem de tinde görülecek her türlü yaratımda görülecek olan bir vasıftır. Mucib olunmasına haiz olarak gerekli olanları vücuda getirmek Mucid olmaktır.

"Halik yoktan var kılandır; Mucid ise var olanı amaca bağlı değer olarak yeniden üreten, kullanım nesnesi kılandır" diyenler olsa da Cenabı Allah için yaratım amaca bağlı hikmet/ gerçeklik üzeri olduğu içindir ki erek belirimi nedeni ile her var olan, amacın gerçekleşmesinin bir gereğidir. Bu durumda Cenabı Allah Mucid olmayı zaten hak etmiş olur.

Halik demek, olmayanı, örneksiz ve öncesiz oluşunda yok iken kendi ile halk etmek demektir. Mucid ise halk zemininden hareket ile kulun yaratması düzeyinde yeniden üretmektir denilir ise kullanım nesneleri icad eden kulları üzerinden dahi Mucid ismi ile icad etmeyi, kolaylık sağlayan nesneleri/ donanımları var etmeyi vergisi olarak ihsan eden de Cenabı Allah'tır. Düşünce, Allah ile Allah'ın nuru ile kaimdir. Her icad edilen, bu nedenden dolayıdır ki Cenabı Allah'tan bir vergidir. Mucid isminin gereği olarak görünüş bulur. Amaca/ ereğe bağlı olarak her vücuda

gelen, ereğin gerçekleşmesinin gerekleri olarak Mucid isminde görünmeye nedendir.

Mucid isimi, Mucib ismi ile beraber okunması/ anlaşılması gerekendir. Mucid ismi, yaratımın başlangıcı ile beraber amaçsal oluş nedeni ile halk ettiklerini belli bir kıvamda/ donanımda ereğinde yaratırken farklı erek belirimlerinin de nesnesi kılması ile kazanılmış bir isimdir. "Kâinatı insan için, insanı kendim için halk ettim" derken de bunu görmekteyiz. Mühendislikte, AR-GE çalışmalarında, her ne icad edilmekte ise bu ismin belirimi olarak gerçekleşir. Cenabı Allah bu ismi ile mühendis olduğunu da göstermektedir.

Herkese gerçekleşme olanağı verir iken gerekli -icab eden- ortam ve imkânları vermiş olması nedeni ile de Mucib'tir. Mucib ismi, amaca bağlı olarak olması gerekenleri -icab edenleri- oluşa getiren, ereğe bağlı olarak nedenleri belirli kılan anlamını taşır. Mucib ismi gereği ile de olan biten her şey ereğinde gerçekleştirilir. Gerekenleri oluşturmak ve yapmak, amaca bağlı olarak erekte bulunmaktır.

Mucib isminin her ne kadar bu anlamlarda içeriği olsa da var oluşu önceleyen neden olarak olması gereken anlamında **Vacib** olunması ile **Vacib-ül Vücud** olan Cenabı Allah'ın, sıfat ve isim belirimlerinde erek oluşunda da Mucib olduğu görülür. Tinde varoluşun gereği olarak tekâmül edilmekte ve tekâmülün gereği olarak da sıfat ve isim belirimlerine göre varoluş bulunmakta ise Cenabı Allah erek belirimi ile de Mucib'tir.

Böylesi Mucib olması sonucunda hem varoluşunun nedeni olarak yaratıma yönelmek/ icabet etmek hem de erek beliriminde bulunurken kendisine yönelenlere/ icabet edenlere icabet etmesi nedeni ile Mucib'tir. Bu isim hem doğada hem de tinde varoluşun gereklerini halk etmek anlamında da tekvin sıfatının bir ismidir.

Mucib ismini; icab eden, icabet eden, gereken, gerektiği üzere yönelimleri, tepkileri, tavırları olan, gerekeni yapan vb. anlamlarından hareket ile okumak, daha geniş açıdan tevhitsel görü sahibi olmak için olması gerekendir. Klasik isim tanımlamalarından -uzaklaşmadan ama- farklı olarak her bir ismi ilke oluşu gereği ile evrensel belirimleri/ içerikleri

doğrultusunda okumak gerekir. Daha geniş içerikte derinliğine görüş sahibi olmak için de bu bir ihtiyaçtır/ ihtiyaç olmuştur.

Eskiler “talep edene icabet edilir” derlerdi. Bir hadiste “davete icabet ediniz” denilir. Bu ifadeler üzeri belirtmek gerekir ki insanın ilişkilerinde tinde varoluşun gereği olarak mucib olması gereklidir. Ayrıca hak olana, Cenabı Allah’a icabet etmek; şahıs varlık olarak hakikatin sahibi olan Cenabı Allah’ın da kullarına icabet etmesini gerekli kılar. Kullarının icabetine icabet etmek, sonuçta karakter ve kimlikte tinde varoluşun gereği olarak da gerekli olduğu içindir ki Cenabı Allah Mucib’tir.

Cenabı Allah, Rahim olması gereği ile de Kerim, Vekil, Şekür, Settar, Gafur, Gaffar oluşu gözetendir. Görülen o ki Rahman oluşunda rahmeti herkes için kılar iken Rahim oluşu, gayret gösteren, emek üreten, çabada bulunanlar için gerekli kılmaktadır. Rahim oluşundan da anlamak gerekir ki çaba göstererek gerçekleştirdiklerinden rahmete katılımcı olan her kişi, gerçek/ hak olandan yana sonuç alacaktır/ almaktadır.

Bunun için olsa ki bir hadisi kutside “Ben, kulumun benim hakkımda yaptığı zanna göreyim. O, beni zikretti mi onunla beraberim. Eğer o beni nefsinde zikrederse ben de onu onunkinden daha hayırlı bir cemaat içerisinde zikrederim. O bana bir karış yaklaşırsa ben ona bir zira (parmak uçlarından dirseğe kadar olan uzunluk birimi) yaklaşırım. O bana bir zira' yaklaşırsa ben ona bir kulaç (parmak uçlarına kadar yanlara doğru açılmış iki kol arası olan uzunluk birimi) yaklaşırım. O bana yürüyerek gelirse ben ona koşarım” denilir. Başka bir hadisi kutside ise “kulumun şevki (azmi) bana arttığında benim şevkim ondan daha fazladır” denilir. Rivayet edilir ki Davut nebiye vahiyle "Sevdiğinden bir şey saklayan sevgili hiç görülmüş müdür? İyi kimselerin, bana muhabbeti artar. Benim de onlara her an artmaktadır. Beni arayan bulur. Benden başkasını arayan, beni kaybeder. Kulumun en büyük işi benim muhabbetim olursa, onu kendi zikrimle rahatlatırım. Onu sever, aramızdaki mesafeyi kaldırır ve perdeyi aralarım. Herkes gaflet içinde beni unutmuş iken, o ayık olur” denilmiştir. Bu, gibi örnekler ile Rahim isminin Rahman isminden farkını da görmekteyiz.

**

Eser veren verdiği eserleri varlığına delil kılan olması gereği ile de Cenabı Allah **Müessir**'dir. Her türlü düzeyde ve biçimde vücuda getirmek ve vücuda getirirken kendiliğine eserleri üzerinden de karakter ve kimlik sahibi olarak görünüşe taşımak, Müessir olarak belirimde bulunmaktır. Sadece eser vermek değil, verdiği eserler üzerinden de görünüşe gelmek ile Müessir olunur.

Müessir ismi doğrultusunda görmekteyiz ki her şeye neden ve amaç belirimine göre bir ölçü, kıvam vermekte ayrıca emeğe, amaca bağlı olarak değer vermekte olması ile **Mukaddir**'dir. Her şeyi neden ve amaca bağlı olarak ereğinde gerçekleştirmesinin gereğinde düzene koyan, tertipleyen olması nedeni ile de **Mürettib**'tir. Bu yaratım belirimlerinde vücud verir iken yarattığını görünüşe taşımanın bir gereği olarak renk veren anlamında da **Mülevvin**'dir. Musavvir oluşun bir gereği olarak farklılıklarda ve çeşitliliklerde renk ve anlam veren/ oluşturan anlamında Mülevvin olduğunu da bilmek gerekir.

En güzel biçimde donatırken, rahmetini sergilerken de süsleyen, güzel kılan anlamlarında **Müzeyyin** ismi ile görünüş bulur. Bu isimler ile beraber güzellik ideası ile bakıldığında ise güzel kılan, güzelleştiren anlamında **Mücemmil** olduğu görülür.

Amaca bağlı olarak her olay ve olguyu belli bir kıvamda yaratması sebebiyle **Mukevvim**'dir. Amacına bağlı olarak her olay ve olguyu gerekliliğinde ve yerindeliğinde ilişki bütünlüğünde ereğinde gerçekleştirmesi ayrıca birbiri ile tamamlayan olması nedeni ile **Mekemmil**'dir. Bu isim ile işlerinde mükemmeliyeti gözeten olduğuna da tanık olunur. Mükemmeliyetçi olması nedeni ile olsa gerek ki eylemde iyi, amaçta ve bilgisinde doğru ve özellikle de sonuçta görünecek olan güzel ideasını erek belirimi olarak ilke edindiği görülmelidir.

Bütün yaratım isimleri ile bakıldığında da vücud veren, varoluşa getiren anlamında **Mükevvin** olduğuna tanık olunur. Her oluşta, şahsını sıfat ve isim belirimleri üzerinden görünüşe taşıyan olması nedeni ile de Mükevvin ismini, kendini de oluşa taşıyan olmasından sebebiyet hak eder.

**

Yaratım isimlerinin terkibinde olan bitene bakıldığında da **Cami** ismine tanık olunur. Cami, kendinde toplayan, bir araya getiren, buluşturan, birleştiren anlamlarına gelir. Yaratmanın âdetinden olup, mahlûkatın belli bir tertip ve düzen içinde bütünün bir parçası olarak bütünde varlık bulması anlamını taşır. İnsana, dünyaya, kâinata ve kendi içlerindeki sistem belirimi olan alanlara bakıldığında bu ismi ile iş gören Cenabı Allah'a tanık olunur.

Amaçta buluşturan, ilişkilendiren, kavuşturan anlamları ile de Cami isminde kendisine tanık olunur. Zorunluluk zemininde varoluş eşiklerinde toparlayan, ilke gereği de amaç belirimine göre her daim erekte seyir eder iken hem nesnel hem de öznel belirimlerde bütünlüğü koruyan/ sağlayan olarak Cami ismini kendinde muhafaza eder.

Bu isim yukarıda anlatıldığı içerikte anlam bulsa da Cenabı Allah'ın şahsında, bütün sıfatlarını öznelde bulduğu ve isimlerini kimlik belirimi olarak toparladığı anlamını da taşır. Cami ismi ile kendiliğinde karşıtlığa müsaade etmeden karakter ve kimlik belirimlerinde bütünlüğünü koruyan olduğuna tanık olunur. Muhit olması gereği, bütün mevcudatı kendinde tutan, toparlayan, ikame, idare ve idame etmesi nedeniyle ile de Cami'dir. Bu ismi ile Cenabı Allah'a, kendi varlığında kaosa müsaade etmeden, varoluşun gereği olarak bütünlüğün korunması prensibi gereği, işlerini gerçekleştirmekte olduğuna da tanık olunur.

Mevcudatta amaca bağlı değer belirimleri sebebi ile görünüş bulan karşıt oluşta gerçekleşen çatışkılı diyalektikte dahi ereğe bağlı olarak hak ve rahmet ilkesinin tesis edilmesinde yerinde ve gerekli oluşta iş görüldüğüne tanık olunur. Rahmet, tarihsel açıdan bakıldığında iyileştirmenin öncelendiği belirimde hak olan ile tesis edilmekte olandır. Gerçek, rahmetin genele yaygın tesis edilmesinin gereğidir. Gerçek olanın, genele yaygın kılınması ile rahmet her daim gazaba baskın gelir. Görülen o ki gazap diye görülen de rahmetin ön belirimidir. Tarihsel olarak görülen o ki karşıt ilişki belirimlerinde hem hak olan tesis edilmekte hem de hak olanın evrensel olması sebebiyle genele yaygın tesis edilmesi gereği ile rahmet sonuçta bulunan olmaktadır.

“Hak geldi, batıl zayi olacaktır” ve “rahmeti kendime farz kıldım” ayetleri ikili olarak böyle okunması gerekir. Böyle okunduğunda; ereğe bağlı amaçsal oluşta ilkesel oluş gerçekleşir iken Cami oluşa bu perspektiften de tanık olunur.

Demek istediğim o ki hak ve rahmet ilkelerinin öncelenmesi ile amaca bağlı olarak da hikmet gereği Cami olunduğuna tanık olunmaktadır. Bu durumda karşıtlık veya belirsizlik ilinek olup, amacın ereğinde gerçekleşmesinin bir gereği olarak yerindeliğinde ve gerekliliğinde gerçekleşmektedir. Tavır olarak bakıldığında da isim belirimlerinde, ilişkilerdeki girift oluşta katmanlı bir biçimde çeşitlenmenin gereği olarak görülür. Her karşıt belirimde isimler hem gereklilik hem ilişkilerde tavır çeşitliliği olarak belirir.

**

Yaratım isimleri ile beraber zikredilmesi uygun olan bir isim de **Vacid** ismidir. Vacid, isim olarak dilediğini yerine getiren, getirme imkânı olan, istediğini bulan anlamlarına gelse de dilediğinde dilediğini vücuda getiren anlamını taşır. Ayette “bir şeyi dilediğinde ol demesi yeterlidir” ifadesinde de Vacid olduğu, vücuda getiren olduğu anlamlı kılınır. Bu isim, dilediğini gerçekleştirmek anlamını içerdiği için, hiçbir şeye ihtiyacı olmayan içeriğinde de anlamlı kılınmıştır. Bu anlamda da zatında ve işlerinde mükemmel olan anlamında da okuyanlar olmuştur.

Cenabı Allah her türlü yaratmayı, yani hem doğa alanında hem de tinsel alanda beliren vücuda getirmekte mahir usta olması sebebiyle **Sani**’dir. Sani; yapan, işleyen, vücuda getiren demektir. Melekeler -özellikle dil-zemininde karakter ve kimlik belirimlerinde ilişkilerde ve değer belirimleri ile gerçekleşen tinde yaratımda ve doğada olan bitenleri yaratmakta neden ve erek belirimine göre ustadır. Buna da hem doğa hem de tin alanında açıkça tanık olunmaktadır.

**

Kendini potansiyelinde keşf etmek ve kendini keşfetmenin gayretini/ motivasyonu da heyecanda bulmak Cenabı Allah’ı **Azim** ismi ile

nitelemeye neden olmuştur. Bu ismin karşılığı olan kararlılık duygusunda yüksek özgüven sahibi olmak vardır. Azim, amaçsal oluşta ereğinde kendiliğin gerçekleştirilmesidir. Sonuç alamaya yönelik olarak da er ya da geç amacın ereğinde gerçekleştirilmesi kararlılığında bulunmaktır. Azim ismi ile hedef odaklı olmak, mahlûkatın da kaderi olmuştur.

Bundan olsa gerek ki başarı ve hedef odaklı olarak amaçsal oluşta kendiliği bulmak kaçınılmaz olmuştur. Ayrıca başarısız olmak, tahammülsüzlüğü de beraberinde getirmiştir. Tarihsel olarak insan gelişimi de bu isme bağlı olarak gerçekleşen sıçramalar ile gerçekleşir. Bu isim olmasaydı; değer odaklı yaşamak ve hayata anlam katmak mümkün olmazdı.

Potansiyelini gerçekleştirirken ve ürün verirken kendini keşf etmenin ve bu durumu sürekli kılmanın isim belirimi Azim olmuştur. Heyecan, şevk, aşk vb. bu ismin asli duyguları olup hırs, aç gözlülük, menfaate dayalı olarak hedef gözeterek sonuç alma gayretinde bulunmak bu ismin zılli duygu belirimleridir. Her mevcudun varoluşunu gerçekleştirmeye çalışması ve sonuçta hedef gözetleyerek gayret bulması bu ismin gereğinde gerçekleşir. Her mevcut, bu ismin gereğinde kendini gerçekleştirir iken keşfetmenin seyrindedir.

Azim ismi irade sıfatının bir belirimi olup, amaçsal oluştaki hareketi ifade eder. Amaç er ya da geç gerçekleşecektir. Sonuçta ise kendiliğin zati değil de potansiyellerine bağlı olarak keşfedilmesi, kendilik alanında galip olmak ile **Fettah** oluşu sonuçta bulmaya nedendir. Fettah, açan, başarıya ulaşan, zafer kazanan anlamlarını taşır. Fettah ismi Azim isminin bir sonucu olup, kendi varlığını potansiyellerinde gerçekleştirirken -açarken/ dışlaştırırken- sonuçta kendiliğinden yana başarı elde etmesinde ilk olarak belirir. Bu durumda kendisine **Fatih** de denir. Cenabı Allah, Azim ismi gereği Fatih ismini, her başarısının sonucunda bulandır.

Yaratımdan sonra kendisinde her ne setr olunmuş olarak batın ise nesneleri üzerinden kendini gerçekleştirirken açan olarak da Fettah'tır. Her isim bu bağlamda gerçekleşme olanağı bulduğunda, varoluşun bir gereği ve nesnelerine galip oluşun sonucunda ereğinde gerçekleşir iken Fettah isminde toparlanmış ve bu ismin görünüşünün de bir gereği

olmuştur. Kulları/ mahlûkatı üzerinde isimleri ile her daim galip oluşu sebebi ile Fettah oluş korunur.

Cenabı Allah kendi hakikatini peyderpey açan/ indiren olması ile de Fettah isminde görünüş bulur. Ayrıca mahlûkatın tekâmül sürecinde, her alanda en yetkin biçimde kendisini sıfat ve ilahi isimleri ile görünüşe taşırken de Fettah olduğuna tanık olunur. Tarihte gelişimde de ereğe bağlı en ideal biçimde her alanda görünüş bulunur iken Fettah oluşun gerçekleştiği görülür.

Fettah ismi, nesnelerine bağlı olarak da düşünüldüğünde iradenin sonuçta nesneleri üzerinden galip olarak gerçekleştirileceği, başarının kaçınılmaz olduğunun anlamını taşır. Bu isim, Cenabı Allah istediği, vaat ettiği her ne olursa olsun sonuçta gerçekleştireceğine, setredilmiş olanı açacağına işaret eder.

Fettah, kullarının gerçekleştirdikleri üzerinden setr olunmuş potansiyellerin galip sıfat olarak açılması ve başarı elde edilmesi ile görünüşe taşınması anlamını da içerir. Sonuçta, setr olunmuş potansiyellerin açılması ve hedef odaklı olarak kullanılması ile başarıyı veren Cenabı Allah'tır.

Feth, sadece amaç nesnelerini açmak, üzerlerine galip olmak ve başarı/ zafer elde etmek değil, hayr üzeri oluşu koruyarak üstün başarı ve erdemler ile gönülleri feth etmek anlamını da taşır. Cenabı Allah bu bağlamda iman edenlerin gönüllerini feth etmiş **Habib** olması ile de Fettah'tır.

Cenabı Allah, Fettah ismini kulunda göstermek isterse yardımcı olan, başarı veren, zafer ihsan eden anlamlarında **Nasir**'dir. Nasir olması gereği ile kendisinden yardım istenilen, eminlik ve selamet veren anlamında **Zel Eman** ismini de hak eder. Bu durumda kendisinden yardım beklenen, ihtiyaçlı olunan, yardımına başvurulan anlamında **Müstean** ismi ile de kullarının sığınağıdır. Bu isimler ile bakıldığında da zorlukları hafifleten, gideren **Muhevvin** olduğuna tanık olunur. Her zorluk ile beraber fıtrata ve gayrete bağlı olarak kolaylık veren olması nedeni ile de **Müsehhil** olduğunu da bilmek gerekir.

Koşullar karşısında ihtiyaca bağlı himmet etmesine dair görünüş bulan yukarıdaki isimler doğrultusunda birine/ birilerine himmet/ yardım vücuda getirildi mi -ulaştı mı-, ve sonuçta başarı da verilecek ise kulu üzerinden Fettah olarak kendisini görünüşe taşır. Fettah oluşun her beliriminde hem galip, üstün hem de hayrı gözeterek fazilet (erdem) sahibi oluşunda **Fadıl** olmak ile beraber **Aziz** ismini hak eder. Aziz, üstün vasıfları ve başarıları ile galip olandır. Hayr ve erdem sahibi oluşu ile beraber de iman, muhabbet vb. ile kendisine -en çok- rağbet edilen anlamlarını taşır. Bütün mahlûkatın rağbet ettiği en yüksek ideal olarak Aziz oluşunu her daim korur.

İnsanlık âleminde de nesneleri üzerinden elde edilmiş başarı, şöhret, popüler olmak ile rağbet edilmek, bu ismin zılli görünüşlerindendir. Hayr üzeri fazilet sahibi olmak ile hatırı sayılır, sözü geçen ve rağbet edilen olmakta ise asli düzeyde bu isim görünüş bulur. Velayet düzeyinde velilik elde etmek, yönetici olarak halkın rağbetine, muhabbetine mazhar olmak, milli duyguları canlı kılan başarılarda bulunmak, erdemleri gerçekleştirmek sonucunda salih olarak Allah'ın ve meleklerinin rağbet ettiği kul olmak bu ismin görünüş belirimlerindendir. Kur'an'da "Muhakkak ki Allah ve melekleri, Nebî'ye salat ederler. Ey iman edenler, siz (de) O'na salat edin! Ve (O'na) teslim olarak selam verin (Selamı tesis edin)" ayetine bakıldığında; Allah katında insanın aziz kılınmış olunduğu da görülür.

**

Övünç (Hamid), öz güven (iman), başarı azmi (Azim), sonuçta Aziz olmak ve gerçekleştirdikleri ile Cenabı Allah **Kebir** isminin de sahibidir. Kebir, büyüklük, ululuk sahibi olmak ile hak ettiği isimdir. Övünç, kendi varlığından emin oluş, başarma azmi ve gerçekleştirdikleri sonucunda özgüven sahibi olma duyguları Kebir isminin öznelde gerçekleşmesinin belirimleridir.

Kebir, varlık ve varoluş dayanağı yine kendi olduğu içindir ki görünüş bulur. Her büyüklenme durumu nesneleri üzerinden veya kendilik vasıfları ile gerçekleşir. Varoluş nesneleri üzerinden büyüklenmek, öznel olarak

kendine değer kattıkları ile gerçekleşir. Varoluş nesnelerini varlığına dayanak alarak büyüklenmek ise zılli olarak bu isimde görünüş bulmaktır. Cenabı Allah ise varoluş nesnelerini kendine dayanak almaktan farklı olarak varoluş nesnelerini kendine değer olarak katışında ve varoluş nesneleri üzerinden büyüklüğünü yani Kebir oluşunu asli biçimde görünüşe taşır. Öz kendiliğinden, kendi varoluş vasıflarını dayanak alarak da büyüklenmekte ise asli olarak Kebir oluşunu bulur.

Öz kendilik ve gerçekleştirilen vasıflar ile kazanılan öz güvende büyüklük bulmak, Kebir oluşta görünüşe gelmektir. Kebir ismi, şahsın varlık ve varoluş dayanaklarını kendiliğinde bulması ile gerçekleşir. Kendi varlık belirimleri değil de varoluş nesneleri üzerinden haksızca kendine mal edilenler ile kebir ismini bulmak ise haksızca kendini kutsamış olmak anlamında kibirlenmektir.

Kebir, kendiliğin öz varlık belirimlerinde ve gerçekleştirdiklerinde değer olarak görünüş bulunmasında belirir. Cenabı Allah Fail-i Mutlak iken haksızca kendine mal edilenler ile kibirlenmek ise gizli şirkte kendini kutsamaktan öte değildir. Bu, kullar için olup, Cenabı Allah için kendiliğinde şirk olmayacağı içindir ki Kebir olmak, olması gerektiği gibi gerçekleşir. Cenabı Allah Kebir ismini, kendi varlık ve varoluş belirimleri ile yine dayanağı kendi olmak kaydıyla öz güven ediniminde ve ulûhiyet ve rububiyet belirimlerinde büyüklüğünü tinsel/ öznel oluşta görünüşe taşımakta bulur.

Bu ismi, irade sıfatının bir belirimi olarak ele almamın sebebi, Kebir ismi ile kendiliğin, Ben oluşta görünüşe taşınması iradesinin gösterilmesidir. Bir ayeti kerime de “Muhakkak ki Benim Ben Allah, Benden Başka ilah yoktur” denir. Bu ayet, Ben olunması içeriğinden tutun da İlah ismi vb. üzeri birçok düzeyde anlamlı kılınabilir. Bu ayete Kebir ismi ile dikkat edilecek olursa eğer kendiliğin Kebir oluşta görünüşe taşındığı ve bunun iradesinin ifadede Mütekebbir olarak gerçekleştirildiği görülür. Ayrıca varlık olarak vasıflarından emin oluş -özgüven bulmak- ve varoluş nesnelerinin değil, kendi varlığının dayanak edinilerek kendiliğin, Kebir isminin anlam içeriğinde görünüşe taşındığı görülür. Asıl olarak Kebir oluşu hak etmek de

böylesi gerçekleşir. Bu ayet ile Cenabı Allah'ın mutlak benlik sahibi olması anlamında **Mütekebbir** olduğuna da tanık olmaktayız.

Kebir, varlık ve varoluş belirimlerinde öznel düzeyde kibriya (büyüklük) sahibi olarak görünüş bulmak anlamı taşır. Mütekebbir ise kendini kibriya beliriminde buldukları ile mutlak benlik sahibi olarak görünüşe taşımak anlamını içerir. Kendine değer olarak kattıklarını kendiliğine ait kılarak kendilik bilincini kibriya zemininde oluşturmuş olarak Mütekebbir oluşta kendilik görünüşe taşınır. Mütekebbir olmak ile çoklu karakter belirimlerinde kendilik bilinci ben oluşta hem korunur hem de metin yani sağlam kılınır.

Nedenini kendinde bulmadan ve kendine haksızca mal ettikleri ile Kebir oluşu bulan kibir sahipleri ise nedenlerini ve kendilerine mal ettiklerini yitirdiklerinde, zillet sahibi olarak kendilerini bulurlar. Azazil ve daha nicesinde görülen de böylesi kibirdir. Böylesi kibirde bulunmakta iken çoklu karakter belirimlerinde tavır geçişlerinde bulunmakta da zorlanılır. Gizli şirke düşülmüş olunması nedeni ile de öz varlıkla bağıntılı oluşta bulununluyor olunsa da ikilikte bulunulur iken yakinlikten mahrum kalınır.

Kibir genel olarak makam, mevki, servet sahibi olmak ile kişinin nefsinde bulduğudur. Asıl olan ise ilke gereği hayr üzeri gerçekleştirilen/ başarılanlar ile kendiliğin görünüşe taşınır iken yine kendiliğin dayanak alınarak özgüvende Kebir isminin tesis edilmesidir. Böylece bu ismin asli belirimi ile kendilik, nesneleri ile örtünmeden kutsiyetinde yani arı olarak görünüşe taşınmış olunur. Bu durumda gerçekleşen kendiliğin kutsanması değil, kendiliğin kutsi oluşunda görünüşe taşınmasıdır.

Cenabı Allah Kebir ismini, olağan varoluş seyrinde kendini gerçekleştirdikleri ile doğal olarak bulur. Kendini ulûhiyet ve rububiyet belirimlerinde gerçekleştirdikleri üzerinden Faili Mutlak olarak Mutlak benlik, sıfat, karakter ve kimlik belirimleri sahibi oluşunda görünüşe taşıdığında ise Mütekebbir olmakta bulunur. Her ismi ile gerçekleştirdikleri üzerinden benlik sahibi olarak kendini Mütekebbir oluşunda görünüşe taşır.

Mütekebbir ismi, kendilik belirimlerinde kibriya (büyüklük) sahibi oluşunda kararlı olduğunun da göstergesidir. Kendiliğini değer olarak görünüşe taşıması da bu ismi ile anlam bulur. Varlık ve varoluş belirimleri olarak karakter, kimlik belirimlerinde kendiliğin mutlak benlik sahibi olarak görünüş bulmasında, Mütekebbir oluş gerçekleşir. Zaten sınırsız varoluş belirimlerinde, gerçekleştirdikleri/ başardıkları sonucunda varoluşun, kendiliği ile gerçekleştiğinin idrakinde hak sahibi olarak kibriya sahibi olmak -büyüklenmek- kaçınılmazdır.

Kendiliğin, yine kendi tarafından büyüklenmesi, nesneleri ile böbürlenmek değil, gerçek olan varlık sıfatları ve varoluş belirimleri ile kendiliğin görünüşe taşınmasıdır. Varlık sıfatları, varoluş belirimleri ile Cenabı Allah, mutlak kibriya belirimi olan Benlik sahibi oluşunda Mütekebbir'dir.

Faili mutlak oluşunda gerçekleştirdikleri üzerinden Hamd edilen olması ile de Mütekebbir oluşunda onanandır. Zatı, sıfatları, karakter ve kimlik belirimlerinde görünüş bulurken, kendini gerçekleştirirken önünde durulmasına olanak bulunulmayan olarak da Cenabı Allah Mütekebbir'dir. Önünde durulamayacak sıfat ve karakter sahibi olduğuna tanık olunduğunda, Mütekebbir olduğuna da tanık olmuş olunur. İlah oluşunun her beliriminde mahlûkatı üzerinde galip olması nedeni ile de Mütekebbir'dir. Kendisine zatında, sıfatlarında, karakter ve kimlik belirimlerinde rakip olunmayacak olması nedeni ile de Mütekebbir'dir.

Mütekebbir ismine, asli düzeyde devlet oluşumunda kurumsal düzeyde tanık olunacağı gibi devlet çatısı altında çalışan görevlilerin genelinde makam sahibi oluşlarında görülen büyüklenme duygusunda da zılli belirimi ile tanık olmak mümkündür. Haksızca kendiliğe mal edilenler ile büyüklenmenin gerçekleşmesinde, bu isim zılli düzeyde görünüş bulur.

Cenabı Allah ise Fail-i Mutlak olması nedeni ile her gerçekleşen olay ve olgu üzerinden sıfat ve isim belirimlerinde kendine/ benliğine mal ettiği ve kendine değer olarak kattıkları ile Mütekebbir oluşta görünüş bulur. Her başarı, gerçekleştirilen, üretilen ve emek sahibi olunanlar üzerinden

kendiliğin mutlak bir biçimde karakter ve kimlik belirimlerinde görünüşe taşınması ve onanması Mütekebbir olarak görünüşe nedendir.

Kebir ile Mütekebbir isimleri aynı kökenden olmak ile birçok ortak anlam taşısalar da ikisi arasındaki en önemli fark: Kebir isminde, vasıfları ve gerçekleştirdikleri ile öznel düzeyde büyüklüğün görünüşe gelmesidir. Kebir ismine bağlı olarak da her vasfın ve gerçekleştirilenin benliğe katılımcı olarak mutlak benlik sahibi oluşunda kendiliğin görünüşe taşınması, Mütekebbir olarak görünüşte bulunmasıdır.

Kibriya öznel oluşunda asli veya zılli düzeylerde kullarda görünüş bulsa da Cenabı Allah, önünde durulmayan ve rakibi olunamayan vasıfları ile galip oluşunda Mütekebbir olmayı biriciklikte bulur. Kur'an'da kibirlenmemek gerektiğinin öğüdünün verilmesinin bir nedeni de Mütekebbir isminin Cenabı Allah'ta vasıf karşılığının bulunmasıdır.

Tevhidi özümsemiş İslam milletinde -halk arasında- sıkışılan durumlar karşısında "Allah büyüktür" denilir. Bu denilir iken sıkışık olunan duruma göre Kerim, Adl, Rahim vb. oluşunda, dolaylı olarak Cenabı Allah anılmış olunur. Cenabı Allah her karakter belirimi ile kibriya sahibi olduğunu her hangi bir biçimde görünüşe taşır/ taşıyabilir. Önemli olan ise O'nun sıfat ve karakter belirimleri Fail-i Mutlak oluşunda gerçekleşir iken O'na ait vasıflar ve haksızca kendimize mal ettiklerimiz ile kibirlenmememizdir. Mütekebbir isminin karakter belirimi sebebiyle olsa gerek ki halk arasında "kibirlenme padişahım senden büyük Allah var" atasözü ve "gayretullaha dokunur" deyiminde de sıkça kullanılır. Kendine mal edilenler ile haksızca büyüklenebilir ama Cenabı Allah'ın Mütekebbir olduğu da unutulmamalıdır. Bu isim ile varoluşta hak ve hadlerin gözetilmesine dikkat edilmesi gerektiği dersini de edinmek gerekir. Ayrıca adalet sıfatı gereği ile hak ve had belirimlerine dikkat ederek, adalet sıfatının kısas/ karma belirimine göre sonuçlar doğrultusunda yaşamak da gerekir.

Kebir ve Mütekebbir isimlerine bağlı olarak belirtmek gerekir ki sonuçta beliren hak/ gerçek sıfat ve isimler, Cenabı Allah'a kendisinden daha büyüğü olmayan olarak tanık olmaya nedendir. Kendisinden daha büyüğü ve dengi olmayan anlamında Cenabı Allah **Ekber'**dir. Ekber ismi genelde,

tekbir getirmek anlamında Allah ismi ile beraber "Allah'u Ekber" ifadesinde kullanılır. Tekbir, ubudiyet belirimi olarak kulu tarafından Cenabı Allah'ın ulûhiyetinin ifade edilmesidir. Hamid isminin de belirimlerinden olarak görünüş bulur.

**

İrade etmek, amaçsal oluşta özne olarak kendini bulmaktır. Amaç belirimlerine göre ise nedenlerini belirli kılan özne oluşta amacı ve amacı gerçekleştirme nesnelerini değer kılmış olarak değer üretmenin gereğidir. Cenabı Allah, irade ettiğini gerçekleştirme kudretini kendinde bulduğu içindir ki **Kadir**'dir. Kadir, her ne kadar kudret sıfatının isim belirimlerinden olsa da gerçekleştirdiklerinde, sonuçta değer de üretirken değer oluşu bulan anlamını taşır.

İrade kudret, erk belirimi ile gerçekleşirken/ görünüş bulurken her gerçekleştirilen, iradeye bağlı olarak da emek belirimi olması ile beraber değer olması özelliğinde, Cenabı Allah'ın Kadir ismin de hak etmesinin gereği olur. Kadir oluş, değer üretirken gerçek değer olarak kendiliğin görünüşe taşınmasıdır. Değer üreten değer oluşu ile Kadir olmak, sonuçta kendiliğin gerçekleştirilmesi iradesi doğrultusunda her şeye -her yaratıma- gücü yeten oluşunda keşfederken değer olarak da bulmaktır.

**

Cenabı Allah, iradesini kudret/ erk belirimi olarak bulur iken varoluşun, yaratımın gereği olan yasa ve ilke gereği amaca bağlı hareket eder. Amaca bağlı olarak nedenleri belirli kılan ve nedenleri amacın gerçekleşme nesneleri olarak kullanan oluşu ile **Muktedir**'dir. Bu isim mutlak iktidar sahibi olunduğunun belirimi olup iradesini sonuçta er ya da geç gerçekleştireceği anlamını taşır. En basit anlamı ile her şeye gücü yeten ve iradesini azim ile gerçekleştiren anlamını içerse de mutlak iktidar sahibi olarak iradesini gerçekleştiren, her şey üzerinde iktidar sahibi olarak tasarruf sahibi olan anlamını taşır.

Bu isim de Kadir ismi gibi kudret sıfatının isimlerinden olsa da irade sıfatı ile bağıntılı oluşu nedeni ile bu sıfatında belirimlerindendir. Zaten şahıs

varlık olarak her bir sıfat ve ismi, birbirleri ile bağıntılı olmaları nedeni ile kesinlikle böyledir nitelemesi ile belli bir kategoride -sabitede/ değişmezde- ele almak yanlış olur. Bağıntılı oluşlarında birbirlerine indirgenebilir olmaları sebebiyle de eksik bir yaklaşım olur. Böyle olsa da zat, sıfat belirimlerine göre isimleri bağıntılı oluşlarında ele almak, sıfat ve ismin anlam dünyasında belli bir disiplin edinmek için olmasa da isimler ile oluşturulacak anlayışta daha doğru bir varlık görüşü kazanmak için gereklidir. İsim tertiplerinin felsefi olmaktan uzak olarak ayrık ele alınmasındaki sorunsal olan yaklaşımlarını da aşmak için gereklidir. Bu çalışmada da elimden geldiğimce dikkat ettiğim yöntem de budur.

Cenabı Allah sıfat, karakter belirimi olan isimleri ile her alanda kamunun tanrısı olması sebebiyle de iktidar sahibidir. İktidar olmak, her alanda kendini görünüşe taşımak anlamına gelir ki Muktedir oluşu, her alanda iktidar sahibi oluşunu bulması içeriğinde de anlamlı kılınmalıdır.

Bu isim ile görülen o ki irade iktidar oluşta ereğini bulmaktadır. Her alanın kendi ilkesine bağlı olarak ereğinde başarının yakalanması da o alanda muktedir olunduğu anlamını taşır. Azim ismi, hedef odaklı olarak işlerini ereğinde sonuçlandıran anlamını taşıyor iken Muktedir ismi de sonuçta başarının kendisine ait olduğunu, iktidarı dâhilinde işlerini ereğinde gerçekleştirdiği anlamını taşır.

Cenabı Allah muktedir olmak ile beraber **Vali**'dir. Vali, gözeten, tedbir üzeri idare eden, yöneten anlamlarını taşır. Cenabı Allah olan bitende her şeyi ikame, idame ve idare etmesi ile Vali'dir. Vali oluşu nedeni ile de varoluşun gereği olarak tertip ve düzenini sağlatan, yaşam alanlarında varoluşun olması gerektiği gibi olmasını sağlayandır.

Vali isminin bir belirimi olan, amaca bağlı olarak olması gereken işleri önceleyerek olması gerekenleri kullarına buyuran/ emreden ve yaptıran anlamında, **Amir** ismi ile de görünüş bulur. Kur'an'da "De ki" ifadesi ile dahi amir olduğunu görmek mümkündür. Helal ve haramları belirli kılması dahi bu isimde görünüş bulmasına nedendir. Bu isim ile anlaşılan o ki işlerinde amaca/ ilkeye bağlı olarak disiplini önceleyendir.

**

İrade sıfatının bir belirimi olan **Melik** ismi de Muktedir ismi ile okunduğunda anlam kazanır. Melik; hükümdar, padişah, sahip oldukları üzerinden hüküm sahibi olan demektir. İktidar sahibi olarak Muktedir olmak, sahip ve yönetici olmak anlamında Melik oluşu da beraberinde getirir. Cenabı Allah'ın Melik oluşu, emek verdiği üzerinde hak sahibi olarak tasarruf etme, iradesini yerine getirme anlamını da taşır. Melik sahip oldukları üzerinden iradesini yönetici olma vasfı ile yerine getirendir. Hak ettiklerini, sahiplenme duygusu ile değer olarak kendine katan ve değer belirimlerine göre iradesinin gerçekleşmesinin nesnesi kılandır.

Cenabı Allah'ın Melik oluşunda, hak etmeden hak etmediğinin sahiplenilişi söz konusu değildir. Cenabı Allah, hak ettikleri üzerinden hak ettiklerini değer kılışında sahiplenmesi sonucunda Melik oluşunu bulur. Melik oluşunda da **Malik** olandır. Malik olarak sahip oluşunu sürekli kılmayı Muktedir vasfı ile bulur iken Melik olmayı hak etmiş olur.

Yöneticilik, servet sahibi olmak vb. bu isimlerin görünüş biçimleridir. Gerçekleştirdikleri üzerinde hak sahibi olarak ürettiklerine, amaç belirimine göre Melik olmak ve alan belirimlerine ilkesi gereği varlık vasıfları ile Malik olmak, asli düzeyde gerçekleşir.

Malik ismi, kendi vasıflarına hâkim olmak anlamını da taşır. Kendi vasıflarına Malik/ sahip olmayanın Melik olması da söz konusu olmaz/ olamaz. Amaca bağlı irade edilenin gerçekleştirilmesinde vasıflarını kendilikte bütünlemek Malik oluşun ilk belirimlerindendir. Amaca bağlı olarak iradenin gerçekleşme nesnelerini kullanmak da Malik isminin belirimlerindendir. Malik ismine bağlı olarak özneler arası ilişkilerde, koşul, ihtiyaç ve beklenti durumuna göre yönetici olmak, Melik ismini görünür kılar.

**

Melik (yönetici) oluşunda Muktedir vasfı ile Malik olmak gerçekleşir iken varlığını gerçekleştirmenin nesnelerinin ve alanlarının da olması gerekir. Bu da mevcudat alanını mülk olarak bulmak olur. Cenabı Allah, yaratıkları ile oluşturduğu alanları Malik oluşu nedeni ile mülkü kılar. Bu nedenle kendisine **Malik-ül Mülk** de denir. Mülk, varoluşa neden, dayanak kılınan

demektir. Allah için mülk, tinsel/ öznel düzeyde varoluşunun dayanağı olmaktan daha çok kendini sıfat ve isimleri ile gerçekleştirmenin alanıdır/ aracıdır. Malik-ül Mülk ismi ile Allah, mülk alanı olan kâinatın yegâne sahibi olduğunu da beyan etmiş olur.

Bu isimle anlaşılması gereken bir durumda mülkün Allah'ın olduğunun idraki ile yaşananlara dikkat edilmesi gerektiğidir. Mülk Allah'ın ise her yaşananın sonuçta karşılıklarını görmek de hak olur. Ayrıca mülkü üzerinden gerçekleştirilenler ile edinilen, ilerleme, gelişim, yükselme ile Cenabı Allah'a tanrısal belirimlerini yaşarken uzanmanın da yolu edinilmiş olunur. Mülk, Cenabı Allah'ı bulacağımız değil, ayet/ delil belirimleri ile ussal olarak bilebileceğimiz alandır. Ayrıca varoluş amaçsal oluşta gerçekleşir iken nesnelerinin belirli kılındığı alan olarak gerçekleştirilenler üzerinden Cenabı Allah'ı bulmak, mülk zemininde yaşananlar ile mümkün kılınmıştır.

Cenabı Allah, gerçekleştirdiği vasıflarının gereği olarak yarattıklarını, hak edilmiş değer olarak sahiplenmiş olması ile kendine katan olması anlamında da Malik-ül Mülk' tür. Mülk, iradeye bağlı olarak vasıfların belirdiği, gerçekleştirildiği değer alanıdır. Malik olmak ile de hüküm sahibi olunan alandır. Bu bağlamda Cenabı Allah'a kudreti ile egemen -saltanat sahibi- olan anlamında **Sultan** da denilmiştir. Sultan olmasının bir gereği olarak da mülkünde ve işlerinde sınırsız nüfuz sahibi olarak yerleşik olan anlamında **Mekin** ismi ile de bilinir.

**

Cenabı Allah mülkünde, yaratıklarının her türlü ihtiyacını gideren, veren olarak **Rezzak**'tır. Maddi ve manevi olarak her türlü ihtiyaç beliriminin ortamını, koşullarını sağlayan Cenabı Allah'tır. İhtiyaç, yönelim, beklenti sonucunda gayret ile rızkın karşılanması, mahlûkatın birbiri ile bağıntılı oluşta bulduğudur.

Cenabı Allah maddi ve manevi olarak rahmeti önceler iken mülkünde sahip olduklarını sakınan değil, varoluşun gereği olarak bahşedendir. Bunun içindir ki kendisine hibe eden, bahşeden anlamında **Vehhab** da denilmiştir. Vehhab, karşılık gözetmeden hayr üzeri olan, bahşeden

demektir. Nimet deryasında her şeyin bahşedilmiş bir nimet olduğu düşünüldüğünde Rezzak olanın Vehhab olduğuna da tanık olunur. Böyle olsa da Cenabı Allah, dilediğine hikmeti gereği ile dilediği gibi bahşedendir. Hikmeti gereği ölçü üzeri rızıklandırandır.

Kanaatim o ki Rezzak oluş, yaratımın gereği olarak bulunan olsa da Vehhab oluş, ubudiyette çalışmanın sonucunda bulunandır. Çünkü her kader, çalışmaya bağlı olarak yaşanıyor iken çalışmanın sonucunda fazlası ile bahşetmek Cenabı Allah'ın rahmeti öncelemesi sebebiyle şanındandır. Her hayra bire on mükâfat (sevap) veriliyor olması da Vehhab isminin bir gereğidir. Eskilerin, hizmette olmak ile Allah'a ermekten kasıtları da Vehhab ismi gereği ile emeğin fazlası -bereketi- ile ihsan düzeyinde karşılık bulmasıdır.

İnsan kazandığını sanır. Aslında ise her kazanılan Vehhab ismi gereği ile hep bahşedilendir. Bundan olsa gerek ki insandan beklenen şükürdür.

İrade sıfatı, öznelde kimlik beliriminde görünüş bulmada, ereğinde gerçekleşir. Bu nedenledir ki kimlik belirimi olarak her isim -varlıkta olan ve gerçekleştirilen üzeri olsa da- ubudiyet üzerinden kendiliğin görünüşe taşınması iradesinin biçimlenişi olarak görünüş bulur. İrade sıfatı dâhilinde belirttiğimiz isimler, iradeyi önceleyen isimler olmaları nedeni ardın sıra ele alınmaktadır.

**

İrade sıfatının en belirgin olarak biçim kazandığı isimlerden olan **Rabb** ismi de iradesine itaat edilen, sözü yerine getirilen ulu kişi, efendi anlamlarını taşır. Rab sözü gerçekleştirilmesi gereken, iradesine itaat edilendir. Ubudiyeti belirli kılan en temel isimdir. Kul, Rabbi olarak Allah'ı bilmekte, iradesine bağlı olarak sözünü yerine getirmekte ise müslim oluşu en alt basamakta bulur.

Eskilerin önem verdiği bu isim, iradesini mutlaka yerine getirdiği içindir ki sıfat ve isim belirimleri, zorunlu olarak yaşanan anlamını taşır. Yaratılmış olan her mevcut, istidadı olan sıfat ve isimleri zorunlu olarak yaşamak zorunda kalır. Bu nedenledir ki her sıfat ve ismin gerçekleşmesi üzerinden

Cenabı Allah Rabb oluşunu bulur. Rabb olarak hangi sıfat ve isimleri ile kendini görünüşe taşımakta ise her bir sıfat ve ismi ile de ilah olarak galiptir. Bu anlam içeriğinde eskiler; Rabb ismi için, hangi sıfat ve isim üzeri mahlûkatının fıtratını, karakterini, yönelimlerini ve eylemde gerçekleştirdiklerini belirli kıldığı içindir ki terbiyeye gelen anlamında kullanmışlardır. Cenabı Allah Rabb belirimi olan ilahlık belirimleri ile mahlûkatının terbiyesini belirli kılandır.

Kur'an'ın ilk ayeti olduğu belirtilen "yaratan Rabbin adı ile oku" denilir iken ilim sıfatını farz kılması ve Alim ismi ile terbiyeye geldiğini işaret eder. Bu durumda her türlü düzeyde okumak, ilim öğrenmek ile Alim oluşun erek olarak hedef seçildiği de görülür. Bu durum, duyu, sezgi, irade, duygu, us, vicdan vb. belirimler ile okumayı farz olarak bulan insanın her varoluş aşamasında görünüş bulur. Tarihsel olarak da insanın, Alim ismi gereği ile ilerleme, gelişim ve yükseliş bularak tarih olgusal oluşunu bulması da ayeti doğrular.

Böyle olmak ile beraber "yaratan Rabbinin adı ile oku" denilir iken fıtratın, varoluşun gerçeği olan terbiye sıfatının, isminin gereğinde okumada bulunulacağı ifade edilmiş olunur. Her bir kişi, kendi terbiyesini belirli kılan sıfat ve isim üzeri zorunlu olarak okumalarda bulunur. Anlam ve değer dünyasında edindikleri ile de insan olmayı bulur. Fıtrat gereği Rabbini has sıfatı ve has ismi üzeri belirli oluşta bulan her kişi, terbiyesini -varoluş ahlakını-, tanrısal olanı yaşamakta bulur. Bu, her bir kişinin öznelde özgün olarak terbiye -ahlak- bulduğu anlamında da anlaşılması gerekendir.

Mevcudun, karakterini, yönelimlerini, eylemlerini kendi doğrultusunda belirli kılan her sıfat ve isim, potansiyel oluşunda gerçekleşme erkinde görünüş bulduğunda irade belirimine haiz olarak biçim kazanır. Eylemde, ürün vermede ve verilen ürünler üzeri değer belirimlerinde gerçekleşen ilişkilerde de gerçekleşme olanağı bulur. İşte Rabb; terbiye -ahlak- beliriminde iradesi, zorunlu olarak bulunan ve gerçekleştirilen olması ile görünüş bulandır. Her mahlûkun terbiyesini bu biçimde verirken **Rabb-ül Erbab** 'tır ve kamunun tanrısı oluşu böylesi de bulduğu içindir ki Rabb-ül Âlemin'dir.

Cenabı Allah Rabb ismi ile mahlûkatının kendileri dışında bulacakları değil, kendileri üzerinde bulacaklarıdır. Rabb-ül Âlemin ismi ise sıfat ve isim belirimleri ile yarattıkları üzerinden tanık oluna bilineceği/ biline bileceğini de anlamlı kılar.

**

Cenabı Allah nuru ile bakan ve gören olduğu gibi nuru ile işiten ve duyan olarak da **Semi**'dir. Semi ismi gereği ile de hem kendini duyma, hem de yaratıklarını duyandır. Zaten Semi olması sebebiyle duaları, zikirleri, konuşulan her şeyi duyma özelliği olandır. Bir ayette "iki kişi konuşur iken üçüncüsü Allah'tır" denilir iken kişi gözetmeksizin her konuşanın konuştuklarını duyduğu belirtilir.

Semi ismi ile bilinmesi gereken, Cenabı Allah ile iletişim kurulabileceğidir. Bunun için de bir aracıya gerek olmaksızın, Cenabı Allah ile birebir iletişim kurmak, bu vasfı ile olanaklıdır. Kişi gözetmeksizin herkes, bu vasıf sebebiyle Cenabı Allah ile dua ve zikirle iletişim kurabilir. Kulları da bu vasfı Cenabı Allah ile bulmaktadır. Bu vasfı gelişmiş olan birinin, Cenabı Allah'ı duymak ile birebir iletişim kurması olanaklıdır. Birçok nebi kıssasında ve veli menkıbesinde de buna tanık olmaktayız.

En basit örnek olarak duaları işiten/ duyan olduğunu belirli kılan **Semi-ud Dua** ismi ile Cenabı Allah ile iletişim kurulabileceği de ifade edilmiş olunur. Duanın kabulü ise kulun işitildiğinin ve Cenabı Allah'ın işiten olduğunun delilidir. Dua, Cenabı Allah'ı yakinen tanımanın ilk gereklerindendir. Kabulü ise varlığının ispatıdır. Muhabbeti ve imanın artmasının da gereklerindendir.

Semi olmak kulak ile duymak değil, nur ile duymaktır. Nur ile duyuşta ise iç ses olarak kendini duymakta mümkün kılınmıştır. Özellikle düşüncede kişinin iç sesinde kendiliğinde konuşması ve kendiliğinin duyması da nörolojik düzeyde kodlamalar sonucunda bölgesel alanında açık olsa da duyum nurda gerçekleşir.

Görmek ve dokunmak okumanın başlangıcı olsa da duymak, iletişim kurmanın başlangıcıdır. Semi olan Cenabı Allah ile iletişim kurmak ise her

kulunun hakkıdır. Önemli olan ise iletişime geçildiğinde muhatap alınmış olarak karşılık verilmesidir. Sonuçta karşılık bulunacağının ümidi ile dua ve zikir çalışmaları yapmak gerekir. Cenabı Allah'ın isimleri ile basiret ve duyum sahibi olduğunu bilmekteyiz. Her isim, dilde öznel kılınırken bilgi olma özelliği ile görüş ve duyum sahibi olmayı da gerekli kılar. İsimler erek belirim olarak ele alındıklarında ise gerçekleşmekte olanların kritik edilmesinin referansları olurlar.

**

Cenabı Allah, Semi olduğu gibi **Mütekellim**'dir. Mütekellim; kelam eden, konuşan, hitap eden anlamlarını içerir. Kelam sıfatı gereği konuşan olmak demek dil sahibi olmak demektir. Bu da dilin anlam, değer, yargı yüklemleri ile nedensel ve ereksel belirimleri ile amaca bağlı konuşma yetisi olan demektir.

Kelam sıfatı dil sahibi olmak demektir. Dil ile diğer sıfatlar zemininde anlam, değer, yargı yüklemleri ile öznel olan metafizik gerçeklikte kendilik, tinsel/ öznel oluşta yeniden üretilir, inşa edilir. Her kendini gerçekleştirmede beliren sıfatların isim karşılıkları ile kimlik edinilirken de dil ile kimlik edinildiği unutulmamalıdır. Kelamın gereği olarak isimler ile edinilen kimlik, tinde/ öznellikte görünüşe gelmenin en yüksek biçimidir.

Kelam ile görünüş bulunan her kişiye kelamında tanık olmak gerektiği gibi bu sıfat belirimi ile insana Kelim olarak görünüşe gelen Cenabı Allah'a da tanık olmak gerekir. Kelamın gerçekleştiği en yüksek yeti formu ise düşüncedir. Düşüncede kelam ile Cenabı Allah'ı bilmek ve O'nun ile bulunacak anlam zenginliğinde O'nu tanımak, isimler dünyasına ermek ile O'na yükselmek anlamını da taşır. Kelam dirimseldir ve kuvvet taşır. Gerçekleşme erki olarak iradeye büründüğünde ise yeni bir dünya kurmanın gereğidir.

Kelam sıfatı ile Cenabı Allah'ın Alim olduğunu da unutmamak gerekir. Bilgiyi öznel kılan kelamdır. Bilgi dilde öznel oluşunu bulur iken öz alanında öznenin bilen olmasına sebeptir. Bakmak ve işitmek zemininde gerçekleşen her görüş ve duyuş da nesnesinin bilgisine bağlı olarak

öznelde gerçekleşir. Kelam ile duyar, kelam ile görürüz. Bu, anlaşılmak için kelim olmanın ne kadar önemli olduğunu da gösterir.

Cenabı Allah geleceğe, dair uyarıcı olan, ders veren, öğretici, bildirici, nasihat edici vb. düzeyde uyarıcı olarak vaaz vermesi sebebiyle **Vaiz** olma vasfını edinir. Vaiz, uyarandır. Kelam sıfatının ubudiyette karşılığı olan bir isimdir.

Cenabı Allah, kendisini yâd edenleri, zikredenleri zikreden olması sebebi ile de **Zakir** ismi ile nitelenir. Bir hadisi kutside "kulum beni zikrettiğinde Ben onunla beraber olurum. Kulum içinde beni zikrederse, Ben de onu içimde zikrederim…" ve Kur'an'da "…İsmail'i de an" vb. denilirken Cenabı Allah'ın Zakir olduğuna tanık olunur.

Ussal oluş, Alim, tinde Hallak (tinde yaratan), kimlikte isim sahibi olarak görünüşe gelen, beyan sahibi, öğretici, kendisi ile konuşula bilinen vb. olmak içindir ki kelam sıfatı gereklidir. Tinde anlam ve değer sahibi olarak kendiliği halk etmek, görünüşe taşımak ile metafizik düzeyde varoluşu bulmak için de kelam sıfatı gereklidir. Tinsel düzeyde çoklukta varoluşun bir gereği olarak da kelam sıfatı gereklidir.

İlim sıfatı, kelam sıfatında açık olur öznel kılınır. Öznel oluşta ise hayat/ dirilik sahibi olunduğu içindir ki dirimsel kılınır. Bu da kudret sıfatı ile nurda gerçekleşir. Kudrete dâhil olunduğunda ise kendilikte her ne var ise potansiyel olarak gerçekleşme erkinde irade sıfatına bürünür. Sonuçta gerçekleştirilmesi ile beraber de tekvin sıfatında görünüşe taşınır.

Demek istediğim o ki sıfat ve isimler, aynı özde gerçeklerini bulurlar iken birbirlerinden kopuk değil, indirgenebilme özelliğinde bulunulurlar. Bunun içindir ki Allah'ı tanıyabilmek, anlayabilmek için birbirinden kopuk olarak ele alınmamaları gerekir. Böylece Allah'ın nasıl bir varlık olduğu kendini nasıl gerçekleştirdiği, ne için gerçekleştirdiği ve sonuçta da olacak olması gerekenin ne olduğuna dair bir kanaatimiz oluşabilsin.

**

Kudret sıfatı ise Kadir, Kaviy, Muktedir isimlerinde görünüş bulur. Kadir ismi kudret sahibi olunduğunun anlamını taşısa da kudreti ile vücuda

getirdiklerini değer olarak vücuda taşıdığı anlamını da taşır. **Kaviy** ismi de kudretinde tükenmez ve varlığından yana kaybı olmadan kudret sahibi olduğunun anlamını taşır. Kaviy, güçlü olan, sınırsız erk sahibi olan anlamına gelir. Bundan dolayıdır ki bu isim, işlerinden dolayı kendisinde yorgunluğun, acziyet, zafiyetin vücuda gelmediği anlamı da taşır. Ayrıca kendisine acziyet, yorgunluk, zafiyet verecek kimsenin de olmadığı anlamında da kullanılır.

Kaviy ismi her ne kadar kudret sıfatının isimlerinden olsa da ilkesi gereği karakterinde duruşu olan, ilkesini gerçekleştirme azminde iken taviz vermeden, kendinden kuvvet bularak sağlam karakter sahibi oluşunu da anlamlı kılar. Kaviy; güçlü, sağlam, dayanaklı, zorlu olan anlamlarında karakter belirimi olarak da bir belirimdir. Bu ismin gereğinde isimler gerçekleştirilir iken zorlu ve sağlam karakter belirimi ile dayanıklı olan anlamını da yüklenir. Kendisini karakter, ahlak ve amaç belirimlerinden yana acziyete düşürecek bir kişi ve durumun gerçekleşmeyeceğinin, olmadığının/ olmayacağının da anlamını taşır.

Kaviy ismi gereği ile Cenabı Allah Muktedir olma ismini de hak eder. Muktedir; dilediğini yapmaya, gerçekleştirmeye gücü yeten demektir. Cenabı Allah için her şey imkân dâhilindedir. Bu ismi gereği ile de Cenabı Allah, kudret sıfatında iradesinin ereğinde olarak tam anlamı ile iktidar sahibidir. İradesini her türlü durumda, biçimde gerçekleştirmeye gücü yetendir.

**

Muktedir oluşu ile beraber **Müheymin** ismini de görünüşe taşır. Müheymin, gözeten, kollayan, koruyan anlamlarını taşır. Cenabı Allah için en basit anlamda mahlûkatını gözeten ikame, idare ve idame oluşlarında kollayan anlamını taşır. Bu isim rububiyet belirimi olup Muktedir oluşun gereğinde gerçekleşme imkânı bulur. Bu isim ile de görmekteyiz ki her hâlükârda rahmetin öncelenmesi ile karakter sahibi olunduğudur. Bu isim, Basir, Hafız, Şehid vb. isimleri de anlamda ve karakter oluşunda vücuda gelişinin gereği olarak bulur.

Hıfz; korumak, muhafaza etmek anlamını taşır. Cenabı Allah'ın **Hafız** ismi ise tutan, muhafaza eden, koruyan anlamını taşır. Cenabı Allah'ın bu ismi ile sıfat ve isim belirimlerini kendinde muhafaza ettiğini bilmekteyiz. Hafız olması gereği ile ilminde bellek sahibi olduğunu da bilmekteyiz. Kur'an'da geçmişlerin hikâyelerini anlatırken de buna tanığız. Zaten özne oluşta üç zamanlı olunduğu içindir ki Hafız olmak mecburidir.

Yaratım ile beraber bu isim, yaratıklarını varoluş gayelerine bağlı olarak kendi varlığında tutan, ne için olduklarına dair olarak nedenleri gerçekleşene kadar muhafaza eden ve varlıklarını tehdit edecek durumlardan koruyan anlamını taşır.

Her canlı korku ile gelişen korunma güdüsü ve reflekslerini, sevgi ile gelişen muhafaza etme biçimlerini vb. bu ismin gerçekleşmesinde bulur. Kişi, kurum ve alanlarda ilke gereği bütünlüğün tesisi de bu ismin gereğinde gerçekleşir.

Ereğe/ amaca göre nedenlerin belirli kılındığı bir dünyada hafız ismi ile nedenler muhafaza edilir iken ereği gerçekleştirmenin kolaylığı da edinilmiş olunur. Her olay ve olgu hikmet gereği yerindeliğinde ne için olduğunu bulur iken yeni bir neden olarak nedenini tamamlayana kadar muhafaza edilir. Sonrası ölüm olsa da yokluk bulmak değil, yeni bir oluşta yaşam süreklilikte görünmüş olur.

Adalet ilkesi, Adl ismi ile bakıldığında kısasta/ karmada yapılan/ yaşanan her ne ise önceden gönderilmiş olanın sonradan karşılaşılacak olarak bulunması nedeninden dolayı Hafız ismi gereği ile sibernetik döngüsel oluşa da tanık olunur. Bu durumda Hafız ismi gereği ile geleceği öngörebilmek de mümkün olur.

Cenabı Allah, bazı velilerini de Hafız isminin gereği olarak halk içinde setr eder. Korur ve muhafaza eder. Akıbetlerinde gazaptan yana da koruyucudur. Nefsini mümin kılmış her iman edeni de şerden (kötülükten) yana korur. Bu ismin gereği ile erekte gerçekleşmesi gereken her isim, gerçekleştirecek olanı, iradesinde belirmesi ile cezbetmiş olarak yönelimleri, tutum ve davranışları sonucunda kendi ile hıfz etmiş olur.

Hafız olunması, varoluşu sürekli kılmanın da gereğidir. Bu ismin gerekliliğinde kaosunda önüne de geçilmiş olunur. Süreksizlikte sürekli oluş da yakalanmış olunur. İnsanlığın bu ismi tarihsel oluşunda bulması da önemlidir. Bu ismin gereğinin yerine getirilmesi ile tarih yazılır ve görünüş bulur. Bilginin, gıdaların vb. hıfz edilmesi ile tarih hep yeniden biçimlenmek zorunda kalır. Kültürde, medeniyette değerlerin hıfz edilmesi ile insan, tarih varlığı olarak vücud bulur.

**

Her hıfz edilen bir sonraki kuşağa miras olarak kalır iken **Varis** ismi de Hafız isminin sonuç belirimlerinden olarak gerçekleşir. Varis ismi insanlık üzerinde böylesi görülür iken Cenabı Allah; sonuçta her miras bırakılanın kendisinde değer olarak belirirken her yeni kuşağa aktarılması sonucunda, kendisinin görünüşüne sebep nesnesi kılınması sebebiyle Varis ismini bulur.

Varis, miras sahibi/ alan demektir. Mülkünde her ne gerçekleşiyorsa süreksizlikte yine kendisine kalması nedeni ile Cenabı Allah Varis'tir. Ayrıca kul eli ile değer olarak her ne halk edilmekte ise tarihte katlanmış değer olarak bulunur. İlahi amacına hizmet edecek miras olacak olması ile de Cenabı Allah'ın görünüşe gelmesinin nesnesi olur.

Tarih, katlanmış değer olarak bulunandır. Tarihsel olarak ilkeleri, gereklilik olması sebebiyle kurumsal düzeyde yaşamda tesis edilmesinden de görülmektedir ki Cenabı Allah Varis olarak her ne kendine değer olarak katmakta ve gerçekleştirmekte ise miras olarak bulduğudur. Mahlûkatı/ kulları üzerinden gerçekleştirdiklerinde, kendisine kattığı değerler ile kendini görünüşe taşıması da Varis ismi ile okunabilir bir olgudur. Görülen o ki her miras bırakılan değer, Cenabı Allah'ın kendisine miras kılar iken Varis olduğu gerçeklikte görünüş bulur.

Sonuçta da bilinmeyi, karakter ve kimlik belirimlerinde görünüşe gelmeyi istemesi nedeni ile ereğin gerçekleşmesi için ereğe bakiye kalan her ne ise Cenabı Allah'a kalmış olarak Varis vasfında da görünüş bulmasını sağlar. Bu isim ile insanlık âlemine bakıldığında insanın ürettiği değerler ile yine

insana mirasçı olması söz konusu ise her yeni nesil miras içinde doğar iken varis olarak da kendini bulur.

Her insanda, Cenabı Allah'ın sıfat ve isimleri gerçekleşir iken insanın miras olarak bıraktığı değerler üzerinden kurulan her yeni dünya, Cenabı Allah'ın yeni bir devir sayfası açarak kendini yeni bir dünyada görünüşe taşıması anlamına gelir. Bu durumda da miras olarak her ne bırakılmakta ise Cenabı Allah'a bırakılmış olarak Varis olmasına nedendir. Miras ereğinde kullanıldığında hak sahibini bulmuş olur ki bu durumda en hakiki Varis Cenabı Allah'tır.

Kur'an'da salihlerin varis olduğu belirtilir. İnsanlık mirasını hak ve hakikate göre okuyan ve değer ürettikleri ile yarına miras bırakan her salih de mirası hakkı gereği bulup hakkı gereği okuyup, hakkı gereği yaşar iken varistir. Ayrıca silsile yolu ile birbirlerine miras bıraktıkları da hak ve hakikatten öte değildir. Bunun ile beraber Cenabı Allah'ı hakkı gereği yaşar iken geçmişten kalan her ne ise üzerinde hüküm ve tasarruf hakları olması nedeni ile Varistirler.

En önemli mirasları ise hak ve hakikate göre kazanılmış, hak edilmiş zihniyet ve güzel ahlaktır. Bu ikisini hak edilmiş miras olarak bulmaları ve yarına hak edilmesi gereken miras olarak bırakmaları ile Varis oluş süreklilikte gerçekleşir. Zaten insanda ilmi ve ahlakı miras olarak yarınlara taşıyan her daim Allah'tır. İnsan üzerinden de miras kıldıkları ile kendini görünüşe taşıyanda Allah'tır.

**

Cenabı Allah'ın, Rabb ismi doğrultusunda her kişiyi, ilahi amaca bağlı olarak amaçtan sapması veya sapmaması doğrultusunda sınıflandıran isimleri de vardır. **Muizz** ismi ile izzet veren, kendi ile şereflendiren, aziz kılan, onurlandırandır. **Müzill** ismi ile de nefsi emmare düzeyinde zillete düşüren, aşağılara atan, hakir ve acınası kılandır. Cenabı Allah bu iki ismi, fevri oluşta değil, adalet sıfatı/ ilkesi gereği ile karakter tavrı olarak bulur/ edinir.

Cenabı Allah, Hadi ismi ile hidayet veren, doğru olanı gösteren, hayırdan yana sonuç alınmasına sebep veren, ilke gereği bütünlüğe taşıyan rehber anlamında kendisini görünüşe taşır. **Mudil** ismi ile de delalete sevk eden, saptıran, bütünden/ bütünlüklü oluştan ayrıştıran, ilahi amaçtan uzaklaştırandır.

Hadi ve Mudil isimleri ile görülmesi gereken ise Cenabı Allah'ın Alim, Hakim, Hâkim, Hakem olması sebebiyle bu iki isimde görünüş sergilemesidir. Anlam ve değer yargılarına göre değişik ve değişken varlık görüşü ilişkilerinde beliren hak ve batıl diyalektiğinde de hak olana göre Hadi oluşta, Batıl olana göre ise Mudil oluşunda kendisini görünüşe taşır.

Hak ve batıl belirimlerinde gerçekleşen her ilişki biçiminde de Hadi ve Mudil isimleri gereği ile ayrışmayı gerekli kılar. Bu iki isimle görmekteyiz ki karşıtlık ilişkisinde her şeyin karşıtı ile ayrışmasında -fark oluşturmasında- görünür kılındığıdır. Hak olanın tarihsel gelişimde batıl olan üzerinden görünüş bulmasında ve sonuçta galip olmasında da tanık olmaktayız ki Hak ve Hadi isimlerine bağlı olarak Mudil isminin öncelenmediğidir.

Mudil, öznel düzeyde ilke olanın sonuçta rahmet olarak Hak ve Hadi isimleri ile sonuçta görünüş bulmasının bir vasfı olması ile hikmet üzeri oluş nedeni doğrultusunda görünüş bulur. Sonuçta gerçek olan ilişkilerde ve doğru bilgi verisi edinimi ile açık olacak ise batılı halk eden ve batıla sevk eden olarak Mudil olmak kaçınılmaz olur.

Mudil ismini Esma-i Hüsna'dan kabul etmeyenler olsa da Cenabı Allah'ı en doğru biçimde anlamak, bilmek için bu isme de ihtiyaç olduğundan dolayı Esma-i Hüsna'dan olduğunu kabul etmek gerekir. Her olay ve olgu, öznelde yaşanan duruma bağlı olarak Hadi ismi gereği ile hidayete veya Mudil ismi gereği ile delalete sevk etmenin nesnesi olabilir. Kur'an ayetinde "Allah dilediğini saptırır, dilediğine hidayet verir" denilirken de olay ve olgu nesnelerine bağlı olarak saptıran ve hidayet verdiğini anlamak yerinde olur.

Mudil ismi daha çok zihniyet olarak ateizm, deizm, komünizm vb. varlık görüşü değer yargıları sahipleri üzerinden görünüş bulur. Müzill ismi ise

öfke, nefret, kin, kibir, nankörlük, kötü ahlak sahibi olanlar üzerinden görünüş bulur.

Bu dört isme (Muizz, Muzill, Mudil, Hadi) dikkat edilirse eğer: Müzill ve Mudil oluşundan dolayı, ubudiyete yaşananlar sonucunda gerçekleştirmesi gereken vasıflarına (Hafıd, Kahir, Celil, Hak, Adl vb.) tanık olunur. Muizz ve Hadi oluşundan dolayı ubudiyette yaşananlar sonucunda gerçekleştirilmesi ile kazanılan vasıflarına (Rafi, Refik, Mürebbi, Veli vb.) da tanık olmak gerekir.

Bu dört ismin sonucunda görünüş bulan isimlere örnekler çoğaltılabilir. Müzill ve Mudil isimleri gereği yaşananlar sonucunda Müntakim, Adl, Tevvab, Afûvv, Gaffar, Gafur, Settar vb. karakter belirimi isimleri gerçekleşme olanağı bulur. Muizz, Hadi isimleri gereği yaşanırken Kerim, Veli, Rafi, Vekil, Halim, Latif, Şekür vb. karakter belirimi olan isimleri gerçekleşme olanağı bulur.

Cenabı Allah Müzill, Mudil vasıfları ile zillete, sapkınlığa düşürürken sonuçta; acıyan, çok merhametli, şefkatli olan anlamını taşıyan **Rauf** ismi ile Hadi ve Muizz isimleri gereğinde hayr olanı bahşetmesi görülebilir. Hadi ve Muizz isimleri gereği yaşananlar sonucunda ise imtihan eden olması veya daha üstün bir makama, mertebeye taşımasının, zilletten kurtarmanın gereği olan **Rafi** ismi için Müzill ve Mudil isimleri ile hayırdan yoksun kılabilir.

Bu belirttiğim sadece bir örnek olup; Cenabı Allah'ın birçok ismi ile bağıntılı olarak zillete düşene izzet, delalete düşene hidayet, hidayet bulana zillet, izzet bulana ise sapkınlığa sevk edebilir. Bu durumda ubudiyette bulunan insan için ne olacağında dair belirsizlik önünde bulduğudur. Bunun içindir ki insan Cenabı Allah'ı ahlak belirimlerinde iyi tanımakta ise yaşadıklarına ne kadar dikkat etmesi gerektiğini de öğrenmiştir.

**

Adl ismi; varoluş haklarını, hak edilmiş olanı tesis etmek anlamlarını içerir. Bu isim doğada varoluş haklarına göre tinde ise hak edilmiş olanlara göre

ilişkileri tesis ederken varoluşun gereği olarak ilişkide görülen ismi azamdır. Sonuçta, herkesin kaderi; yaşadıkları/ gerçekleştirdikleri ile karşılaşmak, yüzleşmek, hesaplaşmak ve ceza veya mükâfat hakkı ne ise bulmaktır.

Adl ile ilişkilerde bütünlük tesis edilir iken vicdanda da karakterde sağlam oluş tesis edilir. Adl ismi; öznel düzeyde vicdanda, kültürel düzeyde törede ve kurumsal yapısal oluşta ise hukukta tesis edilir. Pişmanlık, haksızlığa tahammülsüz olma, haksızlığa karşı azamet ve cesaret sahibi olmak vb. birçok duygu beliriminde de yaşanır.

Cenabı Allah Adl oluşu gereği ile sonuçta kısas/ karma üzeri, yapılanların karşılığını hakları gereği ile bilen, veren ve hesap gören olarak **Deyyan**'dır. Yapılanların hak karşılığına göre hak edilen üzeri ceza ve mükâfatın tesis edilmesi adalet sıfatının, Adl olmanın bir gereğidir. Sonuçta hak edilmemiş olan ile muamelede bulunulmaz.

Kısas, kavram olarak her yapılanın hak edilmiş karşılığı ile sonuçta hesaplaşılmasıdır. Kur'an'da "zere kadar iyilikte, kötülükte seni bulur" denilirken kısas en net biçimde karma olarak anlamlı kılınır. Daha önceki Tevhid Okuması çalışmasında bu konu adına açıklamalarda bulunduğum için burada üzerinde durmayacağım.

İlahi isimleri yaşama durumumuza göre de sonuçta Deyyan ismi ile karşılık buluruz. Hak ve rahmet öncelikli esma tavrında bulunmak ile Hadi, Muizz, Rauf isimleri ile asli tecellide Cenabı Allah'a yükseliriz. Tutum ve davranışlarımızda batıl ve şerri öncelediğimizde ise Mudil, Muzill ve Hafıd isimleri ile zilli tecellide zillette takılı kalırız. Gerçekleştirdiklerimizde niyetimize bağlı olarak neyi öncelemekte isek Deyyan ismi gereği ile hak ettiğimizin karşılığı olarak bulduğumuz/ bulacağımız isimle kısasta hesaplaşırız.

Mevcudatta ilahi adalet kısas ile tesis edilir. Kısas Cenabı Allah'ın Deyyan ismi ile görünüş bulmasının da gereğidir. Bu isim adalet sıfatının bir gereği olup, vicdanın üst seviyede tesis edilmesi ile de görünüş bulur. Kulda vera ve takva, bu ismin karşılığı olmasa da Allah'a duyulan muhabbet ve

adaletinde Deyyan ve **Muksit** olması sebebiyle korkulan olması üzeri vicdanda tesis edilir.

Muksit; gerekçesine bağlı olarak haklı hareket eden, adalet ile iş gören anlamlarını taşır. Kanaatim o ki kısas üzeri adaleti tesis ettiğini Deyyan ismi ile görmekte olsak da Muksit ismi ile de gerekçelere ve delillere bağlı olarak hak üzere adaleti tesis ettiğini anlamamız gerekir. Buna da gazaba uğrayan kavimlerin hükmünde, haklı oluş gerekçelendirilir ve hakları olan cezanın verildiği de ifade edilir. Haklı oluşta ve verilen hükümde Muksit ismine, cezanın hak edilmiş olunması sonucunda ceza uygulanması ile de Deyyan oluşa tanık olunur.

Kısas/ karma gereği ile gerçekleştirdiklerimizin gerekçe kılınması sonucunda Muksit ismi ile görünüş bulunduğuna tanık olmaktayız. Muksit isminin sonucunda ise Deyyan ismi ile karşılık görmekteyiz.

Haklı oluş, hak olan gerekçe ve deliller ile mümkündür. Bu durumda haklı olmak ile adalet, hakkın tesis edilmesinin gereği olan mecburiyettir. Muksit ismi ile adaleti mecburi oluşunda tesis etme kastı görünüş bulur. Muksit ismi gereği ile yaşananların gözcü, yazıcı melekler tarafında kayıt altına alındığı ve hak ilkeye bağlı olarak değerlendirildiğine, sonuçta gerekçesi ile hükme bağlandığına, Kur'an ayetlerinde tanık olmaktayız. Zaten kısas gereği ile yaşananların/ gerçekleştirilenlerin hak olan karşılıklarını ahret yaşamına bırakmadan, adaleti ilahi gereği burada bulanlar hem Deyyan hem de Muksit isimleri ile Cenabı Allah'a birebir tanık olma imkânı bulurlar/ bulmuşlardır.

Muksit ve Deyyan isimlerine tarihsel süregelişte iyileştirme ilkesi ile bakıldığında görülmesi gereken ise adli vakalarda hem delil edinimin kolaylaşması hem de hukuk zemininde ilkenin gözetilmesi ile gerekçeli oluşta yargının geneli bağlayıcı olarak tesis edilmesi dikkate değerdir. Her geçen günde bu iki isim ile adaletin tesis edilmesi gerektiğine daha çok tanık olmaktayız. Ayrıca iktisadi adalet, fırsat eşitliği, hesap verilebilirlik ve denetleme ilkeleri de hukuk zemininde bu iki isminin görünüş bulma formasyonları olan prensiplerdir.

Deyyan ismi anlaşılması gereken, hak ediş üzeri işlerin görülmekte olduğudur. Muksit ismi ile de görülmekte ki hak ve rahmet ilkesi ile gerekçelendirilen her yaşanan durum, gerekçesine bağlı olarak da sorumlu kılmaktadır. Cenabı Allah Muksit ismi ile her muameleyi gerekçeye bağlı olarak uygun ve yerli yerince yapandır ve gerekçeye bağlı olarak da mesuliyet yükleyendir. Toplumsal yaşamda hukukun tesis edilmesinde sonuçta gerçekleşen bundan ibaret değil midir? Muksit ismi ile Cenabı Allah'a, insan yaşamında böylesi gerçekleşirken de tanık olmak gerekir.

Bu ve benzer isimleri sadece ahrette karşılığı varmışçasına yorumlamak da esma ilminden, Allah'tan habersiz olunduğunun göstergesidir. Her ne ki ahrette bulunacaktır, bu dünyada karşılıkları oluşmuştur/ vardır diye de bulunacaktır/ bulunması da gerekir. İnsanlık âleminde Cenabı Allah'ın bütün sıfat ve isimlerinin gerçekleştiğini unutmamak da esma ilmine vakıf olmak için yerinde olur.

Cenabı Allah'ta adalet hak ve hakkaniyet ilkesi üzeri tesis edilir. Gerçekleşmiş olan her ne kadar kötü ve iyi olarak görülmüş olsa da niyette ne üzeri olduğu ve sonuçta nelere mal olduğuna dikkat edilir. "Ameller niyetlere göre ölçülür" ve İlahi murada da bağlı olarak sonuçta sebep olunanlara göre de her iş hükme bağlanır. Kıssa/ karma gereği bu isimler tesis edilir iken Cenabı Allah **Seri-ül Hisab** ismi gereği ile hızlı hesap görücüdür. Yani hüküm verir ve hükmü icra eder -gerçekleştirir.

Adalet sıfatı gereği her bir canlı yaptığından mesul kılınmış olur. Gerçekleştirilenlerin mesuliyetini alma idrakinde olmak ise yetişkin olmanın bir gereğidir. Doğa zemininde kısas olarak adalet tesis edilir iken her bir canlı yaptıklarının sonuçları ile karşılaşır, yüzleşir ve hesaplaşır. Özellikle tasavvuf tevhid öğretisinde bu, ilk ders olarak verilenlerdendir. Karmada/ kısasta hesap hızlı bir biçimde görülür. Bunun gereği olarak belirtmek gerekir ki cennet ve cehennem olguları dahi ahrette olmak ile beraber karmada Seri-ül Hisab olunması sebebiyle dünya yaşamında karşı karşıya kalınan sonuçlar olarak belirirler. Acılar, acziyet içinde zelil kılınmak veya huzur ve selamette olarak aziz kılınmak sonuçta cennet ve cehennemin kalplerde tesis edilmesidir.

Adalet sıfatı gereği kullara düşen ders ise Seri-ül Hisab olan Cenabı Allah'ın varlığında sonuçlara göre yaşamaktır. Herkesin gerçekleştirdikleri, anında hükme bağlanır ve sonuçları ile de er ya da geç karşı karşıya kalınır. Deyyan, Muksit isimleri ile bakıldığında hiç kimseye zerre kadar haksızlık yapılmadan varlık sahasında mevcudat ikame, idame ve idare edilirler.

Adaletin tesisi, sonuçtan bakıldığında selametin tesis edilmesidir. Hak ettikleri ile mahlûkatın muamele görmesidir. Seri-ül Hisab olunduğu da düşünüldüğünde adalet sadece selametin tesis edilmesi için değil, **Mutahhir** ismi gereği ile de tesis edilmesi gerekendir. Mutahhir; temizleyen, arındıran anlamını taşır. Adaletin ceza hükmüne göre tesis edilmesi sonucunda günahtan arı olmanın gereği de edilmiş olunur. Böyle olmak ile beraber ibadetler, nafile ibadetler, salih ameller, musibet olarak görülen hastalık, hakir görülmek, yoksulluk vb. acziyet belirimleri de günahtan arındırıcı, kefaret olucu, yeni bir ismi hakkı ile bulmaya sebep olan ihsanlardır.

Deyyan ismi, birçok karakter belirimini doğrudan belirleyicidir. Mani, Dâr, Nafi, Elim, Mukaddim, Muahhir, Hafıd vb. isimler bunlardandır.

Mani ismi; Hikmetine, Halim oluşuna bağlı olarak dilemediği şeyleri gerçekleştirmeyen anlamını taşır. Böyle olsa da Deyyan ismi gereği kulları için dilemediğini gerçekleştirmeyen anlamını da taşır. Kullarını kötülükten men eden ve kötülüğe meylin önüne engeller koyan olması anlamı taşır. Kötü olan, hak ve hakikatte örten ve uzaklaştırandır. Bütünlükten koparıcı ve ayrı düşürücü olandır. Bu anlamdan hareket ile Mani ismi, hak ve hakikaten uzaklaşmaya/ sapmaya sebep olay ve olgulara engel olan anlamını da taşır.

"Hak geldi, batıl zayi olacaktır" ayeti ile tarihsel yürüyüşünde insanın hak olan ile ilerlediği ve geliştiği görülür. Hak olanın görünüşüne ve galip olmasına engel olmaya çalışan her ne veya kim varsa bu ismin gereği olarak mani olunmuştur. Buna Muhammed Mustafa efendimizin hayatında görmek mümkündür. Hicretten önce ve sonrasında yaşananlar bu isim için önemli örnektir. Sonuçta Deyyan ismi ile hakkı olan ile batıl olan men edilmiş, zayi kılınmıştır. Batıl olanın hak olan ile giderilmesinde,

Mani ismiyle rahmet her daim öncelenir. Mani ismi, Veli isminin de bir gereği olarak rahmetin öncelendiği her durumda görülür.

Dâr ismi; Zarar veren anlamı taşısa da zarar verici şeyleri yaratan anlamında kullanılır. Mani ismi ile bu isimin görünüşüne sebep olay ve olguları geriye atan, zayi kılan olması, rahmetin öncelendiğini görmek adına önemlidir. Dâr ismi ile endişe, kaygı verici olarak da görünüş bulur.

Ayrıca bu ismin gereği olanların gerçekleşmesi sonucunda Cenabı Allah'ın zararlı şeyleri def eden anlamında **Dafi** isminin gerçekleşmesi de rahmeti öncelediği içindir ki hak olur. Dafi, yok eden, ortadan kaldıran, silen anlamlarını taşır. Belaların, düşmanların, zararlı olacak her türlü durumdan kurtulmakta iken bu isim ile görünüş bulunduğuna da tanık olunabilir. Bu ismi ile görünüşe geleceğini ise önceden haber veren müjdeci anlamında **Mübeşşir**'dir. Selameti edinmek anlamında kurtuluşa ermek, sonuçta edinilecek sevap/ mükâfatı haber vermek vb. durumlarda Mübeşşir olunduğuna tanık olunur. Sonuçta karşılaşa bilinecek olan kötü olay ve olgulardan dolayı da korkutan, sakındıran anlamında **Münzir** ismi ile de görünüş bulur. Kur'an cehennem ile korkutmak, yasak kıldıkları ile sakındırmak tavırlarında bulunur iken de bu isme tanık olunmalıdır. Bu isim Hafız isminin de bir gereği olarak görünüş bulur.

Böyle olmak ile beraber erdem/ fazilet sahibi olarak da **Asim** ismini de hak eder. Rahmeti öncelemesi sebebiyle de bu isme tanık olmak mümkün olduğu gibi, kullarını sonuçta hayırlarına olmayan olay ve olgulardan -günah ve kötülükten- sakındırması nedeni ile de rahmet sahibi olarak bu ismi hak eder.

**

Cenabı Allah'a yakin edinilirken nurlanmak ve ilimden yana feyz almak sebebi ile de **Münir** olarak görünüşüne tanık olunur. Münir; nurlandıran, aydınlık veren, ışık veren anlamlarını taşır. Her canlı Cenabı Allah'ın nuru ile kaim olup O'ndan nurlanışı ile vücuda gelişini korur. Özellikle melekler nurdan olmaları sebebiyle nurdan da beslenenlerdir. Güneş ve yıldızlar da ışık saçan olarak bu ismin beliriminde vücuda gelmişlerdir. Nefsi emmareden arınmak ile de Cenabı Allah'ın nurundan hususi olarak feyz

almak mümkündür. Özellikle mürşidi kâmiller de nur kapları olmaları ile Münir isminin gereğinde nurlandıranlardır.

Bu isimler dahi rahmet veya adalet sıfatları gereği, hak etmiş olmak ile gerçekleşirler. Ya rahmetten ya adaletten dolayı, hem rahmetten hem de adaletten dolayı bu ve benzer isimlerin karakter belirimi olarak gerçekleştiğine tanık olunur.

Deyyan ismi ile baktığımızda ise zarar verecek şeyleri hak etmiş olanlar için halk eden ve adaletin gereği olarak da musallat edendir. "Onlara şeytanı musallat ederiz" ayetinde de bu net olarak anlamlı kılınır. Cehennem de bu ismin bir gereğidir. Batılın zayi olması için de bu ismin gereği olan zarar verici olay ve olguları halk etmek gereklidir. Zarar verecek şeyler ile imtihan edilmek, günahlara kefaret olacak belalar vermek veya cennet karşılığında bedel vermek de bu ismin gereği olarak bulunur. "İmtihan edilmeyeceklerini mi sandılar", "kendilerini ve mallarını cennet karşılığında satın almıştır", "Ve sizi mutlaka korku ve açlıkla, mal, can ve ürün eksilterek de imtihan ederiz. Sabredenleri müjdele" ayetlerinde de buna tanık olunur. Kendiliğin, potansiyellerin gerçekleştirilmesinin, keşfedilmesinin bir fırsatı olarak da zarar verici olay ve olgular ile karşılaşılır.

Birçok sebepten dolayı bu ismin gereği olan olay ve olguların halk edilmiş olunması, Cenabı Allah'ı Dâr ismi ile nitelemeye nedendir. Bu isim bu durumda amaca bağlı olarak hikmeti gereği zarar verici olay ve olguları yaratması sebebiyle bir karakter belirimidir. Cenabı Allah'a bu bağlamda zarar verendir denilmesinde sıkıntı yoktur. Ayrıca bu ismin sonucunda Adl, Rafi, Tevvab, Hak, Deyyan, Elim vb. birçok isim koşul ve durumlara göre görünüş bulur.

Elim ismi dahi Dâr isminin sonucunda Deyyan isminin beliriminde gerçekleşir. Maddi ve manevi düzeyde her ne ki zarar verecek olay ve olgudur, sonuçta acı duyulmasına sebeptir.

Elim, acı veren anlamını taşır. Her acı, varoluşun hissedilmesinin gereği olarak görünüş bulur. Varoluşun gerçekliliği, acılar ile emin kılışta duyumsanır. Kendilik, acılarda değer olarak anlam kazanır. Ayrıca acılar,

varoluş belirimlerine göre acı duymaya sebep eksik olan ne ise tamamlamanın, bütünlüğü tesis etmenin ve yeterli oluşun sağlanmasının gereği olarak gereklidir. Eksiği hissedilenin acısı ile kendini gerçekleştirmeye fırsat edinilmiş olunur.

Potansiyellerin gerçekleştirilmesi de acılar ile olanaklı kılınır. Terbiyenin bu ismi gerekli kıldığı durumlar da söz konusudur. Karakterler arası geçişte tutarlı oluşun yakalanması ve kişilik gelişimi için, bu isimde Cenabı Allah'ın görünüşüne ihtiyaç duyulduğu durumlar da söz konusudur. Bundan olsa gerek ki yaşamın her alanında acıya dair ne varsa, insana fırsat olarak sunulmuş dert olması ile değerlendirilmesi gerekir.

Böyle olsa da acılar ile delalete sürükleniş, Cenabı Allah'ın varlığından gafil kalmak da söz konusu olur/ olabilir. Acılar suça kefaret olabilir, ceza ile bulunduğunda ise nefsi emmarenin kötü ahlakından yana kurtulmaya neden olabilir. Böyle iken sonuçtan yana tutarsız, tahammülsüz oluşta hak ve hakikate örtük olmak anlamında tutum ve davranışlarda küfre varmaya da sebep verebilir.

Tecrübeler, acılar ile kazanılır ve acılar ile yarınlara umut ile tutunmak da söz konusu olur. İnsan acı çekmek ile kaygı duygusu kazanır iken hem korunma refleksleri geliştirir hem de yarınını acısız geçirmek, acılardan korunmak için elinden geleni yapmak ile yeni dünyalar kurmakta kendini bulur.

Acılar ile insan, her yeni olana da alışmanın gayretini göstermek zorunda kalır. Yitirdiklerinin değer belirimlerine göre de acıda yaşadıklarının duygu karşılıklarında duyarlılık kazanır iken ilkesi gereği yaşadığında samimi, hakiki oluşu bulur. Acılar ile insan, yaşadığı ilkeleri -ilahi karakter belirimlerini- duygusunda hakiki olarak yaşamaya zorlanır. İnsan acılar ile hakiki oluşu yakalamaya da fırsat edinmiş olur.

Acılar, ötekini anlamanın, ötekine duyarlı olmanın gereğidir. Hemhal olduğumuz ile acıma, merhamet, şefkat, af, adalet vb. olguları duygusunda hakiki olarak yaşama fırsatı da edinmiş olunur.

Bu anlatılanlar doğrultusunda, Cenabı Allah'ın acıları yaratmasında dahi hikmet sahibi oluşunu koruduğuna tanık olunur. İnsanlık tarihinde hikmetin, hak olanın sonuçta açık olmasının da çatışkılı diyalektikte acılar ile gerçekleştiğini unutmamak gerekir. Acılar ile olması gerekeni -hak olanı- tesis etmenin idrakinin edinildiğini ve tesis etme çabalarının oluştuğunu da tarihte görmekteyiz.

Cenabı Allah acı bir biçimde azap vermesi sebebiyle de **Zu İkabin Elim**'dir. Bu isme savaşlar, travmalar, doğa felaketleri, bahtsız oluş ile beraber yaşanan yokluk ve sefaletler, ahirette de cehennem vb. belirimler üzeri tanık olmak mümkündür. Bu isim ile olması gerekene zorlayan olarak Cebbar, Kahhar, Kahir oluşunda Cenabı Allah'a tanık olmak mümkündür. Bu isimin belirimleri ile sonuçta Muiz, Hadi, Rauf olunduğuna tanık olunacağı gibi Muzill, Mudil, Hafıd olunacağına da tanık olunabilir.

Sonuçtan bakıldığında Dâr, Elim vb. isimlerin hayrın, hak olanın görünüş bulmasının ve isimlerin gereklilik olarak tesis edilmesi için gerekli olduğu görülür. Sonuçta rahmetin tesis edilmesinin bir gereği olarak görülmeleri gerekir. Ceza dahi terbiyenin bir gereği olarak Dâr ve Elim isimi ile tesis edilendir.

Bu isimlerin gerekli oluşu; terbiyenin sağlanması, suçun meşru olmaması, değer yitimine uğranılmaması, imtihan edilmek ile kendiliğin gerçekleştirilmesi, potansiyelin keşfedilmesi, ilkelerin tesis edilmesi, gelişime sebep üretimlerin gerçekleşmesi vb. birçok nedenden dolayıdır. Bedensel veya psikolojik düzeyde yaşanan her acı Cenabı Allah'tandır; uyarı olarak görülmesi ve bütünlüğün korunmasının gereği olan eylem ve ürün verimlerinin gerçekleştirilmesi gerektiği anlamını da taşır.

Bundan dolayıdır ki Cenabı Allah için zarar veren ve acı veren demek yerinde olur. Çünkü zarar vermekten ve acı vermekten maksat keyfiyet değil, ussal olarak hikmet üzeri oluştur. Bir ayette "Başlarına iyi bir şey geldiğinde Allah'tan biliyorlar. Başlarına kötü bir şey geldiğinde ise senden biliyorlar. De ki her şey Allah'tandır" denilir. Bu ayet ile de görmekteyiz ki Allah zarar ve acı verendir. Böyle olsa da şerr bilinen nice zarar ve acı da sonuçta hayr tesis edilir.

Cenabı Allah'a zarar verici ve acı verici olay ve olguları yaratandır denilir iken Allah zarar ve acı verendir dememek bu ve benzer isimlerinin iç anlamından yoksun olunduğunu dolaylı olarak ifade etmektir. Sonuçta yaratan O'dur ama yarattığı ile tavırda bulunur iken karakter sahibi olanda O'dur. Bu ve benzer isimleri Esma-i Hüsna tertibinde içeriğinin dışında anlamlı kılmak tenzihte bulunayım derken olan bitende Cenabı Allah'ı hakkı ile tanımaktan yoksun bırakabilir. Zaten var olanın hakkı ile ifade edilmesi gerçeği olağan durumu ile görmek adına önemlidir. Bu da Esma-i Hüsna'yı Esma-ül Hüsna yapan en önemli özelliktir.

Nafi ismi; fayda veren, fayda veren olay ve olguları yaratan anlamını taşır. Bu ismi ile bilmekteyiz ki Cenabı Allah, sevinç ve umut kaynağıdır. Kaygıları, acıları vb. giderici olandır. Hayırseverlik, bu ismin asli düzeyde görünüşünün bir gereğidir. Karşılık bekleyerek faydacı olmakta ise bu isim, zılli düzeyde görünüş bulur.

Hak ve hakikat kıyas alındığında fayda, sırat-el müstakim üzeri olmakta bulunacak olandır. Sırat-el Müstakim ise doğru yol anlamını taşısa da sonuç veren, sonuç alınacak yol demektir. Sonuçta hak ve hakikate dair fayda verecek, sonuç almaya neden olacak her ne ise Nafi isminin gereği olarak yaratılmıştır, gerçekleşmektedir.

Kimi durumda ibadetler kimi durumda ise zarar, acı, musibet diye görülenler dâhi sonuçta bu ismin gereği olarak gerçekleşebilir/ yaşanabilir. Önemli olan sonuçta hak ve hakikaten yana sonuç alınsın/ alınabilsin.

Bu anlam üzeri belirtmek gerekir ki sonuçta hak ve hakikatten uzak kılacak olması ile edinilecek olan zarar ve acılara sebep olan her ne ise zarardır, acı ve pişmanlık duyulması gerekenlerdir.

Bu isim, Deyyan isminin bir sonucu olarak da hak edenlere faydalı olay ve olgular ile yardım eden anlamını taşır. Hak edildiğinde, ceza ile zarar ve acı vermek de olması gerekendir. Yoksa suç meşru olur. Değerler metaya indirgenir. Sonuçlara göre değil, haz, arzu ve menfaatler doğrultusunda hakkı dışında fevri yaşanır.

Muin ismi; yardım eden, yardımcı olan anlamını taşır. Cenabı Allah, faydalı şeyleri var etmek ile de Muin'dir. Muin oluşuna ise dara, acziyete düşüldüğünde, yardım etmesi ile tanık olunur. Genel anlamda ise Rahim ve Veli olması sebebiyle yardımcı olandır. Ayrıca Rezzak, Adl vb. isimlerin gereğinden dolayı da yardım etmeyi kendine gerekli kılandır. Maddi ve manevi her türlü ihtiyacı gideren ve zenginliği bahşeden olarak **Muğni** ismi ile görünüş bulur. Muğni ismi ile görünüş bulur iken **Gani** ismi ile de görünüş bulmuş olur. Gani, zengin anlamını taşır. İhtiyaçsız olmak anlamında Cenabı Allah'ın bir ismidir. Bu isim ile zatında, sıfat ve eylemlerinde hiç kimseye ihtiyaç duymadan kendi ile kaim olduğu da anlamlı kılınır. Başkasına ihtiyaç duymadan kendini gerçekleştirme potansiyeline ve yaratım birikimine sahip olandır.

İlmi, ihsanı, bağışlama sıfatları vb. ile rahmetinde geniş, kuşatıcı ve saran olma anlamında **Vasi** de denilir. Vasi, varlık, sıfat ve isim belirimlerinde rahmeti ile her yarattığına yetmek anlamını da taşır. Genelde bu içeriklerde anlamlı kılınsa da mevcudatın varoluş dayanağı olarak buldukları anlamını da içirir. Vasi oluşu ile dayanak edilmesi gerekendir.

Varoluşun gereği oluşunda her mevcuda yeten olması ve varoluşun dayanağı olması, bu ismi anlamlı kılar. Vasi ismi, geniş olmak anlamında anlamlı kılınmış olsa da Cenabı Allah'ın Vasi oluşu; kendinde var etme, himaye etme anlamlarında rahmetinin geniş ve kapsayıcı olması anlamını taşır. Cenabı Allah imkân ve kapasitede olarak sıfat, isim ve rahmet tavrında sınırsız ve kapsayıcı oluşa sahiptir. Bunu anlamlı kılan ismi ise Vasi'dir.

Bir ayette "şeytan size fakirlik vaat eder ve size fuhşiyatı emreder. Allah ise size kendinden mağfiret ve fazl vaat ediyor. Allah, Vasi'dir, Alim'dir" denilir. Bu ayete dikkat edilecek olunur ise varoluş dayanağı olarak Allah'ın rahmetinde Muğni oluşu ile Vasi olduğu ve yaşanılan her duruma ilmi ile tanık olduğu ifade edilmiştir. Bu durumda da Vasi olarak kendisinin seçilmesi ve sapkınlıktan uzak durulması istenmektedir.

Mukaddim ismi; öne alan anlamına gelir. Olay ve olguların hikmete bağlı gerçekleşmesinde dilediğini öne alan anlamını taşır. **Muahhir** ismi de

geriye atan, arkaya bırakan, erteleyen anlamını taşır. Olay ve olguların hikmetine bağlı olarak gerçekleşmesinde dilediğini geriye alan/ bırakan anlamı taşır.

Cenabı Allah Mukaddim, Muahhir, Mukallib-el Kulûb, Falik vb. isimleri ile doğada ve tinde değiştiren, değişikler yapan anlamında da kullanılabilecek olan **Mübeddil** ismi ile de anılır. Karakter belirimi olan tavırlarında da iradesine bağlı olarak tavır değişikliğinde bulunur iken kendisine bu ismi ile de tanık olunur. Mukaddim, Muahhir, Mübeddil, Muizz, Muzill vb. isimleri ile bakıldığında da dilediğini üstün kılan anlamında **Mufaddil** ve dilediğini zelil eden anlamında **Müzellil** olduğu görülür.

Böyle olmak ile berber Deyyan ismi gereği ile bakıldığında hak edilmiş olunmasına göre kimini ihsanı ile öne alan kimi ceza ile geride bırakan olması anlamına da gelir. Muizz ve Muzill isimleri ile bakıldığında da zillete düşürerek geriye atan, erdemler ile izzet vererek kendine yükselten olunduğu anlamını da içerirler. Ayrıca bu iki ismin ile görmekteyiz ki hak ve hakikat ilkesi ereğine göre tekâmülden yana geride kalmak veya gelişim kat etmek de bu isimler ile okunabilir.

Azazil'in Hafıd ismi gereği lanetlenmesi ile düşmesi, Yunus'un geriye atılmışken öne çıkarılması, Âdem ve Havva'nın hem aşağı âleme indirilmesi ve sonrasında tövbe etmeleri ile ne için olduklarına dair istikametlerine çevrilmeleri vb. örnekler bu iki ismi farklı düzeylerde okumak adına önemlidir. Eyüp nebinin servetten, fakirliğe ve fakirlikten servete olan seyrinde de bunu görmek mümkündür. Bu iki isim (Mukaddim ve Muahhir) gelgitler içinde yaşamın gerçekleştiğinin de göstergeleri olan isimlerdir.

Koşul, ihtiyaç, beklentiler karşısında da kimi zaman geriye atılıp, kimi zaman öne çıkarılmakta değil miyiz? Deyyan olunması sebebiyle hak edilenler sonucunda maddi veya manevi olarak kimi zaman geriye atılır, makamdan düşülür kimi zamanda öne çıkarılır ve makamdan yana yükseltilmekte değil miyiz? Bizler de önceliklere, değer belirimlerine göre kimini geride bırakır ve kimini de yanımızda tutmaz mıyız? İsimlerde de öncelikli olarak bir ismi yaşarken farklı bir ismin öncelenmesi ile kimi

durumda geriye atılır kimi durumda öncelenen olmaz mıyız? Bu iki isim ile kullar için geçerli olan, yaşamın kaderi muğlak yönü de anlamlı kılınır. Deyyan ismi ile bakıldığında da daha dikkatli yaşamayı öncelemiş olarak takva ve verada olmamız gerektiği bu isimler ile daha çok anlam kazanmaktadır.

Tarihsel olarak bakıldığında; kiminin geriye atılması ve kiminin öne çıkarılmasında da bu iki isme tanık olmaktayız. Cinlerin halifelikte geride bırakılması, insanların öncelenerek ileriye taşınması, nebiler arasında dahi geride bırakılanlar ve öne çıkarılanların olduğu da düşünüldüğünde bu iki ismin gereğinin, farklılıklar ile varoluşu tesis etmek ve farklılıklar üzerinden görünüş bulmak olduğuna tanık olunur.

Hafıd ismi; alçaltan, aşağıya indiren anlamına gelir. Bu isim Muahhir ismi ile anlam benzerliği içerir. Hafıd, makamdan, mertebeden aşağıya indiren anlamını taşır. Rafi ismi ise yükselten, makam ve mertebe sahibi yapan anlamlarını içerir.

Bu iki isim, tinde yükseliş ve indirilmiş olmak ile ilgili oldukları gibi toplumsal yaşamda belirli kılınan makam ve mertebeler için de geçerlidir. Sonuçta tevhid gereği ile bakıldığında isimlerini zılli veya asli olarak yaşanmasında da bu isimler ile okumada bulunulabilir. İsmin zıllda yaşanmasında Hafıd, asli düzeyde yaşanmasında ise Rafi isminde karşılık görülür.

Yükselmek, kendiliğe, Cenabı Allah'a iman, aşk, vicdan, us ile yükselmektir. Alçalmak ise nefsi emmareye, âlemi safiline meyil etmek ile gerçekleşendir. Şurası kesin ki Deyyan ismi gereği ile hak etmiş olmaya bağlı olarak herkesin muamele gördüğü bir gerçektir.

**

Müntakim ismi; intikam alan anlamını taşır. Kendisine hain ve nankör, insanlığa zalim olan her kişi, ilahi adaletin kısasta/ karmada görünüş bulması nedeni ile adaletin tesis edilmesinin gereği olarak bu ismin sonuçları ile yüzleşir. Bu isim kullarına fevri davranabildiğini değil, adalet

sıfatından taviz vermeden, her suçlunun hak ettiği cezaya çarptırılacağı anlamını taşır.

Tevvab ismi; günahlardan yana af ve bağışlanma isteyerek kendisine geri dönülen anlamını taşır. Tevvab; ilahi amaçtan, varoluş nedeninden uzaklaşanın, geri dönmesinin gereğinde görünüş bulur. Tevvab, ismi öznelde pişman oluşta ve ceza verilmesinde, terbiye vermek ile tesis edilir. Islah evleri de bu ismin gerçekleşmesinin bir gereği olarak görünüş bulur. Cenabı Allah kendisine dönen kullarına merhamet, af, bağışlama ile de dönmek sonucunda Tevvab oluşa haizdir. Gazaptan Rahmete dönmek ile Tevvab ismini kendi için de gerekli kılar.

**

Cenabı Allah her işinde hikmeti gözlediği içindir ki gerçekleştirdiklerinde sorumlu olan varlık durumunu bulur. Gerçekleştirdiklerinin faili olarak sorumluluğunu üzerine alır iken **Reşid** isminde kendini bulur. İlke gereği hikmet üzeri olduğu içindir ki ereğin değer olarak belirmesi üzeri amacın sorumluluğunu da üstlenmesi ile Reşid isminde görünüş bulur.

Reşid, yanlışsız olarak ayrıştıran, hak olana göre yargıda ve tavırlarda bulunan anlamlarını içerir. Gerçekleştirdiklerinin sorumluluğunu üstüne alan ve tinde varoluşun, karşılıklı ilişkide gerçekleştiğinin idrakinde olarak varoluşta kullarını önceleyen olması anlamlarını da içerir. Cenabı Allah'ın Reşid olduğunu "Rahmeti kendime farz kıldım" ayeti ile de anlamak yerinde olur.

O, amacında ve istikamet olarak belirlediklerinde doğru olanı yapan olarak Reşid'dir. Reşid oluşu gereği ile de amaç ve istikamette doğru olanı gösteren olması ile kullarını irşad eden **Mürşid**'dir. Vicdan gereği ve gelecek belirimine göre olması/ yapılması gerekenler, Reşid ismi gereğinde gerçekleşmesi gerekenlerdir.

Reşid olmak, yerli yerince hakkı gereği ile yaşamak anlamını da taşır. Kendisi ile beraber ötekisinin hak ve hukukuna dikkat etmek ile yaşam çizgileri edinmek ile yetişkin olma karakterinde bulunmak anlamını da taşır. Gerçekleştirdiklerinin sorumluğunu da üstlenmek anlamını taşır.

Cenabı Allah, gerçekleştirdiklerinin sorumluluk idrakinde olmak ile beraber, ötekinin hak ve hukukuna, kişilik haklarına dikkat edendir. Her işi, ötekini/ yarattıklarını da göz önünde bulundurarak hakkı gereği ile gerçekleştirir ve yaşar. Bu isim ile Cenabı Allah'ı, güzel ahlak sahibi ve doğru olanı yapan olmakta buluruz.

**

Reşid oluşu gereği ile ilkeli oluştan taviz vermeyen tutarlılıkta nesnesinde kendini bulan çocuk değil, öznel oluşunda kendini bulan yetişkindir. Varoluş beliriminde, kudreti üzeri işlerini, amaca bağlı gerçekleştirirken sağlam yapan ve Reşit olması nedeni ile de güvenilir olması sebebiyle **Metin** isminde kendini bulur. Bu isim, güçlü ve sağlam anlamında ele alınsa da Cenabı Allah'ın, karakteri ve işlerinde kendisine güvenilmesi gerektiğinin göstergesidir.

Zariyat süresinde "onlardan bir rızık istemiyorum ve beni doyurmalarını da istemiyorum. Şüphesiz ki O Rezzak, kuvvet sahibi ve Metin olandır" denilir iken kuvvet sahibi olması ifade edildikten sonra Metin oluşu ifade edilmiştir. Metin ismi genel kabulde her ne kadar kuvvet sahibi olması ile ilişkilendirilse de güveni tesis eden bir isim olarak görünüş bulur. Bu ayet ile de Cenabı Allah, işinde ve karakterinde sağlam oluşu nedeni ile kendisine güvenilmesi gerektiği anlamında Metin demektedir. Bu isim karakterinde sağlam ve iş görmesinde mükemmel olduğu içindir ki art niyet gözetmeden güvenilir olduğu anlamı taşır. Bu anlamda da kullanılması gerekir.

Kaviy ve Metin isimleri ile bakıldığında ise kudretinde ve amaç ve karakter belirimlerini gerçekleştirir iken **Şedid** olduğuna tanık olunur. Bu ismi ile erkinin sınırsız olması sebebiyle gerçekleştirmek istediklerinde ve gerçekleştirdiklerinde önünde durulması imkânsız olan olduğunu da bilmek gerekir.

Şedid, sert, katı anlamına gelse de Cenabı Allah için, tavır beliriminde gücünü şiddetli bir biçimde görünüşe taşıyabilmesi anlamını da taşır. Amaca bağlı işlerinde tavırlarını gerçekleştirirken kudretini kullanmaktan çekinmeyendir. Her alanda ilkesinden taviz vermemesi ve alanın ilkesine

bağlı olarak görünüş bulması için de bu ismi ile karakter tavrında bulunur. Hukukta adalet yaptırımından; felsefede ve bilimde doğru, gerçek olandan; sanatta güzelliği öncelemesinden; dinde de ahlak ilkesinden yana Şedid karakterinde taviz vermediği görülür.

Bundan olsa gerek ki her alanın ilkesinde iş görülür iken doğru olmayan durumlar için eskiler "gayretullaha dokunur" derlerdi. Bunun içindir ki her alanda ilkesine bağlı olarak yapılan ne ise hakkı gereği ile şedid olmayı da gerekli kılmaktadır. Zaten her alanın terbiyesi, disiplin ile mümkün olurken Şedid ismine tanık olunur. Usta çırak, memur amir, üst ast vb. düzey belirimlerinde görülen ilişkilerde de üst olanın genel olarak şedid olduğuna tanık olunur. Şedid ismi, her alanın cemal belirimi için celali olmanın gerekli olduğunun göstergesidir.

**

Böyle olmak ile beraber gerçekleştirdiklerinde yaşanan her ne ise sorumluluk idraki ve duygusu ile vicdan sahibidir. Bu durumda bulduğu karakter belirimi olan ismi ise **Veli**'dir. Veli, her ne kadar dost, yakin, koruyan, kollayan, yanında duran, üstlenen anlamlarında kullanılsa da bu anlamları önceleyen olarak sorumluluk sahibi olan demektir. Cenabı Allah Veli isminin gereği ile hem hikmet üzeri gerçekleştirdikleri sebebiyle affa, bağışlamaya vb. açıktır hem de kendisine yakin bulunması için Mucib, Latif, Şekür vb. isimlerinde tavırda bulunur. Ayrıca Veli ismin gerçekleşmesi sonucunda Cenabı Allah, dost anlamında **Enis** ismini de hak eder.

Enis ismi; yakin, ilişkide bulunulmaktan çekinilmeyen, güvenilen dost anlamını taşır. Ünsiyet kurmak; yakinen ilişkide bulunmak, ilişkide alışkanlık edinmek, birbirini aramak anlamlarına haizdir. Bu anlamlar doğrultusunda Enis olmak, her daim yakin hissedilen dost anlamını taşır. Bu isim ile bilmekteyiz ki Allah'ın kullarına dost, kullarının da O'na dost olması olanaklıdır. Allah'ı bu durumda Enis olarak bulan için O; samimi, hakiki olan dost anlamında **Halil**'dir. Bu ismin gereği olarak kulları da O'na halil olabilir.

Şahıs amaçsal oluşta yol sahibi olandır. Bu anlamda yaşam bir yoldur. Yaşamın her alanında amaçsal oluş nedeni ile bir yol üzerinde bulunulur. Her yolda ise yolda bulunana eşlik etme, arkadaş olma anlamında **Refik** olan Cenabı Allah'tır.

İnsan refiki yani kendisine eşlik eden arkadaşı olarak Cenabı Allah'ı seçmiş, bulmuş ve O'nun ile yaşamayı öğrendi ise hem korkudan hem de bulunduğu yolun sonucundan emin olarak yaşar. Cenabı Allah bir kuluna refik olur ise kul, **Refik-i Ala**'sını bulmuş olur. Cenabı Allah'a sıfat ve ismi ilahisinde zatına ermiş olarak yakinlik bulmuş ve eylemleriyle katılımcı ise ilahi amaca bağlı olarak O'na refik olmuş olur. Bu durumda Allah'a işlerinde refik olmuş olarak Refiki Ala'dan yani salihlerden, velilerden, öndekilerden olur.

Cenabı Allah Enis ismi ile yakin olan dost olarak bulunması gereken iken Refik ismi ile de arkadaş olarak bulunması gerekendir. Her ismi, karakter belirimi olarak mahlûkatı üzerinde rabb belirimine haiz olduğu gibi, her ismi ile mahlûkatına refiktir. Kulun ismi -esmayı- hassı ile rabbi olan Allah'ı hem kendi üzerinde hem de olay ve olgularda ilişkilerinde bulması Cenabı Allah'ı Refik oluşunda bulmasıdır.

İş, aş, eş, yolculuk vb. durumlarda ortak amaca bağlı olarak gelişen her ilişkide Refik ismi tesis edilir. Bu ismin hürmetine arkadaş ilişkileri her türlü alan ve koşulda gerçekleşme imkânı bulur. Refiki Allah olmayanın refiki, şeytanı mahiyetinde nefsi emmaresi olur. Önemli olan ise yanlışta ve doğruda kendisine hak olan ile ayna olacak hakiki insan olan canlar ile refik olmaktır. Bu durumda dahi tevhidin gereği olarak insana refik olan, refik ismi ile yetişen ve refik oluşu ile kendini görünüşe taşıyan Cenabı Allah'tır.

**

Esma-i Hüsna'da ussal düzeyde karşıt gibi görünen ama varlık belirimi olarak karşıt olmaktan uzak olan, karakter belirimlerinde görünüş bulmanın gereğinde çeşitlenme olarak beliren isimler (Muiz, Müzill vb.), rahmetin öncelendiğini görünüşe taşıyan Veli ismi ile aşılırlar. Veli ismi, gazabı gerekli kılan durumları, hikmete bağlı olunduğu içindir ki iyileştirme ile aşılmasını gerekli kılar. Bu nedenle olsa gerek ki tarihsel olarak

iyileştirme, hem rahmetin öncelendiğini hem de Veli isminin görünüş bulmasının belirimi olmuştur.

Veli ismi ile sorumluluk sahibi olduğunu bildiğimiz Cenabı Allah, sorumluluk duygusunda kullarını gözeten, koruyan, kollayan, ihtiyaçlarını karşılamayı kendine gerekli kılan, yakin olandır. Bu belirimleri ile **Mevla** ismini hak eder. Mevla oluşu nedeni ile iman edenlerin dostu, yakin buldukları anlamında Veli olarak sığındıklarıdır, yakınıdır. Bu isimle görülmesi gereken en önemli durum, -yakinlik edinilmesi sonucunda rahmetin gözetilmesi ile- ilişki ve iletişimin sürekli kılınmasıdır.

Mevla ismi Veli isminin gereği olarak sonuçta görünüş bulan karakter belirimidir. Bu ismin gereği olarak sorumluluk sahibi olunduğu alan ve kişiler üzerinde aidiyet duygusu ile iş görülür. Veli ismi duygusunda sorumluluk sahibi olmayı gerekli kılar iken Mevla ismi aidiyet duygusunda belirir. Aidiyet duygusu ayrıca değer edindiğini ve yakinlik kurduğunu sahiplenme duygusu ile iş görmeyi gerekli kılar. Bu isimlerin karakter belirimlerinde, değer edindiklerine had safhada duyarlı olunması gerekli kılınmıştır. “Dostlarıma buğz eden bana buğz etmiş olur” denilirken de Mevla ismi ile karakter duyarlılığı gösteren Cenabı Allah’a tanık olunur. Kullarına rızık veren olması duyarlılığını gösterirken de yaratıklarından ve yaptıklarından sorumlu olan Veli olarak aidiyet, sahiplenme duygusu ile Mevla olduğuna tanık olmak gerekir.

Mevla ismi Cenabı Allah’a sığınılması, medet beklenmesi ile ubudiyet ile ilişkide de karşılık bulmuş olarak görünüş bulur. Rabb, Mürebbi ve Mevla isimleri aile kurumunda en belirgin olarak görünüş bulan -tesis edilen- isimlerdir. Özellikle Mevla isminin karakter duyarlılığının gösterilmediği yerlerde aidiyet, sahiplenme duygusunun olmadığına ve bu doğrultuda da değer duyarlılığı -değerlere duyarlılığının- edinilmiş olmadığına tanık olunur.

Mürebbi, Veli, Mevla vb. isimler, Cenabı Allah’ın rahmeti ve değerler düzeyinde ahlak edinmeyi önceledigiğinin göstergesi olan isimlerdir. Vahşi hayvanlarda dahi yavrularına ve merhamet belirimi ile çevrelerine karşı

gösterdiği duyarlılıkta bile -tevhidin gereği olarak- görülebilecek olan karakter tavırlarıdır.

Enes, Halil, Refik, Mevla vb. isimler, Veli isminin alt belirimi olan görünüş biçimleridir. Veli isminin kazanılması ile yani sorumluluk duygusu ve alanları edinilmesi ayrıca aidiyet duygusunun kazanılması/ gerçekleşmesi ile bu isimlerin görünüş bulduğuna tanık olmak gerekir.

**

Mevla isimi ubudiyette sığınılan anlamında karşılık bulduğunda Cenabı Allah, yakin oluşun verdiği eminlikte, işlerin sonuçlarının hayr üzeri kendisinden beklendiği tevekkülde kullarına **Vekil**'dir. Vekil, sorumlu kılındığından yana olması gerekeni hakkı gereği ile yapacağına güvenilen ve kendisine iş görmesinden yana ruhsat, hak verilen kimsedir.

Cenabı Allah, vekil olacak yeterlilikte olan, güvenilen olması ile kullarının imanda öncelediğidir. Ayrıca vekili olduğu kullarını, hakları gereği işlerinde önceleyendir.

Cenabı Allah, dualara icabet etmesi ile kullarının işlerine Vekil olmaktadır. Dua, kulun beklentisinde olana, istenilenin gerçekleşmesine Cenabı Allah'ı Vekil kılmasıdır. Ayrıca gücü ve yeterli oluşuna güvenilen olarak Cenabı Allah, acziyete düşülen yerde kulun kendisi adına iş görmede hak sahibi olması nedeni ile de Vekil olandır. İman eden için inşallah ifadesi de Rabbi olan Allah'ı işine vekil kılmasıdır.

Cenabı Allah vekil olması gereği ile kullarını güç ve kabiliyetlerini aşan işleri üzerine alan olması ile de **Kefil** ismini hak eder. Kulun yapmaya kabiliyeti ve gücü olmadığı ama yapmaya çalıştığı işlerinde Cenabı Allah'ı samimiyetle kefil kılması, kuluna kefil olmasının bir gereğidir. Ayrıca bu isim, kulların birbirlerine işlerinde kefil olmasında görünüş bulur iken güvenin tesis edilmesi ve amaca bağlı olarak işlerine bağlı olarak kendiliğin hangi istidatta, kabiliyette ve imkânda gerçekleşebildiğini görmek adına da önemlidir.

Bu isimlerin sonucunda görülecek olan ise Cenabı Allah'ın kullarına yeterli olması anlamında **Kâfi** olmasıdır. Kâfi olunması, sadece mahlûkatın

gerçekleştirmeye çalıştığı işlerinde değil, zat, sıfat ve isim belirimleri ile varoluşlarına her türlü yönden yeterli olması içeriğinde de anlamlı bulunması gerekir. Bu bağlamda bu isim tekvin sıfatının belirimlerinden olarak da görülür.

**

Veli ismi gereği ile Cenabı Allah, samimi olarak tövbe etmek ile kendisine dönüldüğünde af edici olan **Afûvv** 'dür. Af eden, günahtan yana beraat vermesi ile de kısasta/ karmada ceza hükmünden yana da bağışlayandır. Af eden Allah, günah ve hataların çokluğuna bakmadan bağışlaya bilen ve yüze vurmayan olarak da **Gaffar**'dır. Günah ve hataları, geride bırakmış olarak bağışlayan, örten yani unutturan olarak da **Gafur**'dur. Cenabı Allah ayıpları ve günahları umumiyete açık etmeyen olarak da **Settar**'dır.

Settar ismi gereği ile de kullarına ayıplarını açık etmemelerine sebep verecek utanma duygusu verendir. Sicilde suçun silinmesi de bu ismin gereğidir. Böyle olsa da Settar ismi, yaratım sonucunda zatını mevcudat ile gizleyen setr eden anlamında Batın isminin belirimlerindendir. Sıfat ve isimleri ile de zatını fiilde, ürün vermekte ve ilişkilerde görünüşe taşımak, kendisine tanık kılmak ile de setr oluşun perdelerini kaldırandır.

**

Ulûhiyete ve rububiyete dair her isim; rahmeti öncelemek, hakiki olarak duygusunda yaşamak ve tesis etmek sonucunda da bağışlama isimlerinde karşılık görmesi ile hak edilmiş olunur. Bağışlanmak hak edilmesi gerekendir. Gerekenleri/ gerekenler yapıldığında, kazanılacak olandır.

Bağışlanma isimleri Veli ve Tevvab isminin bir gereği olarak gerçekleşirler. Tevvab, en basit anlamı ile kendisinden özür dilenen, pişman olunan durumlar sonucunda kendisine sığınılan, dönülendir. Özür dilemek ve pişman olmakta görünüş bulur. Af dilemek bir nevi özür dilemektir. Af dilemedeki samimi oluşa göre bağışlama isimleri, ilke gereği duygularında gerçeklik bulurlar, insan ilişkilerinde de gerçekleşirler.

Bağışlamaya dair olan bu isimlere dikkat edildiğinde kişilik haklarına **Latif** ismi gereği ile dikkat edildiği görülür. Her kul, kişilik hakları ile beraber

önemsenendir. Önemsendiği ölçüde de Allah için değerdir. Latif ismi sadece bu anlamda değil, bütün işlerinde teknik ve sanatsal düzeyde ayrıntılara dikkat eden anlamını taşıdığı gibi karakter ve ahlakında da incelikleri gözeten olması ile güzellik taşıyan olmasını ifade eder.

Latif ismi ile bilmekteyiz ki Cenabı Allah, nezaket ve incelik sahibi olarak güzel ahlak sahibidir. Nefsinde kötü olmaktan yana temiz/ arı olan, ötekini rahmeti gereği önceler, önemser iken güzel ahlak sahibi olarak da görünendir. Değer ve vicdan sahibi (ilkeler gereği ussal oluşunda) oluşunda iş görür iken mahlûkatının kişilik haklarına da saygılı olandır.

Bundan olsa gerek ki Kur'an'da "Oku kitabını! Hesap görücü olarak nefsin sana yeter" denilirken dahi latif oluşunu koruduğu görülür. Günahları, hataları yüze vuran değil, vicdana bağlı olarak kişinin kendi şahsına okutması, kişilik gelişimi adına da önemlidir. Terbiye ederken dahi latif oluşunu koruduğunu bilmek gerekir. Böyle olsa da sevdikleri, değer verdikleri, ilke gereği hikmet ve hak üzeri işlerini yapması söz konusu olduğunda, zulme kaşı Kahir oluşunda da göründüğünü bilmekteyiz. Böylesi durumda görünüşler, koşul ve ihtiyaç belirimine göre karakter tavırlarında bulunulduğunun göstergesidir.

İlişkilerde ötekinin, rahmetin öncelenmesi ile Latif oluşta görünüş sağlanır. Bu isim, güzel ahlak sahibi olunduğunun da göstergesidir. Nefsi emmare ile kıyaslandığında da Cenabı Allah'ın, kulları için ne kadar cazip olduğunun belirimidir. Her bir isimde farklı görünüş biçimlerinde bulunmasında da kimlik belirimi olarak -öznel oluşunda- çeşitlenişte kendisini Latif olması ile görünüşe taşımasına tanık olunur.

Latif oluş, kabalığın, vahşiliğin baş göstermesinde aranır olan vasıftır. Medeni ilişkilerde de tesis edildiğine tanık olunur. İman gereği ile müminler arası ilişkilerde güzel ahlak, erdem sahibi oluşta gerçekleşmesi istenen/ gereken bir isimdir. Fütüvvetin olmazsa olmaz ilke belirimlerindendir. Her fütüvvet ehlinin, ilişki ve tavır belirimlerinde latif olması gerekir. İslam'da -özellikle tasavvuf alanında- fütüvvetten bahsetmekte isek Latif ismi ile Cenabı Allah'ın görünüşünden bahsetmekteyizdir.

Evliyayı kibar, evliyayı zarif makam sahiplerinde de bu ismin, rab beliriminde olarak galip olduğuna tanık olunur. Nezaket, zarafet, letafet vb. belirimler, evrensel değerlerin içselleştirilmesine göre özverili oluşta ötekinin öncelenmesi veya önemsenmesi ile Latif isminin belirimleri olarak görünüş bulur. İnsan evrensel değerleri önceleyerek erdem sahibi olmakta ise Latif isminin vasıf belirimleri ile kendini bulur/ gerçekleştirir.

Sadaka verme durumunda dahi sağ elin verdiğini sol elin, sol elin verdiğini sağ elin görmemesinin, hadisi şerifte istenmemesinden de latif oluşun, toplumsal ilişlerde görülen durumlarda korunması gerektiğine tanık olmaktayız. Hazreti Muhammed Mustafa efendimizin de Latif ismi gereği ile güzel ahlak sahibi olduğunu, Cenabı Allah'ın güzel ahlakını tutum ve davranışlarında görünüşe taşıdığını da tevhitsel görüde olarak bilmek gerekir.

Latif ismiyle görmekteyiz ki eylemde ve ilişkilerde aranan, hak üzeri samimi ve hakiki olunmasıdır. Latif ismi ile Cenabı Allah'ın, samimiyet sahibi olduğunu görmekteyiz. Kullarının kişilik haklarını da gözetir iken eylem ve ilişkilerinde hakiki olduğunu bilmekteyiz. Ulûhiyet sahibi olsa da rububiyeti gereği dualara icabet eden olmasında kullarına tenezzül eden, önemseyen olarak samimi ve hakiki oluşunda dahi Latif olduğunu bilmekteyiz.

**

Cenabı Allah yukarıda bahsi geçen Veli, Tevvab, Latif vb. isim belirimleri ile sadece rububiyetini tesis etmek ile kalmaz; ahlak beliriminde ilke gereği ereğinde -gereğinde ve yerindeliğinde- yeterli oluşta iş görür iken karakter belirimi olan vasıflarında yetişkin olmak anlamında **Kemal** vasfını da kazanır. Kemal vasfında yetkin oluşu nedeni ile de **Kamil**'dir.

Ahlak, karakter vasıflarında ideal olanda kendini görünüşe taşırken bu iki isminin gereği olarak tutum ve davranışlarda bulunur. Esma-i Hüsna üzerinden sıfat ve karakter belirimleri ile bakıldığında en yetkin biçimde kimlik ediniminde -kendiliğini görünüşe taşırken de- Kamil olduğuna tanık olunur. Her alanda sıfat ve karakter belirimlerinde gelişim gösterilmesinde de bu iki isim ile kendiliğin görünüşe taşındığına tanık olunur. Sürekli ve

sürdürebilir bir varoluştan bahsedilmekte ise bu isimlerin gereğinde tutum ve davranışlarda karakter edinimi ve sıfatların gerçekleştirilmesi gereklidir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki Veli, Tevvab, Latif vb. isimleri ile emek gösterdiği her şeyi önemsediğini ve rahmeti gereği ile zayi etmeyeceğini de görünüşe taşır. Önemseme duygusu Veli isminin bir gereği olarak gerçekleşir. İnsan ilişkilerinde Veli ismi, sadece sorumluluk, aidiyet duyguları ile değil önemseme duygusu ile de öznelde karşılık bulur.

Veli isminin gereği olarak rububiyet, sadece hikmet üzeri olmanın gereğinde biçimlenmez. Rabb olmanın gerekleri doğrultusunda da biçimlenir. Rabb ismi ile mahlûkatının terbiyesinde olan Cenabı Allah **Mürebbi** oluşta kendini bulur. İradesi gereği yaşanan Rabb, amaç ettiğinin gerçekleşmesi -ilkesel oluşta ereğinde görünüş bulmak- içindir ki kullarını terbiye eder, öğretir, eğitir, istenilenin gerçekleştirilmesinin yetkinliğine yetiştirir/ taşır. İlahi isimler için bu, fıtratı gereği Rabbini üzerinde bulmak olmaktan daha çok kendiliğin gerçekleştirilmesi sonucunda hak edilen yetkinlikte isimlerin gerçekleştirilmesi anlamını taşır.

Bunun için olsa gerek ki fıtrat gereği insan için “ahseni takvim” denilmiş olunsa da bu, yeterli olmadığı içindir ki “çalıştığından başka bir şey yoktur” denilmiştir. Sıfat ve isimler ile karakter, meşrep olarak fıtrat donanımında yapısal kılınır iken gayrete bağlı olarak terbiye devam eder. Bu da terbiye için Mürebbi olmayı da gerekli kılar. Mürebbi; Veli ismi ile mahlûkatını önemseyen Cenabı Allah’ın, mahlûkatının bakım ve ihtiyaçlarına duyarlı olması ve bunun için de gerekeni yapması/ yaptığı anlamını taşır.

**

Bu durumda **Rahman** ve **Rahim** olmak da kaçınılmazdır. Rahman, genel düzeyde herkes için rahmeti, merhameti önceleyen ve bu doğrultuda mahlûkatın tamamının ihtiyaçlarını gözeterek gerekeni yapandır. Rahim ise hususi olarak her bir mahlûkunu önemseyen, ihtiyacını gideren, yetişmesi gerekene doğru olanak veren ve yetiştirendir.

Rahmet etmeye dair olarak beliren her isim, potansiyel oluşu ve duygusunda canlı kılınması ile öznelde Rahman ismi gereği genel kılınır iken gerçekleştirilmesi sonucunda ereğinde yaşanırken Rahim isminde Cenabı Allah'ı bulmaya nedendir. Rahim, olanakların değerlendirilmesi ile gerçekleştirilenler sonucunda rahmet edilmiş olarak isimlerin yaşanılmasıdır. Her isim genelde karşılık bulsa da hususi olarak duygusunda hakiki yaşanması ile tinde yükselmeye ve Rahim isminin gereği olan diğer isimler de Cenabı Allah'ı gerçekleştirdikleri üzerinden bulmaya nedendir.

Cenabı Allah, Rahman olması gereği ile herkes için Tevvab olandır. Herkesi af etmeye açık olandır. Herkese Adl oluşu ile adaleti gözleyendir. Herkesin rızkını veren Rezzak'tır.

**

Rahman ve Rahim olmasına binaen de **Rakib**'tir. Rakib, gözleyen, koruyan, anlamlarını taşır. Âlemlerde olan biteni nazarı altında bulan, olanları denetleyen, gözeten, ileriye taşınmalarına sebep olan içeriğinde anlamlar taşır. Bu isimin gereği olarak insanlık âleminde ilerleme ve gelişimin gerçekleştiğini söylemek abartı olmaz. Rekabet etmek ile insanlığın gelişim ve ilerlemede ivme (hız) kazandığı, tarihsel olarak da görülebilir.

Rekabet, bu ismin bir belirimi olarak görünüş bulması sonucunda birbirlerini gözleyen, denetleyen ve ilerisine geçmek isteyenlerin her alanda bulabileceğidir. "Müminler birbirleri ile hayırda yarışırlar" denilirken de rekabetin iman alanında dahi gerçekleştiğini görmekteyiz.

Cenabı Allah rububiyetinde erdem sahibidir. İsimleri ile izzet ve şeref sahibi olduğu görülmek ile beraber, ihsanı, keremi ve lütfu kullarına bol olandır. Güzel ahlak sahibi olmak ile beraber kullarını/ mahlûkatını rahmetinde önceler. Bu vasıfları ile galip oluşunda **Macid** olandır. Macid olmasına binaen izzet ve kerem sahibi olarak kendini görünüşe taşıması ile de **Mecid**'tir.

Cenabı Allah kendini Macid oluşta bulur iken kullarına olan kerem ve ihsanında Mecid olarak kendini görünüşe taşır. Bundan olsa gerek ki Kur'an'da Mecid oluşu ile ifade edilir.

Cenabı Allah ihsan ve ikramını hibe eden, bahşeden olarak da **Vehhab**'tır. Zaten mahlûkatın varoluşu varoluşun hibe edilmesidir. Ayrıca veli kullarına karşılıksız ve hesapsız verdikleri ile de Vehhab olduğuna tanık olunabilir.

Vaat ettiklerini hakkı ile yerine getiren olması nedeni ile de kendisine **Vafi** denilmiştir. Bu isim kullar için hem kendisine karşı güvenin hem selamın hem de sonuçta gazaba aşkın rahmetin tesis edilmesinin de gereğidir. Vafi olduğu içindir ki kullarının gönlünde umudun tükenmez olması da gerçekleşir.

Cenabı Allah, her daim ereğinde rahmeti önceleyen olduğu içindir ki **Hayrı Mutlak** 'tır. Hak olana göre doğru olanı önceleyen ve iş gören **Sıdkı Mutlak**'tır. Güzelliğin yegâne kaynağı olarak da **Hüsnü Mutlak**'tır. İdealar hem potansiyel irade belirimleri hem de ereğinde öncelenen olmaları sebebiyle varlık alanında rahmet öncelenir iken mutlak belirim olmaları ile Cenabı Allah'ın öznel olan tümel belirimleridir.

İyi, doğru ve güzel ilke gereği özneldirler. Faili mutlak Allah'ın irade belirimi olarak evrenseldirler. Evrensel düzeyde de rahmet üzeri beliren isimlerin zemini ve kimlikte belirimin gereğidirler. Vicdanlarda herkes için doğru, eylemde herkes için iyi ve sonuçta ise ideal olarak herkes için güzel olan Allah, bu ilkeleri amaçsal oluşunda rahmeti önceleyerek bütün mahlûkatı için de öznel irade belirimi kılmıştır. Bilgi edinmenin değilse de bilgi edinmeye yönelmenin belirimi de bu idealardır. İsimlerin hangi öznel nitelikte yaşandığının belirimi olmak ile beraber tekâmülün, tarih olgusal olarak iyileştirmenin çıta belirimi de olan ilkelerdir.

Cenabı Allah'ın Rahim ismi ile beraber **Hannan** ve **Mennan** isimleri de vardır. Hannan; çok şefkatli ve kullarını acıması ve şefkati ile önceleyen olan anlamını taşır. Bu bağlamda Erdemler düzeyinde değer olarak duyarlılığı had safhada olan anlamını da yüklenir.

Hannan olmak için vicdani, kalbi (duygu belirimleri) düzeyde duyarlılığın olması gerekir. Bu da evrensel değerleri duygusunda hakiki olarak kendilikte bulmak ile mümkündür. Hazreti Yahya için "katımızdan kalp yumuşaklığı, (duyarlılık anlamını da içeren hannan) verdik" denilirken de katı kendilik katı olduğu içindir ki kendinde bulunan duyarlı oluştan nebi Yahya'ya verildiği belirtilmektedir. Bu ayet, Cenabı Allah'ın kullarına karşı pek duyarlı olduğunun da göstergesidir. Bu nedenledir ki eskilerin çoğu Hannan ismini dualarında çokça zikretmişlerdir.

Mennan ismi ise nimeti bolca veren demektir. Bu ismin Esma-ül Hüsna'dan olduğu hadisler ile sabittir. Mennan cömertliğinde yani Kerim oluşunda sınırı olmayan anlamını taşır. Musa nebi "Muhakkak ki ben hayır olarak indireceğin her şeye fakirim (muhtacım)" derken de bu isim ile olmasa da bu ismin anlamı içeriğinde dua etmiştir.

Hannan ismi ile şefkat ve acıma duygularında duyarlılık ile kullarına tenezzül eden Cenabı Allah, nimeti bol Kerim olarak da Mennan oluşunda ikramlarda bulunandır. Yeter ki Cenabı Allah'ın Hannan olarak duyarlılığı ile kuluna tenezzül etmesi gerçekleştiğinde kul da Cenabı Allah'a acziyeti ile yönelmiş olsun. Ayrıca kul, acziyeti ile Cenabı Allah'a yöneldiğinde, ihtiyacından yana istekte bulunduğunda Hannan olarak Cenabı Allah'ın rağbetini kazanmış olsun. Görülen o ki dua dahi Hannan ismi şerifindeki duyarlılık sebebiyle karşılık gören olmakta. Bu isim vasıf olarak bulunmuş olmasa idi dualara tenezzül etmek dahi gerçekleşmeye bilirdi.

Bir acizin, aciz kaldığı duruma el uzatmak, yardım etmek dahi bu ismin gereği ile bulunacak olandır. İnsan merhametli olabilir ama eylemde bulunacak şefkat duyarlılığı olmaz ise Hannan isminden mahrum kalır. Hannan, Aliyy olanın tenezzül etmesinde olması gerekeni de yapmasını gerekli kılan vasıftır. Bu vasıf ile hakiki olarak mahlûkata hürmet ve şefkat ile tenezzül etmek gerçekleşir.

Unutmamak gerekir ki bu iki isim Deyyan ismi sebebiyle şefkati hak etmiş, nimete ihtiyaçlı olan muhatabı ile gerçekleşir. Kim ki şefkati hak edecek durumdadır ve nimete muhtaç kalmıştır, sonuçta bu isimlerinin hak karşılığı ile muamele görür.

**

Cenabı Allah, doğa zemininde rahmetinden her türlü nimeti bahşeden olarak **Kerim** isminde görülür. Böyle olsa da Kerim ismi Rahim isminin bir gereği olarak kullarına ihsanı, lütfu bol olan demektir. Kerim, ilahi sıfat ve isimlerin yaşanmasını da gerekli kılar. Her sıfat ve isim hakkı gereği ile rahmeti önceleyerek yaşandığında, Kerim isminin bir görünüşü olarak bahşedilendir. Cenabı Allah'ı sıfat ve isimlerinin gereğinde gerçekleştirilenlerde bulmak, Kerim ismi ile O'ndan nasiplenmektir. Kerim, fazlası ile ihtiyaçları gideren cömert anlamında olsa da ilahi sıfat ve isimleri fazilet olarak yaşamakta bulunacak olandır.

Kerim ismi ile beraber ifade edilmesi gereken bir isim de **Şekür**'dür. Şekür, hayrı gözeterek yapılan her şeye karşı ziyadesi ile karşılık vermek, bahşetmektir. Bu isim ile minnet altında kalmamak öncelenir. Yapılan her hayr, karşılığı geri verilmesi gereken bir borç olarak görülür ve minnet altında kalmamak içindir ki karşılığı ziyadesi ile verilir. Bir hayra karşı on sevabın verilmesi ve Kur'an'da güzel bir borç olarak anlamlı kılınan salih amellere karşı fazlası ile ihsanda bulunulması bu ismin gereğidir.

**

Bu isim ile verdiği ihsan ve nimetler için Cenabı Allah'a teşekkür etmekle yönelmek, kalbi olarak nimet ve ihsanın sahibi oluşu ile kendisini tasdik etmektir. Bu karşılıklı olarak rızayı tesis etmek için de gerekli olandır. İnsan yaşamında dahi rıza, bir teşekkür ile tesis edilendir. Ayrıca kendisinden verdiği olarak ne bahşetmiş ise hayr üzeri kullanmak sonucunda da Şekür ismi ubudiyette görünüş bulur ve **Rıza** ismi de tesis edilmesi olanağı bulur. Kur'an'da, ihtiyaçtan fazlasının infak edilmesi gerektiği belirtilir iken karşılık beklemeden hayr üzeri olmak ile Şekür isminin de tesis edileceği, dolaylı olarak ifade edilmiş olunur.

Şekür ismi gereği yapılan salih amel, söz ile teşekkürde bulunmak vb. her fiil sonucunda Rıza ismi ile Cenabı Allah'a yakinlik bulmak mümkündür. Her açıdan şükür rızanın tesis edilmesinin gereğidir.

Rıza ismi, karşılıklı ilişkilerde hoşnut olunmasını önceleyen olunduğu anlamını taşıdığı gibi sonuçta hayrın öncelenmesi ve iman gereği kendisine dönülmesi ile hoşnut olan anlamını taşır. Rahmet, ilkesi gereği hoşnut kılandır. Her varlık varoluşundan hoşnut olacak diye bir kaide olmasa da gerçekleştirdikleri üzeri fıtratının -ne için olduğunun- gereğini yaşadığında, hoşnutluğu (razı olmayı) bulur.

Razı olmak, kendiliğin ne için olunduğuna dair gerçekleştirilmesi sonucunda edinilecek olandır. Ayrıca Azim isminin gereği olarak başarı edinildiğinde hem kendilikten hem de başarmanın verdiği sevinçten dolayı gerçekleştirilenden hoşnut olunması ile Rıza isminin hak edilmesi söz konusudur. Böylesi durum ubudiyette de gerçekleştiğinde, Cenabı Allah Rıza ismi gereği kullarının muratlarını verir iken hoşnut kılan anlamında **Murdi** ismi ile de görünüş bulur. Hayr üzeri olunduğunda bulunacak olan yaşam sevincinde de Rıza ve Murdi isimleri görünüş bulur. Rıza ile ilişkilerde hoşnutluk öncelenir iken hayr üzeri olmak, hak olandan yana başarı elde etmek ile bu isim asli düzeyde öznelde tesis edilir.

Bu isim, hoşnut olunan ile huzur ve mutluluk bulmasının gereğidir. Mutluluk ve huzur bu ismin gerçekleşmesi sonucunda edinilir. Her mutluluk ve huzurlu oluşta bu ismin gerçekleştiğine tanık olunabilir. Ayrıca bu ismin gereğinde varoluş, karşılıklı ilişkide birbirini hoşnut oluşta kabul etmek ile gerçekleşir. İlişki bütünlüğü de edinilmiş olur. Böylece karşılıklı olarak önemseme ve önceleme ile karakter ve kimlik belirimleri -sadece bilinen değil- değer olarak da görünüş bulur. “Kulum Benden razı mısın” sorusuna içerik olarak bakıldığında bu duruma tanık olunur. Zaten böylesi varlık belirimi sebebiyle insan ilişkilerinde de bunu gözlemleriz. Anne, baba, evlat karakter belirimleri arasında rızaya bağlı olarak ilişki bütünlüğünde aile olunur iken karakter ve kimlik belirimleri de karşılıklı değer oluşta belirir. Böylesi tinde varoluşta, rızaya bağlı karşılıklı kabul ile bir üst değerde buluşmuş olarak ilişkide bütünlüğün korunması da sağlanmış olunur.

**

Şükür ile Şekür olanı bulmak ve sonuçta Rıza isminin gereğinde yaşamak Vedud ismine ermek için de gereklidir. Rıza gerçekleştiğinde, **Vedud** ismi ile Cenabı Allah'ı bulmak da söz konusu olur. Vedud, sevgi anlamı içeriği ile seven ve sevilen anlamlarında anlamlı kılınmıştır. Rıza ismi ilişkilerde bütünlüğün sağlanmasına neden iken Vedud ismi ile amaca bağlı olarak ilişkilerin tesis edilmesi, sıfat ve isim erek belirimine göre hem birliğe erilmesi hem de bütünlüğün korunması sağlanır. Vedud ismi gereği ile Rahim oluş, rabıta (bağ) kurmak ile yakinlik kazanılmış olarak tesis edilir.

Vedud aidiyet duygusunu kuvvetlendirir iken karşılıklı olarak yakinlik edinilmesini sağlar. Birbirine karşı yabancılık ve öteki olarak durmak da Vedud ismi gereği ile samimiyetin tesis edilmesinde aşılır. Karşılıklı isim nitelemesinde ise Habib, Halil vb. olarak yakinlik kurulur. Böylece üst bir kimlikte karşılık olarak tinde varoluş gerçekleşir.

Vedud ismi amaç olmaktan daha çok tinsel düzeyde erekte istenenin gerçekleştirilmesinin gereğidir. Vedud ismi ile ilişkilerde karşılıklı olarak kendilik değer oluşta bulunur. İlişkiler aidiyet duygusu ile anlam kazanır. Varoluş, değer beliriminde karşılıklı olarak ilişkilerde birbiri ile anlam bulmuş olarak gerçekleşir.

Bu durum ontolojik olduğu içindir ki bütün mahlûkat için de geçerlidir. İnsanlık âleminde de Vedud isminin böylesi belirimlerine tanık olunur.

Özellikle Cenabı Allah'ın Muhammed efendimize Habibim, İbrahim nebiye Halilim ve diğer nebilere de böylesi isim nitelemelerinde bulunmasından da anlaşılacağı gibi karşılıklı değer belirimi ile üst bir kimlikte yakinlik bulmuş olmak sevgi ile tesis edilmektedir. Bu düzeyde sevgi, rahmetin en yüksek düzeyde görülmesine sebeptir.

Vedud, bütün mahlûkatta ilişkiye sevk edici, değer edindirici, yakin kılıcı sevgi belirimi ile de görünüşe taşınır. İlişkilerde değer olarak birbirini kutsamanın da gereğidir. Seven ve sevilen arasında birbirini öncelemek, önemsemek ile nefsi emmareye baskın terbiye edici, sağaltıcı, motive edici, değer bakışımı vermesi ile tenzihe neden olucudur. Üst bir kimlikte buluşmanın, tinde karşılıklı olarak varoluşu sılayı rahimde bulmanın da gereğidir. Vedud isminin gereği olarak sevmek, gönül genişliği bulmanın

ve kapsayıcı düzeyde varlık görüşüne sahip olmanın da gereğidir. Değerin yalın olarak yaşanmasına sebep verirken ilke bağlamında değer edinilenin öncelenmesi ile ilkenin erekte gerçekleşmesine engel olanları da aşmanın/ tenzihte bulunmanın da gereğidir.

Sevgi, kendilik dünyasını yurt edinmenin de gereğidir. Sevgi ile gönül kazanmak, sevenleri birbirine yurt kılar. Cenabı Allah ile karşılıklı muhabbet bulanlar için de Cenabı Allah yurttur. Kul, Allah için yurt değilse de "mümin kulumun kalbine sığdım" hadisi kutsisi ile bakıldığında Allah için beytullah olması nedeni ile evdir. Sevgi, Allah evinde Allah'a ulaşmanın en iyi aracıdır.

Sevgi, Cenabı Allah'a ermenin gereği olarak edinilmesi gerekendir. Bundan olsa gerek ki eskiler, saliklere "Cenabı Allah'tan Aşk isteyiniz" demişlerdir. Allah için aşk kullanılmaz olsa da aşkın Vedud isminin bir belirimi olduğunu da unutmamak gerekir. Kulun Allah'a aşkı Allah'ın kuluna olan aşkındandır. "Kulumun şevkinden, şevkim daha fazladır" denilirken bu da ifade edilmiş olunur.

Cenabı Allah, yaratmayı, güzeli, kendisini sever. Severken bütün mahlûkatı olmasa da mahlûkatını da sever. Sevgi ismi muhatabı olduğu sürece de evrensel oluşunu korur. Zaten isimlerin evrensel olması demek; sadece zamansızlar ve herkes için olması anlamında değil her devirde muhatabı olduğu sürece karakter ve kimlik düzeyinde kendiliğin gerçekleştirilmesi anlamını da taşır. O'nun her şeyi sevmediği, sevemediğini sapkınlara muhabbetinin olmamasından, kimisine de kavuşulamayacak uzaklığa sürgün etmek anlamında lanet etmesinde bilmekteyiz.

Lanet, asli olandan zılli olana düşürülmek ve düşkün oluştaki sürüklenişte ise kalıcı olmaktır. Bu, göstermektedir ki Cenabı Allah, her yarattığını sevmemektedir. Böyle olsa da sevmediklerini dâhi Vedud isminden mahrum etmemektir. Sevgi ile yaşama karşılıklı ilişkilerde değer oluşunda anlam katan Cenabı Allah'tır. Sevmediği olsa da sevmediklerinin yaşamına dahi sevdirdikleri ile anlam katandır. Böyle olduğunda sevgi evrensel oluşunu, etkir erk belirimi olması ile tinde varoluşun öznel bir gerçekliği olarak her daim bulur.

Ubudiyette itaatin gerçekleşmesinin de gereğidir. Nefsi emmareye rağmen varsayılan kendiliğin aşılması için de gereklidir. Cenabı Allah'a itaat de bu ismin duyguda vücud bulması sonucunda hakkı ile gerçekleşir. Bu durumda Cenabı Allah'a itaat edilen, itaat ettiren anlamında **Muti** de demek gerekir. Bu isim Vedud ismine bağlı olarak gerçekleştiğinde, nimet ve ihsanda bulunan anlamını da içerir. Cebbar ismine bağlı olarak gerçekleştiğinde ise terbiye eden, sıfat ve isimlerinin gerçekleşmesini gerekli kılan anlamını içerir.

Vedud ismi ile Cenabı Allah'a yakin gelinme imkânı edinildiği gibi Cenabı Allah'ın yakin anlamında **Karib** olduğuna da tanık olunur. Bu ismi ile tanışmak, Cenabı Allah'ı müşahede etmek anlamını taşır. Cenabı Allah zatı, sıfatları ve fiili gereği mutlak yakin olandır.

Kulun Cenabı Allah'a yakin oluşuna tanık olması ise sadece ilahi aşk/ sevgi aracılığı ile yakinlik kurmak ile değil, ibadetler -özellikle nafile ibadetler-, salih amel, ahrete/ akıbete göre ilkeli yaşamın öncelenmesi sonucunda da edinilir. Emek ve ürün verirken ilahi isimlerin gerçekleşmesi üzerinden de Cenabı Allah'ın yakin olduğuna tanık olunur. Her yaşananın hak edilmiş bir isimle karşılık görmesinde de Cenabı Allah'ın Karib olduğuna tanık olunur. Yaşanan olayların kısasta karşılık görmesi sebebiyle de Karib oluşuna tanık olunur. Her gerçekleşen üzerinden sıfat ve isimlerin görünüş bulduğu ve tesis edilmesi üzerinden de Karib oluşa ussal olarak tanık olunur. Duanın kabulü ile yakinliğe tanık olunacağı gibi çaresiz kalınan durumlarda yardım uzandığında da Cenabı Allah'a tanık olunur.

Karib oluşa usta bilgisi edinilenler ile tanık olunur. İlahi sıfat ve isimlerin gerçekleşme durumuna göre kendilik dışında gerçekleşen olay ve olgular üzerinden de tanık olunur. Ayrıca kendilik sıfat ve isim belirimlerde, pratikte gerçekleştirilenler üzerinden de tanık olunur. Tevhidin ilm-en yakin, ayn-el yakin ve hak-el yakin belirimleri de olan bu seyirde Karib oluşu ile Cenabı Allah yakin olarak bulunur.

**

Veli, Rıza, Sevgi isimlerinin sonuç bir belirimi olarak Cenabı Allah'a **Halim** isminde de tanık olmak gerekir. Rahmetin öncelenmesi sebebiyle Rahman

ve Rahim olmanın bir gereği olarak da Halim ismine tanık olunur. Halim, sözlükte: Yumuşak huylu, ağır başlı ve sonuçta hoşgörülü olan anlamlarını taşır. Amaç edinilenin gerçekleşmesinin öncelenmesi ve bağışlama isimlerinin gerçekleşmesi gereği ile Cenabı Allah'ın Halim ismi gereği karakter edindiği görülür.

Genel anlamda Halim ismi, gücü yeter olduğu hâlde kızgınlık ile ceza vermeyen, yaptırım uygulamayan anlamında kullanılmıştır. Yani erek belirimine göre ilkeli oluşu koruyan ve hikmeti gereği ile her işi yerli yerince yapan anlamını taşır. Cezanın hak edilmiş olmasına rağmen sevdikleri sebebiyle cezayı erteleyen, ileriye atan olması da bu ismin gereğidir. "Sen içlerinde iken Allah onlara azap edici değildir. Bağışlanma dilediklerinde de Allah onlara azap edici değildir" ayetinde de Halim oluşu, gerekçeleri ile anlamlı kılınır. Veli olması sebebiyle Halim olduğu gibi Tevvab olması gereği ile de Halim'dir.

Bu isim her ne kadar rububiyet isimlerinden olsa da ussal olarak karşılığı düşünüldüğünde, hikmet gereği olay ve olguları gerçekleştirir iken sonuçta olacağa göre ilkeli oluşunu muhafaza etmiş olarak tutum ve davranışlarda bulunulması anlamını taşır. Bu nedenledir ki ceza gerektiren olayları alttan veya ağır olarak ele alan olmaktan daha çok ilkeli oluşu korur iken amacın gerçekleştirilmesi hedeflenendir.

Zaten ceza gerektiği düşüncesi ile baktığımız bütün olay ve olgular, sonuçta rahmet olarak amacın gerçekleşmesinin nesneleri/ araçlarıdır. Bunun içindir ki sadece, ceza gerektiren durumlarda kudreti ile ceza hükmünü vermeyen olarak halim ismini değerlendirmenin eksik olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca gelişen durumlara göre hareket etmeyi öncelemek, stratejik olmak, anlamında da halim ismini anlamlı kılmak yanlış olur. Gelişen durumlara göre değil, amaca bağlı olarak ilkeli oluşu korumak ile Halim olmak, varoluşsal bir mecburiyettir. Cenabı Allah dilerse Halim olmaz ama tinde varoluşun, çoklu gerçeklikte değer farklılıkları doğrultusunda beliren karşıt belirimler üzeri görünüş bulan ilişkilerde de gerçekleştiği düşünüldüğünde, Halim olmak bir mecburiyettir.

Eğer amaç varsa, amaç belirimine göre hem nedenleri belirli kılmak hem de tutum ve davranışlarda bulunarak kendiliğin amaca bağlı ilkeli oluşta gerçekleştirilmesi kaçınılmazdır. Bu nedenledir ki karakter belirimi olan isimlerin, amaçsal oluşun bir gereği olarak tinde varoluşun mecburiyetleri -gerekleri- olduğuna da tanık olunmalıdır.

**

Halim ismi gereği ile amaca bağlı ilkeli oluşta bulunan Cenabı Allah, ilkeli oluşundaki tutarlılığını hangi durumda olursa olsun koruduğu içindir ki **Sabur** ismini hak eder. Sabur ismi; kullar için, yaşanan zor, acı vb. durumlarda nefsi kötülükten sakınarak tutmak ve yaşananlara tahammül etmek anlamı taşısa da Cenabı Allah için ilkeli oluşunda tutarlı olmayı korumak, devamlı kılmak anlamını taşır. Bundan olsa gerek ki her esma tertibi sonunda bilmeyerek de olsa isimlerin sonunda anılır. Bu, her isminde Cenabı Allah'ın katiyen öyle olduğu anlamını taşır.

Cenabı Allah için Sabur, ilkeli oluşunda sağlam, tutarlı ve kararlı oluşta karakter edinmenin, ahlak sahibi olmasının gereğidir. Bu ismin gereği olarak karakter ve kimlik edinilmesi ve belirimlerinde Cenabı Allah'a gerçekliğinde tanık olma imkânı edinilir. Ayrıca öznel ve kurumsal bütün alanlarda ilkeli oluşun gözetilmesi ile bu isim de tesis edilir iken diğer isimlerin ereğinde görünüş bulmasının da imkânı edinilir. Hukukta, dinde, felsefede, sanatta, bilimde vb. bütün alanlarda her alanın ilkesi ile gerçekleşmesi, Azim ve Sabur isimlerinin duyguda ve eylemde vücuda gelmesi sonucunda mümkündür.

Görülen o ki isimleri ile varlık/ zat, sıfat ve fiillerinde kendisinden daha üstün olunamayacağı/ bulunmayan **A'la** ismi ile görünüş bulan Cenabı Allah'a tanık olduk. Cenabı Allah için Ala ismi; üstün, pek iyi, sıfat ve karakter belirimlerinde mükemmel olan, yücelikte son nokta olan anlamını taşır. Zat, sıfat ve fiil belirimleri ile karakter bulan ve kimlikte görünüşe gelen Cenabı Allah, özne oluşun ve öznelliğin doruğunda Ala olmakta kendini bulur. Zatı ile zaten Ala'dır. Sıfat, karakter belirimlerinde ve işlerinde de Ala oluşunu korur.

Böylesi oluşu ile de istidada bağlı olarak hakkı gereği ile yaşandığı doğrultuda da Ala oluşu ile kulları üzerinden de görünüş bulandır. İsimler dünyası özne oluşun burçlar dünyasıdır. Her bir isim ile yükselir iken kendilik alanı olarak Cenabı Allah ile başarı bulunan her bir alanda Ala oluşu ile de vücud bulunur. Her alanın uzmanı ve en başarılısı bu ismin gereğinde kendini bulur. Alanın zirve noktasında alanın ilkelerini görünüşe taşır.

Cenabı Allah Ala'dır; her alanda insanın kendisini zorlayarak edindiği başarılarda da Ala oluşu ile kendini görünüşe taşır. İnsan da âlemler içinde ahseni takvim düzeyinde en güzel kıvamda -donanımda- üstün yaratılışa sahip olması sebebiyle Ala isminin görünüşe gelmesinin belirimlerindendir.

İnsan tekâmül sonucunda ise Ala oluşu ile zat, sıfat ve fiil belirimlerinde, karakter ve kimlik düzeyinde Cenabı Allah'ı kendinde bulur. Bu isim ile bilinmesi gereken bir durumda sıfat, isim beliriminde gerçekleşen karakter ve kimlik ediniminde Cenabı Allah'ın kemal düzeyinde bulunduğudur. Cenabı Allah kendi varlığında sıfat ve isim belirimlerinde karakter ve kimlikte vücuda gelir iken yetkin ve eksiksiz oluşta bulunacak olandır. Bu durumda Ala ismini de hak edendir.

Ala ismine idealar (iyi, doğru, güzel) ile de yaratımın her alanında tanık olmak mümkündür. Sanatta ve yaratımda güzel; bilim ve felsefede bilgide doğru; dinde de eylemde iyi ideası gereği Ala oluşun görünüş belirimlerine tanık olunabilir. Böyle olsa da her bir alandaki farklı belirimlerde, bağıntılı oluşta idealar ile Ala oluşa tanık olunabilir.

Dinde eylemde iyi oluşta Ala ismine tanık olunabileceği gibi eylemde iyi olunması sebebiyle ilke gereği doğru ve ahlakta da güzel olunmasından dolayı Ala oluşun görünüş bulmasına tanık olunabilir. Bilim ve felsefede de bilgide doğru olması ilkesi gözetilir iken hak olanın görünüş bulmasında insanlığa hizmet edilir iken iyi olunmakta ve sonuçta insanlığa yapılacak katkılarda güzel oluş yakalanmaktadır.

Bu örnekleri diğer alanlarda yapılabilecek okumalar ile çoğaltmak mümkündür. Bu durumda dikkat edilmesi gereken ise öznel belirim

olmalarında idealar ile değer yargısal oluşta Ala oluşa tanık olunacağıdır. İdealların değer yargısal olmaları gereği ile bu isimde yargısal olarak içerilmeleri ile kendisine tanık olunur.

Ala, ubudiyettin mümkün kılınması sonucunda değer yargısı olarak onanmakta görünüş bulan bir isimdir. Her isim beliriminde kimlikte görünüş bulunurken de Ala oluşta kimlik sahibi olarak kendilik görünüşe taşınır. Kimlik (hüviyet) ediniminde ereğinde kemal bulunduğu bu isim ile ifade edilmiş olunur. Zaten ilahi isim belirimlerine Esma-i Hüsna denilirken de Cenabı Allah'ın kimlik ediniminde Ala oluşu ile kendisini görünüşe taşıdığı da anlamlı kılınmış olur.

****

İsimler Döngü Olduğunda

Her döngü, kendi gerçeğini açık etmenin uslamlamasını da beraberinde taşır.

İlahi isimler ile zamansızlığa uzanırken geçmişi ve geleceği günde bulur iken ilkesel oluşta bengisel oluşun yakalanması söz konusu olur. Cenabı Allah isimleri ile böylesi oluşta kendini karakter ve kimlik beliriminde vücuda taşırken isimleri ile her devrin ilahı/ rabbi olarak görünüş bulur. İnsan ise Cenabı Allah'ın isimlerini nesneleri üzerinden yaşar iken özne oluşun zamansızlığında metafizik oluşu fıtratı gereği bulur.

İlahi isimler, yaşamın öznel/ tinsel gerçeği olup erek belirimi olduklarında gerçekleşme nedenlerini de belirli kılmanın gereği olarak belirirler iken tinde sibernetik oluşu da belirli kılmış olurlar. Kul ile Allah beliriminde karşılıklı olarak yaşandıklarında ise kulun Allah'a yükselmesine sebep olur iken Allah'ın da kulundan tenezzül etmesinde karakter ve kimlik belirimleri olarak görünüş bulmasının gereği olurlar. Kul ile Allah ilişkisi, ilkeler/ ilahi isimler ile gerçekliliği olup, karşılıklı ilişkide tinde varoluşun ortak gerçeklikte -kolektif bilinç ediniminde- gerçekleşmesi de ilahi isimler ile mümkün olur. Böylesi varoluş beliriminde karşılıklı ilişki, tinsel/ öznel düzeyde döngüsel oluşta gerçekleşir.

Her ilahi isim sadece Allah'a ait olmak ile kalmayıp, yaratılmış olanların da varoluş gerçeğini belirli kılar. Varoluş, isimlerin görünüş bulmasının gerçeğinde yaşanandır. Allah ile kul ilişkisi ise karşıt belirim değil, isimler ile aşkında, öznel oluşun metafizik oluşunda varoluşun ortak gerçekliliğinde buluşmaktır.

**

Hayat döngüsünde sibernetik oluş sebebiyle kısas/ karma prensibine bağlı olarak Adl oluştan kaçış olmadığı gibi yaşananları nasıl karşıladığımıza ve muamele ettiğimize göre de karşılanacağımız ve muamele göreceğimiz kesindir. "Merhamet edenlere Rahman'da merhamet eder", "Ey yeryüzündekiler! Sizler merhamet ediniz ki göktekilerde size merhamet

etsin", "…kınayan, kınadığı ile imtihan edilmeden canı alınmaz" hadisleri ayrıca "önceden gönderdiklerinizi bulacaksınız" vb. ayetler ile bu gerçeğe dikkat çekilir. İyilik ve kötülüğün er ya da geç karşılıklarını bulacağını beyan eden ayetler de birden fazladır.

Eskilerinde dediği gibi: İbrahim halim ve düşünen idi, Rabbini de halim ve usun sahibi olarak buldu. Musa azamet ile bakan ve celal sıfatında iş gören idi, Rabbini de azamet ve celal sahibi olarak buldu. Davut iktidar ve hüküm sahibi idi, Rabbini Muktedir ve Hâkim olarak buldu. Süleyman adalet ve saltanat sahibi idi, Rabbini de adalet ve saltanat sahibi olarak buldu. İsa anlam ve söz sahibi idi, Rabbini anlam veren ve sözün gerçek sahibi olarak buldu. Muhammed Mustafa düşünce ve merhamet sahibi idi, Rabbini de us ve merhamet sahibi olarak buldu. Her bir nebi Rabbi olan Allah'ı öncelikli olarak hangi sıfat ve ismi ile buldu ise o sıfat ve isme göre karakter belirimlerinde bulunur iken o sıfat ve ismin muamelesinde karşılık gören veya kabul edilen olmuştur.

Bu örnekler ile anlatmaya çalıştığım ise her insanın fıtratı gereği karakterini belirli kılan sıfat ve isme göre vücud bulduğudur. Bu doğrultuda da tutum, davranış biçimleri geliştirmek ile beraber fıtratını gerçekleştirmenin gereği olan üretimde ve üretim alanlarında kendini görünüşe taşıdığıdır. Ayrıca iç dünyasında irade ve niyet belirimlerine göre nitelik kazanan gerçekleştirdiklerinin karşılığını, bağlı olduğu sıfat ve ismin öncelenmesi ile bulacak olmasıdır.

Bu durumda herkese kaldıracağı kadar yük -sorumluluk- yüklenilmesinin nasıl olduğu da anlam kazanır. "Allah kimseye gücünün yetmediğini yüklemez" denilirken bu duruma da dikkat çekilir.

"Öyle ise yüzünü hanif olarak dine tut -ikame et-, Allah'ın fıtratı ki Allah, insanları onun üzerine yaratmıştır. Allah'ın yaratmasında değişme olmaz. Kayyum -sürekli- olan din budur. Fakat insanların çoğu bilmez" ayetinde de insanın varoluşu gereği ile Allah'ın sıfat ve isimleri üzeri halk edildiği, rahatlıkla anlaşılır. Her bir âdemin Cenabı Allah'ın sıfat ve isimleri üzeri vücud bulması gereği ile halk edildiğini "…Rahman insanı kendi suretinde yaratmıştır" hadisinde de görmek mümkündür.

Görülen o ki sıfat ve isim belirimleri evrensel olduğu içindir ki Cenabı Allah'ı yine Cenabı Allah'ın sıfat ve isimleri ile bilmek ve gerçekleştirildikleri doğrultuda bulmak, insanın yaratılışı gereği kendisine tanınmış bir fırsattır. İnsan ya zılli olarak ya da asli düzeyde, yaratılmış olduğu sıfat ve isimlerin gereğinde vücud bulur. Bu doğrultuda kaderi, istidadı kadarı ile Cenabı Allah'ı yaşamaktan öte değildir.

**

Eskiler "Cenabı Allah herkese kendisi gibi görünür" derlerdi. Muhammed Mustafa efendimiz de "on dörtlük delikanlı gibi gördüm" ve "beni gören, gerçekten Hakk'ı görmüştür" der iken kendisi gibi görünen Cenabı Allah'a tanık olmuştur. Yukarıda belirtmek istediğim ise sıfat ve isim belirimlerine göre nasıl ve hangi niyete göre yaşanmakta ise karşılığı olan sıfat ve isimler ile Cenabı Allah'ın bulunacağıdır. Herkes kendi gerçekleştirdiklerine bağlı olarak kendi gibi görünecek olan Cenabı Allah ile buluşur ve yüzleşir.

Böylesi bir olguda Cenabı Allah ile yakinlik kurmanın olanağı edinilir. Bu durumda sonuçta olması gereken ise kendi gibi oluşta yüzleşilir iken aynalaşmanın gerçekleşmesinde kendiliğe dönme fırsatı edinildiğinden, Allah'ın insana ayna oluş üzerinden kendiliğe dönülmesidir. Eğer muhatabı gibi görünmek söz konusu olmasaydı, aynalaşma gerçekleşirken kendiliğe dönüş gerçekleşmezdi veya kendiliğe dönüşte zorlanılırdı. Bu, Rabbini kendiliğin dışında bulmaktan farklı olarak insanın kendi üzerinde Rabbini bulması için gereklidir.

Sıfat ve isimler yaşanırken de karakter belirimine göre Cenabı Allah ile yüzleşmek kaçınılmazdır. Kısasın/ karmanın gereği olarak da her gerçekleştirilenin hem bireysel hem de toplumsal sonuçları üzerinden Cenabı Allah ile karakter tavırları olan isimlerinin gerçekleşmesinde karşılaşmak ve yapılanların sonuçları ile yüzleşmek de ilahi isimlerin vücuda gelmesi için olması gerekendir. Koşul, ihtiyaç ve beklentiler sonucunda her gerçekleşen üzerinden ilahi sıfat ve isimler vücuda gelir iken gerçekleştirilenlerin sonuçları ile karşı karşıya kalındığında da ilahi isimler vücud bulmaktadır.

**

Eskiler ilahi isimler için burçlardır demişlerdir. Her burç erek belirimi olarak yükselinen, gerçekleştirilmesi gerekendir. Bulundukları duygu, gerçekleştirildikleri duruma göre de erek olmalarına bağlı olarak nedenlerin belirli kılınması/ yaşanması sonucunda da döngüsel oluşta görünüş bulurlar. İlahi isimlerine bağlı olarak görülen sevginin, merhametin, adaletin, küfrün, nefretin, öfkenin vb. durumların döngüsüne girildiğinde karakter belirimi olan her ismi huy, ahlak belirimi olarak buluruz. Bu durumda ise karakter, huy, ahlak belirimlerinde kalıcı oluşa tanık olunur.

Bu duruma zaman olgusundan bakıldığında, geçmişin gelecek olarak bulunmasında günde yaşanan her ne ise geçmişi içeren ve gelecekte karşılığı olan bengisel oluşta bulunur. İsim döngüsünde kişi, karakter ve kimlik beliriminde Cenabı Allah'ı bengisel oluşunda zamansız olarak bulur. İsimlerin nesnel zaman beliriminde gerçekleşmesi sırasında ise öznel zaman döngüsünde isimleri yaşamaktadır.

Döngüde olumsuz, kötü sonuçların tekrarlanmaması için ise hayrı gözetilmesi şartı getirilmiştir. "İyilikler kötülükleri gidericidir" ve "kötülüğü iyilikle sav" ayetlerinde de bu durum anlamlı kılınır.

Mademki Cenabı Allah ereğe göre nedenleri belirli kılmaktadır. Ereğe göre nedenlerin belirli kılındığı ve yaşandığı bir dünyada sibernetik oluşun kaçınılmaz olduğunu bilerek yaşamak gerekir. Karakter belirimi olan her tavra ve tavrın gerçekleşmesinde belirleyici olan niyete göre tavırda bulunulduğu düşünüldüğünde nasıl yaşanması gerektiğinin aklı da edinilmiş olunur. Dinde ahrete/ akıbete göre yaşamaktan anlaşılması gereken de budur. Ölmediğinin idraki ile ölümsüz bir yaşamda sonuçlara göre yaşamak, salih amelin de öncelenmesine neden olur.

İnsan, kendinde neyi beslemekte ve bu doğrultuda iradede bulunmakta ise gerçekleşmesi için çabada bulunmayı da gerekli olarak bulur. Her çaba/ amel, hangi ilke ve niyet üzeri gerçekleşmekte ise ilkesi ve niyetine bağlı olarak da sonuçları ile karşı karşıya kalınır.

Her karşı karşıya kalışta ise ilke ve niyette olumlu düzeyde değişme olmamakta ayrıca fail olmaktan daha çok sebeplere takılı kalınmakta ise

döngüde, kısas girdabına girilmiş olarak gerçeğe yitik kalınır. Hayrın, doğruluğun ve ahlaki olarak sonuçta güzel olanın öncelenmesi ile kısastan kurtulmak değil ama kısasın rahmet yönünde gerçekleşmesi olanaklı kılınır.

Kur'an ifadesi ile belirtirsek: Her kim ki zerre kadar iyilik veya zere kadar kötülük yapmıştır; er ya da geç yaptığı ile karşı karşıya kalacak, yüzleşecek, hesaplaşacak ve sonuçta da karşılığı olan ceza veya mükâfatı bulacaktır.

Şerden beslenerek gazap döngüsünden olmaktansa, hayırdan beslenerek rahmet döngüsünde bulunmak selamet adına önemlidir. Şerri hayır ile savmak, gazabın önüne rahmet ile geçmek anlamını da taşır. Zor olan şerr değil, hayrı öncelemektir. Hayr ile rahmet tavırlarında selamet bulmak gerçekleşse de şerr ile de terbiye olunduğu, olması gerekenleri gerçekleştirmekten yana fırsat edinildiği de unutulmamalıdır.

Şerr, öncelenmesi gereken değil, karşı karşıya kalındığına rahmete çevrilmesi gerekendir. Aksi takdirde şerri yaşamayı döngü olarak buluruz. Öyle ise hayrı önceleyerek rahmet bulmayı öncelemek olması gerekendir.

Hak ve rahmet ilkesinden uzak olarak olumsuz doğrultuda gelişen her döngüden kurtuluş, hak ve hayır üzeri olmak ile mümkündür. Hak ve rahmet üzeri olumlu yönde gelişen her döngüde ise huzur ve selamet sonuçta bulunacak olandır.

****

Tanrısal Oluş

Allah ile Allah'ı yaşamak,

Nefsi emmaresine galip

Eşyaya aşkın

Kendi oluşun hikmetini,

Kendi gerçekliliğini yaşamaktır.

Eşyanın tabiatında yatan gerçek

Yokluğa uzanırken bitimli oluşunda

Allah'a ulaşmaktır.

İnsanın fıtratında yatan gerçek

Allah'ı yaşamaktır.

Kâinatın gerçeği insana ulaşmaktır

Ulaştığı insanda, Allah ile buluşmaktır.

Emir, küçük âlemim diye bakma kendine

Nefsi emmarede yitik kalma kendine

Yaşadığın hakikatin hürmetine

Esması ile Allah'ı bilmeli, yaşamalısın

Yaşarken sen O'nu

Haddini bilmeli, tanışmalı, kavuşmalısın

Meleklerin inerken yükseldiği

Kâinatın miraç ettiği

En büyük ayet, insan olmalı

Tanrısal oluşu, insanlıkta bulmalısın.

Sonuca Bağlamak

Sonuç dediğimiz, yeni bir dünyada doğmak ise Esma-i Hüsna ile anlam, değer, duygu, iman, eylem belirimlerinde Allah'a duyarlı olduğum ve hakkı gereği ile kendisini yaşadığım ilahi dünyada doğmaktır muradımdır.

Değer beliriminde yargısal oluşta isimler ile edinilen ortak gerçeklikte kolektif bilinç ediniminin gerçekleştiğine tanık olunur. İsimler ile ortak bilinç alanı edinmiş olarak da varoluşun, ilişkilerde gerçekleştiğine dikkat edilirse eğer tinsel/ öznel düzeyde varoluşun gerçekleşmesi için isimlere ihtiyaç olduğu kesindir. Bunun içindir ki tinde varoluşun olmazsa olmazı olan isimler ile değer belirimine göre görüş sahibi olur iken metafizik oluşun da tinde edinildiği görülür.

İsimlere bağlı edinilen kolektif varoluş biçiminde ilişkiler, isimler ile sağlanırken isimler ile de değer yargısal olarak belirli kılınır. İnsanlık (âdemiyet), aile, baba, anne, vatan, devlet, kültür, medeniyet vb. isimlendirmelere gidildiğinde de kolektif bilinç alanı oluşturulmuş olduğuna tanık olunur.

Âdem olarak beşer oluşu ile her dünyaya gelen, insan olarak doğuşunu, kolektif bilinç alanında ortak karakter ve kimlik belirimlerine katılımı sonucunda bulur. İslam tevhid görüşünde ise ilahi isimler, kavramsal düzeyde tevhitsel görünün gereğidir. Tevhid düşünce alanında ilahi isimler ile hem görü sahibi olan hem de ilişkilerde gerçekleştirdikleri ile kendini gerçekleştiren için insan olarak doğuş, varlık nedenini gerçekleştirmiş olarak gerçekleşir.

Varlık nedenini Allah için olmasında bulması gereken insan için, ilahi isimler ile kavramsal görüde olarak Cenabı Allah'a tanık olması gerçekleşir. İlahi isimleri gerçekleştirirken de varoluşunu ereğinde tanrısal oluşunda bulması söz konusu olur.

Özel isim olarak Allah, Muhammed, İbrahim vb. ifadelerde de ilişkide kolektif alan oluşturulması ile öznelde varoluşun sağlandığına dikkat

etmek gerekir. Hitap, muhatap ilişkisinde isimler ile varoluşta görünüşe gelinir. Kolektif bilinç alanı da diyebileceğimiz ortak öznel/ tinsel alan edinilmesi sonucunda kimlikte öznel oluşun gerçekleşmesi söz konusudur. Ayrıca kimlik, edim ve üretimler sonucunda ortak değer alanı oluşması temelinde değer yargısı olarak karşılıklı ilişkide, ilişkide bulunmanın gereği olarak edinilmiş olandır. Kolektif değer alanı oluşması, kolektif bilinç edinimini de gerekli kılar.

Bu anlatımdan, Cenabı Allah'ın kimlik belirimlerine ortak olunduğu düşünülmemelidir. Kimlik belirimlerine sahip olma anlamında ortak değil, evrensel olmaları sebebiyle katılımcı olunması ve ilişkide varoluşun ortak gerçeği olmaları anlamında ortak olunduğu anlaşılmalıdır. Her isim, ilişkinin ortak gerçeği olarak iletişim kurabilmenin olanağıdır.

Ayrıca şirk düzeyinde ortak oluşun anlaşılmaması için; Cenabı Allah'ın doğa yasaları (sünnetullahı) zemininde karakter ve kimlik belirimi (ahlakullahı) olan isimlerin evrensel oluşunda oluşan ortak katılımcı olunan tümel (külli) bilinç alanında, varoluşun zorunluluk -yasa- ve gereklilik -ilke- üzeri bulunduğunu da belirtmek gerekir. Bu durumda ortak oluş değil, katılımda olarak varoluşta ortak bir gerçeğin yaşanılması söz konusudur.

Tinde varoluş ikili ilişkilerde kimlik belirimleri ile gerçekleşmekte ise ortak olunan bir gerçeği dile getirmekteyiz. Zaten gerçek olan, evrensel oluşu ile ortak olunandır. İsim de karşılıklı ilişkilerde tinde varoluşun ortak gerçeği olarak görülmelidir/ bilmelidir. Öznel ilke anlamında evrensel olana, fevri olarak sahip olmak anlamında ortak olunmaz; gerçekleşmesinde katılımcı olunması ile ikili veya çoklu ilişkilerde öznel/ tinsel düzeyde varoluşun gereği olarak ortak gerçeklik olmasında tanık olunur/ olunması da gerekir.

İsimler dünyası tinde varoluşun gerçeğidir. Ortak değer belirimi olarak isim ile yargısal oluşta hem kendilik görünüşe taşınır hem de öznelde/ tinsel oluşta -nesnel olgusal olana aşkın- üst bir varoluş biçimi olarak kendiliğin gerçekleştirilmesi olanağı edinilmiş olunur. Böylesi düzeyde kendilik, kendi üzerine isim ile dönmüş olarak ismin anlam ve değer içeriğine bağlı olarak duygusunda bulunmuş olunur. İsmin öznesine

aidiyeti ve karşılıklı ilişkide onanması ile inanç nesnesi -emin olunan kendilik belirimi- olması sonucunda ise kimlik düzeyinde tinde kendiliğin vücuda getirilmesi söz konusu olur.

Bu bağlamda, nesnel olgusal zeminde Cenabı Allah'ı aramak gerekse de isimleri ile kimlik (hüviyet) kazanmış olarak öznel gerçeklilikte kendisini görünüşe taşımasında kendisini bulmak yerinde olur. İlahi isimleri ile Cenabı Allah'ı tanımak ve O'na tanık olmak gerekir. Her gerçekleşen/ gerçekleştirilen üzerinden de uzakta/ ötelerde olan değil, ilahi vasıfları ile bir -ayrı- olmayan yakinlikte Cenabı Allah'ı bulmak gerekir.

**

İlahi isimler ile bilmekteyiz ki Cenabı Allah varlık sıfatları ve karakter belirimleri ile kimlik sahibidir. Esma ilminde bu bağlamda kimlikte belirlilik öncelense de tavırlarda değişken oluş sebebiyle yaşamsal olarak hangi tavırlar ile karşılaşılacağını öngörmek zordur.

Yaşanan, gerçekleştirilen her hangi bir olgu ve olay sonucunda hangi isimle muamele görüleceğini öngörmek zor olsa da ilkesel oluştan taviz verilmediği içindir ki hak, adalet, rahmet vb. ilkeler gereği ne ile karşı karşıya kalınacağı öngörülebilir. Niyete bağlı olarak amellerin değerlendiriliyor olmasından hareket ile herkesin niyetinden mesul kılınacağını da bilmekte isek ne ile karşı karşıya kalınacağını öngörmek daha da kolaylaşır.

Şurası kesin ki sonuçta hak galip gelecek, adalet tesis edilecek, rahmet er ya da geç gazaba baskın gelecek ise ilkeleri ile öngörebilir olarak hangi tavırlar ile sonuçta karşı karşıya kalınacağını öngörmek mümkündür. Bu ilim ile geçmiş, şimdi ve gelecek beliriminde okumalarda bulunmakta isek kimlikte ve değişken tavır belirimlerinde belirliliği önceleyerek görüş sahibi olunabilir.

Unutmamak da gerekir ki "kulumun hüsnü zannına göreyim" denilirken de görüş sahibi olduğumuz yönden Cenabı Allah görünüşe gelir. Kuluna, kulun beklediği yönden kendisini görünüşe taşır. Hangi ismi ile bilmekte, çağırmakta, kendisine yönelmekte isek o ismine bağlı olarak kendini

görünüşe taşıdığını da öngörebilir olmak adına bilmek gerekir. Zaten kısas/ karma gereği ile hangi niyet ve tavırlarda isimleri yaşamakta isek karşılıkları olan isimler ile muamele göreceğimiz kesindir. Bu bağlamda hak, adalet, rahmet ilkelerinden taviz vermeden, hizmet ve fakrı ahlak edinmiş olarak ilahi isimleri asli görünüş tavır biçimlenmelerinde yaşamak, öngörülebilir bir gelecek adına önemlidir.

**

Dilde yirmi dokuz harf ile sayısız ifadelerde bulunarak oluşturduğumuz anlam ve değer dünyasında yaşarız. Doksan dokuz ile sınırlı olmayan ilahi isimlerin her biri bir harf misali olarak kabul edilirse eğer Cenabı Allah'ın varlığı ve varlığı zemininde varlığında gerçekleşenlerin ne olduğuna ilke gereği nasıl gerçekleştiğine ve sonuçta ne için olduklarına dair geniş bir yelpazeden ve açılardan oluşan anlam zenginliği ile bakmış oluruz.

Şurası kesin ki tarihsel düzeyde tinsel alanda, varlıkta olan ve gerçekleşenlere dair bu kadar genel ve felsefi biçimde bakabilecek ilahi isim olarak kavram edinmemiştik. Muhammed efendimiz ile bizlere miras kalan bu bakış/ okuma biçimi ile tinsel alanda yaşamsal olarak doğaya aşkın bir dünyayı okumaktayız. Cenabı Allah'ı bilecek, tanıyacak veya tanışacak isek kendisini, isimleri ile anlam zenginliğinde bulmamız önemlidir. Anlam ve değer beliriminde isimleri ile O'nu tanımamız ve anlamamız, insanlığımız adına Allah'a borçlu olduğumuzdur.

İnsan anlam, irade, duygu, değer ve eylem belirimleri ile isimleri bilendir. İsimler hakkı gereği yaşandıkça insanı insan kılandır. Özgürce, özgünce kendini gerçekleştirmenin gerekleridir. Hak üzeri ilişkilerde, üretimlerde özne olanın gerçeğini bulmanın ilkeleridir.

İsimler ile biçimlenmiş bir varlık görüşünde gerçeklik, özne oluşta bulunur. Nesnel olana aşkın yaşamanın gereği olarak da isimler, -nesnelerin değil- kendiliğin tadına varmanın, zikri ilahi de kendilikten mutmain olmanın gerekleridir. İsimler ile zamansızlığa açılan kapıda, zamansız oluşlarını yaşarken kendiliğin de zamansız olduğunu keşfetmek gerekir. Şahıs, isimlerin öznesi olarak zamansız olandır. Zamana ait yönleri -nesneleri- ile kendini her gerçekleştirdiği edim ve ürün veriminde isimleri yaşar. İsimler

kaçınılmaz gerçekliği olanlardır ve kendiliğe dair olanın anlamlı kılınmasıdır.

İsim, öznesi olanı nitelemek olsa da tanımanın ve çağırmanın da gereğidir. Bundan olsa gerek ki eskiler eylemde ve ürün veriminde zikri ilahiye önem vermiş olsalar da söz ile zikre de önem vermişlerdir. Sohbet hem Cenabı Allah'ı tanımanın hem de zikrini yaparken kendisini de davet etmenin yöntemi olarak kullanılmıştır. Özellikle, virdler de Cenabı Allah'ı kendiliğe davet etmenin, yakin edinmenin gereği olan yöntem olarak devamlı ders niteliğinde yapılmıştır.

İsmi anlam, duygu ve değerinde bularak edim ve üretim alanlarında gerçekleştirmek ayrıca sohbet ve vird düzeyinde de zikirde bulunmak hem bireysel hem de toplumsal düzeyde ihtiyaçtır. Kendilik isimlerde bulunmakta ise kendiliğini bulmanın, tatmanın ve kendiliğinden mutmain olmanın bir gereği olarak isimler gerçekleştirilmesi gerekenlerdir.

Böyle olduğunda yaşam, nesnel olgusal olan eşyanın tabiatına göre değil de özne olmanın ve öznel edimsel olarak gerçekleştirilenlerde kendiliğin bulunması ile anlamlı kılınan olur. Yaşam, eşyaya indirgenmeyecek kadar özneldir. Eşya ise yaşamdan nasipli olduğu kadarı ile öznel oluşu kendinde barındırır. Eşyanın tabiatına göre yaşamı anlamlı kılmak değil, özne oluşun gereği ile yaşamı anlamlı kılmak olması gerekendir.

Tarih olgusal olarak bu gerçeğe bakıldığında, eşyanın tabiatına bağlı olarak özne oluşun anlamlı kılındığı görüşlere tanık olunsa da anlam ve değer üreten insanın, tarihin öznesi oluşu ile yaşamı anlamlı kıldığı görülür.

Yaşam, öznenin varlığı ile anlam kazanır. Eşyanın tabiatında bulunan yaşam ise zaten mutlak öznenin diri (Hayy) olması nedeni ile hayat sahibi olması ve yaratımda hayat sahibi kılması ile görünüş bulur. İlahi isimler ise yaşamın öznel olduğunu haykıran gerçeklerdir. Edim ve üretimlerde tarih olgusal olarak ilişkilerde gerçekleştikleri yönde görünüş bulurlar. Sonuçta da genele yaygın olarak kurumsal ve öznel düzeylerde tesis edilmeleri gerekenler olarak toplumsal yaşamın gerçeğidirler.

İsimler, öznel oluşun gerçeği iken kaçılamayacak kader olarak bulunurlar. Bu durumda herkesin yaşamsal/ dirimsel olan ortak gerçeği olsalar da rahmetin öncelenmesi gereği ile duygusunda hakiki olarak yaşanması gerekenlerdir.

**

Yaratım; 'ayrı değil, aynı da değil' prensibi üzeri gerçekleşir. Cenabı Allah ile tekil ve tikel belirimlerde aynı olunmamasına rağmen tümel belirimler olan sıfat ve isimlerinde ayrı olmayışı nedeni ile yakinlik kurma olanağı edinilir. Sıfat ve isimler, gerçekleştirildikleri doğrultuda Cenabı Allah ile yakinlik kurmanın da belirimleridir.

İmanın, muhabbetin şiddeti ölçüsünde sıfat ve isimler hak, adalet, rahmet ilkeleri gereği gerçekleştirilir ise Cenabı Allah'ın zatına erme olanağı da edinilmiş olunur. Sıfat ve isimlerin ortak gerçek olması nedeni ile gelişimlerine dair pratiklerin (ibadetlerin) yapılması ve sonuç alınması doğrultusunda da -ayrı olmadığı içindir ki- olunmaya çalışılan değil, şuuruna erilmeye çalışılan Cenabı Allah ile yakin bulmak söz konusudur.

'Aynı değil ayrı da değil' oluşun gerçeği, teorik düzeyde tenzihin ve yaratımın da prensi olmak ile beraber; ubudiyette yakin kılıcı edim ve üretimlerin yapılması şartı ile sonuçta yakinliğin edinilebileceği anlamını da taşır. Yakinlik, varoluşsal olarak aynı olunmayanların tenzih edilmesi – soyutlaması ve yakin kılıcı edim ve üretimlerde bulunulması ile edinilendir.

Ayrı olunmadığı içindir ki aynı olunmayanlardan soyutlandığında ayrı olunmadığının idraki ile kendilik bulunur. Nur düzeyinde zata ermek söz konusu olduğunda ise ayrı oluşa dair her şey, kendiliğin gerçeği olmaması nedeni ile aşağılarda -ilinek oluşun mertebelerinde- bırakılmış olunur. Zat ile kendiliğin bulunmasında ise ayrı olunmadığının gerçeği, özde aynı olunduğunun gerçeği olarak bulunur. Varlık nedeni sadece kendi olan şahıs olma düzeyinde kendilik bulunur.

Böyle olsa da doğanın nesnel olgusal belirimlere haiz olan aşağı mertebesine (âlemi safilin) inildiğinde, ayrı oluşun korunduğuna tanık

olunur. Her bir mertebenin varoluşunun gereği olarak ayrı oluş korunduğu içindir ki özde aynı olunduğunun şuuruna erilmiş olunması ile beraber kimlik beliriminde kişi olarak ayrı oluşta kendilik yeniden bulunur.

Böyle olunsa da sıfatlarda -melekelerde- nurlanmak ile gelişim edinilmesi ayrıca fiillerde hak, adalet ve rahmetin öncelenmesi ile her gerçekleştirilende, sonradan edinilmiş olan kişi kimliğe aşkın olarak Cenabı Allah'ın karakter ve kimlik belirimi olan isimleriyle görünüşe gelmesi söz konusu olur. Bu durumda insan, ev edna (aşağı ev) denilen mertebede kendi oluşunda Cenabı Allah'ı, gerçekleştirdiklerinde bulur. Kimlikte kişi oluşa dönüşte ise ayrı oluş korunur. "Sen atmadın, Allah attı" ayetinde de bu gerçek dile getirilir.

İman; Cenabı Allah'a duyarlı kılar. Us O'nu bilmenin gereğidir. Vicdan; O'nu hak, adalet ve rahmet ilkeleri gereği yaşamaya zorlar ayrıca ussal olarak varlığını kabul etmeyi gerekli kılar. İbadet; sıfatlarında gelişim ile yakin bulmanın gereğidir. Muhabbet; bağ kurmanın, iletişim sağlamanın sonuçta da O'na ermenin aracıdır. Takva ise safiyetten yana korunmuş olarak ihlas ile gerçekleştirilenlerde O'nu bulmanın ve yakinliğin sürekli oluşunu sağlamanın gereğidir.

Bunların edinimi ile insan, öz kendiliğine yol bulur. Ayrı düştüğü ne varsa hepsine aşkın olarak kendiliğini, Cenabı Allah ile -irfan edinmiş olması ile- var olmasıyla bulur. Her ne kadar sıfatlar cüzi/ tikel belirimde bulunsa da tümel oluşlarında aynılık korunur. Şahıs oluşta ise ruh düzeyinde her ne kadar sonradan halk edilmiş ve kimlikte kişi olunması ile de ayrı oluşta bulunulsa da özde şahıs olmakta aynılığın korunduğunu unutmamak gerekir.

Sıfatların tümel oluşunda ve özde şahıs oluşta aynılığın ve ayrı olmayışın korunması sebebiyle ayrı olunan her ne varsa bırakılması veya hakkı gereği yaşanılması ile Cenabı Allah'a ermek imkân dâhilindedir. Bu bağlamda "La ilahe illallah" tevhid kelimesinin, 'aynı değil ayrıda değil' oluşu içeren anlamda, yaşamda karşılık bulması gerekir. Zaten kelimeyi tevhid, 'aynı değil ayrı da değil' oluşun anlamına sahiptir. "La (yok)" olumsuzlaması ile

ayrı olmaya sebep her ne ise yakin bulmanın aracı olarak olumsuzlanması ile zatında, sıfat ve isim belirimlerinde Cenabı Allah, yakin olarak bulunur.

Sonuçta ise olunan -olunmakta olan- değil, ayrı olmayışı ile olanın -bulunması gerekenin- yaşandığının şuuruna erilmesi gerekir. Böylece tümelden soyutlanmadan ortak gerçekte diğer varlar ile yaşandığının idraki ile hak ve had belirimlerine dikkat etme duyarlılığında yaşamanın da olanağı edinilmiş olunur.

Yakin bulmak söz konusu olduğunda; insanın, yaratım gereği ile ayrı oluşuna rağmen, ayrı oluştan sıyrılarak zat, sıfat ve isim belirimlerinde aynı oluşta kendiliğini bulması olanağına sahip düzeyde halk edildiği görülür. İnsan bu durumda ahseni takvim olarak vücuda getirilendir.

**

Kur'an'ı Kerim'de insan için "ahseni takvim" denir. En güzel kıvam anlamına gelen ahseni takvim; içeriğini, zatında Cenabı Allah'tan ayrı olmadan O'nun sıfatları ile yeti sahibi olan ve O'nun isimleri ile yaşayan insan anlamında bulur. Bu tanım ile anlaşılmakta ki insan, ilahi maksadın/amacın gerçekleşmesinin formu olarak en güzel kıvamda -vücuda getirilmiştir- halk edilmiştir.

Sıfat ve isimlerin insanın vücud bulmasında ve tarihsel oluşunda görünüş bulmasından da anlaşılmakta ki insan, hem ahseni takvimdir hem de beytullahtır (Allah evidir). Bireysel olarak insan, ahseni takvim ve beytullah tanımlarını hak etmek ile beraber, tarih olgusal olarak tümelinde insanlık seyrinde iken kültür ve medeniyet mirası alanında da beytullah oluşu bulur.

İnsanlık âlemi, ilişkilerinde ve tarih olgusal oluşunda sıfat ve isimlerin en çeşitli biçimde görünüşe geldiği gerçekleşme (tahakkuk) alanıdır. Cenabı Allah'ın görünüşe gelme (tezahür) mahalidir. Allah'ın meleklere kıyasen insana verdiği değerin bu anlam doğrultusunda anlaşılması gerekir.

İnsan, fıtratı gereği yüklendiği zat, sıfat belirimleri ile kendini edim, üretim ve üretim alanlarında gerçekleştirir iken Cenabı Allah'ın isimlerini de gerçekleştiren olarak kendini bulur. Bireysel olarak ahseni takvim olmak

ile beraber beytullahtır. Toplumsal ve tarihsel olarak da isim ile anlam, değer, duygu, yargı ve inanç beliriminde yarattığı kolektif bilinç alanında da gerçekleştirdikleri ile insanlık âlemi olarak beytullah oluşunu bulur.

İnsanlık beytinin ise her türlü şirkten ayrıca nefsi emmarenin tekbenci olarak öznelliği nesnelliğe indirgemeci olan yaklaşımdan temiz kılarak, öznel oluşunda Cenabı Allah'a yakin kılacak duyarlılıkta bulunması gerekir. Bunun için de ihtiyaç olan vicdan, iman, us, muhabbetullah, takva, salih amel ve ahirete/ akıbete göre kısas/ karma idrakini edinmiş olarak yaşamak şarttır.

İsimlerin genelde görünüş bulması için ise herkesten Cenabı Allah'a duyarlı olması beklenemez. Koşul ve ihtiyaçlar doğrultusunda gelişen olaylar sonucunda değer yargısal oluşun belirli kıldığı ilişkilerde isimlerin görünüş bulduğu düşünülürse eğer herkesin neden bir ümmet olmadığı ve aynı seviyelerde/ düzeylerde yaratılmadığı daha net anlaşılır.

İsimler ile oluşan varlık görüşünde her olay ve olgu zorunluluk zeminde, yerindeliğinde ve gerekliliğinde gerçekleşir iken hikmeti gereği gerçekleşirken -hüsnü zanda- olumlu görülür/ görülmesi gerekir. Ayrıca koşul ve ihtiyaçlar doğrultusunda biçimlenen, ilerleme ve gelişim sürecinde her daim yeniden kurulan dünyalarda isimlerin ereğinde gerçekleştiğine de tanık olunur.

Böyle olsa da ilke gereği yaşamda beytullahı temiz kılmak ve Cenabı Allah'ı gerçekleşenlerde hakkı gereği ile asli düzeyde sıfat ve isim belirimlerinde yaşamak için, mücadele ruhunu kaybetmeden tutarlı ve sağlam duruş sahibi olarak ilahi isimleri yaşamak gerekir. Bu gerçekleştiğinde, Cenabı Allah'a hizmet ahlakında olarak ereğinde insan oluşun bulunması, gerçekleştirilmesi de mümkün olur.

İnsanı beytullah olarak kabul edersek eğer insanlar ile olan ilişkilerde insana olan duyarlılığın gözetilmesine de olanak bulunur. İnsan beytullah olarak değer kabul edildiğinde, Cenabı Allah'a hürmeten insan ile olan ilişkilerde hak ve had belirimlerine daha dikkat etmek gerekir. İnsan olma ereğini ise insanlıkta hak, adalet ve rahmeti öncelemek ile tekbenci oluşa aşkın gerçekleştirdiklerimizde bulmak gerekir.

Ahlaki düzeyde böyle olması gerekir iken fıtratı gereği çeşitli oluşta halk edilmiş ayrıca ilişkileri anlam ve değer edinimi zenginliğinde gerçekleşen insanın, terbiyeye muhtaç nefsi emmaresi sebebiyle çeşitlilik içinde aşağıya meyilli ve sapkın oluşta sürüklendiğine de tanık olunur. Varlık olarak katmanlı oluşu ve ilişkilerde girift biçimde varoluş sergilemesinden dolayı insandan tek tip olması beklenemeyeceği gibi isimlerin çeşitlilikte gerçekleşmesinin gereği olarak da tek tip olması beklenemez.

İsimler, çeşitlilikte görünüş bulur iken birçok anlam ve duygu belirimi ile öznelde/ tinde çeşitlenmenin gerekli kılınmasının anlamını da genel bağıntılı oluşlarında verirler. Mudil, Hadi, Muzill, Muizz, Hafıd, Rauf, Kabız, Basıd, Batın, Zahir, Evvel, Ahir vb. genel düzeyde bağıntılı olan isimler ile bakıldığında, olan biten üzerinden kendisini görünüşe taşıyan Cenabı Allah'a tanık olunur.

İnsanlık âlemi de beytullah oluşu ile isimlerin çeşitlilikte görünüş bulmasının hizmet mahalî olmaktadır. İnsan bilerek veya bilmeyerek, ilahi sıfat ve isimler ile istidat doğrultusunda gerçekleştirdikleri ölçüde Cenabı Allah'ı yaşıyor iken büyük resimde küçük dünyası ile yerini alır. Önemli olan ise evrenselleri yaşar iken Cenabı Allah'ın sınırsız dünyasından, her yönü ile olan bitene hikmetinde vakıf olabilmesidir. İlahi ahlakın gereği olarak hem kendini gerçekleştirmesi hem de bu doğrultuda Cenabı Allah'ı bulmasıdır. Tanrısal oluşun şuuruna, böylesi yoldan ermesi de gerekir.

Kâinatta delilleri ile bileceğimiz Cenabı Allah'ı, sıfat ve isim belirimleri ile insanda/ insanlıkta bulabileceğimizi ayrıca insanın Cenabı Allah'a kendisinde kavuşabileceğini hatırlatarak, insan olmanın değerini anlamak gerekir. Cenabı Allah, kâinatta kendisi gibi çeşitlikte üreten ve üretim alanlarında kendini gerçekleştiren insan ile kendini görünüşe taşımaktadır.

Bu nedenlerden dolayı insan, Cenabı Allah'ı bulmak için insanlıktan ve kavuşmak için de kendisinden daha kolay ve yetkin bir adres bulamaz. Böyle olmak ile beraber insan, Cenabı Allah'ı bulmak için insanlık ve kendisi dışında başka canlılar arama çabasında da bulunur/ bulunmaktadır.

İnsana, insan ile olan ilişkilerinde bulduğu anlam ve değer belirimlerinde insan olarak kendisini gerçekleştirme fırsatı verilmiş iken böylesi çabalar, kendiliğin insan oluşun dışında aranmasına sebep verir. İnsan, melekler veya cinler ile Cenabı Allah'ı bulacak olsaydı, onların gölgesi altında insan olarak kendisini özgünce ve özgürce gerçekleştirmenin olanağından mahrum olmuş olurdu.

Görülen o ki Cenabı Allah'ı bilmek için kâinata, meleklerin vahiy ve ilham vermesine ihtiyaç duyulmaktadır. İlmi ledün ve din ilminde rasih/ uzman olan insanlardan da bilgi edinmek ile Cenabı Allah'ı ussal olarak bilebiliriz. Cenabı Allah'ı bulmak için ise insana/ insanlığa ve ilişkilerde kendiliğin gerçekleştirilmesine ihtiyaç vardır. Cenabı Allah'a kavuşmak için ise her ferd, özne düzeyinde kendisine kendisinden başka yol bulunmaz/ bulunamaz.

Ferd, şahıs düzeyinde varlığını bulan herkes Cenabı Allah'a, kendisi üzerinde ilahi sıfat ve isim belirimlerinde rabbi olması gereği ile kavuşur. Cenabı Allah'ın Vahid olması sebebiyle insan, O'nun ile O'nu bilmiş ve O'nun ile O'na kavuşmuş olarak da O'ndan başkası dışında kendiliği, özne oluşu bulacak değildir.

**

İnsan, beytullah olduğu gibi en büyük ayet olarak da kendini bulur. Sıfat ve isimleri fıtratı gereği bulması, ilişkilerde gerçekleştirmesi ve tarih olgusal olarak da görünüşe taşıması, insanı ayet kılar. Ayet, delil demek olup ussal gösterge olması anlamını taşır.

İnsanın/ insanlığın varlığı, Cenabı Allah'a ayna, delil olan göstergedir. İnsanlık içinde insanın kendi öz varlığına delil/ gösterge olması, Allah'ı kendi ile bulmasının gereğidir.

"Rahman insanı kendi suretinde halk etti" hadisi ve "İnsan benim sırrımdır; Ben de insanın sırrıyım" hadisi kutsisi ile bakıldığında insana ahseni takvim, beytullah ve ayet-el kübra denilmesinin nedeni de anlaşılmış olur.

İnsanın sır olması, Cenabı Allah'ın gerçeğini taşımasındandır. Bir şeyin sırrı, gerçekleştiğinde -sonuçta- açık olacak olan hikmetidir. Kendisinde taşıdığı kendi gerçeğidir. İnsanın sırrı yani kendi gerçeği, Cenabı Allah'tır. İnsan kendi gerçeğini, sıfat ve isimleri gerçekleştirmesi sonucunda ilke gereği kendini de gerçekleştirmiş olarak bulması gerekendir.

Ayet olmak, kendi üzerine ussal olarak dönmeyi gerekli kılar. Böyle olsa da Rabbini, hak, adalet ve rahmet tavrında bulunarak gerçekleştirdikleri sonucunda üzerinde bulmak, öznel belirimlerde (hak-el yakin anlamında) tanık olmak -imanı şuhudi- düzeyinde imanı gerekli kılar. İman, insanın ayet oluşunda sırrı görünüş bulur iken kendisini aslı ile tanıması adına da gerekli olan emin olma duygusudur.

Gayba iman düzeyinde böylesi iman durumu beklenmese de imanı şuhudi düzeyinde Rabbine kendi üzerinde tanık olur iken O'ndan/ kendisinden emin olmak anlamında iman beklenir. Kendine dışsal her gerçekleşen olay ve olgu üzerinden sıfat ve isim belirimlerinde Rabbi bulmak ile kendisine tanık olmakta da imanı şuhudi düzeyinin bir belirimi olan ayn-el yakin oluşta da iman, olması gerekendir.

İman olmaz ise Cenabı Allah'ı delili olan göstergeleri ile bilsek de kendisinden emin olarak kendisine tanık olmak -kendisini müşahede etmek mümkün olmaz. Sıfat ve isim belirimleri ile öznel oluşunda Cenabı Allah'a tanık olacak isek iman şarttır. İman ile beraber vicdan, us, muhabbet, salih amel, ahrete/ akıbete göre yaşamak ve takva, yakin olmaktan yana sonuç almak için şarttır.

Bunlar ile yapılması gereken ise salih amelde olarak güzel ahlak üzeri kendiliğin her alanda gerçekleştirilmesi ile her daim anlam ve değer ediniminde bulunarak karakter ve kimlik belirimlerinde insanın tinde yeniden vücud bulması, yaratılmasıdır. Böylece insan, Cenabı Allah'ı hakkı gereği ile yaşamış olarak ne için olduğuna dair ereğinde kendini gerçekleştirmiş olur.

**

İnsan diğer mahlûkat ve insanlar ile ilişkilerinde haklar üzeri haddini bilmelidir. Hukuku hem öznel düzeyde vicdan hem de kurumsal düzeyde adaletin tesis edilmesi ile öncelemelidir. İlahi sıfatlar zemininde ilahi isimlerin ilişkilerde çeşitlenmesi, sürdürebilir ve sürekli olan toplumsal yaşamda gerçekleştirilmesi içindir ki hukuk öncelenmesi gerekir.

Hukuktan önce öncelenmesi gereken ise insan eğitimidir. Eğitimde ise insanın, vicdan sahibi olmayı edinmesi ile ötekine duyarlılığı kazanmasıdır. İlişkilerde hikmetten, anlam ve değer ediniminden, ahlaktan, bilgi edinmekten yana feyzin ve bereketin kesilmemesi içindir ki önce insana hürmete dikkat etmek gerekir. Edep ve erkânın gereğini de gözetmek gerekir. İnsana hürmet ve -karşılık beklemeden rahmet etmiş olarak- hizmet etmekte, Allah'a hürmet ve hizmet etmiş olunduğunu da tevhidin gereği olarak idrak etmek gerekir.

İnsanca yaşamak için iyi insanlara her daim ihtiyaç vardır. Hukuku genele yaygın tesis etsek de iyi ve doğru olan, ahlak ve vicdan sahibi olan güzel insanlar yetiştirmediğimiz sürece insanca yaşamaktan uzak kalırız. İman, hayâ, edep ve takva insanca yaşamanın gereğidir. İlişkilerde de hak ve had belirimlerine dikkat etmek ise insanca yaşamayı kolaylaştırır.

**

Sonuç bölümde görülmesi gereken ise ilahi isimler ile gerçekleşen varlık görüşünde, ilahi isimlere göre ahlakta nasıl olunması gerektiğidir. Allah'ın varlığında Allah ile nasıl yaşanması gerektiğidir.

İlahi esma; kavramın anlam, değer yükünde dirimsel oluşunda eril olmayı her daim korur. Varlıkta karşılıkları ve duygusunda canlı kılınmasına göre de eril düzeyde görünüş bulurlar. Rububiyet belirimi olan Mürebbi, Nafi, Tevvab vb. isimler için dişil nitelemesinde bulunanlar olsa da bu isimlerin gerçekleşme durumlarında dahi eril oluşun korunduğu görülür.

Esma (ilahi isimler), öznelde en yüksek biçimde kavramsal görü sahibi olmanın gerekleridir. Öznelde/ tinsel oluşta kimlik edinimi ile görünüş bulmanın en yüksek biçimleridir. Tevhitsel görünün en yüksek biçimi

olarak da dinde muhkem oluşları ile Cenabı Allah'ı bilmenin ve anlayabilmenin gerekleridir.

**

Her alan isim belirimleri ile sınırlı oluşunda yaşamın bir parçasıdır. Küçük alanların (aile, iş, okul vb.) veya büyük alanların (devlet, sanat, felsefe, din, eğitim vb.) ilahi isim belirimleri, insan etkileri ve insan ilişkileri üzerinden görünüşe taşınır. Küçük veya büyük alanların sınırlı belirimleri üzerinden ilahi isimler ile sınırsız bir yaşama, Allah'a taşınılır.

Her hayat, küçük veya büyük işlerde görünüş bulsa da ilahi isimleri hakkı gereği duygusunda yaşayanlar, Allah'tan yana sonuç almış olarak kendi dışlarında görünen âlemleri iç dünyadan etkileme gücüne sahiplerdir. Hiçbir yaşam anlamsız veya değersiz değil, esmaları hakiki olarak duygusunda yaşadıkça katılımcı olunan varlık alanında, ilahi isim belirimi ile anlam ve değer kazanır. Nicel belirimlerde sıkışan insan için ilahi isimler ile anlamlı ve değerli kılınacak varlık görüşüne her devirde ihtiyaç vardır.

İnsan; özne olması, öznel olan melekelere (özellikle dile) haiz olması ayrıca anlam ve değer varlığı olması ile nesnelliğe aşkın tinsel oluşunda metafizik oluşu zorunlu olarak bulur. Bu durumu da tikel (cüzi) belirimlerine rağmen Allah'ta gerçekleşmekte olduğu gibi bulur.

İnsan, varoluş nesnesi kıldığı her ne ise onun ile doğrultusal olarak kendilik -varoluş- alanını genişletir. İlahi isimler ile de ismin nesnel değil, öznel oluşu nedeni ile kendilik alanını, doğrultusal düzeyde genişletmekten farklı olarak sınırsız oluşa yükselmiş olmasıyla bulur. İsimler ile anlamlı kılınan bir dünyada, ilahi isimler ile anlam ve değer bulunacak bir dünyaya taşınmak, metafizik oluşun en yüksek düzeyde ideal olan formasyonunda bulunmanın gereğidir.

Nicelin dünyasında; sıkışmış, anlamsız, değersiz değil, zorluklar ve sorumluluklar ile kendini alan belirimlerinde gerçekleştirme imkânı bulmuş olarak anlam ve değer ediniminde bulunuruz. İsimler ile yeniden kurduğumuz bir dünyaya, tinsel/ öznel olarak biçim veririz. İlahi isimler ile de kurduğumuz dünyalara aşkın, sınırsız kendilik alanında yaşarız.

Metafizik oluşumuza uygun olan böylesi bir dünyanın kapısını aralama olanağına sahip isek sıkışmış olduğumuz veya sınırsız olan hangi dünyada yaşamamız gerektiğine kendimiz karar vermeliyiz. Sınırsız olan dünyada, us gerekli olmak ile beraber vicdan, iman, takva, salih amele vb. olgulara ihtiyaç vardır. Her şeyden önce ise ilke gereği duyarlı oluşun edinilmesi hakiki olunması adına gereklidir. Kendilik alanında sınırsız olan ilahi isimler dünyasında sürekli oluşun yakalanması için hakiki olmak zorunludur. Cenabı Allah'ın hakikatine, iman ve salih amel beliriminde gerçekleştirdikleri ile bağlı olarak hakiki olanların, hak ve hayırdan yana her daim sonuç alacaklarını unutmamak gerekir.

****

Rahmet Muradımdır

Sonuç dediğimiz,

Yeni bir dünyada doğmak ise

Esma-i Hüsna ile anlam bulan

Değer, duygu, iman ve eylemde yaşanan

Allah'a duyarlı olduğum

Hakkı gereği ile kendisini yaşadığım

İlahi dünyada doğmaktır muradım.

Sen, Ben değil derdim,

Yeni dünyamda

Allah ile doğmak istedim.

Görülen o ki

Sıfatı sıfatım, ahlakı ahlakım olduğunda

Dünyaları kucaklayan, dünyalara aşkın

Yeni bir dünyam var.

Yabancı olmadığım

Biz diye baktığım

Yeni bir dünyam var.

Sen savaş açsan da bana

Benim böylesi bir dünyam var.

Sonuç, benim dünyama varmaksa

Helak olacak, bir dünyan var.

El uzatsam, tutmayacak bir kibrin var.

Dokunsam, şımaracak azgın bir nefsin var.

Görülen o ki

Yıkılması gereken bir dünyan var.

Rahmet muradımdır

Pes etmeyen bir inadım var.

*****

Bülent Halil İbrahim GENÇ